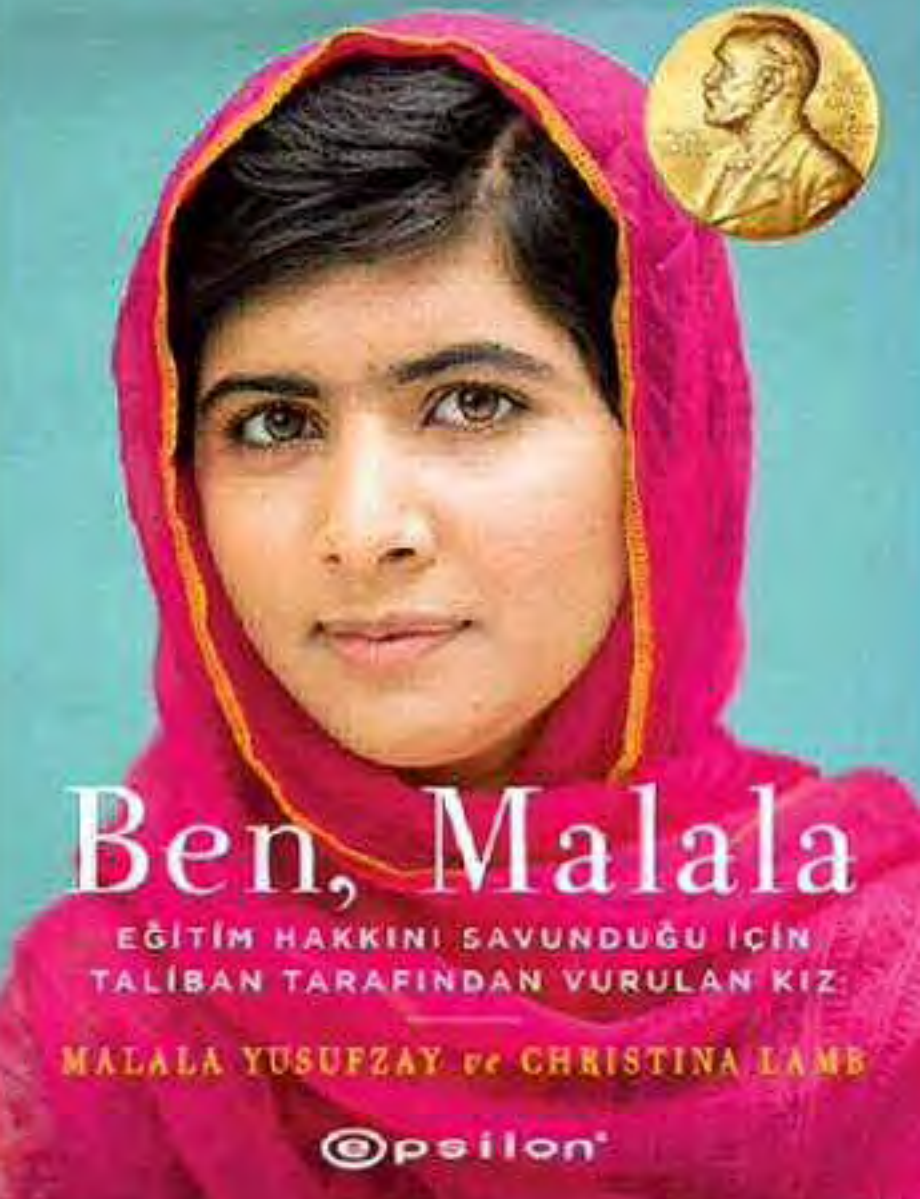
"Sesinizin değerini ancak susturulduğunuzda anlarız."

2014 NOBEL BARIŞ ÖDÜLÜ

MALALA YUSUFZAY

Ben, Malala

EĞİTİM HAKKINI SAVUNDUĞU İÇİN TALİBAN TARAFINDAN VURULAN KIZ

MALALA YUSUFZAY ve CHRISTINA LAMB

Epsilon

BEN, MALALA

Orijinal Adı: I Am Malala / The Girl Who Stood Up for Education and was Shot by the Taliban
Yazarı: Malala Yusufzay / Christina Lamb
Genel Yayın Yönetmeni: Meltem Erkmen
Çeviri: Doğan Yılmaz
Editör: İbrahim Enis Köksaldı
Düzenleme: Gülen Işık
Kapak Uygulama: Berna Özbek Keleş

1. Baskı: Nisan 2014

ISBN: 978 9944 82-828-4

YAYINEVİ SERTİFİKA NO: 12280

© 2013 Salarzai Limited
© Harita: John Gilkes 2013
© Kapak fotografları: Antonio Olmos

İlave Telifler ve Teşekkür için s. 389'a bakınız.

Kitaptaki olaylar, mekânlar ve konuşmalar yazarın hatırladıklarına dayandırılmıştır. İstenmeden yapılmış olan hatalar yazara aittir. Kişilerin mahremiyetini korumak için bazı isim ve tanımlayıcı detaylar değiştirilmiştir.

Türkçe Yayım Hakkı: Anatolialit Ajans aracılığı ile
© Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.

Baskı ve Cilt: Kitap Matbaacılık
Davutpaşa Cad. No: 123 Kat: 1 Topkapı-İst
Tel: (0212) 482 99 10 (pbx)
Fax: (0212) 482 99 78
Sertifika No:16053

Yayımlayan:
Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.
Osmanlı Sk. Osmanlı İş Merkezi 18/ 4-5 Taksim / İstanbul
Tel: 0212.252 38 21 pbx Faks: 252 63 98
İnternet adresi: www.epsilonyayinevi.com
e-mail: epsilon@epsilonyayinevi.com

Ben, Malala

Eğitim Hakkını Savunduğu İçin
Taliban Tarafından Vurulan Kız

Malala Yusufzay
Christina Lamb

Çeviri
Doğan Yılmaz

epsilon®

Haksızlığa maruz kalan ve sonra da susturulan bütün kızlar... Sesimizi birlikte duyuracağız...

Svat, Pakistan ve çevre bölgelerin haritası
20 kms
SVAT
Svat
ŞANGLA
Karşat
Şahpur
Barkana
Matta
Alpuri
Mingora
Imam Deri
(Fazlullah'ın Karargâhı)
Malakand
AFGANİSTAN
TACİKİSTAN
ÇİN
Kontrol hattı
BAJAUR
Kabil
Tora Bora
Mardan
Abbottabad
KEŞMİR
AFGANİSTAN
Peşaver
İslamabad
Ravalpindi
Veziristan
Kandahar
Lahor
Ketta
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
RAN
N
Karaçi
0 100 200 300 mil
0 200 400 kms
ARAP DENİZİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Dünyamın Değiştiği Gün 13

BİRİNCİ KISIM: TALİBAN'DAN ÖNCE

1 Bir Kız Çocuk Doğuyor 23
2 Şahin Babam 40
3 Bir Okulda Büyümek 55
4 Köy 75
5 Ben Neden Küpe Takmıyorum ve Peştular Neden Teşekkür Etmiyorlar 95
6 Çöp Dağı'nın Çocukları 108
7 Okulumuzu Kapatmaya Çalışan Müftü 120
8 Depremin Sonbaharı 134

İKİNCİ KISIM: ÖLÜM VADİSİ

9 Radyo Molla 143
10 Şekerler, Tenis Topları ve Svat'ın Budaları 157
11 Akıllı Sınıf 171
12 Kanlı Meydan 186
13 Gül Makai'nin Günlüğü 194
14 Komik Bir Barış 207
15 Vadiden Ayrılmak 220

ÜÇÜNCÜ KISIM: ÜÇ KIZ, ÜÇ MERMİ

16 Hüzünler Vadisi 233

17 Uzun Boy Duası 251
18 Kadın ve Deniz 266
19 Özel Bir Talibanlaşma 276
20 Malala Kim? 286

DÖRDÜNCÜ KISIM: YAŞAM İLE ÖLÜM ARASINDA

21 "Allahım Onu Sana Emanet Ediyorum" 297
22 Bilinmeyene Yolculuk 323

BEŞİNCİ KISIM: İKİNCİ BİR HAYAT

23 "Kafasından Vurulan Kız, Birmingham" 339
24 "Onun Gülümsemesini Çaldılar" 357

Sonsöz 371
Teşekkürler 384
İlave Telifler ve Teşekkür 389

ÖNSÖZ

Dünyamın Değiştiği Gün

Gece yarısı kurulan bir ülkeden geliyorum ben. Ölümün kıyısından döndüğümde ise vakit öğleni biraz geçiyordu.

Bir yıl önce, okula gitmek için evden çıktım ve bir daha geri dönmedim. Bir Taliban kurşunuyla vuruldum ve bilincim kapalı halde, uçakla Pakistan'dan çıkarıldım. Kimileri bir daha asla memleketime dönmeyeceğimi söylüyor ama ben döneceğime bütün kalbimle inanıyorum. Çok sevdiğin memleketinden koparılmak... bu, hiç kimse için dilenebilecek bir şey değil.

Şimdi her sabah gözlerimi açtığımda, eşyalarımla, yerlere saçılmış giysilerimle, okulda aldığım ödüllerin dizili olduğu raflarla dolu eski odamı görmek için can atıyorum. Bunun yerine, canım memleketim Pakistan'a ve Svat Vadisi'ndeki evime beş saat uzaklıkta bir ülkedeyim. Ama benim ülkem, buranın asırlarca gerisinde. Burada aklınıza gelebilecek her türlü rahatlık ve konfor var. Bütün musluklardan su akıyor –sıcak ya da soğuk, arzunuza göre–; bir düğmeyi çevirerek ışıkları yakabiliyorsunuz, gece ya da gündüz fark etmiyor, gaz lambalarına gerek yok; üzerinde

yemek pişirebileceğiniz ocaklar var, üstelik kimsenin pazara gidip tüpgaz almasına gerek kalmıyor. Burada her şey öylesine modern ki, paketler içinde pişmiş halde satılan yiyecekler bile bulabiliyorsunuz.

Penceremin önünde durup dışarı baktığımda, yüksek binalar, düzenli sıralar halinde ilerleyen taşıtlarla dolu upuzun yollar, bakımlı yeşil alanlar ve bahçeler, üzerinde yürünebilecek düzgün kaldırımlar görüyorum. Gözlerimi kapatıyorum ve bir an kendimi yeniden vadimde buluyorum – zirveleri karlarla kaplı yüksek dağlar, yemyeşil dalgalanan tarlalar, masmavi nehirler... Svat'ın insanlarına bakarken yüreğim gülümsüyor. Zihnim beni eski okul günlerime, arkadaşlarım ve öğretmenlerimle birlikte olduğum zamanlara taşıyor. *En yakın arkadaşım Münibe'yle* buluşuyorum; oturup sohbet ediyor, şakalaşıyoruz. Sanki ben oradan hiç ayrılmamışım gibi...

Derken birden Birmingham, İngiltere'de olduğumu hatırlıyorum.

Her şey 9 Ekim 2012 tarihinde, bir salı günü değişti. Pek iyi bir güne uyanmamıştım zaten; ben çalışkan bir kız olarak bunu diğer sınıf arkadaşlarım kadar umursamasam da, sınav döneminin tam ortasındaydık.

Sabah, her birine beş ya da altı kızın sıkış tıkış bindiği, etrafa mazot dumanı yayan, parlak renklere boyalı üç tekerlekli *rikşa* arabalarımızla, sıra halinde Hacı Baba Yolu'nun dar, çamurlu geçidine girdik. Taliban'dan beri, okulumuzun tabelası yoktu ve oduncunun avlusunun karşısındaki beyaz duvara gömülü olan süslü, pirinç kapı, içeride ne olduğu konusunda hiçbir ipucu vermiyordu.

Biz kızlar için, bu kapı kendi özel dünyamıza büyülü bir giriş gibiydi. İçeri girer girmez, tıpkı güneşe yol vermek için bulutları kovan rüzgâr gibi, başörtülerimizi çıkarıyor, merdivenleri aceleyle, basamakları üçer-beşer atlayarak çıkıyorduk. Yukarıda, bütün sınıflara açılan kapıların olduğu açık bir avlu vardı. Sırt çantalarımızı sınıflarımıza bırakıyor, sonra sabah yoklaması için açık havada toplanıyorduk. Hazır ol vaziyetinde dikilirken, sırtımız dağlara dönük oluyordu. Kızlardan biri, "*Assan baş!*" yani "Rahat!" diye komut veriyor, biz de topuklarımızı yere vuruyor ve "Allah!" diye karşılık veriyorduk. Sonra kız "*Ho şi yar!*" yani "Hazır ol!" diyor, biz de yine topuklarımızı yere vuruyorduk. "Allah!"

Okul, ben daha doğmadan önce babam tarafından kurulmuştu. Üzerimizdeki duvarda kırmızı ve beyaz harflerle yazılmış HUŞHAL OKULU yazısı gururla parlıyordu. Haftada altı gün okula gidiyorduk; ben on beş yaşında bir dokuzuncu sınıf öğrencisi olduğum için, derslerimiz kimyasal denklemler çözerek, Urduca grameri çalışarak, "Acele işe şeytan karışır" gibi anafikirleri olan İngilizce öyküler yazarak ya da kan dolaşımı diyagramları çizerek geçiyordu. Sınıf arkadaşlarımın çoğu doktor olmak istiyordu. Bunun bir tehdit olarak görülebileceğini insanın aklı almıyor. Ancak okulun kapısının dışında, yalnızca Svat'ın en önemli kenti olan Mingora'nın gürültüsü ve çılgınlığı değil, aynı zamanda Taliban gibi, kızların okula gitmemesi gerektiğini düşünenler de vardı.

O sabah da tıpkı diğer günler gibi, ancak biraz daha geç başlamıştı. Sınav dönemiydi; bu yüzden okul sekiz yerine dokuzda başlıyordu. Bundan memnundum çünkü erken

kalkmayı sevmiyorum ve horozların ötüşleri ile müezzinin ezan sesi arasında bile uyumaya devam edebiliyorum. Önce babam kaldırmaya çalışırdı beni. "Kalkma vakti, *Cani mun*," derdi. Farsçada bu "ruh eşi" anlamına geliyor ve babam beni güne başlarken hep böyle çağırırdı. "Birkaç dakika daha, *Aba,* lütfen," diye yalvarır, yorganın altına biraz daha gömülürdüm. Derken annem seslenirdi. "*Pişo*," derdi. Bu "kedi" anlamına geliyor ve annemin bana taktığı isim buydu. O anda saatin farkına varır ve "*Bhabi*, geç kaldım!" diye bağırırdım. Bizim kültürümüzde her erkek sizin "erkek kardeşiniz", her kadın da "kız kardeşiniz"dir. Birbirimizi böyle görürüz. Babam annemi okula ilk götürdüğünde, bütün öğretmenler onu "erkek kardeşimin eşi" yani *bhabi* olarak adlandırmışlardı. Sonra da öyle kaldı. Artık hepimiz anneme *bhabi* diyoruz.

Ben, evimizin ön tarafındaki uzun odada uyuyordum. Odadaki eşyalar bir yatak ile benim vadimizde barış için çalışmam ve kızların okula gitme hakkını savunmam karşılığında ödül olarak kazandığım paranın bir kısmıyla satın aldığım dolaptan ibaretti. Bazı raflarda, sınıf birincisi olduğum için aldığım altın rengi plastik kupa ve madalyalar duruyordu. Birinciliği yalnızca iki kez kaçırmıştım ve ikisinde de sınıftaki rakibim Melike-i-Nur'a geçilmiştim. Bunun bir daha tekrarlanmaması konusunda kararlıydım.

Okul, evimize pek uzak değildi. Eskiden yürüyerek gidip geliyordum ama geçen yılın başından beri diğer kızlarla birlikte servise binmeye başlamıştım. Pis kokan nehir boyunca beş dakikalık bir yolculuk yapıyor, Dr. Hümayun'un Saç Ekim Merkezi'nin dev reklam panosunun önünden

geçiyorduk; kel erkek öğretmenlerimizden birinin aniden saçları çıkmaya başladığında, mutlaka Dr. Hümayun'a gitmiş olması gerektiğini söyleyerek dalga geçmiştik. Servisi seviyordum çünkü servise bindiğimde, yürürken terlediğim gibi terlemiyordum; arkadaşlarımla çene çalabiliyor, *Bhai Can* yani "Kardeş" dediğimiz şoförümüz Osman Ali ile dedikodu yapabiliyordum. Osman Ali anlattığı çılgınca hikâyelerle bizi çok güldürüyordu.

Annem benim tek başıma yürümemden korktuğu için servise binmeye başlamıştım. Yıl boyunca tehditler almıştık. Bazıları gazetelerde çıkmıştı; bazıları da insanların ilettiği notlar ya da mesajlar aracılığıyla bize ulaştırılmıştı. Annem benim için endişeleniyordu ama Taliban daha önce kızlara saldırmamıştı hiç; ben babamı hedef almalarından korkuyordum çünkü babam sürekli onların aleyhinde konuşuyordu. Yakın dostu ve dava arkadaşı Zahit Han ağustos ayında namaz kılmaya giderken yüzünden vurulmuştu ve herkesin babama, "Dikkatli ol, sırada sen varsın," dediğini biliyordum.

Servis bizim sokağa giremiyordu; bu yüzden nehrin aşağısındaki yolda iniyor, parmaklı demir kapıdan geçiyor ve merdivenlerden çıkıyordum. Biri bana saldıracak olsa, bunun o merdivenlerde olacağını düşünüyordum. Babam gibi ben de gündüz düşleri görürdüm hep; bazen derslerde dalıp gider ve eve giderken bir teröristin o basamaklarda birden karşıma çıkıp beni vurduğunu canlandırırdım gözümde. Böyle bir durumda ne yapacağımı merak ederdim. Belki ayakkabılarımı çıkarıp ona vururdum; ama sonra bunu yapmam halinde teröristten bir farkımın kalmayacağını geçirirdim içimden. "Tamam, beni vur ama önce dinle. Bu yaptığın yanlış. Benim sana kişisel olarak

bir garezim yok ki. Tek istediğim, bütün kızların okula gitmesi!" diye yalvarmak daha iyi olurdu.

Korkmuyordum ama geceleri kapının kilitli olup olmadığını kontrol etmeye ve Allah'a insan ölünce ne olduğunu sormaya başlamıştım. En yakın arkadaşım Münibe'ye her şeyi anlattım. Küçükken onunla aynı sokakta otururduk, ilkokuldan beri arkadaştık ve her şeyimizi paylaşırdık. Justin Bieber şarkıları, Alacakaranlık filmleri, yüzü en iyi nemlendiren kremler... Münibe'nin en büyük hayali moda tasarımcısı olmaktı; ama ailesinin bunu asla kabul etmeyeceğini biliyor, bu yüzden herkese doktor olmak istediğini söylüyordu. Bizim toplumumuzda, kızlar çalışabilecek olsalar bile, öğretmenlik ya da doktorluk dışında bir meslek seçmeleri çok zor. Ben farklıydım; doktorluktan vazgeçip mucit ya da politikacı olmaya karar verdiğimde, bu arzumu gizlemedim hiç. Münibe, ne zaman bir şeyler ters gitse hemen anlardı. "Endişelenme," diyordum ona. "Taliban küçük bir kızla uğraşmaz."

Servisimiz geldiğinde, basamaklardan koşarak indik. Diğer kızlar kapıdan çıkmadan önce başlarını örtüp arka tarafa oturdular. Servis bizim *dayna* adını verdiğimiz türden bir taşıttı aslında: ikisi yanlarda karşılıklı, biri de ortada olmak üzere üç sıra koltuğu olan beyaz bir Toyota TownAce. Yirmi kız ve üç öğretmenle tıkış tıkış oluyordu. Ben arkada sol tarafta Münibe ve bir alt sınıfımızdan Şaziye Ramzan adında bir kızla oturuyordum. Sınav dosyalarımızı göğsümüzde tutuyorduk, çantalarımızı da ayaklarımızın altına yerleştirmiştik.

Bundan sonrası biraz bulanık. *Dayna*'nın içinin sıcak ve yapış yapış olduğunu hatırlıyorum. Hava bir türlü serinlemek bilmiyordu ve yalnızca uzaktaki Hindukuş Dağları'n-

da kar vardı. Bizim oturduğumuz arka tarafta cam yoktu; sadece yanlarda rüzgârla dalgalanan kalın muşambalar vardı. Bunlar da öylesine sararmış ve tozluydular ki bir şey görmek imkânsızdı. Arkadan tek görebildiğimiz, bir parça mavi gökyüzü ve arada bir de güneşin yuvarlak şekliydi; günün o saatlerinde güneş, her şeyin üzerinde dolaşan tozların içinden süzülerek geçen sarı bir küreye benziyordu.

Servisin her zamanki gibi ordu kontrol noktasında anayoldan çıkıp sağa döndüğünü ve artık kullanılmayan kriket sahasından sonraki virajı aldığını hatırlıyorum. Sonrasını hatırlamıyorum.

Vurulmayla ilgili rüyalarımda babam da benimle birlikte serviste oluyor ve o da benimle birlikte vuruluyor. Sonra etraf insanlarla doluyor ve ben babamı aramaya başlıyorum.

Gerçekte ise şöyle olmuştu: Birden durmuştuk. Sol tarafımızda Svat'ın ilk hükümdarının maliye bakanı Şir Muhammed Han'ın üzeri otlarla bürünmüş mezarı; sağımızda yiyecek fabrikası vardı. Kontrol noktasına en fazla 200 metre mesafede olmalıydık.

Biz ön tarafı göremiyorduk ama açık renk giysiler giymiş, genç, sakallı bir adam yola çıkmış ve servise durmasını işaret etmişti.

"Bu Huşhal Okulu servisi mi?" diye sormuştu şoföre. Osman Bhai Can bunun aptalca bir soru olduğunu düşünmüştü çünkü okulun adı yan tarafta yazılıydı. "Evet," demişti.

"Bazı çocuklarla ilgili bilgiye ihtiyacım var," demişti adam.

"Sekreterliğe gitmeniz gerek," diye karşılık vermişti Osman Bhai Can.

O konuşurken, beyazlar giymiş başka bir adam servisin arka tarafına yaklaşmıştı. "Bak, röportaj yapmaya gelen gazetecilerden biri," demişti Münibe. Ben babamla birlikte, kızların eğitim hakkını savunmak ve bizi kapalı tutmaya çalışan Taliban gibilerin aleyhinde konuşmak için etkinliklere katılmaya başladığımdan beri sık sık gazeteciler, hatta yabancılar geliyordu. Ama böyle yolda karşımıza çıkmıyorlardı.

Adam siperli bir kep giymişti ve üniversite öğrencilerine benziyordu. Servisin arka tamponuna basıp bize doğru uzanmıştı.

"Malala hanginiz?" diye sormuştu.

Kimse bir şey söylememişti ama birkaç kız bana bakmışlardı. Yüzü örtülü olmayan tek kız bendim.

O anda adam siyah bir silah çıkarmıştı. Daha sonra bunun bir Colt 45 olduğunu öğrenecektim. Kızlardan bazıları çığlık atmışlardı. Münibe onun elini sıktığımı söylüyor.

Arkadaşlarım adamın ardı ardına üç el ateş ettiğini söylüyorlar. İlki sol gözümden girip sol omzumun altından çıkmış. Sol kulağımdan kanlar akarak Münibe'nin üzerine devrilmişim. Bu yüzden diğer iki kurşun yanımda oturan kızlara isabet etmiş. Bir kurşun Şaziye'nin sol eline saplanmış. Üçüncüsü ise onun sol omzunu sıyırıp Kainat Riaz'ın sağ koluna girmiş.

Arkadaşlarım daha sonra, ateş ederken adamın elinin titrediğini söylediler.

Hastaneye vardığımızda, benim uzun saçlarım ve Münibe'nin kucağı kan içindeymiş.

Malala kim mi? Malala benim ve bu da benim hikâyem.

BİRİNCİ KISIM

Taliban'dan Önce

سوري سوري په ګولو راشي د بې ننګئ آواز د رامه شه مئينه

Savaş meydanındaki korkaklığını duymaktansa,
Kurşunlarla kalbura dönmüş bedenini onurla teslim almayı yeğlerim...

(Peştuca bir beyit)

I

Bir Kız Çocuk Doğuyor

Ben doğduğumda, köy halkı anneme acımış, kimse de babamı tebrik etmemiş. Şafak vakti, son yıldız da gözden kaybolurken dünyaya gelmişim. Biz Peştular bunu uğurlu bir işaret olarak kabul ederiz. Babamın hastaneye verecek ya da ebe tutacak parası yokmuş; bu yüzden doğumuma bir komşumuz yardım etmiş. Annemle babamın ilk çocuğu ölü doğmuş, bense tekmeler ve çığlıklar atarak çıkmışım. Erkek evladın doğumunun silahlar atılarak kutlandığı, kız çocukların ise örtülerin ardına saklandığı, hayattaki rollerinin sadece yemek pişirmek ve çocuk doğurmak olduğu topraklarda doğmuş bir kız...

Pek çok Peştu için kız çocuğun doğduğu gün, kasvetli bir gündür. Babamın kuzeni Cihan Şir Han Yusufzay doğumumu kutlamaya gelen birkaç kişiden biriymiş ve hediye olarak hatırı sayılır bir miktarda para bile vermiş. Ancak yanında aşiretimiz Dalohel Yusufzay'ın büyük-büyükbabama kadar uzanan ve yalnızca erkekleri gösteren kocaman soyağacını da getirmiş. Babam, Ziyaüddin, pek çok Peştu erkeğinden farklıydı. Ağacı almış, kendi adının yanına lolipop sapı gibi bir çizgi çekmiş ve ucuna "Mala-

la" yazmış. Kuzeni şaşkınlıkla gülmüş. Babam umursamamış. Ben doğduğumda gözlerimin içine baktığını ve bana âşık olduğunu söyler hep. Herkese, "Bu çocukta farklı bir şeyler var, biliyorum," diyormuş. Arkadaşlarından benim beşiğime kuru meyveler, şekerler atmalarını bile istemiş; aslında sadece erkek çocuklar için yaptığımız bir şeydir bu.

Bana Afganistan'ın en büyük kadın kahramanı Maivandlı Malalai'nin adını vermişler. Peştular, Pakistan ve Afganistan arasında dağılmış pek çok aşiretten oluşan mağrur bir halktır. Asırlardır, tüm misafirlerimize karşı konuksever olmamızı emreden ve *Peştunvali* olarak bilinen bir ilkeye bağlı yaşıyoruz; bizim için en önemli değer *nang* yani onurdur. Bir Peştu'nun başına gelebilecek en kötü şey itibarını kaybetmektir. Utanç, bir Peştu erkeği için korkunç bir şeydir. Bir deyişimiz vardır: "Onur yoksa, dünyanın da bir anlamı yoktur." Kendi aramızda o kadar çok kavga eder ve kan davası yaşarız ki, dilimizde "kuzen" anlamına gelen *tarbur* sözcüğü aynı zamanda "düşman" anlamına da gelmektedir. Ancak topraklarımızı istila etmeye kalkan dış güçlere karşı her zaman birlik oluruz. Bütün Peştu çocukları, 1880'de, İkinci İngiliz-Afgan Savaşları'nın en büyük muharebelerinden birinde, Malalai'nin Afgan ordusuna İngilizleri yenmek konusunda nasıl ilham verdiğini anlatan hikâyeyi dinleyerek büyür.

Malalai, Kandahar'ın batısındaki tozlu ovalarda küçük bir kasaba olan Maivand'da bir çobanın kızıymış. Malalai genç bir kızken, babası ve ileride evleneceği adam, ülkelerindeki İngiliz istilasına karşı savaşan binlerce Afgan erkeği arasında yer alıyorlarmış. Malalai, köyün diğer kadınlarıyla birlikte yaralılarla ilgilenmek ve su taşımak için savaş ala-

nına gidiyormuş. Kendi erkeklerinin yenilmek üzere olduğunu ve sancaktarın düştüğünü görünce, beyaz peçesini havaya kaldırmış ve savaş alanında birliklerin önüne geçmiş.

"Canlarım!" diye bağırmış. "Eğer Maivand için savaşırken ölmezseniz, birileri sizi hep utanç sembolü olarak anacak!"

Malalai açılan ateş sonucu ölmüş ama onun sözleri ve cesareti erkeklere ilham vermiş, hepsi savaş alanına dönmüşler. Bütün bir tugayı yok etmişler; İngiliz ordusu tarihteki en büyük yenilgilerinden birini yaşamış. Afganlar öylesine büyük bir gurur duymuşlar ki, sonra Afgan kralı, Kâbil'in merkezine bir Maivand zafer anıtı dikmiş. Lisede, Sherlock Holmes hikâyeleri okurdum ve bunun Dr. Watson'ın ünlü dedektifin ortağı olmadan önce yaralandığı savaş olduğunu öğrenince çok gülmüştüm. Malalai, biz Peştuların Jeanne d'Arc'ıdır. Afganistan'da birçok kız okuluna onun adı verilmiştir. Ancak saygın bir din âlimi ve köyün imamı olan büyükbabam, babamın bana bu ismi vermesinden hoşlanmamış. "Hazin bir isim bu," demiş. "Acıyı ve yası anlatıyor."

Bebekliğimde, babam bana ünlü şair Peşaverli Rahmet Şah Sayel'in yazdığı bir şarkıyı söylermiş. Son dizeleri şöyleydi:

Ah Maivandlı Malalai
Son bir kez kalk da Peştular onurun şarkısını duysunlar
Senin şairane sözlerin dünyayı döndürüyor
Yalvarırım ne olur kalk!

Babam, evimize gelen herkese Malalai'nin hikâyesini anlatırdı. Bu hikâyeyi ve babamın bana söylediği şarkıları dinlemeye, insanlar adımı söylediğinde, bu adın rüzgârda süzülmesine bayılırdım.

Biz, dünyanın en güzel yerinde yaşıyorduk. Vadim, Svat Vadisi, dağları, gürül gürül şelaleleri, kristal gibi berrak gölleri ile cennette bir krallıktır sanki. Vadiye girerken gördüğünüz bir tabelada "CENNETE HOŞ GELDİNİZ" yazar. Eski zamanlarda, Svat'ın adı "*Udyana*" imiş ve bahçe anlamına geliyormuş bu. Kır çiçekleriyle dolu arazilerimiz, enfes meyve bahçelerimiz, zümrüt madenlerimiz, alabalıklarla dolu nehirlerimiz vardır bizim. İnsanlar Svat'a, Doğu'nun İsviçresi derler; Pakistan'ın ilk kayak tesisi bile buradadır. Pakistan'ın zengin insanları temiz havanın, manzaranın ve Sufi festivallerinde müzik ve dansın keyfini yaşamak için buraya gelirler. Nereden gelirlerse gelsinler, bizim "*angrezan*" – "İngilizler"– adını verdiğimiz yabancılar da öyle. İngiliz Kraliçesi bile gelmiş ve Svat'ın ilk *vali*'*si* yani hükümdarı olan kralımız tarafından Tac Mahal ile aynı mermerden yaptırılmış olan Beyaz Saray'da kalmış.

Bizim ayrıca özel bir hikâyemiz de var. Günümüzde Svat, Hayber-Pahtunvha ya da pek çok Pakistanlının deyişiyle HP eyaletinin bir parçası; ama eskiden Pakistan'ın geri kalanından ayrıymış. Bir zamanlar burası, komşu topraklar olan Şitral ve Dim ile birlikte üç prenslikten biriymiş. Sömürgelik döneminde, krallarımız İngilizlere sadık olmak zorundaymış ama kendi topraklarını yönetiyorlarmış. İngilizler 1947 yılında Hindistan'a bağımsızlık verip

orayı böldüklerinde, biz yeni kurulan Pakistan'a dahil olmuşuz ama özerk kalmışız. Pakistan Rupisi kullanıyormuşuz ama Pakistan hükümeti yalnızca dış politikaya müdahale edebiliyormuş. *Vali*, adaleti yerine getiriyor, savaşan aşiretler arasında barış sağlıyor, aşar –gelirin %10'u tutarında vergi– topluyor, topladığı vergilerle yol, hastane ve okul yaptırıyormuş.

Pakistan'ın başkenti İslamabad'a kuşbakışı bakıldığında yalnızca yüz mil uzaklıktaydık ama burası başka bir ülke gibiydi sanki. Malakand Geçidi üzerinden yolculuk en az beş saat sürüyordu. Yalçın dağların arasındaki bu çukur alanda, çok uzun zaman önce Molla Saidullah (İngilizler arasında Deli Fakir diye bilinir) adındaki bir vaiz önderliğindeki atalarımız, İngiliz kuvvetleriyle savaşmışlar. İngiliz kuvvetlerinin arasında, bu konuda bir kitap yazan Winston Churchill de varmış. Buradaki tepelerden birine, kendisi halkımız tarafından pek sevilmese de hâlâ Churchill'in Gözcüsü adını veriyoruz. Geçidin sonunda, insanların buraya sağ salim vardıkları için şükretmek üzere para attıkları yeşil kubbeli bir türbe var.

Tanıdığım hiç kimse İslamabad'a gitmemiş. Sıkıntılar yaşanmaya başlamadan önce, annem gibi birçok kişi, Svat'ın dışına bile çıkmamış.

Biz vadinin en büyük kasabası, daha doğrusu tek kenti olan Mingora'da yaşıyorduk. Burası küçük bir yerdi ama civar köylerden pek çok insan taşınınca pis ve kalabalık bir yere dönüşmüştü. Kentte oteller, yüksekokullar, bir golf sahası ve geleneksel süs eşyalarımızı, değerli taşları, aklınıza gelebilecek her şeyi satın alabileceğiniz ünlü bir çarşı vardır. Kentin içinden, atılan naylon poşetler ve çöpler yü-

zünden sütlü kahve rengini alan Marghazar Nehri geçer. Bu nehir, dağlık bölgelerdeki nehirler ya da kentin hemen dışındaki, insanların alabalık avladığı, bizim de tatil günlerinde görmeye gittiğimiz geniş Svat Nehri gibi berrak değildir. Evimiz, adı "çiçek diyarı" anlamına gelen Gulkada'da idi; buranın adı eskiden Butkara imiş ve "Budist heykellerin yeri" anlamına geliyormuş. Evimizin yakınlarında, gizemli kalıntılarla dolu bir alan bulunuyordu; yere çökmüş aslan heykelleri, kırılmış sütunlar, kafasız figürler ve en garibi de yüzlerce taş şemsiye vardı burada.

Vadimize İslamiyet on birinci yüzyılda, Sultan Gazneli Mahmut'un Afganistan'dan gelip bölgeyi ele geçirmesi ve hükümdarımız olmasıyla gelmiş. Ancak eskiden Svat bir Budist krallığıymış. Budistler buraya ikinci yüzyılda gelmişler ve kralları vadiye 500 yılı aşkın bir süre hükmetmiş. Çinli kâşifler, Svat Nehri boyunca 1400 Budist manastırı olduğuna ve vadide tapınak çanlarının büyülü seslerinin yankılandığına dair hikâyeler yazmışlar. Tapınaklar uzun zaman önce yıkılmış ama Svat'ta nereye gitseniz, çuhaçiçekleri ve diğer kır çiçekleri arasında bu tapınakların kalıntılarını görüyorsunuz. Bir lotus çiçeğinin üzerinde bağdaş kurup oturmuş, gülümseyen şişko Buda şeklindeki kaya oyuntularının arasında sık sık piknik yapardık mesela. Tanrı Buda'nın çok huzurlu bir yer olduğu için buraya geldiği, küllerinin bir kısmının vadide dev bir tapınakta gömülü olduğuna dair pek çok hikâye vardır.

Butkara kalıntılarımız saklambaç oynamak için adeta büyülü bir yerdi. Bir keresinde yabancı arkeologlar çalışma yapmak için buraya gelmişler ve bize geçmiş zamanlarda buranın hac yeri olduğunu, Budist kralların gömüldüğü

altın kubbeli güzel tapınaklarla dolu olduğunu söylemişlerdi. Babam, tapınakla caminin nasıl kusursuz bir şekilde yan yana durabileceğini anlatan "Butkara'nın Kutsal Emanetleri" adında bir şiir yazmıştı: "Minarelerden gerçeğin sesi yükseldiğinde / Buda gülümser / Ve tarihin kopan zinciri yeniden birleşir."

Biz, erkeklerin dağ keçisi ve yaban horozu avlamaya gittikleri Hindukuş Dağları'nın gölgesinde yaşıyorduk. Evimiz tek katlı ve betonarmeydi. Sol tarafında, biz çocukların kriket oynayabileceği genişlikteki düz çatıya çıkan merdivenler vardı. Orası bizim oyun alanımızdı. Akşam karanlığı çöktüğünde, babam ve arkadaşları orada toplanır, çay içerlerdi. Bazen ben de çatıda oturur, civardaki yemek pişen ateşlerden yükselen dumanı izler, cırcırböceklerinin gece konserini dinlerdim.

Vadimiz en tatlı incirlerin, narların ve şeftalilerin yetiştiği meyve ağaçlarıyla doludur; kendi bahçemizde de üzümler, *guava*'lar ve hurmalar yetişiyordu. Ön bahçemizde, hayatınızın en leziz meyvelerini yiyebileceğiniz bir erik ağacı vardı. Erikleri kapmak için kuşlarla yarışırdık hep. Kuşlar o ağaca bayılırlardı. Ağaçkakanlar bile.

Kendimi bildim bileli annem kuşlarla konuşmuştur. Evin arka tarafında, kadınların toplandığı bir veranda vardı. Biz açlığın ne demek olduğunu bilirdik; bu yüzden annem hep fazladan yemek pişirir ve fakir ailelere dağıtırdı. Arta kalan yiyeceklerle de kuşları beslerdi. Peştu'da, iki dizelik şarkılar olan *tapey*'leri söylemeyi çok severdik. Annem de pirinçleri saçarken bir şarkı söylerdi: "Bahçedeki kumruları öldürme sakın... Birini öldürürsen diğerleri de gelmez..."

Çatıda oturup dağları seyretmeye ve hayal kurmaya bayılırdım. Dağların en yüksek olanı, piramit şeklindeki Elum Dağı idi. Elum Dağı bizim için kutsal bir dağdı ve öylesine yüksekti ki bulutlardan bir kolye takardı hep. Yazın bile zirvesi karlarla kaplı olurdu. Okulda, İsa'dan önce 327'de, Budistlerin Svat'a gelmesinden bile daha önce, Büyük İskender'in, Afganistan'dan İndus'a giderken binlerce fil ve askeriyle birlikte vadiye girdiğini öğrenmiştik. Svat halkı, Elum Dağı çok yüksek olduğu için burada tanrıların onları koruyacağına inanarak dağa çıkmıştı. Ancak İskender kararlı ve sabırlı bir liderdi. Mancınıklarının ve oklarının dağın zirvesine ulaşmasını sağlayacak tahta bir düzenek kurdurmuştu. Sonra da gücünün sembolü olarak Jüpiter yıldızını yakalayabilmek için dağa tırmanmıştı.

Çatıdan, dağların mevsimlere göre değişmesini izlerdim. Sonbaharda serin rüzgârlar esiyordu. Kışın her şey karla kaplanıp bembeyaz oluyor, çatıdan hançer gibi buz sarkıtları sarkıyordu; bunları koparmaya bayılıyorduk. Etrafta koşuşturuyor, kardan adamlar ve kardan ayılar yapıyor, kar tanelerini yakalamaya çalışıyorduk. İlkbaharda Svat en yeşil haline bürünüyordu. Okaliptüs çiçekleri evden içeri doluşuyor, her yeri bembeyaz yapıyordu. Rüzgâr, pirinç tarlalarının keskin kokusunu taşıyordu. Ben yazın doğmuşum; belki de bu yüzden yılın en sevdiğim mevsimi yazdır; Mingora'da yazlar çok sıcak ve kurak geçse, insanlar çöplerini buraya döktüğü için nehir leş gibi koksa bile...

Ben doğduğumda çok fakirmişiz. Babamla bir arkadaşı ilk okullarını yeni açmışlar. Okulun karşısında, iki odalı yıkık dökük bir kulübede yaşıyormuşuz. Ben anne ve

babamla bir odada kalıyormuşum, diğer oda da konuklar içinmiş. Banyomuz ve mutfağımız yokmuş. Annem yemekleri yerde yaktığı odun ateşi üzerinde pişiriyor, giysilerimizi de okuldaki çeşmede yıkıyormuş. Evimiz sürekli köyden gelen ziyaretçilerle dolu oluyormuş. Misafirperverlik, Peştu kültürünün önemli bir parçasıdır.

Benden iki yıl sonra erkek kardeşim Huşhal doğdu. O da benim gibi evde doğdu çünkü hâlâ hastaneye ödeyecek paramız yoktu. Adını, tıpkı babamın okulu gibi, savaşçı ve şair Huşhal Han Hattak anısına Huşhal koydular. Annem bir erkek evlat bekliyordu ve kardeşim doğduğunda sevincini gizleyemedi. Bana göre Huşhal çok zayıf ve küçük görünüyordu; rüzgârda uçup gidecek bir saz gibiydi ama annemin gözünün bebeği, onun *ladla*'sıydı. Kardeşimin her isteği annem için bir emirdi sanki, bana öyle geliyordu. Huşhal sürekli geleneksel çayımız olan, süt, şeker ve kakule ile hazırlanan çaydan istiyordu. Annem bile bundan o kadar bıkmıştı ki sonunda Huşhal tadını sevmesin diye çayı acı yapmaya başladı. Annem, Huşhal için yeni bir beşik almak istiyordu; ben doğduğumda babamın beşik alacak parası yokmuş; bu yüzden komşulardan aldıkları eski bir tahta beşiği kullanmışlar; ben o beşikte yatan dördüncü ya da beşinci bebekmişim. Ama babam annemin isteğini kabul etmedi. "Malala o beşikte uyudu," dedi. "Huşhal da uyuyabilir." Ardından, beş yıl kadar sonra, ikinci erkek kardeşim dünyaya geldi. Atal ışıl ışıl gözlü ve çok meraklı bir çocuktu. Babam artık ailemizin tamamlandığını söyledi. Üç çocuklu bir aile, çoğu kişinin yedi ya da sekiz çocuğunun olduğu Svat standartlarına göre küçük bir aile sayılırdı.

Ben daha çok Huşhal ile oynuyordum çünkü benden yalnızca iki yaş küçüktü; ama sürekli kavga ediyorduk. Huşhal ağlayarak anneme koşuyor, ben de babama gidiyordum. "Ne oldu, *Cani*?" diye soruyordu babam. Tıpkı onun gibi ben de adeta kemiksiz doğmuşum ve parmaklarımı neredeyse bileğime gelecek kadar geriye bükebiliyorum. Ayrıca yürürken ayak bileklerim çıtırdıyor, bu da büyüklerin afallamasına neden oluyor.

Annem çok güzel bir kadındır; babam ona kırılgan, porselen bir vazoymuş gibi ihtimam gösterir, öyle severdi. Erkeklerimizin çoğunun aksine, babam anneme bir kez bile el kaldırmamıştır. Annemin adı Tor Pekai; "uzun kuzguni saç" anlamına geliyor, oysa saçları kestane rengidir. Dedem, Yanser Han, annem doğmadan az önce Radyo Afganistan'ı dinliyormuş ve bu adı radyoda duymuş. Annemin beyaz-zambak tenine, düzgün hatlarına ve yeşil gözlerine sahip olmayı çok isterdim ama bunun yerine babamın soluk tenini, geniş burnunu ve kahverengi gözlerini almışım. Bizim kültürümüzde herkesin lakabı vardır; annem bana bebekliğimden beri *Pişo* derdi, kuzenlerimse beni *Laçi* diye çağırırdı; bu Peştu dilinde "kakule" anlamına geliyor. Kara tenli insanlara genellikle beyaz, kısa boylu insanlara uzun denir. Komik bir mizah anlayışımız var. Babamın aile içindeki adı da "güzel" anlamına gelen "*Haista dada*" idi.

Dört yaşlarındayken, babama sormuştum: "*Aba*, sen ne renksin?" Babam da karşılık vermişti: "Bilmem... Biraz beyaz, biraz siyah."

"Yani çaya süt katmak gibi," demiştim.

Babam çok gülmüştü. Ancak küçük bir çocukken teni-

nin karalığından o kadar utanırmış ki, çiftliğe gider, yüzüne manda sütü sürermiş, bunun onu daha açık renk göstereceğine inanırmış. Annemle tanıştıktan sonra, teninin rengi konusunda içi rahat etmiş. Böylesine güzel bir kız tarafından sevilmek, onun kendine güven duymasını sağlamış.

Bizim toplumumuzda, evlilikler genellikle görücü usulü yapılır ama annemle babamınki tam bir aşk evliliğiymiş. Onların tanışma hikâyesini ömrümün sonuna kadar dinleyebilirim. Svat'ın üst taraflarında, Şangla adındaki uzak bir vadide bulunan komşu köylerde yaşıyorlarmış. Birbirlerini yalnızca babam ders çalışmak için dayısının evine gittiğinde görebiliyorlarmış; babamın dayısının eviyle annemin teyzesinin evi yan yanaymış. Birbirlerini, birbirlerinden hoşlandıklarını anlayacak kadar gördüklerine karar vermişler. Ancak bizim için böyle şeyleri açık açık konuşmak tabudur. Bunun yerine babam anneme okuyamadığı şiirler göndermiş.

"Onun aklına hayran olmuştum," der annem.

"Ben de onun güzelliğine," diyerek güler babam.

Büyük bir sorun varmış. Dedem ve büyükbabam hiç anlaşamıyorlarmış. Bu yüzden, babam, annem Tor Pekai ile ilgili niyetini ifade ettiğinde, iki tarafın da bu evliliği hoş karşılamayacağı belliymiş. Babamın babası, kararın babama ait olduğunu söylemiş ve elçi olarak bir berber göndermeyi kabul etmiş; Peştularda âdet böyledir. Melik Yanser Han teklifi reddetmiş. Ama babam inatçı bir adammış; büyükbabamı berberi tekrar göndermek konusunda ikna etmiş. Yanser Han'ın *hücre*'si insanların siyaset konuşmak üzere toplandıkları bir yermiş. Babam da oraya sık

sık gidermiş, bu yüzden birbirlerini tanıyorlarmış. Dedem babamı dokuz ay bekletmiş ama sonunda kızını vermeyi kabul etmiş.

Annem, güçlü kadınların ve nüfuzlu erkeklerin olduğu bir aileden geliyor. Büyükannesi –benim büyük-büyükannem– çocukları küçükken dul kalmış. En büyük oğlu Yanser Han da dokuz yaşındayken bir başka aileyle aralarındaki kan davası yüzünden hapse mahkûm olmuş. Annesi, onu serbest bıraktırmak için güçlü bir kuzenden yardım istemek üzere dağlar aşarak kırk mil yol yürümüş. Bence annem de bizim için aynı şeyi yapardı. Annem okuma yazma bilmediği halde, babam onunla her şeyi paylaşır, gününün nasıl geçtiğini ona anlatır. Annem onunla çok dalga geçer, kimin gerçek dost olup kimin olmadığı konusunda öğütler verir; babam da onun her zaman haklı çıktığını söyler. Birçok Peştu erkeği bunu asla yapmaz; sorunları kadınlarla paylaşmak âcizlik göstergesi olarak kabul edilir. "Karısına bile akıl danışıyor!" derler, hakaret olarak. Ben, annemle babamı mutlu, bol bol gülerken görürdüm. İnsanlar bize bakar ve ne kadar tatlı bir aile olduğumuzu söylerlerdi.

Annem çok dindar bir kadındır, günde beş vakit namaz kılar. Ancak camide yapmaz bunu çünkü camide sadece erkekler namaz kılar. Annem dans etmeyi onaylamaz çünkü Tanrı'nın bundan hoşlanmayacağını söyler. Ancak güzel şeylerle; işlemeli kıyafetler, altın kolyeler, bilezikler ve halhallarla süslenmeye bayılır. Sanırım ben annem için bir parça hayal kırıklığı oldum; çünkü babama çok benziyorum ve giysilerle, takılarla filan uğraşmıyorum. Çarşıya gitmekten sıkılıyorum ama okul arkadaşlarımla birlikte kapalı kapıların ardında dans etmeyi çok seviyorum.

Çocukluğumuzda zamanımızın büyük kısmını annemizle geçirirdik. Babam genellikle dışarıda olurdu çünkü çok meşguldü. Yalnızca okul işleriyle değil; aynı zamanda edebiyat toplantılarına ve *cirga*'lara katılır, çevreyi ve vadimizi kurtarmaya çalışırdı. Babam, geri kalmış bir köyden geliyordu; ancak eğitimi ve güçlü kişiliği sayesinde bizi gayet iyi geçindiriyordu ve kendi adını da duyurmuştu.

İnsanlar onun konuşmalarını dinlemeyi seviyorlardı; ben de konuklarımızın olduğu akşamlara bayılıyordum. Yerde, annemin üzerine yemekleri dizdiği uzun, muşamba bir örtünün etrafında oturuyor, geleneklerimize uygun şekilde ellerimizle yemek yiyorduk; pirinç ve köfteden toplar yapıyorduk. Karanlık çöktüğünde, gaz lambalarının ışığında oturuyor, sinekleri kovalıyorduk. Siluetlerimiz, duvarlarda dans eden gölgeler yaratıyordu. Yaz aylarında sık sık dışarıda gök gürlüyor, şimşekler çakıyordu; ben de babamın dizinin dibine sokuluyordum.

Babam savaşan aşiretlerle, Peştu liderleri ve azizleriyle ilgili hikâyeler anlatırken kendimden geçmiş halde dinliyordum. Melodik bir sesle şiirler okuyor, bazen okurken ağlıyordu. Svat'taki birçok kişi gibi, biz de Yusufzay aşiretindeniz. Yusufzaylar olarak kökenimiz Kandahar'a dayanıyor ve Pakistan ve Afganistan'a yayılmış en büyük aşiretlerden biriyiz.

Atalarımız, Svat'a on altıncı yüzyılda, kendi aşireti tarafından ihanete uğrayan bir Timur imparatorunun tahtını geri kazanmasına yardımcı oldukları Kâbil'den gelmişler. İmparator onları sarayda ve orduda önemli unvanlarla ödüllendirmiş ama dostları ve akrabaları onu Yusufzayların giderek güçlendiklerini, sonunda kendisini tahttan

indirebileceklerini söyleyerek uyarmışlar. Bunun üzerine imparator bir gece aşiretin bütün önde gelenlerini ziyafete davet etmiş ve onlar yemek yerlerken adamlarını üzerlerine salmış. Yaklaşık 600 aşiret lideri öldürülmüş. Yalnızca iki kişi kaçabilmiş; onlar da aşiretlerinin diğer üyeleriyle beraber Peşaver'e gitmişler. Bir süre sonra, Afganistan'a dönebilmek için destek istemek üzere Svat'taki bazı aşiretleri ziyaret etmişler. Ancak Svat'ın güzelliğinden öylesine etkilenmişler ki, orada kalmaya karar vermişler ve diğer aşiretleri kovmuşlar.

Yusufzaylar, bütün toprakları aşiretin erkek üyeleri arasında paylaştırmışlar. *Vęş* adı verilen bu özel sisteme göre, beş ya da on yılda bir, bütün aileler köyleri değiş tokuş ediyor ve yeni köyün topraklarını erkekler arasında yeniden dağıtıyorlarmış; böylece herkesin verimsiz topraklar üzerinde olduğu gibi verimli topraklar üzerinde de çalışma şansı oluyormuş. Bunun rakip klanları birbiriyle savaşmaktan alıkoyacağına inanılıyormuş. Köyler hanlar tarafından yönetiliyormuş; sıradan insanlar, zanaatkârlar ve rençperler de onların kiracılarıymış. Bu kişiler hanlara belirli bir kira ödüyor, genellikle ürünlerinden pay veriyorlarmış. Aynı zamanda her bir küçük toprak parçası için silahlı bir adam tahsis ederek, hanın bir silahlı kuvvet oluşturmasına yardımcı olmaları gerekiyormuş. Her han, hem kan davaları sebebiyle hem de diğer köyleri ele geçirmek ya da yağmalamak için yüzlerce silahlı adam bulunduruyormuş.

Svat'taki Yusufzayların hükümdarı olmadığı için, hanlar arasında, hatta aileler içinde sürekli kan davaları yaşanıyormuş. Erkeklerimizin hepsinin silahları varmış; gerçi artık

diğer Peştu bölgelerinde olduğu gibi ortalıkta silahlarıyla dolaşmıyorlar. Büyük-büyükbabam eskiden çocukluğundaki silahlı kavgalar ile ilgili hikâyeler anlatırmış. Geçen yüzyılın başlarında, çevrelerindeki toprakların birçoğuna hükmetmeye başlayan İngilizlerin sömürgesi altına girmekten çok korkmuşlar. Aynı zamanda sürekli kan dökülmesinden de bıkmışlar. Bunun üzerine bütün bölgeye hükmedecek ve anlaşmazlıkları çözecek tarafsız birini bulmaya karar vermişler.

İki hükümdarın başarısız olmasının ardından, aşiretin önde gelenleri 1917'de Miyangül Abdül Vedüd adında birini hükümdarları olarak belirlemişler. Biz kendisini Badşah Sahib olarak sıcak duygularla anıyoruz. Son derece cahil biri olsa da vadiye huzur ve barış getirmeyi başarmış. Bir Peştu'nun elinden silahını almak, onun hayatını almak gibidir, bu yüzden Miyangül Abdül Vedüd'ün de aşiretleri silahsızlandırması mümkün olmamış. Bunun yerine bütün Svat'ta dağlara hisarlar inşa ettirmiş ve bir ordu meydana getirmiş. 1926 yılında İngilizler tarafından devletin başı olarak tanınmış ve *vali* kabul edilmiş. İlk telgraf sistemini kurmuş, ilk ilkokulu yaptırmış, *veş* sistemini sona erdirmiş; çünkü köyler arasında sürekli taşınmak kimsenin toprak alıp satamaması, daha iyi evler yapmak için herhangi bir neden bulamaması ve meyve ağaçları ekememesi anlamına geliyormuş.

1949 yılında, Pakistan'ın kurulmasından iki yıl sonra, Miyangül Abdül Vedüd, görevi oğlu Miyangül Abdül Hak Cihanzeb'e devretmiş. Babam hep şöyle der: "Badşah Sahib barışı, oğlu ise refahı getirdi." Cihanzeb'in hükümdarlığını tarihimizde altın bir dönem olarak kabul ediyoruz.

Cihanzeb, Peşaver'de bir İngiliz okulunda eğitim görmüş. Babası okuryazar olmadığı için, okullar konusunda çok hassasmış; o yüzden hastane ve yolların yanı sıra çok sayıda okul yaptırmış. 1950'lerde, Cihanzeb, insanların hanlara vergi ödediği sistemi kaldırmış. Ancak ifade özgürlüğü yokmuş ve *vali*'yi eleştiren biri vadiden sürülebiliyormuş. 1969 yılında, babamın doğduğu yıl, *vali* gücünü kaybetmiş ve Pakistan'ın Kuzey-Batı Sınır Eyaleti'nin bir parçası haline gelmişiz. Eyaletin adı birkaç yıl önce Hayber-Pahtunvha olarak değiştirildi.

Yani ben mağrur bir Pakistan kızı olarak doğmuşum ama bütün Svatlılar gibi kendimi Pakistanlıdan önce ilk olarak Svatlı, ardından Peştu olarak görüyorum.

Sokağımızda bize yakın bir evde yaşayan bir ailenin benim yaşımda, Safina adında bir kızları ve yaşları kardeşlerime yakın, Babar ve Basit adında iki oğulları vardı. Hep birlikte sokakta ya da çatılarda kriket oynardık. Ancak yaşlarımız ilerledikçe, biz kızların evde oturmak zorunda kalacağımızı biliyordum. Yemek pişirmemiz, erkek kardeşlerimize ve babalarımıza hizmet etmemiz gerekecekti. Oğlanlar ve yetişkin erkekler kentte, kasabada özgürce dolaşırken, annem ve ben yanımızda bize eşlik edecek bir erkek akrabamız olmadan dışarı çıkamıyorduk. Bu erkek akraba, beş yaşında bir oğlan bile olabilirdi ama! Gelenek böyleydi.

Ben daha küçücük yaşımda böyle olmayacağıma karar vermiştim. Babam her zaman, "Malala her zaman kuş gibi özgür olacak!" derdi. Tıpkı Büyük İskender gibi, Jüpiter'e dokunmak için Elum Dağı'nın zirvesine tırmanmayı,

hatta vadinin dışına çıkmayı hayal ederdim. Ancak erkek kardeşlerimin çatıda koşturmalarını, uçurtma uçurmalarını ve ipleri ustalıkla ileri-geri çekiştirerek birbirlerinin uçurtmalarını düşürmeye çalışmalarını izlerken, bir kız çocuğun ne kadar özgür olabileceğini merak ederdim.

2

Şahin Babam

Babamın sözcüklerle sıkıntısı olduğunun hep farkındaydım. Bazen bir sözcükte takılır, aynı heceyi bozuk bir plak gibi defalarca tekrar ederdi, bu arada biz de bir sonraki hecenin ağzından çıkıvermesini beklerdik. Kendini, boğazına aniden bir duvar örülmüş gibi hissettiğini söylerdi. M'ler, p'ler ve k'ler, sırada bekleyen düşmanlar gibiydi. Bana *Cani* demesinin nedenlerinden birinin, bunun telaffuzunun Malala'dan daha kolay olması olduğunu söyleyerek takılırdım ona. Sözcükleri ve şiiri bu kadar seven biri için kekemelik çok fenaydı. Sülalesinin her iki tarafında da, hem amcalarından hem de dayılarından birinde aynı sıkıntı vardı. Ancak babamın, güçlü sesini sözcüklere adeta dans ettirecek, onları gürül gürül dile getirecek bir enstrüman gibi kullanabilen babası, durumu daha da beter hale getiriyordu.

Babam ne zaman bir cümlenin ortasında takılsa, "Tükür şunu evlat!" diye kükrüyordu babası. Büyükbabamın adı Ruhul Emin'di; bu, "dürüst ruh" anlamına geliyordu ve Melek Cebrail'in de kutsal adıydı. Büyükbabam adıyla o kadar gurur duyuyordu ki, kendini insanlara içinde adı-

nın geçtiği ünlü bir ayetle tanıtıyordu. Çoğunlukla sabırsız, tahammülsüz bir adamdı ve küçücük şeyler karşısında bile aniden büyük bir öfkeye kapılabiliyordu. Kaybolan bir tavuk ya da kırılan bir fincan onu öfkelendirmeye yetiyordu. Böyle durumlarda yüzü kıpkırmızı oluyor, eline geçen çaydanlıkları, tencereleri sağa sola fırlatıyordu. Ben büyükannemi hiç tanımadım ama babamın anlattığına göre büyükbabama bu yüzden sürekli takılırmış. "Sen bize çatık kaşlarından başka bir şey göstermedin ya, ben öldükten sonra Allah da sana yüzü hiç gülmeyen bir eş versin!" dermiş.

Büyükannem babamın kekemeliğine o kadar üzülüyormuş ki, küçükken onu bir hocaya götürmüş. Otobüsle uzun bir yolculuk yapmışlar, sonra adamın yaşadığı yere varmak için bir saat boyunca yokuş yukarı yürümüşler. Büyükannemin yeğeni Fazlı Hâkim, babamı omuzlarında taşımak zorunda kalmış. Hocanın adı *Levano Pir*, yani *Delilerin Piri* imiş. Çünkü delileri akıl sağlıklarına kavuşturabildiği söyleniyormuş. Pirin huzuruna çıktıklarında, adam babama ağzını açmasını söylemiş ve sonra da onun ağzına tükürmüş. Ardından bir parça *gur* (şekerkamışından yapılan koyu bir ağda) almış, ağzında çevirip tükürüğüyle ıslatmış. Topağı çıkarmış ve babama her gün küçük birer parça yedirmesi için anneme vermiş. Bu tedavi, babamın kekemeliğine iyi gelmemiş. Hatta kimileri kekemeliğin daha da beter hale geldiğini söylemişler. Bu yüzden babam on üç yaşına geldiğinde, büyükbabama bir topluluk önünde konuşma yarışmasına katılacağını söyleyince, Ruhul Emin neye uğradığını şaşırmış. "Nasıl yapacaksın?" diye sormuş gülerek. "Tek bir cümleyi tamamlaman bile bir ya da iki dakika sürüyor."

"Sen merak etme," diye karşılık vermiş babam. "Sen konuşmayı yaz, ben ezberlerim."

Büyükbabam, yaptığı konuşmalarla ünlüymüş. Şahpur Köyü'ndeki devlet lisesinde din bilgisi dersleri veriyormuş. Aynı zamanda camide imammış. Dinleyenleri adeta büyüleyen bir konuşmacıymış. Cuma namazlarında verdiği vaazlar öylesine ilgi görüyormuş ki insanlar dağlardan eşekleriyle ya da yayan inip onu dinlemeye geliyorlarmış.

Babam geniş bir aileden geliyor. Benim *Han Dada* Amca diye seslendiğim, Sait Ramzan adında çok büyük bir ağabeyi ve beş kız kardeşi var. Köyleri Barkana çok ilkel bir yermiş; sıkış tıkış yaşadıkları, tek katlı, yıkık dökük bir evleri varmış. Evin çamurdan damı, ne zaman yağmur ya da kar yağsa akarmış. Birçok ailede olduğu gibi, oğlanlar okula giderken, kızlar evde kalıyormuş. "Kızlar evlenmeyi bekliyorlardı, o kadar," der babam.

Halalarımın tek mahrumiyeti okul değilmiş. Sabahları babama kaymak ya da süt verilirken, kız kardeşleri sütsüz çay içerlermiş. Yumurta varsa, sadece oğlanlar arasında paylaştırılırmış. Akşam yemeği için tavuk kesildiğinde, kızlar kanatlar ve boyunla yetinirken, babam, ağabeyi ve büyükbabam enfes göğüs etinin tadını çıkarırlarmış. "Daha küçücük yaşımda, kız kardeşlerimle aramdaki farkı hissedebiliyordum," diyor babam.

Babamın köyünde yapacak pek fazla şey yokmuş. Köy, kriket sahası bile yapılamayacak kadar küçükmüş. Yalnızca bir ailenin evinde televizyon varmış. Cuma günleri, babam ve ağabeyi gizlice camiye girerler, büyükbabamın bir saat boyunca cemaate verdiği vaazı merakla dinlerlermiş. Büyükbabamın sesinin yükselip kirişleri titreteceği anı beklerlermiş.

Büyükbabam Hindistan'da eğitim görmüş ve orada aralarında Muhammed Ali Cinnah (Pakistan'ın kurucusu), Cevahirlal Nehru, Mahatma Gandhi ve bağımsızlık için mücadele veren büyük Peştu liderimiz Han Abdülgaffar Han'ın da bulunduğu büyük konuşmacı ve liderleri görmüş. Benim deyişimle *Baba*, 14 Ağustos 1947 tarihinde gece yarısı İngiliz sömürgecilerin yönetiminden bağımsızlığın kazanıldığı ana bile tanıklık etmiş. Büyükbabamın, halen amcamda duran eski bir radyosu varmış; bu radyoda haberleri dinlemeyi çok severmiş. Vaazlarını, Kuran ve hadislerden alıntıların yanı sıra dünyadan ve tarihten olaylarla süslermiş. Siyaset konuşmayı da severmiş. Svat, 1969 yılında, yani babamın doğduğu yıl, Pakistan'a dahil olmuş. Birçok Svatlı bu durumdan mutsuzmuş, Pakistan'ın adalet sisteminin, kendi eski aşiret yöntemlerinden daha yavaş işlediğini ve daha etkisiz olduğunu söyleyerek şikâyet ediyorlarmış. Büyükbabam sınıf sistemine, hanların sürekli gücüne ve sahip olunanlarla olunmayanlar arasındaki uçuruma karşı isyan eden konuşmalar yapıyormuş.

Benim ülkem pek yaşlı sayılmaz ama ne yazık ki şimdiden tarihinde askeri darbeler var. Babam sekiz yaşındayken, Ziya ül Hak adında bir general iktidarı ele geçirmiş. Hâlâ ortalıkta kendisinin pek çok resmi vardır. Gözlerinin etrafındaki kara lekeler, insanın dikkatini hemen çeken kocaman dişleri, briyantinlenmiş saçları ile korkunç bir adammış. Seçimle gelen başbakanımız Zülfikâr Ali Butto'yu tutuklatmış, vatana ihanet suçuyla yargılatmış ve Ravalpindi Hapishanesi'nde astırmış. Bugün bile insanlar Bay Butto'nun müthiş bir karizmaya sahip bir adam olduğunu söylüyorlar. Onun, büyük mango tarlalarına sahip

feodal bir ağa olmasına karşın, sıradan insanlar için mücadele eden ilk Pakistanlı lider olduğu söyleniyor. Butto'nun idamı herkese şok yaşatmış ve Pakistan'ın bütün dünyaya kötü görünmesine neden olmuş. Amerikalılar yardımı kesmişler.

Ülkedeki insanların kendisine destek olmasını sağlamak için, General Ziya ül Hak bir İslamlaşma kampanyası başlatmış. Bizi, hem ideolojik hem de coğrafi sınırlarımızı savunacak bir ordusu olan doğru dürüst bir Müslüman ülke yapmayı amaçlıyormuş. Halkımıza, onun hükümetine itaat etmenin görevleri olduğunu çünkü bu hükümetin İslami prensipleri uyguladığını söylüyormuş. Ziya, nasıl ibadet etmemiz gerektiğini bile dikte etmeye kalkmış; her bölgede, bizim gözlerden ırak köyümüzde bile *salat*'lar yani ibadet komiteleri kurmuş; 100.000 ibadet müfettişi görevlendirmiş. Daha önceleri, mollalara neredeyse eğlence gözüyle bakılırmış; babam onların düğünlerde bir süre bir köşede takıldıklarını, sonra da erkenden gittiklerini söylerdi. Ancak Ziya'nın yönetimi sırasında etkin hale gelmişler ve vaazlarda kılavuzluk etmek üzere İslamabad'a çağrılmışlar. Büyükbabam bile gitmiş.

Ziya'nın rejimi sırasında, Pakistan'da kadınlar için hayat çok daha kısıtlı hale gelmiş. Cinnah, "Kadınlarla erkekler yan yana olmadığı sürece hiçbir mücadele başarılı olamaz. Dünyada iki güç vardır; biri kılıç, diğeri kalem. İkisinden daha kuvvetli olan üçüncü güç ise kadınların gücüdür," dermiş. Ancak General Ziya'nın getirdiği İslami yasalarla, bir kadının mahkemedeki tanıklığının değeri, bir erkeğinkinin yarısına inmiş. Çok geçmeden hapishanelerimiz, tecavüze uğrayıp hamile kalan, ancak mağduriyetini

kanıtlayacak dört erkek tanık bulamadığı için zina suçuyla mahkûm edilen on üç yaşındaki kız çocuklarla dolmuş. Kadınlar, bir erkeğin izni olmadan banka hesabı bile açtıramıyorlarmış. Ulus olarak hokeyde her zaman başarılı olmuşuzdur, ancak Ziya kadın hokey oyuncularını şort yerine bol pantolonlar giymeye zorlamış ve kadınların bazı toplu sporları yapmalarını da yasaklamış.

Medreselerimizden çoğu o zamanlar açılmış. Bütün okullarda, *diniyat* adını verdiğimiz din bilgisi derslerinin yerini İslamiyet dersi almış. Pakistan'da çocuklar bugün de bu dersi görmek zorundalar. Tarih kitaplarımız, Pakistan'ı "İslam'ın Kalesi" olarak gösterecek şekilde –sanki varlığımız 1947'den çok daha eskilere dayanıyormuş gibi– yeniden yazılmış; Hindular ve Yahudiler dışlanmış. Bu kitapları okuyan biri, girdiğimiz üç savaştan galip çıktığımızı ve büyük düşmanımız Hindistan'a yenildiğimizi düşünebilir.

Babam on yaşına geldiğinde, her şey değişmiş. 1979 Noel'inden hemen sonra, Rusya, komşumuz Afganistan'ı işgal etmiş. Milyonlarca Afgan, sınırı geçmiş ve General Ziya onlara sığınma hakkı tanımış. Peşaver çevresi beyaz çadırlardan oluşan büyük kamplarla dolmuş, bazıları bugün de hâlâ orada. Bizim en büyük istihbarat servisimiz askeriyeye aittir ve ISI olarak bilinir. ISI, kamplardan seçilen Afgan mültecileri direnişçi ya da mücahit olarak eğitecek kapsamlı bir program başlatmış. Afganlar savaşçılıklarıyla ünlü olsalar da, programı yöneten Albay İmam, onları organize etmeye çalışmanın "kurbağa tartmaktan" farksız olduğunu söyleyerek şikâyet ediyormuş.

Rus işgali, Ziya'yı uluslararası bir paryadan Soğuk Savaş'ta özgürlüğün büyük savunucusuna dönüştürmüş.

Amerikalılar bizimle yeniden dost olmuşlar çünkü o günlerde Rusya onların baş düşmanlarıymış. Bitişiğimizde, İran Şahı birkaç ay önce bir devrimle devrilmiş; böylece CIA bölgedeki ana üssünü kaybetmiş. Onun yerini Pakistan almış. ABD'den ve diğer Batı ülkelerinden bizim kasamıza milyarlarca dolar yağmış. Aynı zamanda, ISI'nın Afganları komünist Kızıl Ordu ile savaşmak üzere eğitmesine yardımcı olmak için silah yardımı da yapılıyormuş. General Ziya, Başkan Ronald Reagan ile görüşmek üzere Beyaz Saray'a, Başbakan Margaret Thatcher'la görüşmek üzere de Downing Caddesi 10 Numara'ya* davet edilmiş. İkisinden de bol bol övgü almış.

Başbakan Zülfikâr Butto zamanında Ziya'yı ordunun başına geçirmiş çünkü onun pek zeki olmadığını, tehdit oluşturmayacağını düşünüyormuş. Onu "maymun"u olarak görüyormuş. Ama Ziya'nın çok kurnaz bir adam olduğu çıkmış ortaya. Afganistan'ı, yalnızca komünizmin Sovyet Birliği'nden dünyaya yayılmasını engellemek isteyen Batı için değil, aynı zamanda Sudan'dan Tacikistan'a kadar burayı kâfirlerin saldırısı altında dost bir İslam ülkesi olarak gören Müslümanlar için de bir ilgi merkezi haline getirmiş. Bütün Arap dünyasından, özellikle Suudi Arabistan'dan, ABD'den aşağı kalmayacak meblağlarda paralar yağmış ve aralarında Suudi milyoner Usame bin Ladin'in de bulunduğu gönüllü savaşçılar gelmiş.

Biz Peştular Pakistan'la Afganistan arasında dağılmışız ve İngilizlerin 100 yılı aşkın bir süre önce çizdiği sınırı tanımamışız. Bu yüzden Sovyet işgali sırasında hem dini hem de milli nedenlerle kanımız kaynamış. Cami imam-

*İngiltere Başbakanı'nın resmi konutu ve makamı – ed.n.

ları vaazlarında sık sık Afganistan'daki Sovyet işgalinden söz etmişler, Rusları kâfirlikle suçlamışlar, insanları cihada katılmaya teşvik etmişler, iyi Müslümanlar olarak bunun onların görevi olduğunu söylemişler. Ziya'nın rejiminde, çocukluğumuzdan beri bizlere öğretilen İslam'ın beş şartı –Allah'a inanmak, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan ayında oruç tutmak ve ömrünüzde en az bir kez Hac'a gitmek– yanında cihat dinimizin altıncı şartı olmuş adeta. Babam, dünyanın bize ait kısmında cihat fikrinin CIA tarafından teşvik edildiğini söyler. Hatta mülteci kamplarındaki çocuklara okulda bir Amerikan üniversitesi tarafından hazırlanan ve temel matematiği savaş yoluyla anlatan kitaplar okutuluyormuş. "10 Rus kâfirden 5'i bir Müslüman tarafından öldürülürse, geriye 5 Rus kâfir kalır" ya da "15 mermi – 10 mermi = 5 mermi" gibi örnekler veriliyormuş.

Babamın bölgesinden de Afganistan'da savaşmaya giden çocuklar olmuş. Babam, Sufi Muhammed adında bir *mevlana*'nın köye geldiğini ve genç erkekleri kendisiyle birlikte İslam adına Ruslara karşı savaşmaya çağırdığını hatırlıyor. Pek çok kişi kabul etmiş ve yola çıkmışlar, ellerinde silah olarak eski tüfekler ya da yalnızca baltalar ve bazukalar varmış. Yıllar sonra aynı *mevlana*'nın örgütünün Svat Talibanı olacağını o zamanlar kimse bilmiyormuş. O sıralar babam daha on iki yaşındaymış, yani savaşa katılamayacak kadar küçükmüş. Ancak Ruslar on yıl boyunca, yani 1980'lerin büyük bölümünde, Afganistan'da kalmışlar ve babam da bir delikanlı olduğunda mücahit olmak istediğine karar vermiş. İlerleyen zamanlarda ibadetlerini aksatsa da, o günlerde her sabah şafak vakti evden çıkar,

bir başka köydeki camiye kadar yürür, kendisinden yaşça büyük bir *talib* ile Kuran çalışırmış. O zamanlar *talib* kısaca "din öğrencisi" anlamına geliyormuş. Birlikte Kuran'ın 30 cüzünü de çalışmışlar; yalnızca hatmetmekle kalmayıp yorumlamışlar da. Pek az çocuk bunu yapar.

Talib, cihattan öylesine şahane sözlerle bahsediyormuş ki babam etkilenmiş. *Talib*, sürekli dünyada hayatın kısa olduğunu, köyde de genç erkekler için fırsatların çok sınırlı olduğunu söylüyormuş. Ailemizin toprakları çok azmış; babam da sınıf arkadaşlarının pek çoğu gibi kömür madenlerinde çalışmak üzere güneye gitmek istemiyormuş. Çok zor ve tehlikeli bir işmiş bu; yılda birkaç kez köye kazalarda ölenlerin tabutları geliyormuş. Köylü çocukların en büyük umudu, inşaatlarda çalışmak için Suudi Arabistan'a ya da Dubai'ye gitmekmiş. Bu nedenle, yetmiş iki bakirenin olduğu cennet fikri çekici görünüyormuş. Babam her gece Allah'a dua ediyormuş: "Allahım, ne olur Müslümanlarla kâfirler arasında savaş çıksın, ben de senin uğruna ölüp şehit olayım."

Bir süre Müslüman kimliği babama hayatındaki her şeyden daha önemli görünmüş. Kendini "Ziyaüddin Pençpiri" (Pençpiri dini bir tarikattır) olarak tanıtmaya ve ilk kez sakal bırakmaya başlamış. Kendisi bunun bir tür beyin yıkama olduğunu söylüyor. Eğer o günlerde intihar bombacısı gibi bir kavram olsaymış, intihar bombacısı olmayı bile düşünebileceğine inanıyor. Ancak devlet okullarındaki eğitim ezberci olsa da ve öğrencilerin öğretmenleri sorgulamasına izin verilmese de, babam küçük yaşlarından itibaren sorgulayan bir beyne sahip olmuş ve hiçbir şeyi körü körüne kabul etmemiş.

Şehit olup cennete gitmek için dua ettiği sıralarda, annemin ağabeyi Faiz Muhammed ile tanışmış ve annemin ailesinin içine girmeye, babasının *hücre*'sine gitmeye başlamış. Bu aile siyasetle çok ilgiliymiş; laik milliyetçi partilere üyelermiş ve savaşa dahil olmaya da karşılarmış. Benim adaşımla ilgili şiiri de yazan Peşaverli şair Rahmet Şah Sayel o günlerde ünlü bir şiir yazmış. Afganistan'da olanları "bizim savaşımız değil, iki fil –ABD ve Sovyetler Birliği– arasındaki savaş" olarak tanımlamış. Biz Peştuların da öfkeli ve vahşi iki canavarın ayakları altında ezilen çimler olduğumuzu söylemiş. Ben çocukken babam bu şiiri sık sık okurdu bana ama ne anlama geldiğini anlayamazdım.

Babam, Faiz Muhammed'den çok etkilenmiş ve onun çok mantıklı konuştuğunu düşünmüş. Özellikle ülkemizde, bazı büyük aileler yıllarca her şeyi kontrol ederken yoksulların giderek daha da yoksullaştığı feodal ve kapitalist sistemleri sona erdirme isteğine hak vermiş. Kendini iki uç nokta arasında bölünmüş halde bulmuş. Bir tarafta laiklik ve sosyalizm, diğer tarafta militan İslam. Sanırım sonunda ortalarda bir yerde karar kılmış.

Babam, büyükbabama hayrandı ve bana onunla ilgili harika hikâyeler anlatırdı. Ama aynı zamanda, onun başkaları için belirlediği yüksek standartlara kendisinin erişemediğini söylemişti. *Baba* dediğimiz büyükbabam öylesine ilgi gören ve tutkulu bir konuşmacıymış ki daha diplomatik davransa ve kendini kuzenleriyle ve ondan daha varlıklı olan başkalarıyla rekabete kaptırmasa, büyük bir lider olabilirmiş. Peştu toplumunda, sizden daha çok ilgili gören, daha zengin ya da daha etkili bir kuzenin varlığını hazmetmek zordur. Büyükbabamın, onunla aynı okulda

öğretmenlik yapmaya başlayan bir kuzeni varmış. Adam bu görevi üstlendiğinde, yaşını büyükbabamdan çok daha genç göstermiş. Bizim insanlarımız doğum tarihlerini tam olarak bilmezler; örneğin annem ne zaman doğduğunu bilmiyor. Yılları önemli olaylarla, örneğin depremlerle hatırlarız. Ancak büyükbabam kuzeninin aslında kendisinden yaşça epey büyük olduğunu biliyormuş. O kadar öfkelenmiş ki bütün bir gün boyunca otobüsle yolculuk edip Mingora'ya gitmiş ve Svat Eğitim Bakanı'nı görmüş. "Sahib," demiş ona, "benden on yaş büyük bir kuzenim var ve kendisine benden on yaş genç olduğunu gösteren bir belge vermişsiniz." Bakan da demiş ki: "Pekâlâ, *mevlana*, senin için ne yazmamı istersin? Ketta depreminin olduğu yıl doğmuş olmak ister misin?" Büyükbabam kabul etmiş, bunun üzerine yeni doğum tarihi 1935 olmuş ve böylece kuzeninden çok daha genç görünmüş.

Aile içindeki rekabet, babamın da kuzenlerinin zulmüne uğraması anlamına geliyormuş. Kuzenleri, babamın dış görünüşü yüzünden kendine güvensiz olduğunu biliyorlarmış çünkü okulda da öğretmenler açık renk tenli, yakışıklı oğlanlara daha iyi davranıyor, onları daha çok seviyorlarmış. Kuzenleri okuldan eve dönen babamı yolda durduruyor, onun kısa boyuyla ve koyu renk teniyle dalga geçiyorlarmış. Bizim toplumumuzda, bu tür aşağılamaların intikamını almak gerekir ama babam kuzenlerinden çok daha küçükmüş.

Babam aynı zamanda, ne yaparsa yapsın büyükbabamı memnun edemeyeceğini hissediyormuş. *Baba*'nın çok güzel bir el yazısı varmış; babam da doğru düzgün harfler yazabilmek için saatlerce uğraşırmış ama *Baba* onu bir kez olsun övmezmiş.

Babamın moralini büyükannem düzeltirmiş. Büyükannem, çocuklarının arasında en çok babamı severmiş ve onu çok güzel şeylerin beklediğine inanırmış. Babamı o kadar severmiş ki ona fazladan et ve kaymak verir, kendi hakkından fedakârlık edermiş. Ancak o günlerde köyde elektrik olmadığı için ders çalışmak kolay değilmiş. Babam *hücre*'de gaz lambası ışığında kitaplarını okurmuş. Bir gece uyuyakalmış ve gaz lambası devrilmiş. Neyse ki büyükannem yangın çıkmadan durumu fark etmiş. Babam, büyükannemin ona olan inancı sayesinde kendi onurlu ve gururlu yolunda ilerleyecek cesareti bulmuş. Bu, daha sonra bana da göstereceği yoldu.

Ancak büyükannem bir keresinde babama çok kızmış. Derai Saydan adında ruhani bir yerden gelen din adamları köyleri geziyor ve un dileniyorlarmış. Bir gün büyükannemle büyükbabam yokken adamlar eve gelmişler. Babam tahta mısır sandığının mührünü kırmış ve adamların kâselerini doldurmuş. Büyükannemle büyükbabam eve geldiklerinde çok öfkelenmişler ve babamı dövmüşler.

Peştular (konuklarına karşı cömert olsalar da) tutumlu insanlardır; *Baba* da parasını son derece idareli harcarmış. Çocuklarından biri yemeğini kazara dökecek olsa, öfkesinden deliye dönermiş. Kendisi çok disiplinli bir adammış ve çocuklarının neden onun gibi olmadığını anlayamıyormuş. Bir öğretmen olarak oğullarının okuldaki spor ve İzci Takımı ücretlerinde indirim hakkına sahipmiş. Bu çok küçük bir indirim olduğu için birçok öğretmen umursamıyormuş ama büyükbabam babamı indirim için başvurmaya zorlamış. Elbette babam bunu yapmaktan nefret etmiş. Müdürün kapısının önünde beklerken terler dökü-

yormuş, içeri girdiğinde de her zamankinden beter kekelemeye başlamış. "Onurumu beş paraya satıyormuşum gibi hissettim kendimi," demişti bana. Büyükbabam ona asla yeni kitaplar almazmış. Bunun yerine, en iyi öğrencilerine eski kitaplarını yıl sonunda babama vermelerini söylermiş, babamı da kitapları almak için onların evine gönderirmiş. Babam çok utanırmış ama cahil kalmak istemiyorsa başka seçeneği de yokmuş. Bütün kitaplarının üzerinde başka çocukların isimleri olurmuş, kendi ismini yazamamış hiç.

"Kitapların elden ele geçmesi kötü bir uygulama değildi," der hep. "Ben sadece bir kerecik, başka bir öğrencinin izlerini taşımayan, babamın parasıyla alınmış, yeni bir kitabım olsun istiyordum, o kadar."

Babamın, *Baba*'nın tutumluluğundan duyduğu rahatsızlık onun hem maddi hem de manevi açıdan çok cömert bir adam olmasını sağlamış. Kendisiyle kuzenleri arasındaki geleneksel rekabeti sona erdirmek konusunda kararlı hale gelmiş. Okul müdürünün karısı hastalanınca, babam onu kurtarmak için kan bağışında bulunmuş. Müdür neye uğradığını şaşırmış ve babama zalimlik ettiği için ondan özür dilemiş. Babam bana çocukluğuyla ilgili hikâyeler anlatırken hep şunu söyler: "*Baba* zor bir adam olsa da, bana çok önemli bir armağan verdi; eğitimimi armağan etti." Büyükbabam, bir imam olarak bunu yaptığı için insanlar tarafından eleştirilse de, babamı İngilizce öğrenmesi ve modern bir eğitim alması için medreseye değil, devlet lisesine göndermiş. *Baba* aynı zamanda ona derin bir öğrenme ve bilgi sevgisi ile insan hakları bilinci aşılamış; babam da bunları bana aktardı. Büyükbabam cuma vaazlarında yoksullardan, toprak sahiplerinden ve gerçek

İslam'ın feodalizme nasıl karşı olduğundan söz ediyormuş. Kendisi Farsça ve Arapça biliyormuş ve sözcüklere büyük önem veriyormuş. Saadi, Allame İkbal ve Rumi'nin önemli şiirlerini babama öylesine büyük bir tutkuyla ve hararetli bir şekilde okuyormuş ki sanki bütün bir camiye ders verir gibiymiş.

Babam da kekelemeden, etkileyici bir sesle konuşan iyi bir hatip olmayı çok istiyormuş ve büyükbabamın onun doktor olmasını ne kadar çok istediğini biliyormuş. Ancak çok parlak bir öğrenci ve yetenekli bir şair olsa da matematik ve fen derslerinde pek başarılı değilmiş ve kendini bir hayal kırıklığı olarak görüyormuş. Bu yüzden, bölgede her yıl düzenlenen topluluk karşısında konuşma yarışmasına girerek babasını gururlandırmaya karar vermiş. Herkes onun deli olduğunu düşünmüş. Öğretmenleri ve arkadaşları onu vazgeçirmeye çalışmışlar; babası da onun için bir konuşma yazmak konusunda gönülsüz davranmış. Ama sonunda *Baba* güzel bir konuşma hazırlamış, babam da bunun üzerinde çalışmış, çalışmış. Tepelerde yürürken her bir sözcüğü zihnine kaydetmiş, konuşmayı göklere ve kuşlara okumuş çünkü evde rahatça çalışabileceği bir yer yokmuş.

Yaşadıkları bölgede yapacak çok fazla şey bulunmuyormuş, bu yüzden yarışma günü geldiğinde, büyük bir kalabalık toplanmış. Bazıları çok iyi konuşmacılar olarak tanınan diğer çocuklar konuşmalarını yapmışlar. Sonunda babam sahneye çağrılmış. "Kürsüde durdum," diye anlatırdı bana. "Ellerim titriyor, dizlerim birbirine vuruyordu. Boyum o kadar kısaydı ki, kürsünün üzerini doğru dürüst göremiyordum bile. O kadar korkuyordum ki, karşımdaki

bütün yüzler bulanıktı. Avuçlarım terliyordu, ağzım kurumuştu." Boğazına takılmayı, onu zor duruma düşürmeyi bekleyen hain sessiz harfleri düşünmemeye çalışmış. Ama konuşmaya başladığında, sözcükler ağzından uçuşa geçen güzel kelebekler gibi çıkıvermiş. Sesi, babasınınki kadar gürül gürül değilmiş ama tutkusu sesinde parlıyormuş. Konuştukça kendine güveni gelmiş.

Konuşmasının sonunda tezahüratlar ve alkışlar duyulmuş. İşin en güzel tarafı, birincilik kupasını almaya gittiğinde, babasının da alkışladığını ve etrafındakilerin sırtını sıvazlamasının keyfini yaşadığını görmüş. "İlk kez," der babam, "yaptığım bir şey onu gülümsetmeyi başarmıştı."

Bundan sonra babam bölgedeki bütün yarışmalara katılmış. Konuşmalarını büyükbabam yazıyormuş ve o da sürekli birinci oluyormuş. Yavaş yavaş etkileyici bir hatip olarak ün kazanmış. Babam, zaafını güce dönüştürmüş. İlk kez, *Baba* onu başkalarının yanında övmeye başlamış. "Ziyaüddin bir şahin," diyormuş; çünkü şahin, diğer kuşların üzerinde uçabilen bir canlıdır. "Bundan sonra imzanı Ziyaüddin Şahin olarak at," demiş babama. Babam bir süre bunu yapmış ama sonra, şahinin yüksekte uçsa da zalim bir kuş olduğunu öğrenince, bundan vazgeçmiş. Bunun yerine, aşiretimizin adını alarak kendine Ziyaüddin Yusufzay demeye başlamış.

3

Bir Okulda Büyümek

Annem altı yaşında okula başlamış ve aynı dönem okula gitmekten vazgeçmiş. Köydeki yaşıtı kızlardan farklıymış çünkü onu okula gitmesi için teşvik eden bir babası ve ağabeyleri varmış. Oğlanlarla dolu sınıftaki tek kızmış. Kitaplarla dolu çantasını okula gururla taşıyor, oğlanlardan daha zeki olduğunu iddia ediyormuş. Ancak her gün kuzinlerini evde oyun oynarken bırakıyor ve onlara imreniyormuş. Sırf yemek pişirmekten, temizlik yapmaktan ve çocuk büyütmekten kurtulmak için okula gitmenin bir gereği olmadığını düşünmüş; bir gün kitaplarını dokuz *anna*'ya satmış, bu parayla şeker almış ve bir daha okula dönmemiş. Babası hiçbir şey söylememiş. Annem, dedemin bu durumun farkına bile varmadığını söylüyor çünkü dedem her sabah mısır ekmeği ve kaymaktan oluşan kahvaltısını yaptıktan sonra, Alman yapımı tabancasını kolunun altına alıp dışarı çıkıyor ve günlerini yerel siyasetle ilgilenerek ya da anlaşmazlıkları çözerek geçiriyormuş. Üstelik düşünmesi gereken yedi çocuğu daha varmış.

Annem, yalnızca babamla tanıştığı zaman bu kararından pişmanlık duymuş. Karşısında çok kitap okumuş, ona

okuyamadığı şiirler yazan, en büyük hedefi de kendi okulunu açmak olan bir adam varmış. Annem, karısı olarak onun bu hedefini gerçekleştirmesine yardımcı olmak istiyormuş. Kendini bildi bileli babamın hayali okul açmakmış ama aile bağlantıları ya da parası olmadan bu hayalini gerçekleştirmesi son derece güçmüş. Bilgiden daha önemli bir şey olmadığını düşünüyormuş babam. Yağmurdan denize doğru ilerleyen su döngüsünü öğrenene kadar, köydeki nehrin kıyısında nasıl büyülenmiş gibi durduğunu, suyun nereden gelip nereye gittiğini nasıl merakla düşündüğünü hatırlıyormuş.

Kendi köyünün okulu küçücük bir binaymış. Derslerin çoğunu bir ağacın altında, çıplak zeminde yapıyorlarmış. Tuvalet yokmuş. Öğrenciler doğal ihtiyaçlarını gidermek için tarlalara gidiyorlarmış. Yine de babam şanslı olduğunu söylüyor. Kız kardeşleri –halalarım– memleketimdeki milyonlarca kız gibi hiç okula gidememiş. Eğitim, babama bahşedilen büyük bir ayrıcalıkmış. Babam, eğitim eksikliğinin Pakistan'ın bütün sorunlarının kaynağı olduğuna inanıyormuş. Cehalet, siyasetçilerin insanları kandırmalarına, kötü yöneticilerin yeniden seçilmesine olanak tanıyormuş. Zengin, fakir, kız, erkek bütün çocukların eğitim hakkının olması gerektiğini savunuyormuş babam. Onun hayalindeki okulun masaları, kütüphanesi, bilgisayarları, duvarlarında rengârenk afişleri ve en önemlisi tuvaletleri varmış.

Büyükbabamın hayali, en küçük oğlununkinden farklıymış. O, oğlunun doktor olmasını arzuluyormuş ve yalnızca iki oğlundan biri olduğu için aile bütçesine katkıda bulunmasını bekliyormuş. Babamın ağabeyi, Sait Ramzan,

yıllarca bir okulda öğretmen olarak çalışmış. O ve ailesi, büyükbabamla birlikte yaşıyorlarmış. Amcam maaşından yeterince para biriktirir biriktirmez, evin yanında konuklar için bir *hücre* yaptırmışlar. Amcam, dağlardan ateşte yakmak için kütükler getiriyormuş ve okuldan sonra ailemizin birkaç mandasının olduğu çiftliklerde çalışıyormuş. *Baba*'ya çatıdaki karları temizlemek gibi işlerde de yardım ediyormuş.

Babam yüksek notları sayesinde Svat'taki en iyi eğitim kurumu olan Cihanzeb Yüksekokulu'ndan davet aldığında, büyükbabam onun masraflarını karşılamayı reddetmiş. Kendisi Delhi'de ücretsiz eğitim görmüş; camilerde *talib* gibi yaşamış, öğrencilerin giysi ve yiyecek ihtiyacını da çevre halkı karşılıyormuş. Cihanzeb'de eğitim ücreti yokmuş ama babamın hayatını sürdürmek için paraya ihtiyacı varmış. Pakistan'da öğrenci kredileri yoktur, babam da o zamana kadar bir bankadan içeri adımını bile atmamış. Yüksekokul, Mingora'nın kardeş kenti Saidu Şerif'te imiş; orada babamın yanında kalabileceği bir aile yokmuş. Şangla'da başka bir yüksekokul da yokmuş ve babam eğer yüksekokula gitmezse, bir daha asla köyünden çıkamaz ve hayalini gerçekleştiremezmiş.

Morali çok bozuk olan babam üzüntü ve öfkesinden ağlıyormuş. Sevgili annesi, onun okuldan mezun olmasından kısa bir süre önce ölmüş. Babam, annesi hayatta olsa onun tarafını tutacağını biliyormuş. Babasına yalvarmış ama faydası olmamış. Tek umudu, Karaçi'deki enişte siymiş. Büyükbabam, onların babamı yanlarına alabileceklerini, böylece babamın yüksekokula devam edebileceğini söylemiş. Çift yakında büyükannemin ölümünün ardından taziyelerini sunmak için köye gelecekmiş.

Babam onların bunu kabul etmeleri için dua ediyormuş. Ama büyükbabam üç günlük otobüs yolculuğunun ardından yorgun argın köye varan çifte daha geldikleri gün sormuş bunu. Damadı da hemen reddetmiş. Büyükbabam o kadar öfkelenmiş ki kaldıkları süre boyunca bir daha konuşmamış onlarla. Babam artık hiç şansının kalmadığını, ağabeyi gibi yakınlarda bir okulda öğretmenlik yapmak zorunda kalacağını düşünüyormuş. *Han Dada* Amca'nın öğretmenlik yaptığı okul, Sevur denen bir dağ köyündeymiş ve evlerine bir buçuk saat uzaklıktaymış. Kendine ait bir binası bile yokmuş. Camideki büyük salonu kullanıyorlar ve yaşları beş ile on beş arasında değişen yüzden fazla öğrenciye ders veriyorlarmış.

Sevur'da Gujarlar, Kohistaniler ve Mianlar varmış. Mianları soylu ya da varlıklı insanlar olarak kabul ediyoruz ama Gujarlar ve Kohistaniler dağlarda yaşayan ve mandalarla ilgilenen köylülerdir. Çocukları pasaklıdır ve Peştular tarafından –Peştuların da yoksul olmasına karşın– küçük görülürler. "Onlar pis, kara ve aptal," der insanlar. "Bırakın da cahil kalsınlar." Öğretmenlerin de bu ücra okullara gitmekten hoşlanmadığı, genellikle arkadaşlarıyla aralarında anlaşma yaptıkları ve her gün okula yalnızca birinin gittiği sık sık söylenir. Eğer okulda iki öğretmen varsa, her biri okula haftada üç gün gider ve diğerinin yerine imza atar. Okulda üç öğretmen varsa, okula ikişer gün giderler. Okulda tek yaptıkları şey de çocukları uzun bir sopayla susturmaktır çünkü eğitimin onlara bir faydasının olabileceğini düşünmezler.

Amcamın görev bilinci daha fazlaymış. O, dağlarda yaşayan bu insanları seviyor, onların zorlu yaşamlarına saygı

duyuyormuş. Bu yüzden çoğu gün okula gidiyor ve çocuklara gerçekten bir şeyler öğretmeye çalışıyormuş. Babam okuldan mezun olduğunda yapacak hiçbir şeyi yokmuş, o da ağabeyine yardım etmek konusunda gönüllü olmuş. Orada şansı dönmüş. Halalarımdan biri o köyden bir adamla evlenmiş. Yeni eniştenin onları ziyaret eden Nasır Paşa adında bir akrabası varmış. Adam babamı görev başında görmüş. Nasır Paşa yıllarını Suudi Arabistan'da inşaatlarda çalışarak ve ailesine göndermek için para biriktirerek geçirmiş. Babam ona okulu yeni bitirdiğini ve Cihanzeb'de bir yüksekokula gitmek için hak kazandığını söylemiş. Ama parasızlık yüzünden okula gidemediğini belirtmemiş, çünkü babasını mahcup etmek istemiyormuş.

"Neden gelip bizimle yaşamıyorsun?" diye sormuş Nasır Paşa.

"Of, o kadar mutlu olmuştum ki Allahım," der babam. Paşa ve karısı Jajai onun ikinci ailesi olmuş. Evleri, Beyaz Saray yolunda güzel bir dağ köyü olan Spal Bandi'de imiş; babam burayı romantik ve ilham veren bir yer olarak tanımlar. Oraya otobüsle gitmiş ve bu köy kendi köyüyle karşılaştırınca gözüne o kadar büyük görünmüş ki, bir şehre vardığını sanmış. Onu olağanüstü ağırlamışlar. Jajai babamın adeta ikinci annesi olarak onun hayatındaki en önemli kadın haline gelmiş. Bir köylü, babamın yolun karşısında oturan bir kızla flört ettiğini söyleyerek şikâyette bulunduğunda, Jajai babamı savunmuş. "Ziyaüddin tüysüz bir yumurta kadar temizdir," demiş. "Siz asıl kendi kızınıza bakın."

Babam büyük bir özgürlüğe sahip olan ve kendi köyün-

deki kadınlar gibi saklanmak zorunda olmayan kadınları ilk kez Spal Bandi'de görmüş. Spal Bandi'nin kadınlarının dağın tepesinde, bir araya gelip günlük hayatlarından konuşabildikleri kendilerine özel bir köşeleri varmış. Kadınların evlerinin dışında buluşabilecekleri özel bir yerlerinin olması alışılmadık bir durummuş. Babam hocası Akbar Han'la da orada tanışmış. Akbar Han, kendisi yüksekokula gidememiş olsa da, babamın gidebilmesi için ona borç para vermiş. Tıpkı annem gibi, Akbar Han da okulda eğitim görmemiş belki ama farklı bir bilgeliği varmış. Babam, ihtiyacı olan birine yardım ettiğinde bunun karşılığını hiç beklemediğin bir şekilde görebileceğini anlatmak için hep Akbar Han ve Nasır Paşa'nın iyiliklerini örnek gösterirdi.

Babam, Pakistan'ın tarihinde önemli bir zamanda yüksekokula başlamış. O yaz, babam dağlarda yürürken, diktatörümüz General Ziya gizemli bir uçak kazasında ölmüş. Birçok kişi kazaya bir mango kasasında saklanan bombanın neden olduğunu söylemiş. Babamın yüksekokuldaki ilk döneminde, seçimler yapılmış. Seçimi, babamın çocukluğunda idam edilen başbakanın kızı olan Benazir Butto kazanmış. Benazir yalnızca bizim değil İslam dünyasının da ilk kadın başbakanıymış. Birden gelecekle ilgili bir iyimserlik baş göstermiş.

Ziya döneminde yasaklanan öğrenci örgütleri çok faal hale gelmiş. Babam da hemen bir öğrenci olarak siyasetle ilgilenmeye başlamış ve çok yetenekli bir hatip ve tartışmacı olmuş. Peştular için eşit haklar isteyen Paktun Öğrenci Federasyonu'nun genel sekreterliğine getirilmiş. Orduda, bürokraside ve devlette önemli görevlerin hepsi

Pencaplıların elindeymiş çünkü onlar en büyük ve en güçlü bölgeden geliyorlarmış.

Diğer önemli öğrenci örgütü, İslami Cemaat-i-Talebe imiş; bu organizasyon, Pakistan'da birçok üniversitede güçlü olan İslami parti Cemaat-i İslami'nin öğrenci kanadı imiş. Öğrencilere bedava kitap temin ediyorlarmış ancak hoşgörüden son derece uzaklarmış ve en büyük eğlenceleri üniversiteleri basmak ve müzik konserlerini sabote etmekmiş. Parti, General Ziya'ya çok yakınmış ve seçimlerde başarısız olmuş. Cihanzeb Yüksekokulu'nda öğrenci grubunun başkanı İhsan ül Hak Hakkani imiş. O ve babam rakip olsalar da birbirlerine hayranlarmış ve daha sonra arkadaş olmuşlar. Hakkani, babamın zengin bir han ailesinden gelmiş olsaydı, Paktun Öğrenci Federasyonu'nun başkanı seçileceğinden ve politikacı olacağından emin olduğunu söyler. Öğrenci siyaseti, tartışma yeteneği ve karizma gerektiriyormuş ama parti siyaseti için para şartmış.

O ilk yıl en hararetli tartışmaları bir kitapla ilgili olmuş. Bu, Salman Rüşdi'nin *Şeytan Ayetleri* adlı kitabıymış. Bombay'da geçen kitap, Peygamber'in hayatının bir parodisi gibiymiş. Pek çok Müslüman kitap için "küfür" değerlendirmesi yapmış. *Şeytan Ayetleri* öylesine büyük bir öfke patlamasına neden olmuş ki insanlar başka bir şey konuşamaz hale gelmişler. İşin garip tarafı, kimse en başta kitabın yayımlandığını fark etmemiş bile (bu arada Pakistan'da satışa çıkmamış zaten). Ancak daha sonra bizim istihbarat servisimize yakın bir molla, Urdu gazetelerinde bir dizi makale yayımlamış ve kitabın Peygamber'e hakaret ettiğini, bunu protesto etmenin Müslümanların görevi olduğunu

söylemiş. Çok geçmeden Pakistan'daki bütün mollalar kitap aleyhinde kampanya başlatmışlar; kitabın yasaklanması için çağrıda bulunmuş, öfkeli gösteriler düzenlemişler. En şiddetli gösteri 12 Şubat 1989'da İslamabad'da yapılmış; Amerikan Merkezi'nin önünde Amerikan bayrakları yakılmış; oysa Rüşdi ve yayıncıları İngilizdir. Polis kalabalığa ateş açmış ve beş kişi ölmüş. Öfke sadece Pakistan'la sınırlı kalmamış. İki gün sonra, İran devlet başkanı Ayetullah Humeyni, Rüşdi'nin öldürülmesi için fetva vermiş.

Babamın okulunda da tıka basa bir salonda hararetli bir tartışma düzenlenmiş. Birçok öğrenci kitabın yasaklanıp yakılması ve fetvanın uygulanması gerektiğini savunuyormuş. Babam da kitabı İslam'a saldırı olarak görüyormuş ama şunu önermiş: "Neden önce kitabı okuyup buna kendi kitabımızla karşılık vermiyoruz?" Sonra büyükbabamın gurur duyacağı gürleyen bir sesle eklemiş: "İslam, kendisine karşı yazılan bir kitaba müsamaha gösteremeyecek kadar güçsüz ve âciz bir din mi? *Benim* İslam'ım öyle değil!"

Babam Cihanzeb'den mezun olduktan sonra, ünlü bir özel okulda İngilizce öğretmeni olarak çalışmış. Ama maaşı düşükmüş, ayda yalnızca 1600 rupi (19 dolar). Büyükbabam onun eve katkıda bulunmadığından yakınıyormuş. Bu maaş, babamın sevgili Tor Pekai'si ile evlenmek için para biriktirmesine de yetmiyormuş.

Babamın okuldaki iş arkadaşlarından biri, dostu Muhammed Naim Han imiş. O ve babam İngilizcede lisans ve yüksek lisans derecelerini birlikte almışlar ve eğitim konusunda son derece tutkulularmış. Ancak okulun katı ve yaratıcılıktan uzak olması onları hayal kırıklığına uğra-

tıyormuş. Öğrencilerin de öğretmenlerin de kendi özgün fikirlerine sahip olmalarına izin verilmiyormuş. Okulun sahipleri öylesine katı bir kontrol uyguluyorlarmış ki öğretmenlerin birbirleriyle arkadaşlık etmelerine bile tepki gösteriyorlarmış. Babam, kendi okulunu açması halinde sahip olacağı özgürlüğün özlemini duyuyormuş. Bağımsız düşünceyi teşvik etmek istiyor ve bünyesinde bulunduğu okulun, itaatkârlığı açık zihinli olmaktan ve yaratıcılıktan üstün tutmasından nefret ediyormuş. Bu yüzden, Naim okul yönetimiyle düştüğü bir uyuşmazlıktan sonra işini kaybedince, kendi okullarını açmaya karar vermişler.

İlk planları, babamın okula umutsuzca ihtiyaç duyan kendi köyü Şahpur'da bir okul açmakmış: "Hiç bakkal olmayan bir yerde bakkal açmak gibiydi," demişti babam. Ama uygun bina aramak için köye gittiklerinde, her yerde yeni açılacak okulun duyurusunu yapan afişleri görmüşler; biri onlardan önce davranmış. Bunun üzerine Mingora'da bir İngilizce dil okulu açmaya karar vermişler. Svat turist çeken bir yer olduğundan, İngilizce öğrenmeye yönelik talep olacağını düşünüyorlarmış.

Babam hâlâ eski okulda öğretmenlik yaparken, Naim sokaklarda dolaşıyor ve kiralık yer arıyormuş. Bir gün babamı aramış ve heyecanla ideal bir yer bulduğunu söylemiş. Burası Landikas adlı iyi bir bölgede iki katlı bir binanın zemin katıymış; öğrencilerin toplanabilecekleri, duvarlarla çevrili bir avlusu da varmış. Bundan önceki kiracılar da okul işletiyorlarmış: Ramada Okulu. Sahibi okula bu adı vermiş çünkü daha önce bir kez Türkiye'ye gitmiş ve Ramada Otel'i görmüş! Ancak okul iflas etmiş, bu belki de babamların iki kez düşünmelerini sağlasa iyi olurmuş.

Ayrıca bina insanların çöplerini döktükleri nehrin tam kıyısındaymış ve burası yazın iğrenç kokuyormuş.

Babam işten sonra binayı görmeye gitmiş. Ağaçların hemen üzerindeki yıldızlar ve dolunay ile harika bir geceymiş. Babam bunu bir işaret kabul etmiş. "Öyle mutluydum ki," diye hatırlar hep. "Hayalim gerçek oluyordu."

Naim ve babam bütün birikimleri olan 60.000 rupiyi bu işe yatırmışlar. Binayı yeniden boyatmak için 30.000 rupi borç almışlar, yolun karşısında kalmak için bir kulübe kiralamışlar ve öğrenci toplamak için de kapı kapı dolaşmışlar. Ne yazık ki İngilizce eğitimine yönelik talebin çok düşük olduğunu görmüşler ve gelirlerinde beklenmedik azalmalar olmuş. Babamın politik tartışmalara katılımı üniversiteden sonra da devam etmiş. Her gün dava arkadaşları öğle yemeği için evlerine ya da okula geliyormuş. "Bütün bu eğlenceye yetecek paramız yok!" diye yakınıyormuş Naim. Aynı zamanda, çok yakın iki dost olsalar da işte ortak olarak çalışmanın çok zor olduğunu anlamaya başlamışlar.

Bütün bunların ötesinde sürekli Şangla'dan gelen konukları oluyormuş ve babamın onlar için kalacak yer bulması gerekiyormuş. Biz Peştular, durumumuz müsait olmasa bile, akraba ve dostlarımızı geri çeviremeyiz. Mahremiyete saygımız yoktur ve biriyle görüşmek için randevulaşmak filan nedir bilmeyiz. Ziyaretçiler diledikleri zaman gelebilir ve diledikleri kadar kalabilirler. Bu, yeni bir iş kurmaya çalışan biri için tam bir kâbusmuş ve Naim'in de aklını dağıtıyormuş. Akrabaları kalmaya gelen tarafın ceza ödemesi gerektiğini söyleyerek babama takılıyormuş. Babam, Naim'in de ceza ödemesini sağlamak için onun dost ve akrabalarını evlerinde kalmaya zorluyormuş!

Üç ay sonra Naim'in canına tak etmiş. "Okulun masraflarını karşılamak için para kazanmamız gerekiyor. Ama kapımızı yalnızca dilenciler çalıyor. Buna can dayanmaz," demiş. "Ben de daha fazla dayanamayacağım!"

İki eski dost artık birbirleriyle konuşmuyorlarmış. Aralarını bulmak için büyüklerin devreye girmesi gerekmiş. Babam, okuldan vazgeçmemekte kararlıymış. Naim'e onun hissesini ödemeyi kabul etmiş. Ama bunu nasıl yapacağı konusunda hiçbir fikri yokmuş. Neyse ki üniversiteden Hidayetullah adında başka bir arkadaşı devreye girmiş, parayı ödeyip Naim'in yerine geçmeyi kabul etmiş. Yeni ortaklar yine kapı kapı dolaşmışlar ve farklı türde bir okul açtıklarını insanlara anlatmışlar. Babam o kadar karizmatikmiş ki, Hidayetullah onun, evinize davet edilmesi halinde, dostlarınızla dost olabilecek türden bir insan olduğunu söylüyor. Ancak insanlar babamla sohbet etmekten mutlu olsalar da, çocuklarını resmi okullara göndermeyi tercih ediyorlarmış.

Okula, babamın en önemsediği kahramanlardan Huşhal Han Hattak anısına Huşhal Okulu adı verilmiş. Huşhal Han Hattak, on yedinci yüzyılda bütün Peştu aşiretlerini Moğollara karşı birleştirmeye çalışan, Svat'ın güneyindeki Akora'dan gelen savaşçı bir şairmiş. Okulun girişine ilkelerini yazmışlar: KENDİMİZİ SİZİ YENİ ÇAĞA HAZIRLAMAYA ADADIK. Babam ayrıca üzerinde Hattak'tan ünlü bir alıntının yer aldığı bir pano hazırlamış: "Kılıcımı Afgan şerefi uğruna kuşanıyorum!" Babam, büyük kahramanımızın bize ilham vermesini istiyormuş; ama zamanımızın gerekliliklerine uygun biçimde – kılıçla değil, kalemle. Tıpkı Hattak'ın Peştuların yabancı bir düş-

mana karşı birleşmelerini istemesi gibi, bizim de cehalete karşı birleşmeye ihtiyacımız olduğunu düşünüyormuş.

Ne yazık ki pek fazla insan ikna olmamış. Okul açıldığında, yalnızca üç öğrencileri varmış. Yine de babam güne, alışageldiği üzere, ulusal marşımızı söyleyerek başlamakta ısrar etmiş. Yardıma gelen yeğeni Aziz de Pakistan bayrağını göndere çekiyormuş.

Bu kadar az öğrenciyle kazandıkları para, okul için gerekli malzemeleri almalarına bile yetmiyormuş. Çok geçmeden paraları tükenmiş. İki adam da ailelerinden para alamıyorlarmış. Hiyadetullah, babamın üniversiteden bir sürü insana hâlâ borcu olduğunu duyunca ve bu insanlardan sürekli alacaklarını talep eden mektuplar geldiğini görünce bozulmuş.

Babam okulun tescilini yaptırmaya gittiğinde, daha da beter bir durumla karşılaşmış. Saatlerce bekletildikten sonra, nihayet okullar sorumlusunun odasına alınmış. Adam, kâğıt yığınından oluşmuş bir kulenin arkasında oturuyormuş, etrafı da çay içip orada takılan tayfasıyla çevriliymiş. "Nasıl bir okul bu?" diye sormuş adam, babamın başvurusu karşısında gülerek. "Kaç öğretmeniniz var? Üç! Siz öğretmenler, eğitim görmüş bile değilsiniz. Önüne gelen böyle bir okul açabileceğini sanıyor!"

Ofisteki diğer insanlar gülerek babamı aşağılamışlar. Babam öfkelenmiş. Sorumlu adamın para istediği belliymiş. Peştular küçük görülmeye dayanamazlar. Hakkı olan bir iş için rüşvet verecek hali de yokmuş. O ve Hidayetullah rüşvet şöyle dursun, yemeğe verecek parayı bile zor buluyorlarmış. Tescil için gerekli olan para 13.000 rupi kadarmış; zengin olduğunuzu düşünürlerse daha da faz-

lasını istiyorlarmış. Ayrıca okulların, resmi görevlilere düzenli olarak tavuktan ya da nehirden tutulmuş alabalıktan oluşan güzel bir öğle yemeği yedirmeleri gerekiyormuş. Eğitim sorumlusu denetim için okula uğrar, sonra da teferruatlı bir öğle yemeği siparişi verirmiş. "Biz okuluz, tavuk çiftliği değil," diye homurdanırmış babam.

Böylece, görevli rüşvet istediğini belli ettiğinde, babam onu yıllardır edindiği tartışma ve münazara deneyiminin gücüyle geri püskürtmüş. "Neden bütün bu soruları soruyorsunuz?" demiş. "Şu anda bir devlet dairesinde miyim yoksa karakolda ya da mahkemede mi? Suçlu muyum ben?" Diğer okul sahiplerini böylesine bir eziyet ve rüşvetten korumak için görevlilerin üzerine gitmeye karar vermiş. Bunu yapmak için güce ihtiyacı olduğunu biliyormuş, bu yüzden Svat Özel Okullar Birliği adında bir organizasyona katılmış. Organizasyon o günlerde oldukça küçükmüş, yalnızca on beş üyesi varmış. Babam kısa süre içinde başkan yardımcısı olmuş.

Diğer okul sahipleri ve müdürler, rüşvete olmazsa olmaz gözüyle bakıyorlarmış ama babam, bütün okulların birleşmesi halinde direnebileceklerini söyleyerek ısrar etmiş. "Okul işletmek suç değildir," demiş. "Neden rüşvet ödeyesiniz ki? Genelev işletmiyorsunuz, çocukları eğitiyorsunuz! Devlet görevlileri sizin patronunuz değil!" diye hatırlatmış. "Onların size hizmet etmesi gerek! Bunun için maaş alıyorlar ve size hizmet etmek zorundalar! Onların çocuklarını eğiten sizsiniz!"

Kısa süre sonra organizasyonun başkanı olmuş ve üye sayısını 400'e çıkarmış. Birden okul sahipleri güçlü duruma geçmişler. Ancak babam işadamından çok bir roman-

tıkmış. Bütün bu süre içinde o ve Hidayetullah o kadar büyük sıkıntı içindelermiş ki, bakkal bile artık veresiye vermekten vazgeçmiş; çay ya da şeker bile alamaz olmuşlar. Gelirlerini artırmak için okulda küçük bir dükkânı açmışlar; burayı sabahları açıyor ve çocuklara abur cubur satıyorlarmış. Babam mısır satın alıyor, gece geç saatlere kadar mısır patlatıp paketliyormuş.

"Ben çok bunalıyor ve etraftaki sorunları gördükçe patlayacak gibi oluyordum," demişti Hidayetullah. "Ama Ziyaüddin kriz zamanlarında güçleniyor ve moralini yüksek tutuyor."

Babam büyük düşünmeleri gerektiği konusunda ısrar ediyormuş. Bir gün Hidayetullah okula kaydedecek öğrenci bulmaya çalıştıktan sonra geri döndüğünde, babamı odasında Pakistan Televizyonu'nun yerel sorumlusuyla reklam görüşmesi yaparken bulmuş. Adam gider gitmez, Hidayetullah kahkahalarla gülmeye başlamış. "Ziyaüddin, bizim bir televizyonumuz bile yok," demiş. "Reklam versek bile, verdiğimiz reklamı izleyemeyiz." Ama babam iyimser bir adammış ve sorunlar karşısında yılmıyormuş.

Bir gün babam Hidayetullah'a birkaç günlüğüne köyüne gideceğini söylemiş. Aslında evleniyormuş ama Mingora'daki arkadaşlarından hiçbirine bunu söylememiş çünkü onları ağırlayacak parası yokmuş. Bizim düğünlerimiz günler sürer ve ziyafetler verilir. Annemin sık sık kendisine hatırlattığı gibi, babam bütün törenler boyunca orada bulunamamış. Yalnızca son gün oradaymış. Aile üyeleri ellerine bir Kuran almışlar, başlarını örtmüşler ve onlara bir ayna tutmuşlar. Çünkü görücü usulü evliliklerin birçoğunda, çiftler birbirlerinin yüzünü ilk o an gö-

rürler. Çiftin kucağına oturtulan bir oğlan çocuğu da bir erkek evlat sahibi olmaları dileğini simgeler.

Geleneklerimize göre gelin ailesinden mobilyalar ve belki bir de buzdolabı alır; damadın ailesi de altın takar. Büyükbabam yeterince altın almamış; bu yüzden babam bilezik almak üzere biraz daha borçlanmak zorunda kalmış. Düğünden sonra annem, büyükbabamla amcamın yanına taşınmış. Babam, iki ya da üç haftada bir onu görmek için köye gidiyormuş. Plana göre önce okulda işleri yoluna koyacak, sonra da karısını yanına alacakmış. Ancak *Baba,* gelirinin ne kadar kısıtlı olduğundan yakınıp duruyor, annemin hayatını daha da mutsuz kılıyormuş. Annemin biraz parası varmış, bununla bir minibüs tutmuşlar ve annem de Mingora'ya taşınmış. Nasıl geçinecekleri konusunda hiçbir fikirleri yokmuş. "Tek bildiğimiz, babamın bizi yanında istemediğiydi," diyordu babam. "O zaman aileme bozulmuştum ama sonra bu yüzden minnet duydum çünkü bu benim daha bağımsız olmamı sağladı."

Tabii bu arada ortağını unutmuş. Hidayetullah, babamın Mingora'ya yanında karısıyla döndüğünü görünce dehşete kapılmış. "Biz bir aile geçindirecek durumda değiliz," demiş babama. "O nerede yaşayacak?"

"Sorun yok," diye karşılık vermiş babam. "Yemeğimizi pişirir, çamaşırımızı yıkar."

Annem Mingora'da olduğu için çok heyecanlıymış. Ona göre burası modern bir kentmiş. O ve arkadaşları, genç kızken nehir kıyısında hayallerinden söz ederlermiş. Birçoğu evlenip çocuk sahibi olmak ve kocasına yemek pişirmek istediğini söylermiş. Sıra anneme geldiğinde ise o şöyle dermiş: "Ben şehirde yaşamak istiyorum. Bir de evde

yemek pişirmek yerine dışarıdan kebap ısmarlamak..." Ancak hayat pek beklediği gibi geçmiyormuş. Kulübede yalnızca iki oda varmış; birinde Hidayetullah ve babam kalıyormuş, diğeri de küçük bir çalışma odasıymış. Mutfak yokmuş, tesisat yokmuş. Annem gelince, Hidayetullah çalışma odasına taşınmak ve sert, tahta bir iskemlede uyumak zorunda kalmış.

Babam her konuda anneme danışıyormuş. "Pekâlâ, şu konuda kafam karışık, yardımcı olur musun?" diyormuş. Annem okul duvarlarının boyanmasına bile yardım ediyor, babamlar boya yaparken elektrik kesildiğinde fener tutuyormuş.

"Ziyaüddin tam bir ev erkeğiydi ve birbirlerine olağanüstü yakındılar," diyordu Hidayetullah. "Çoğumuz karılarımızla yaşayamazken, Ziyaüddin karısı olmadan yaşayamıyordu."

Birkaç ay içinde annem hamile kalmış. İlk çocukları kızmış ve 1995 yılında ölü doğmuş. "Sanırım o rutubetli yerde hijyen sorunu vardı," diyor babam. "Ben kadınların hastaneye gitmeden de doğurabileceklerini sanırdım, annem ve kardeşlerim köyde doğum yapmışlardı çünkü. Annem on çocuğunu böyle doğurmuş."

Okul para kaybetmeye devam ediyormuş. Aylar geçmiş, öğretmenlerin maaşını ya da kirayı ödeyemeyecek duruma gelmişler. Kuyumcu sürekli gelip anneme düğünde alınan bileziklerin parasını istiyormuş. Babam onu hoş tutmak için çaylar, bisküviler ikram ediyormuş. Hidayetullah gülüyormuş. "Onu çayla geçiştirebileceğini mi sanıyorsun? Adam parasını istiyor."

Durum öyle vahim bir hal almış ki babam altın bilezik-

leri satmak zorunda kalmış. Bizim kültürümüzde düğünde takılan mücevherler, çiftin arasında bir bağdır. Kadınlar genellikle kocalarının işine destek olmak ya da yurtdışına gidecekleri zaman yol masraflarını karşılamak için mücevherlerini satarlar. Annem daha önce babamın, zamanında üniversite masraflarını karşılayacağına hararetle söz verdiği yeğeninin üniversiteye gidebilmesi için bileziklerini vermeyi teklif etmiş –neyse ki babamın kuzeni Cihan Şer devreye girmiş de buna gerek kalmamış– ve bileziklerin parasının sadece bir kısmının ödendiğini bilmiyormuş. Daha sonra babamın onları doğru dürüst bir fiyata satmadığını öğrenince çok öfkelenmiş.

Tam her şeyin bundan daha kötü olamayacağını düşündükleri bir anda, bölgede sel baskınları olmuş. Bir gün yağmur durmak bilmemiş, öğleden sonra da sel uyarısı yapılmış. Herkes bölgeyi terk etmek zorunda kalmış. Annem evde yokmuş. Hidayetullah'ın da her şeyi birinci kata taşımak ve hızla yükselen sulardan korumak için babama ihtiyacı varmış. Ama onu hiçbir yerde bulamamış. Dışarı çıkıp "Ziyaüddin! Ziyaüddin!" diye bağırmaya başlamış. Bu arama sırasında az kalsın kendi hayatından olacakmış. Okulun önündeki dar sokağı su basmış, çok geçmeden Hidayetullah boğazına kadar suya batmış. Serbest kalan yüklü elektrik kabloları rüzgârda sallanıyormuş. Hidayetullah, korkudan felç olmuş halde, neredeyse suya değmek üzere olan kabloları izliyormuş. Böyle bir şey olursa, o da çarpılabilirmiş.

Sonunda babamı bulduğunda, onun bir kadının kocasının evde mahsur kaldığını söyleyerek ağladığını duyduğunu ve adamı kurtarmaya koştuğunu öğrenmiş. Babam

sonra onların buzdolaplarını kurtarmalarına da yardım etmiş. Hidayetullah öfkeden deliye dönmüş. "Kendi evini değil de kadının evini mi kurtardın yani!" demiş. "Sırf kadın ağladı diye?"

Sular çekildiğinde evlerini ve okullarını mahvolmuş halde bulmuşlar; mobilyaları, halıları, kitapları, giysileri, ses sistemi, her şey iğrenç kokulu çamura bulanmış haldeymiş. Uyuyabilecekleri bir yer, üzerlerine giyebilecekleri temiz giysiler yokmuş. Neyse ki Bay Aman-ud-din adındaki komşuları o gece onları misafir etmiş. Harap haldeki ortalığı temizlemeleri bir haftalarını almış. On gün sonra, yeniden sel basıp da bina çamur içinde kaldığında, babam da Hidayetullah da evde yokmuş. Kısa bir süre sonra Su ve Elektrik Şirketi'nin görevlisi evlerine gelmiş, sayaçlarının hileli olduğunu söylemiş ve rüşvet istemiş. Babam reddedince, evlerine faturayla birlikte büyük bir ceza gelmiş. Bunu ödemeleri mümkün değilmiş. Babam da politikacı arkadaşlarından birinden nüfuzunu kullanmasını istemiş.

Okulun bekledikleri gibi gitmeyeceği belli olmuş ama babam hayalinden bu kadar çabuk vazgeçmeye niyetli değilmiş. Üstelik geçindirmesi gereken bir ailesi varmış. Ben 12 Temmuz 1997'de dünyaya gelmişim. Anneme, daha önce bebek doğurtan bir komşuları yardımcı olmuş. Babam okulda bekliyormuş, haberi duyunca koşarak gelmiş. Annem ona oğullarının değil de bir kızlarının olduğunu söyleyeceği için üzgünmüş ama babam benim gözlerimin içine baktığını ve çok mutlu olduğunu söylüyor.

"Malala şanslı bir kızdı," der Hidayetullah. "O doğduktan sonra bizim de şansımız döndü."

Ama bu hemen olmamış. 14 Ağustos 1997'de, Pakistan'ın ellinci yıldönümünde, bütün ülkede törenler ve kutlamalar varmış. Ancak babam ve arkadaşları kutlanacak bir şey olmadığını, çünkü Svat'ın Pakistan'a dahil olduğundan beri yalnızca çile çektiğini düşünüyorlarmış. Protesto etmek için kollarına siyah bantlar takmışlar, kutlamaların boşuna olduğunu söylemişler ve tutuklanmışlar. Karşılamaları mümkün olmayan bir para cezasına çarptırılmışlar.

Ben doğduktan birkaç ay sonra okulun üst katındaki üç oda boşalmış, biz de oraya taşınmışız. Duvarlar betonmuş ve musluklardan su akıyormuş, önceki rutubetli kulübemizden sonra büyük bir gelişmeymiş burası; ama yine de sıkış tıkış yaşıyormuşuz. Çünkü evi hâlâ Hidayetullah ile paylaşıyormuşuz ve konuklarımız da neredeyse hiç eksik olmuyormuş. O ilk okul, karma bir ilkokulmuş ve çok küçükmüş. Ben doğduğumda beş ya da altı öğretmen varmış; yüz kadar öğrenci ayda yüz rupi ödüyormuş. Babam öğretmen, muhasebeci ve müdürmüş. Aynı zamanda yerleri süpürüyor, duvarları sıvıyor, tuvaletleri temizliyormuş. Okulun reklamını yapan afişler asmak için elektrik direklerine tırmanıyormuş ama yüksekten korktuğu için merdivenin tepesine çıktığında dizleri titriyormuş. Su tesisatı çalışmadığında, babam kuyuya inip kendi onarıyormuş. Ne zaman onun kuyuya girdiğini görsem, bir daha geri dönmeyeceğini sanıp ağlarmışım. Kirayı ve maaşları ödedikten sonra, yemeğe ayıracak çok az para kalıyormuş. Süte ve normal çaya yetecek kadar paramız olmadığı için yeşil çay içiyormuşuz. Ancak bir süre sonra okul zarar etmez hale gelmiş. Babam da "Malala Eğitim Akademisi" adını vereceği ikinci bir okul için planlar yapmaya başlamış.

Okul benim oyun alanımdı. Babam, daha konuşmaya

başlamadan önce paytak paytak yürüyerek derslere girdiğimi ve bir öğretmen havasıyla konuşmaya çalıştığımı söylüyor. Bayan Ülfet gibi kadın öğretmenler beni kucaklarına oturtur, evcil bir hayvanı sever gibi severlermiş, hatta beni evlerine götürürlermiş. Üç ya da dört yaşlarındayken, benden çok daha büyük çocuklarla derslere giriyordum. Merakla oturuyor, onlara öğretilen her şeyi dinliyordum. Bazen öğretmenleri taklit ediyordum. Benim okulda büyüdüğüm söylenebilir.

Babamın Naim deneyimiyle öğrendiği gibi, ortaklıkla arkadaşlığı bir arada yürütmek kolay değil. Zaman içinde Hidayetullah da kendi okulunu kurma çalışmaları yapmaya başlamış; öğrencileri bölüşmüşler ve her biri dört yılın ikisini almış. Öğrencilerine bir şey söylememişler, insanların okulun büyüdüğünü ve iki binasının olduğunu düşünmelerini istiyorlarmış. O sıralar babamla konuşmadıkları halde, Hidayetullah beni çok özlediği için görmeye geliyormuş.

2001 yılı Eylül ayında bir öğleden sonra o bizdeyken büyük bir patırtı koptu ve başka insanlar da gelmeye başladılar. New York'ta büyük bir binaya büyük bir saldırı düzenlendiğini söylediler. İki uçak binaya çarpmış. Ben daha dört yaşındaydım ve bütün bunları anlamayacak kadar küçüktüm. Büyükler bile gözlerinde canlandırmakta zorlanıyorlardı. Svat'taki en büyük binalar hastane ve bir oteldi; ikisi de iki ya da üç katlıydı. Her şey çok uzak görünüyordu. New York ve Amerika'nın ne olduğu konusunda hiçbir fikrim yoktu. Okul benim dünyamdı, dünyam da okuldu. O zamanlar 11 Eylül'ün bizim dünyamızı da değiştireceğinin ve vadimize savaşı getireceğinin farkında değildik.

4

Köy

Bizim geleneklerimizde, bir çocuğun doğumunun yedinci gününde *voma* ("yedinci" anlamına gelir) adı verilen bir kutlama yapılır; aileler, dostlar ve komşular gelip yeni doğan bebeği görür ve severler. Annemle babam benim için bu kutlamayı düzenlememişler çünkü konuklara ikram edilecek keçi eti ve pirinci alacak paraları yokmuş. Oğlan olmadığım için büyükbabam da yardım etmezmiş. Kardeşlerim doğduğunda ve *Baba* masrafları karşılamayı teklif ettiğinde, babam, onun bunu benim için yapmadığı gerekçesiyle teklifi reddetmiş. Ancak annemin babası ben doğmadan öldüğü için *Baba* benim tek büyükbabamdı ve onunla çok yakınlaşmıştık. Annemle babam, benim, her iki büyükbabamın da özelliklerini aldığımı söylüyorlar; annemin babası gibi bir mizah anlayışına ve bilgeliğe sahipmişim. Babamın babası gibi de konuşkanmışım! *Baba* yaşlılığında yumuşak, ak sakallı biri olmuştu. Köyde onu ziyaret etmeye bayılıyordum.

Beni ne zaman görse, bir şarkıyla karşılıyordu. Sanki adımın hazin anlamı yüzünden hâlâ endişeleniyor ve buna bir parça mutluluk katmak istiyordu. "*Malala Maivand vala*

da. Pa tol cihan ke da huşhala da..." Yani: "Malala Maivandlıdır... Ve dünyanın en mutlu insanıdır..."

Dini bayramları mutlaka köyde geçirirdik. En iyi giysilerimizi giyer, sonra pırıl pırıl boyanmış panelleri, şıkır şıkır zincirleri olan bir minibüse –Uçan Araba diyorduk ona– doluşup kuzeye doğru yol alarak Şangla'daki köyümüz Barkana'ya giderdik. Yılda iki dini bayramımız vardır; Ramazan Bayramı, oruç tuttuğumuz Ramazan ayının sonunda olur. Kurban Bayramı ise, oğlu İsmail'i Allah'a kurban etmeye hazır olan İbrahim Peygamber'in anısınadır. Bayramların tarihleri ayın hilal halinin görünümünü takip eden özel bir din adamları grubu tarafından duyurulur. Bu duyuruyu radyoda duyar duymaz yola çıkardık.

Önceki gece doğru dürüst uyuyamazdık çünkü çok heyecanlı olurduk. Yolculuk, yolda sel baskını ya da toprak kayması olmadığı sürece yaklaşık beş saat sürerdi ve Uçan Araba sabah erkenden yola koyulurdu. Güç bela Mingora otobüs durağına varırdık; çantalarımız ailemize aldığımız armağanlarla dolu olurdu; işlemeli eşarplar, gül kutuları, fıstıklı tatlılar ve köyde bulamadıkları ilaçlar... Kimileri çuvallarla un ve şeker de taşırlardı; yüklerin çoğu otobüsün üstüne bağlanırdı. Sonra otobüse doluşur, kir ve toz kaplı camlardan dışarıyı görmek imkânsız olsa da, cam kenarında yer kapmaya çalışırdık. Svat otobüslerinin yan taraflarında pembe ve sarı renklerde çiçek resimleri, parlak turuncu renkte kaplan ve karlı dağ resimleri vardır. Yan taraflarında F-16 savaş uçağı ya da nükleer roket resmi olan bir otobüse bindiysek, erkek kardeşlerim çok sevinirlerdi. Oysa babam, politikacılar atom bombası yapımına o kadar fazla para harcamamış olsalar, okulların çok daha iyi durumda olacağını söylerdi hep.

Çarşıdan çıkar, gülümseyen kırmızı ağızların olduğu dişçi tabelalarının, içleri kırmızı gagalı, boncuk gözlü beyaz tavuklarla dolu tahta kafeslerin yığılı olduğu yük arabalarının, vitrinlerinde altın düğün bileziklerinin parıldadığı kuyumcu dükkânlarının önünden geçerdik. Kuzeyde Mingora'nın dışına doğru yol alırken gördüğümüz son birkaç dükkân, önlerinde ilerideki kötü yollara yönelik dayanıklı lastiklerin dizili olduğu, birbirine yaslanırmış gibi görünen birkaç tahta kulübe olurdu. Sonra son *vali*'nin yaptırdığı anayola çıkardık. Bu yolun solunda geniş Svat Nehri akardı, sağ tarafta ise zümrüt madenleri ile kayalıklar vardı. Nehre yukarıdan bakan geniş camlı turistik restoranlar göze çarpardı, bu restoranlara hiç gitmemiştik biz. Yol boyunca, sırtlarındaki kocaman ot yığınları yüzünden iki büklüm olmuş, yüzleri tozla kaplı çocukların, bir ileri bir geri sekerek yürüyen tüylü keçi sürülerini otlatan adamların yanından geçerdik.

İlerledikçe manzaraya ferah bir kokusu olan yemyeşil pirinç tarlaları ile kayısı ve incir ağacı bahçeleri hâkim oluyordu. Kimyasal atıklar yüzünden sütbeyaz akan derelerin üzerinde küçük mermer atölyeleri görüyorduk. Babam çok öfkeleniyordu. "Hainler, vadimizi kirletmek için neler yapıyorlar!" derdi hep. Derken yol nehirden ayrılıyor ve dar geçitlerden kıvrılarak tepelere tırmanıyordu. Öylesine yükseklere çıkıyorduk ki kulaklarımız tıkanıp açılıyordu. Bazı tepelerde etrafında akbabaların uçuştuğu kalıntılar, ilk *vali* tarafından yaptırılan hisarların yıkıntıları vardı. Otobüs buralarda zorlanıyor, aksıyordu; kamyonlar bizi yan tarafı derin uçurum olan kör kavşaklarda sollarken şoför küfrediyordu. Kardeşlerim buna bayılıyorlardı; dağ

eteklerindeki taşıt enkazlarını bize göstererek annemle ve benimle dalga geçiyorlardı.

Sonunda Şangla Tepesi'nin giriş kapısı olan Gök Sapağı'na varıyorduk. İnsana dünyanın en tepesiymiş gibi gelen bir dağ geçidiydi burası. Orada, etrafımızdaki bütün kayalıklardan daha yukarıda oluyorduk. Uzaklarda, kayak pistimiz Malam Cabba'nın karlarını görebiliyorduk. Yol kenarında pınarlar ve şelaleler vardı; biraz dinlenmek ve çay içmek için mola verdiğimizde, hava tertemiz oluyordu ve mis gibi sedir ve çam kokuyordu. Kokuyu oburca ciğerlerimize çekiyorduk. Şangla dağlardan, dağlardan, dağlardan ve küçük bir parça gökyüzünden ibarettir. Sonra yol bir süre yine kıvrılarak aşağı doğru iner, Ghwurban Nehri'ni takip eder ve kayalık bir alana varır. Nehri geçmenin tek yolu halat köprüler ya da insanların metal bir kutunun içine yerleştikleri çarklı bir sistemdir. Yabancılar bunlara intihar köprüleri derler ama biz bunlara bayılıyorduk.

Svat haritasına baktığınızda, buranın bir ağacın dalları gibi yanlara doğru açılan, bizim *dara a*dını verdiğimiz küçük vadilerle bezeli uzun bir vadi olduğunu görürsünüz. Bizim köyümüz, doğu tarafının yaklaşık olarak orta noktasında yer alır. Yalçın dağ sıralarıyla çevrelenmiş Kana *dara*'sındadır; burası o kadar dardır ki kriket sahası için bile yer yoktur. Köyümüze Şahpur adını veriyoruz ama aslında vadinin alt tarafında üç köyden oluşan bir kolye vardır; en büyükleri Şahpur, babamın büyüdüğü yer olan Barkana ve annemin yaşadığı yer olan Karşat. Her iki uçta yüksek birer dağ vardır; güneye bakan Siyah Dağ, Tor Ghar ve kuzeye bakan Beyaz Dağ, Spin Ghar.

Biz genellikle Barkana'da, babamın da doğup büyüdüğü büyükbabamın evinde kalırdık. Bölgedeki hemen her ev gibi, burası da düz damlıydı ve taş ile çamurdan yapılmıştı. Ben anne tarafımdan kuzenlerimle Karşat'ta kalmayı tercih ediyordum çünkü onlar tuvaleti de olan betonarme bir evde yaşıyorlardı ve oyun oynayabileceğim bir sürü çocuk vardı. Annemle ben, alt katta kadınlara ait bölümde kalıyorduk. Kadınlar günlerini çocuk bakarak ve üst katta kendi *hücre*'lerinde kalan erkeklere servis edecekleri yemekleri hazırlayarak geçiriyorlardı. Ben kuzinlerim Anise ve Sümbül ile, cami şeklinde bir saatin ve içinde bir tüfekle saç boyası paketlerinin olduğu bir dolabın bulunduğu bir odada uyuyordum.

Köyde gün erken başlıyordu ve geç saatlere kadar uyumayı seven ben bile öten horozların sesleriyle ve erkekler için kahvaltı hazırlayan kadınların tabak çanak şıngırtılarıyla erkenden uyanıyordum. Sabahları güneş, Tor Ghar'ın tepesinden yansıyordu. Biz de sabah namazına kalkıyor, solumuzda güneşin ilk ışıklarıyla zirvesi altın gibi parlayan Spin Ghar'ı görüyorduk; bu haliyle alnına altın bir zincir *–jumar tika–* takmış beyaz bir kadını andırıyordu.

Genellikle o sıralar yağmur yağar ve her şeyi yıkayıp temizlerdi; bulutlar, insanların turp ve ceviz ağacı yetiştirdiği tepelerdeki taraçaların üzerinde dolaşırdı. Etrafta arı kovanları vardı. Ben cevizle birlikte yediğimiz petekli bala bayılırdım. Karşat'taki nehirde su mandaları yaşardı. Ayrıca buğdayı ve mısırı öğütüp un yapmak için dev değirmentaşlarını çevirecek gücü üreten tahta bir düzeneğin olduğu bir baraka da vardı. Küçük çocuklar değirmentaşlarından geçen bu unları daha sonra çuvallara doldururlardı.

Yandaki daha küçük bir barakanın içinde, her tarafından teller fırlayan bir panel vardı. Köy, devletten elektrik alamıyordu; bu yüzden birçok köylü elektriğini böyle eğreti hidroelektrik projelerinden sağlıyordu.

Gün ilerledikçe ve güneş gökyüzünde yükseldikçe, Spin Ghar'ın giderek daha fazla bölümü altın renkli güneşte yıkanıyordu. Sonra, akşam olurken, güneş Tor Ghar'ın üzerine geçiyor ve Spin Ghar gölgeleniyordu. Namazımızı, dağlardaki gölgeye göre ayarlıyorduk. Güneş belirli bir kayaya vurduğunda, ikindi namazımızı kılıyorduk. Akşam, Spin Ghar'ın beyaz zirvesi sabahkinden bile daha güzel olduğunda, akşam namazı vakti gelmiş oluyordu. Spin Ghar'ı her yerden görebiliyorduk. Babam burayı vatanımız için barışın sembolü, vadimizin sonundaki bir beyaz bayrak olarak gördüğünü söylemişti. Çocukluğunda bütün dünyanın bu vadiden ibaret olduğunu, her iki dağdan birinin gökyüzüyle öpüştüğü yerin ötesine geçmeye kalkanın oradan düşeceğini sanırmış.

Ben bir kentte doğmuş olsam da, babamın doğa sevgisini paylaşıyordum. Bereketli toprağı, bitkilerin yeşilliğini, mahsulleri, ben yürürken etrafımda uçuşan sarı kelebekleri seviyordum. Köy çok yoksuldu, ama biz gittiğimizde geniş ailemiz bir şölen sofrası hazırlıyordu. Tavuk, pirinç, ıspanak, baharatlı et dolu kâseler oluyordu, bunların hepsini kadınlar ateşin üzerinde pişiriyorlardı. Ardından kütür kütür elmalar, sarı kek dilimleri ile dolu tabaklar ve büyük bir çaydanlık sütlü çay geliyordu. Çocuklardan hiçbirinin kitapları ya da oyuncakları yoktu. Oğlanlar, lastik bantlarla birbirine bağlanmış naylon poşetlerden yapılma bir topla kriket oynuyorlardı.

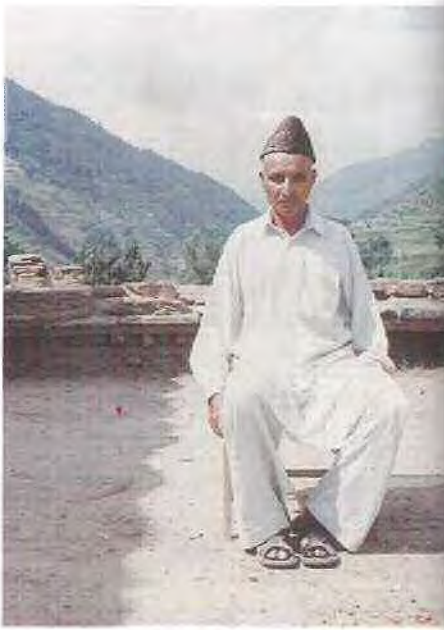
Bebekken

Mingora'da kardeşim Huşhal ile birlikte

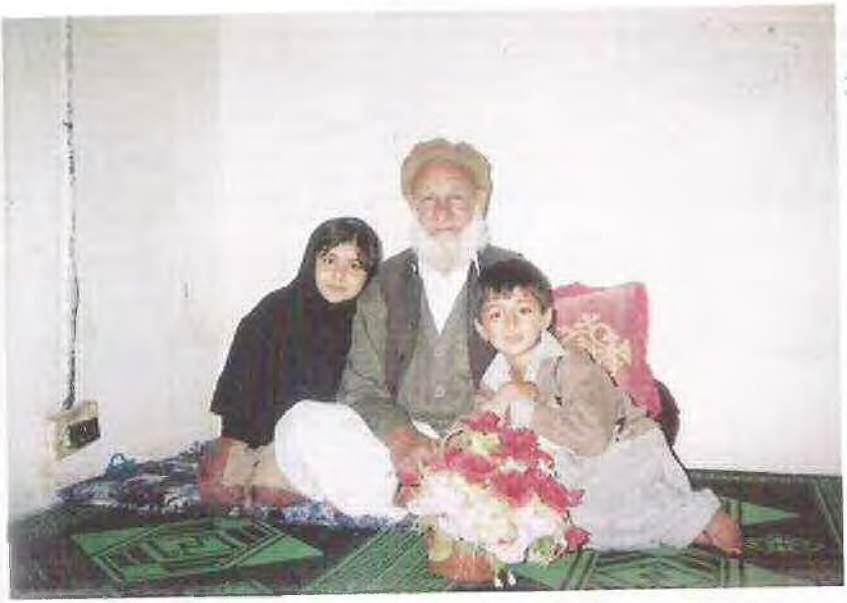
İlk okul binamızın içinde babamın arkadaşı Hidayetullah'ın kucağında

Dedem Melik Yanser Han, Şanglo'da

Babamın çocukluktaki evi

Ben ve Huşhal, Mingora'daki evimizde, büyükbabamız Baba ile birlikte

Kardeşim Huşhal'la bir şeyler okurken

Huşhal'la Şanglo'daki şelalenin keyfini çıkarırken

Bir okul pikniği

Huşhal Okulu'nda bir tören duası

Başta insanlar Fazlullah'a büyük miktarlarda para vermişti

Taliban herkesin gözü önünde bir adam kırbaçlarken

Hacı Baba intihar saldırısında ölen insanların onuruna konuşma yaparken

Okuldak bir tiyatr temsilind

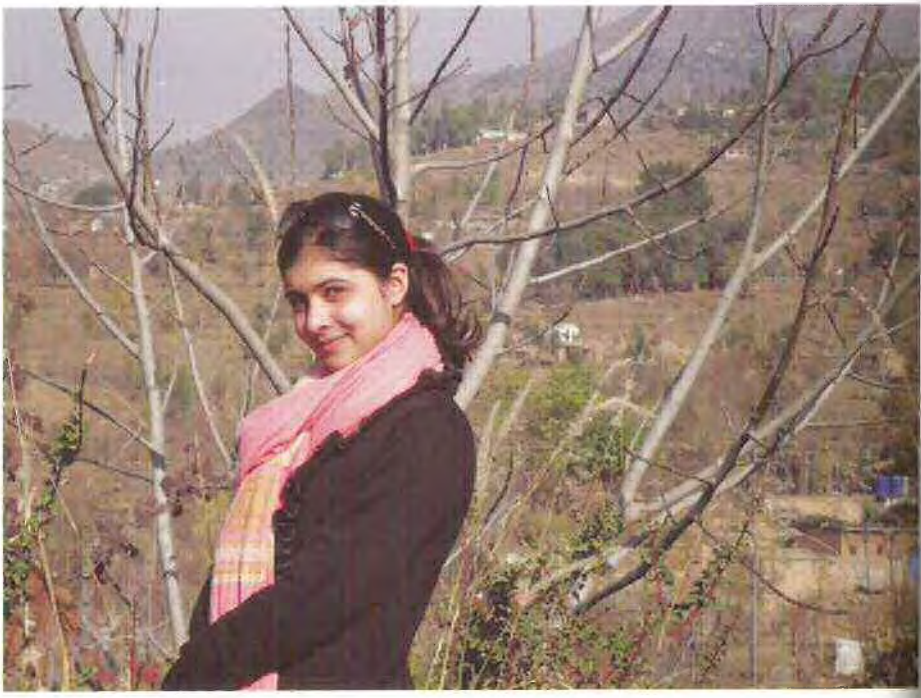
Okulda resim yaparken

YOK'luktan sonra Svat'a geri döndüğümüzde, on iki yaşındayken yaptığım bir resim. İnançlar arası ahenk rüyamı anlatıyor

Mingora'daki bahçemizde Atal'la kardan adam yaparken

Babamın öğrencilik hayatında kaldığı Spal Bandi'ye yaptığımız ziyaret sırasında

Okulda bir hikâye okurken

Köy unutulmuş bir yerdi. Su, pınardan taşınıyordu. Birkaç betonarme ev, oğulları ya da babaları madenlerde çalışmak üzere güneye ya da Körfez'e giden ve oradan eve para gönderen aileler tarafından yaptırılmıştı. Biz Peştular kırk milyon kişiyiz ve bunun on milyonu memleketimizin dışında yaşıyor. Babam onların ailelerinin yeni yaşam tarzlarını sürdürmelerini sağlamak için çalışmaya devam etmek zorunda olduklarını, bir daha asla geri dönemeyeceklerini, bunun da çok hazin bir durum olduğunu söylerdi. Hiç erkeği olmayan bir sürü aile vardı. Erkekler evlerini yılda bir kez ziyaret ediyorlar ve genellikle dokuz ay sonra da yeni bir bebek doğuyordu.

Tepelerde dağınık halde, dal örgü ve çamurdan yapılma evler vardı. Büyükbabamın evi de bunlardan biriydi ve bunlar genellikle sel baskınlarında yıkılıyorlardı. Kışın donarak ölen çocuklar oluyordu. Hastane yoktu. Yalnızca Şahpur'da bir klinik vardı ve diğer köylerden birinde hastalanan olursa, akrabaları tarafından, bizim espri olsun diye Şangla Ambulansı adını verdiğimiz tahta bir sedye üzerinde o kliniğe taşınması gerekiyordu. Ciddi bir durum olması halinde, eğer arabası olan birini tanıyacak kadar şanslı değilseniz, uzun bir otobüs yolculuğuyla Mingora'ya gitmek zorunda kalıyordunuz.

Çoğunlukla politikacılar buraları seçim zamanlarında ziyaret ediyor, yol, elektrik, temiz su vaadinde bulunuyorlardı. Halkını belli birine oy vermeye ikna edebilecek nüfuzlu, arazi sahibi kişilere para ve jeneratör veriyorlardı. Elbette bu sadece erkekler için geçerliydi; bizim bölgemizde kadınlar oy kullanmazlar. Sonra da eğer Milli Meclis'e seçilirlerse İslamabad'a, Eyalet Meclisi'ne seçilirlerse

Peşaver'e gidip gözden kayboluyorlardı; bir daha onlardan haber alamıyor, bütün vaatlerini de unutuyorduk.

Kuzenlerim, şehirli alışkanlıklarım nedeniyle benimle dalga geçiyorlardı. Yalınayak dolaşmayı sevmiyordum. Kitap okuyordum, farklı bir aksanım vardı ve Mingora'da öğrendiğim argo deyimleri kullanıyordum. Giysilerim çoğunlukla dükkânlardan alınmış oluyordu, diğerlerininki gibi ev yapımı değildi. Akrabalarım bana, "Bizim için tavuk pişirmek ister misin?" diye soruyorlardı. "Hayır," diyordum. "Tavuğun bir suçu yok, masum. Onu öldürmemeliyiz." Kentten geldiğim için modern olduğumu düşünüyorlardı. İslamabadlı ya da Peşaverli birinin beni geri kalmış bulacağını anlayamıyorlardı.

Aile gezilerinde bazen dağlara çıkıyor, bazen de nehir kıyısına iniyorduk. Çok büyük bir nehirdi bu; çok derindi ve yazın karlar eridiğinde hızla yükseliyordu. Oğlanlar, uzun bir sopanın ucuna astıkları ipin ucundan boncuk gibi sarkan solucanlarla balık tutuyorlardı. Bazıları ıslık çalıyor, bunun balıkları kıyıya çekeceğine inanıyorlardı. Pek lezzetli balıklar değildi bunlar. Ağızları çok sertti. Bunlara *çekverte* adını veriyorduk. Bazen bir grup kız, yanımıza pirinç ve şerbet kaplarını alıp piknik yapmak için nehre iniyorduk. En sevdiğimiz oyun "düğün" idi. İki gruba ayrılıyorduk, her grup bir aile oluyordu; sonra her ailenin bir kızı istemesi gerekiyordu, böylece düğün törenini gerçekleştirebiliyorduk. Ben Mingora'dan geldiğim ve modern olduğum için herkes beni kendi ailesine istiyordu. En güzel kız Tenzile idi; onu genellikle karşı tarafa veriyorduk, böylece gelinimiz olarak alabiliyorduk.

Yalancıktan düğünün en önemli kısmı mücevherlerdi.

Gelini süslemek için küpeler, bilezikler, kolyeler alıyor, çalışırken Bollywood şarkıları söylüyorduk. Sonra annelerimizden aldığımız malzemelerle gelinin yüzüne makyaj yapıyor, ellerini beyazlatmak için kireçtaşı ve sodanın içine batırıyor, tırnaklarını kınalıyorduk. Gelin hazır olduğunda ağlamaya başlıyordu, biz de saçlarını okşuyor, onu üzülmemesi için ikna etmeye çalışıyorduk. "Evlilik hayatın bir parçası," diyorduk. "Kayınvalidene ve kayınpederine karşı kibar ol ki onlar da sana iyi davransınlar. Kocana iyi bak ve mutlu ol."

Zaman zaman büyük ziyafetlerin verildiği, günler süren, aileyi iflasa ya da borç batağına sürükleyen gerçek düğünler oluyordu. Gelinler şık kıyafetler giyiyorlar, her iki ailenin hediyesi olan altınlar, bilezikler, kolyelerle süsleniyorlardı. Benazir Butto'nun örnek oluşturmak için kendi düğününde cam bilezikler takmakta ısrar ettiğini okumuştum bir yerlerde, ama gelini süsleme geleneği hâlâ devam ediyordu. Bazen madenlerin birinden kontrplak bir tabut gelirdi. Kadınlar ölen adamın karısının ya da annesinin evinde toplanırlardı. Yürek ürperten ağlamalar vadide yankılanır, benim de tüylerim diken diken olurdu.

Geceleri köy kapkaranlık oluyordu; tepelerdeki evlerde titreşen gaz lambalarının ışığı vardı sadece. Yaşlı kadınların hiçbiri eğitimli değildi ama hepsi masallar anlatır ve bizim *tapey* adını verdiğimiz Peştu beyitlerini ezberden okurlardı. Özellikle büyükannem bu konuda çok iyiydi. Daha çok aşkla ve Peştu olmakla ilgili dizelerdi bunlar. "Hiçbir Peştu topraklarını keyfi için terk etmez," derdi büyükannem. "Ya yoksulluk yüzünden ya da aşkı uğruna gider." Teyzeler bizi hayalet hikâyeleriyle korkuturlardı. Bunlardan biri yirmi

parmaklı bir adam olan Şalgvatay ile ilgiliydi; onun bizim yataklarımızda uyuyor olabileceğini söylerlerdi. Hepimiz korku içinde ağlardık; aslında el ve ayak parmaklarımızı toplarsak hepimizin 20 parmaklı olduğumuzu düşünmeyi akıl edemezdik. Teyzeler, bizi yıkanmaya ikna edebilmek için Şaşaka adında korkunç bir kadınla ilgili hikâyeler anlatırlardı. Güya, eğer yıkanmaz ya da saçlarınızı yıkamazsanız, bu kadın çamurlu elleri ve pis kokan nefesiyle peşinizden gelir, sizi böceklerle dolu, sıçan kuyruğu gibi saçları olan pasaklı bir kadına çevirirmiş. Hatta sizi öldürebilirmiş bile. Kışın, anne-babalar çocuklarının dışarıda, karda kalmasını istemediklerinde, karda mutlaka ilk adımı atması gereken aslan ya da kaplandan söz ederlerdi. Ancak aslan ya da kaplan karda ayak izlerini bıraktıktan sonra bizim de dışarı çıkmamıza izin verilirdi.

Yaşımız büyüdükçe, köy sıkıcı gelmeye başladı. Televizyon sadece zengin ailelerden birinin *hücre*'sinde vardı ve kimsenin bilgisayarı yoktu.

Köydeki kadınlar, kendi özel bölmelerinden her çıktıklarında yüzlerini örtüyorlar ve yakın akrabaları olmayan hiçbir erkekle konuşmalarına ya da görüşmelerine izin verilmiyordu. Ben, daha modern giysiler giyiyordum ve genç kız olduğumda bile yüzümü örtmüyordum. Kuzenlerimden biri çok öfkelenmiş ve babama sormuş: "Neden örtünmüyor?" Babam cevap vermiş: "O benim kızım. Siz kendi işinize bakın." Ancak aile üyelerinden bazıları, insanların bizim hakkımızda dedikodu yapacağını ve *Peştunvali* ilkelerini gereği gibi uygulamadığımızı söyleyeceğini düşünüyordu.

Ben Peştu olmakla büyük gurur duyuyorum ama ba-

zen geleneklerimizle ilgili, özellikle kadınlara yönelik muamele söz konusu olduğunda, büyük açmazlar olduğunu düşünüyorum. Bizim yanımızda çalışan ve üç küçük kızı olan Şadide adında bir kadın bana, daha on yaşındayken babasının onu yaşlı bir adama sattığını anlatmıştı. Adamın zaten bir karısı varmış ama şimdi daha gencini istiyormuş. Kızlar ortadan kaybolduğunda, bunun tek nedeni evlenip gitmeleri olmuyordu. On beş yaşında, Sima adında çok güzel bir kız vardı. Herkes onun bir delikanlıya gönül verdiğini biliyordu. Delikanlı bazen yoldan geçiyor, Sima da bütün kızların imrendiği upuzun kirpiklerinin altından ona bakıyordu. Bizim toplumumuzda, bir kızın bir erkekle flört etmesi, kızın ailesinin adına leke düşürür, ancak erkeği bağlayan hiçbir şey yoktur. Bir süre sonra bize Sima'nın intihar ettiği söylendi. Ancak çok geçmeden, onu kendi ailesinin zehirlediğini öğrendik.

Bunun dışında bir de *svara* diye bir âdetimiz var; buna göre bir kız, kan davasını sonlandırmak için başka bir aşirete verilebilir. Bu, resmi olarak yasak olmasına karşın hâlâ süren bir uygulama. Bizim köyümüzde, ailesiyle kan davası olan başka bir aşiretten bir dulla evlenen Soraya adında dul bir kadın vardı. Hiç kimse, ailesinin izni olmadan dul bir kadınla evlenemez. Soraya'nın ailesi bu evliliği duyunca öfkeden deliye döndü. Dul adamın ailesini tehdit ettiler. Sonunda köyün büyüklerinden oluşan *cirga* bu anlaşmazlığı çözmek için toplandı. *Cirga*, dul adamın ailesinin, en güzel kızlarını rakip aşiretin en az saygın erkeğiyle evlendirerek cezalandırılmasına karar verdi. Damat adayı hayırsızın tekiydi; o kadar fakirdi ki bütün masrafları kızın babası karşılamak zorunda kalmıştı. Bir kızın hayatı,

kendisiyle hiçbir ilgisi olmayan bir anlaşmazlık yüzünden neden mahvedilir ki?

Böyle şeylerden yakındığımda, babam Afganistan'da kadınlar için hayatın daha zor olduğunu söylerdi. Ben doğmadan bir yıl önce, tek gözlü bir mollanın yönetimindeki Taliban adlı bir grup ülkeyi ele geçirmişti ve kız okullarını yakıyorlardı. Erkekleri upuzun sakal bırakmaya, kadınları da burka giymeye zorluyorlardı. Burka giymek, dışarıyı görmek için yalnızca küçücük bir pencerenin olduğu kumaştan, kocaman bir topun içinde yürümek gibi bir şeydir. Yaz aylarında da fırın gibi olur. Ben en azından burka giymek zorunda değildim. Babam, Taliban'ın kadınların yüksek sesle gülmelerini, hatta beyaz ayakkabı giymelerini bile yasakladığını söylemişti; çünkü beyaz "erkeklere ait olan bir renk" idi. Kadınlar sırf tırnak cilası sürdükleri için hapsediliyor, dövülüyorlardı. Babam bunları anlatırken ürperiyordum.

Anna Karenina gibi kitapları, Jane Austen'ın romanlarını okuyordum ve babamın sözlerine inanıyordum: "Malala bir kuş kadar özgür." Afganistan'daki zulüm hikâyelerini dinledikçe, Svat'ta olduğum için gurur duyuyordum. "Burada bir kız okula gidebiliyor," diyordum. Ancak Taliban burnumuzun dibindeydi ve onlar da bizim gibi Peştu idi. Bana göre vadimiz güneşli bir yerdi ve ben dağların ardında toplanan bulutları göremiyordum. Babam, "Ben senin özgürlüğünü koruyacağım, Malala," diyordu. "Sen hayallerinden vazgeçme."

5

Ben Neden Küpe Takmıyorum ve Peştular Neden Teşekkür Etmiyorlar

Yedi yaşıma geldiğimde, sınıfın birincisi olmaya alışmıştım. Zorluk çeken öğrencilere de ben yardım ediyordum. "Malala bir dâhi," diyorlardı sınıf arkadaşlarım. Aynı zamanda her alanda –badminton, drama, kriket, resim, hatta pek başarılı olmamama karşın şarkı söyleme– faal olmamla tanınıyordum. Bu yüzden sınıfa Melike-i-Nur adında bir yeni bir kız geldiğinde, aklıma kötü bir şey gelmedi. Adı "Işık Kraliçesi" anlamına gelen kız, Pakistan'ın ilk kadın generali olmak istediğini söylüyordu. Annesi başka bir okulda öğretmendi; bu olağanüstü bir durumdu çünkü hiçbirimizin annesi çalışmıyordu. Başlangıçta kız sınıfta pek konuşmuyordu. Rekabet hep benimle en yakın arkadaşım Münibe arasında olmuştu. Münibe'nin yazısı ve sunumu çok güzeldi, inceleyen herkes çok beğeniyordu ama ben onu içerik konusunda geçebileceğimi biliyordum. Bu nedenle, yıl sonu sınavlarında Melike-i-Nur birinci olduğunda şok geçirdim. Evde ağladım, ağladım... Annem beni teselli etmek zorunda kaldı.

O sıralarda, Münibe ve ailesinin de oturduğu sokaktan taşındık ve hiç arkadaşımın olmadığı bir bölgeye yerleştik. Yeni sokağımızda, yaşça benden biraz daha küçük olan Safina adında bir kız vardı. Birlikte oyun oynamaya başladık. Nazenin bir kızdı, bir sürü oyuncağı ve bir ayakkabı kutusu dolusu takısı vardı. Ama gözünü babamın bana aldığı, tek oyuncağım olan, pembe plastikten oyuncak cep telefonuma dikmişti. Babam sürekli cep telefonuyla konuşuyordu, ben de onu taklit etmeyi seviyor ve kendi telefonumla konuşuyormuş gibi yapıyordum. Bir gün telefonum kayboldu.

Birkaç gün sonra, Safina'nın benimkine tıpatıp benzeyen bir telefonla oynadığını fark ettin. "Nereden buldun onu?" diye sordum. "Pazardan aldım," dedi.

Şimdi doğruyu söylemiş olabileceğini fark ediyorum ama o zaman şöyle düşünmüştüm: "Madem o bana bunu yapıyor, ben de aynısını ona yapacağım." Ders çalışmak için onlara gidiyordum; her gidişimde onun bir şeyini cebe indirmeye başladım; en çok da küpe, kolye gibi oyuncak takılarını alıyordum. Çok kolay oluyordu. Başlangıçta çalmak beni heyecanlandırıyordu ama bu pek uzun sürmedi. Çok geçmeden bir dürtüye dönüştü. Bundan nasıl kurtulacağımı bilmiyordum.

Bir gün okuldan eve döndüm ve her zamanki gibi yiyecek bir şeyler almak için mutfağa koştum. "Merhaba, *Bhabi?*" diye seslendim. "Açlıktan ölüyorum!" Sessizlik. Annem yerde oturmuş baharatları, parlak renklerdeki Hint safranlarını ve kimyonu dövüyordu; ortalığı baharat kokusu sarmıştı. Annem dövdü de dövdü. Benimle göz göze gelmedi hiç. Ne yapmıştım ki ben? Çok üzüldüm ve

odama gittim. Dolabımı açtığımda, çaldığım hiçbir şeyin orada olmadığını gördüm. Yakalanmıştım.

Kuzinim Rina odama geldi. "Senin hırsızlık yaptığını biliyorlar," dedi. "Hatanı fark edip vazgeçmeni beklediler ama sen devam ettin."

İçimin çekildiğini hissettim. Başım eğik halde, annemin yanına gittim. "Yaptığın yanlıştı, Malala," dedi. "Bizim böyle şeyler alacak paramız yok diye adımıza leke sürmeye mi çalışıyorsun?"

"Bu doğru değil!" diye yalan söyledim. "Onları ben almadım."

Ama annem benim aldığımı biliyordu. "Safina başlattı," diye karşı çıktım. "*Aba*'nın bana aldığı pembe telefonu çaldı."

Annem umursamadı. "Safina senden küçük, sen ona doğruyu öğretmeliydin," dedi. "Ona örnek olman gerekirdi."

Ağlamaya başladım ve tekrar tekrar özür diledim. "*Aba*'ya söyleme," diye yalvardım. Babamın benimle ilgili hayal kırıklığına uğramasına dayanamazdım. İnsanın anne-babasının gözünde değersiz duruma düşmesi çok fena.

Bu ilk kez olmuyordu. Küçükken bir gün annemle pazara gitmiş ve bir el arabasındaki badem yığınını fark etmiştim. O kadar nefis görünüyorlardı ki kendimi tutamayıp bir avuç almıştım. Annem beni yakalamış ve arabanın sahibinden özür dilemişti. Adam çok öfkelenmiş ve bir türlü yatışmamıştı. O zamanlar hâlâ çok az paramız vardı. Annem çantasını açıp ne kadar parası olduğuna bakmıştı. "Onları bana on rupi karşılığında satabilir misiniz?" diye sormuştu. "Hayır," diye karşılık vermişti adam. "Bademler çok pahalı."

Annem çok üzülmüş ve babama söylemişti. Babam hemen gitmiş, adamın bütün bademlerini almış ve camdan bir kaba koymuştu.

"Badem yararlıdır," demişti. "Yatmadan önce sütle yersen, zihni açar." Ama onun fazla parasının olmadığını biliyordum. Cam kaptaki bademler de benim suçumu yüzüme vuruyordu. Kendi kendime bir daha asla böyle bir şey yapmayacağıma dair söz vermiştim. Ama şimdi yapmıştım işte. Annem beni Safina ve ailesinden özür dilemeye götürdü. Çok zordu. Safina telefonla ilgili bir şey söylemedi, bu haksızlıktı ama ben de konuyu açmadım.

Kendimi kötü hissetsem de, bu durum sona erdiği için rahatlamıştım. O günden beri ne yalan söyledim ne de hırsızlık yaptım. Tek bir yalan söylemedim, tek bir kuruş çalmadım. Babamın evde ortalıkta bıraktığı bozuk paralara bile elimi sürmedim, oysa bunlarla abur cubur almamıza izin veriliyordu. Takı takmayı da bıraktım çünkü kendime şunu sordum: *Bu adi süs eşyaları yüzünden neden şeytana uyayım ki? Neden birkaç metal parçası uğruna karakterim bozulsun?* Ama kendimi hâlâ suçlu hissediyorum ve bugün bile dua ederken Allah'tan af diliyorum.

Annemle babam birbirlerine her şeyi anlatırlar; bu yüzden *Aba* da kısa süre içinde benim neden üzgün olduğumu öğrendi. Onu hayal kırıklığına uğrattığımı gözlerinden anlayabiliyordum. Onun, tıpkı okulda birincilik kupalarını aldığım zaman olduğu gibi benimle gurur duymasını istiyordum. Ya da anaokulu öğretmenimiz Bayan Ülfet'in ona, bir Urduca dersimizin başında dili daha hızlı öğrenebilmek adına tahtaya sınıf arkadaşlarım için "Yalnızca Urduca konuşun" yazdığımı anlattığında olduğu gibi.

Babam beni, büyük kahramanların çocukluklarında yaptıkları hataları anlatarak teselli etti. Mahatma Gandhi'nin, "Hata yapma özgürlüğü olmadığı sürece özgür olmaya değmez," dediğini söyledi. Okulda Muhammed Ali Cinnah ile ilgili hikâyeler okurduk. Cinnah, Karaçi'de bir çocukken, evlerinde ışık olmadığı için sokak lambalarının ışığı altında ders çalışırmış. Diğer çocuklara, tozun toprağın içinde bilye oynamaktan vazgeçmelerini, bunun yerine kriket oynamalarını, böylece giysilerinin ve ellerinin kirlenmeyeceğini söylermiş. Babamın odasının kapısında, Abraham Lincoln'ün oğlunun öğretmenine yazdığı, Peştu diline çevrilmiş çerçeveli bir mektup vardı. Öğütlerle dolu çok güzel bir mektuptu: "Yapabilirseniz, ona kitapların ne kadar harika olduğunu öğretin... Ama aynı zamanda ona gökyüzündeki kuşların, güneşteki arıların, yemyeşil tepelerdeki çiçeklerin ölümsüz gizemini düşünmesini sağlayacak sessiz zamanı da tanıyın," diyordu. "Ona başarısız olmanın kopya çekmekten çok daha onurlu olduğunu öğretin."

Sanırım her insan hayatında en az bir kez hata yapar. Önemli olan, bundan nasıl ders aldığınızdır. Bu nedenle benim *Peştunvali* ilkeleriyle sorunum var. Bize yapılan yanlışlar karşılığında intikam almamız gerekiyor ama bunun sonu var mı? Bir ailenin erkeklerinden biri başka bir adam tarafından öldürüldüğünde, kan davası güdülüyor ve intikam alınıyor. Bu, saldırıyı yapan ailenin erkek üyelerinden birini öldürmek yoluyla oluyor. Bu kez karşıdaki ailenin intikam alması gerekiyor. Bu böylece devam ediyor. Zaman sınırı yok. Bizde bir deyiş vardır: "Peştu, yirmi yıl sonra intikam almış. Bir başkası, ne kadar çabuk, demiş."

Biz deyişleri seven bir halkız. Bir deyişimiz de şöyle der: "Peştu taşı suda pas tutmaz." Bu, affetmeyeceğimiz ve unutmayacağımız anlamına gelir. Aynı zamanda *manana,* yani "teşekkür ederim" sözünü nadiren kullanmamızın nedenlerinden biri de budur çünkü biz bir Peştu'nun tıpkı kötülükleri unutmadığı gibi iyilikleri de unutmadığına, vakti geldiğinde bunun karşılığını fazlasıyla vereceğine inanırız. İyiliğin karşılığı ancak iyilikle ödenir. "Teşekkür ederim" gibi ifadelerle ödenmez.

Birçok aile, düşmanlarını gözleyebilmek için gözetleme kuleleri olan, etrafı duvarlarla çevrili evlerde yaşar. Kan davası kurbanı olan pek çok kişi tanıyoruz. Bunlardan biri babamın sınıf arkadaşı olan ve hep ondan daha iyi notlar alan Şir Zaman idi. Büyükbabam ve amcam sürekli babamla dalga geçip onu kızdırırlarmış. "Sen Şir Zaman kadar iyi değilsin," derlermiş. Babam o kadar öfkelenirmiş ki bir keresinde dağlardan kayaların yuvarlanmasını, Şir Zaman'ın da o kayaların altında kalıp ezilmesini dilemiş. Ancak Şir Zaman üniversiteye gitmemiş ve köyün eczanesinde çalışmaya başlamış. Ailesi, küçük bir orman parçası yüzünden kuzenleriyle anlaşmazlığa düştü. Bir gün Şir Zaman ve iki kardeşi evlerine giderlerken amcası ve onun adamları tarafından saldırıya uğradılar. Üç kardeş de öldü.

Babam, toplumda sözü dinlenen, saygın bir adam olduğu için sık sık kan davalarında arabuluculuk yapmaya çağrılırdı. Kendisi *bedel*'e –intikam– inanmazdı ve insanları şiddetin iki tarafa da yarar sağlamayacağına, hayatlarına devam etmelerinin en iyisi olduğuna inandırmaya çalışırdı. Köyümüzde ikna edemediği iki aile vardı. Bu aileler o kadar uzun zamandır kan davasının içindeydiler ki hiç

kimse bunun nasıl başladığını hatırlamıyordu bile. Belki de küçücük bir meseleydi çünkü bizler fevri insanlarızdır. Önce bir tarafın kardeşi, diğer tarafın amcasına saldırırdı. Sonra tersi olurdu. Bu, insanların hayatını tüketirdi.

İnsanlarımız bunun iyi bir sistem olduğunu söylüyorlar; bizde suç oranı, Peştu olmayan bölgelere oranla çok daha düşük. Ama bence biri sizin kardeşinizi öldürdüğünde, siz de onu ya da kardeşini öldürmemelisiniz; bunun yerine ona ders vermelisiniz. Benim ilham kaynağım, şiddet karşıtı felsefeyi kültürümüze tanıtan, kimilerinin Hudutların Gandhisi olarak andığı Han Abdülgaffar Han'dır.

Çalmak konusunda da aynı şey geçerli. Benim gibi bazı insanlar yakalanırlar ve bunu bir daha asla yapmayacaklarına dair yemin ederler. Bazıları da, "Abartılacak bir durum yok. Küçük bir mesele," derler. Ancak ikinci seferde daha büyük, üçüncü seferde daha da büyük bir şey çalarlar. Benim ülkemde pek çok politikacı hırsızlığı olağan görür. Onlar zengin, ülkemiz ise fakirdir ama onlar durmaksızın yağmalarlar. Birçoğu vergi ödemez ama bu nedir ki? Devlet bankalarından kredi alır ve geri ödemezler. Devlet ihalelerinde ya da anlaşmalarında, dostlarına ya da rüşvet aldıkları şirketlere torpil yaparlar. Çoğunun Londra'da pahalı daireleri vardır.

İnsanların açlık çektiğini, bitmek bilmez elektrik kesintileri yüzünden karanlıkta oturduklarını, ailelerinin ihtiyaçları yüzünden çalışmak zorunda kaldıkları için çocukların okula gidemediğini gördükleri halde vicdanları nasıl rahat ediyor, bilmiyorum. Babam, paradan başka bir şey düşünmeyen politikacılardan payına düşmesi gerekenden fazlasını alan Pakistan'ın lanetlenmiş olduğunu söyler.

Uçağı ordunun uçuruyor olması umurlarında değildir; kokpitin dışında, business class'ta oturmaktan mutludurlar. Diğer insanlar ekonomi sınıfında sıkış tıkış otururken, onlar perdelerini kapatırlar ve güzel yemeklerle hizmetin keyfini çıkarırlar.

Ben, on yıl boyunca Benazir Butto ile Navaz Şerif'in sürekli yer değiştirdiği, ikisinin hükümetinin de bir dönemi tamamlayamadığı ve durmadan birbirlerini yolsuzlukla suçladıkları bir tür demokraside doğdum. Ama ben doğduktan iki yıl sonra generaller yönetimi devraldılar. Bu öylesine dramatik bir biçimde oldu ki, her şey film gibiydi sanki. O sıralar Navaz Şerif başbakandı; ordunun başındaki General Pervez Müşerref ile ters düşmüş ve onun görevden alınmasını sağlamıştı. O sırada General Müşerref, Sri Lanka'dan dönen, ulusal havayolumuz PIA'nın bir uçağındaydı. Navaz Şerif, generalin tepkisinden o kadar endişeliydi ki, uçağın Pakistan'a inmesini engellemeye çalışmıştı. Karaçi havaalanına, pistteki iniş ışıklarını söndürmelerini ve uçağın önünü kesmek için piste itfaiye arabaları dizmelerini emretmişti. Oysa uçakta 200 yolcu vardı ve başka bir ülkeye gidecek kadar yakıt yoktu. Televizyonda Müşerref'in görevden alındığının açıklanmasından sonra bir saat içinde, tanklar sokaklar çıkmış, askeri birlikler haber merkezlerini ve havaalanlarını kuşatmıştı. Bölge komutanı olan General İftihar, Karaçi Havaalanı'ndaki kontrol kulesini ele geçirerek General Müşerref'in uçağının inmesini sağlamıştı. Bundan sonra Müşerref iktidarı ele geçirdi ve Şerif'i Attock Kalesi'nde zindana attırdı. Kimileri Şerif'in bu duruma düşmesini şeker ve tatlı dağıtarak kutladılar ama babam haberleri duyunca ağladı. Askeri diktatörlük-

lerden kurtulmamız gerektiğini düşünüyordu. Şerif, vatana ihanetle suçlandı. Onu Suudi kraliyet ailesinden olan ve ülkeden kaçmasını sağlayan dostları kurtardılar.

Müşerref bizim dördüncü askeri hükümdarımızdı. Bütün diktatörler gibi, o da televizyonda ulusa seslenerek işe başladı. Söze "Benim aziz vatandaşlarım," diyerek başlıyor, sonra Şerif hakkında uzun bir tirada girişiyordu. Şerif'in yönetimi altındaki Pakistan'ın, "onurunu, haysiyetini ve saygınlığını" kaybettiğini söylüyordu. Yolsuzlukları sona erdireceğine, "ulusal varlıklarımızı yağmalayanların, hırsızlık yapanların" peşine düşeceğine dair yemin ediyordu. Halkın varlıklarının ve ödediği vergilerin yine halka döneceğine dair söz veriyordu. Ülkeyi yalnızca kısa bir süre için yöneteceğini iddia ediyordu ama kimse ona inanmıyordu. General Ziya da doksan gün yönetimde kalacağına dair söz vermişti ama uçak kazasında ölene kadar, tam on bir yıl boyunca yönetmişti ülkeyi.

Aynı eski hikâye, diyordu babam ve haklıydı. Müşerref, birkaç düzine ailenin bütün ülkeyi yönettiği eski feodal sisteme son vermeyi; siyasete yeni, genç, temiz yüzler getirmeyi vaat ediyordu. Ancak kabinesi yine aynı eski yüzlerden oluşuyordu. Bir kez daha ülkemiz İngiliz Milletler Topluluğu'ndan çıkarıldı ve uluslararası bir kara koyun oldu. Amerikalılar bir yıl önce, nükleer denemeler yaptığımızda hemen hemen bütün yardımı kesmişlerdi ama şimdi neredeyse herkes bizi boykot ediyordu.

Böyle bir tarih göz önünde bulundurulduğunda, Svat halkının neden Pakistan'ın bir parçası olmanın iyi bir fikir olmadığını düşündüğü anlaşılıyor. Pakistan birkaç yılda bir Svat'ı yönetmek üzere yeni bir hükümet temsilcisi

gönderiyordu; tıpkı İngilizlerin sömürge günlerinde yaptıkları gibi. Bu bürokratlar bölgemize yalnızca zengin olmak için geliyorlar, sonra da evlerine dönüyorlardı. Svat'ı geliştirmekle filan ilgilendikleri yoktu. Bizim halkımız itaat etmeye alışkındı çünkü *vali* yönetiminde hiçbir eleştiri hoş görülmüyordu. Biri *vali* aleyhine konuşacak olsa, bütün ailesi Svat'tan sürülebilirdi. Bu nedenle, Pakistan'dan gelen hükümet temsilcileri yeni krallar olarak kabul ediliyorlar ve kimse onları sorgulamıyordu. Yaşlı insanlar son *vali* dönemini özlemle hatırlıyorlardı. Söylediklerine göre, o zamanlar dağlar hâlâ ağaçlarla kaplıydı, beş kilometrede bir okullar vardı ve *vali sahib* onları bizzat ziyaret ediyor, sorunlarını dinliyordu.

Safina ile olanlardan sonra, bir daha hiçbir arkadaşıma kötü davranmayacağıma dair yemin ettim. Babam hep arkadaşlara iyi davranmanın önemli olduğunu söyler. Kendisi üniversiteye giderken yemek ya da kitap almak için parası olmadığında, birçok arkadaşı ona yardımcı olmuş; o da bunu hiç unutmamış. Benim de üç iyi arkadaşım var; komşumuz Safina, köyümüzden Sümbül ve okuldan Münibe. Münibe, birbirimizle komşuyken ilkokulda benim en yakın arkadaşım olmuştu. Onu bizim okula gelmeye ben ikna etmiştim. Sık sık, özellikle okul gezilerine gittiğimizde birbirimizle ters düşsek de akıllı bir kızdır. Üç kız, dört erkek kardeşinin olduğu geniş bir ailesi vardır. Ondan altı ay büyük olmama karşın Münibe'yi ablam gibi görürüm. Kendisi birtakım kurallar koyar, ben de o kurallara uymaya çalışırım. Birbirimizden gizlimiz saklımız yoktur ve birbirimizin sırlarını başka kimseye anlatmayız.

Münibe benin başka kızlarla konuşmamdan hoşlanmaz ve kötü huylu ya da adı kötüye çıkmış insanlarla iletişim kurarken dikkatli olmamız gerektiğini söyler. "Benim dört erkek kardeşim var, eğer en küçük bir yanlışımı duyarlarsa, beni okuldan alabilirler," der hep.

Ben de annemle babamı hayal kırıklığına uğratmamak konusunda o kadar kararlıydım ki herkesin ayak işlerini yapmaya bile razıydım. Bir gün komşularımız, kendileri için pazardan mısır almamı istediler. Yolda bir çocuk bisikletiyle bana çarptı. Sol omzum o kadar acımıştı ki gözlerim yaşardı. Ama yine de gittim, mısırı aldım, komşularımıza teslim ettim ve eve gittim. Ancak o zaman ağladım. Bundan kısa bir süre sonra, babamın saygısını yeniden kazanmaya çalışmanın mükemmel yolunu buldum. Okula topluluk önünde konuşma yarışmasının duyuruları asılmaya başlamıştı. Münibe ve ben de katılmaya karar verdik. Babamın, büyükbabamı nasıl şaşırttığına dair hikâyeyi hatırlıyordum ve ben de aynısını yapabilmek için can atıyordum.

Konu belirlendiğinde gözlerime inanamadım. "En iyi politika dürüstlüktür."

O zaman kadar yaptığımız tek alıştırma, okuldaki sabah törenleri sırasında okuduğumuz şiirlerdi. Ancak okulumuzda bizden yaşça büyük ve çok da iyi bir konuşmacı olan Fatima adında bir kız vardı. Çok güzel bir kızdı ve çok canlı konuşurdu. Yüzlerce insanın karşısında kendinden emin bir şekilde konuşabilir ve her kelimesi büyük bir dikkatle dinlenirdi. Münibe ve ben de onun gibi olabilmeyi çok istiyor, bu yüzden kızı dikkatle inceliyorduk.

Bizim kültürümüzde, konuşmalar genellikle babalarımız, amcalarımız ya da öğretmenlerimiz tarafından yazılır.

Bu konuşmaların kendi dilimiz olan Peştu dilinde değil, İngilizce ya da Urduca olması gerekir. İngilizce konuşmanın insanı daha zeki gösterdiğini düşünüyorduk. Yanılıyorduk elbette. Seçtiğiniz dil önemli değildir; önemli olan kendinizi ifade etmek için kullandığınız sözcüklerdir. Münibe konuşmasını ağabeylerinden birine yazdırdı. Ulusal şairimiz Allame İkbal'den de çok güzel alıntılar yaptı. Benim konuşmamı babam yazdı. Eğer iyi bir şey yapmak istersen ama bunu kötü bir şekilde yaparsan, kötü olacağını anlatıyordu. Aynı şekilde, kötü bir şey yapmak için iyi bir yol seçmek de kötüydü. Konuşma Lincoln'ün şu sözleriyle sona eriyordu: "Başarısız olmak, kopya çekmekten çok daha onurludur."

Yarışmaya yalnızca sekiz ya da dokuz kişi katıldı. Münibe çok güzel konuştu; çok iyi hazırlanmıştı ve konuşması benimkinden daha duygusal ve şiirseldi. Ancak benimkinin de mesajı daha iyiydi. Konuşmama başlamadan önce o kadar gergindim ki korkudan titriyordum. Büyükbabam da izlemeye gelmişti ve onun benim kazanmamı gerçekten çok istediğini biliyordum, bu daha da çok heyecanlanmama yol açıyordu. Babamın söylediklerini hatırladım ve başlamadan önce derin bir nefes aldım. Ama sonra üzerime dikilen gözleri gördüm ve aceleyle konuşmaya başladım. Titreyen ellerimde dans eden sayfalarda yerimi kaybedip duruyordum. Ama sonra Lincoln'ün sözleriyle konuşmayı bitirirken, başımı kaldırıp babama baktım. Gülümsüyordu.

Jüri sonuçları açıkladığında, Münibe'nin kazandığını öğrendim. Ben ikinci olmuştum.

Sorun değildi. Lincoln, oğlunun öğretmenine yazdı-

ğı mektupta şunları da söylemişti: "Ona zarif bir şekilde kaybetmeyi öğretin." Ben sınıfımın birincisi olmaya alışmıştım. Ama üç ya da dört kez kazanmış olsan da, eğer çaba harcamazsan, bir sonraki zaferin de senin olacağının garantisi yoktur. Ayrıca kimi zaman kendi hikâyenizi anlatmanız daha iyidir. Bundan sonra kendi konuşmalarımı kendim yazmaya başladım ve yöntemimi değiştirerek onları kâğıttan değil, yüreğimden okudum.

6

Çöp Dağı'nın Çocukları

Huşhal Okulu'nun öğrenci sayısı artınca, yine taşındık ve sonunda bir televizyonumuz oldu. En sevdiğim program *Şaka Laka Bum Bum* idi; sihirli bir kalemi olan Sanju adında bir çocuğun anlatıldığı bir Hint programıydı bu. Çocuğun çizdiği her şey gerçek oluyordu. Bir sebze ya da polis çizdiğinde, sebze ya da polis sihirli bir şekilde ortaya çıkıyordu. Kazayla bir yılan çizecek olsa, hemen siliyor ve yılan kayboluyordu. Çocuk, kalemi insanlara yardımcı olmak için kullanıyordu; anne-babasını gangsterlerin elinden bile kurtarmıştı. Ben de o kalemi dünyadaki her şeyden daha çok istiyordum.

Geceleri dua ediyordum: "Allahım, bana Sanju'nun kalemini ver. Hiç kimseye söylemem. Dolabıma bıraksan yeter. Onu yalnızca insanları mutlu etmek için kullanacağım." Duam biter bitmez çekmecemi açıyordum. Kalem asla orada olmuyordu tabii, ama ben önce kime yardımcı olacağımı biliyordum. Yeni evimizin bulunduğu sokağın biraz ilerisinde, insanların çöplük olarak kullandıkları,

terk edilmiş bir arazi vardı – Svat'ta çöp toplama gibi bir uygulama yoktur. Çok geçmeden burası, bir çöp dağına dönüşmüştü. Yakınından bile geçmek istemiyordum; o kadar kötü kokuyordu ki... Bazen çöplerin arasında koşuşturan sıçanları görüyorduk; kargalar da tepede dolaşıp duruyorlardı.

Bir gün erkek kardeşlerim evde yoklardı. Annem de benden patates ve yumurta kabuklarını atmamı istedi. Araziye yaklaşırken burnumu kırıştırdım, sinekleri kovaladım ve güzel ayakkabılarımla hiçbir şeyin üzerine basmamaya dikkat ettim. Kokuşmuş yiyecek dağının üzerine çöpleri atarken, bir şeyin kımıldadığını gördüm ve yerimden sıçradım. Benim yaşlarımda bir kızdı bu. Saçları keçe gibiydi ve cildi yaralarla kaplıydı. Köyde bizi yıkanmaya ikna etmek için anlattıkları hikâyedeki Şaşaka adlı kadına benziyordu sanki. Kızın büyük bir çuvalı vardı ve çöpleri yığınlar halinde ayırıyordu. Bir yığında teneke kutular, bir yığında şişe kapakları, birinde camlar, bir diğerinde de kâğıtlar vardı. Biraz ileride oğlanlar iplerin ucuna taktıkları mıknatısları kullanarak yığınların arasında metal arıyorlardı. Çocuklarla konuşmak istedim ama korkuyordum.

O gün, babam okuldan döndüğünde, ona çöp toplayan çocukları anlattım ve gelip benimle bakması için yalvardım. Babam onlarla konuşmaya çalıştı ama çocuklar kaçtılar. Babam, çocukların topladıklarını bir çöp dükkânına birkaç rupi karşılığında satacaklarını söyledi. Dükkân da bunları üzerine kâr koyarak satacakmış. Eve dönerken, babamın gözlerinin yaşlı olduğunu fark ettim.

"*Aba*, onları okuluna parasız almalısın," diye yalvardım. Babam güldü. Annemle birlikte daha önce onu okula be-

dava birkaç kız öğrenci alması konusunda ikna etmiştik zaten.

Annem eğitim görmemiş olsa da, ailede pratik düşünen kişi oydu. Babam konuşur, annem yapardı. İnsanlara yardım etmek konusunda her zaman çok hevesliydi. Babamın bazen buna öfkelendiği olurdu; öğle tatilinde eve gelir, "Tor Pekai, ben geldim!" diye seslenir ama sonra annemin evde olmadığını ve yemek de hazırlamadığını fark ederdi. Derken annemin bir hastayı ziyaret için hastaneye ya da bir aileye yardıma gittiğini öğrenir ve kızgınlığı geçerdi. Ancak kimi zaman da annem üst baş alışverişi için Çin Pazarı'na gitmiş olurdu ve bu, mesele yaratırdı.

Nerede oturuyor olursak olalım, annem evi insanlarla doldururdu. Ben odamı, okula devam etmek için köyden gelen kuzinim Anise ve Şehnaz adında bir kızla paylaşıyordum, Şehnaz'ın annesi Sultana bir zamanlar bizim evimizde çalışmıştı. Şehnaz ve kız kardeşi de, babaları öldükten sonra beş parasız kaldıklarında çöp toplamaya gönderilmişlerdi. Erkek kardeşlerinden biri akıl hastasıydı ve onların giysilerini ateşe vermek ya da onlara serinlemeleri için hediye ettiğimiz elektrikli fanı satmak gibi garip şeyler yapıyordu. Sultana çok huysuz bir kadındı ve annem onun evde olmasından hoşlanmıyordu ama babam onun için küçük bir harçlık, Şehnaz ve diğer erkek kardeşi için de okulunda yer ayarlamıştı. Şehnaz daha önce okula gitmemişti hiç; bu yüzden benden iki yaş büyük olmasına karşın iki sınıf gerideydi. Ben ona yardım edebileyim diye bizim yanımızda kalmaya başlamıştı.

Bunun dışında bir de Nuriye vardı. Annesi Haru bizim çamaşır ve temizlik işlerimizin bir kısmını yapıyordu. An-

neme yemek işlerinde yardım eden Halide'nin kızlarından biri olan Alişpa da bizimle kalıyordu. Halide para karşılığında yaşlı bir adamla evlendirilmiş ve adam onu sürekli dövmüştü. Kadın sonunda üç kızını da alıp kaçmıştı. Kendi ailesi onu kabul etmemişti çünkü kocasından ayrılan bir kadının ailenin adına leke sürdüğüne inanılıyordu. Onun kızları da bir süre hayatlarını devam ettirebilmek için çöp toplamak zorunda kalmışlardı. Halide'nin hikâyesi, benim okumaya başladığım romanlardan farksızdı.

Babamın okulu çok büyümüştü; artık üç binası vardı. Landikas'taki ilk bina ilkokuldu. Yahya Caddesi'nde kızlar için lise, Budist tapınağının kalıntılarının yakınında da oğlanlar için, kocaman bir gül bahçesi olan bir lise vardı. Toplam öğrenci sayımız 800 idi; okul pek fazla kâr etmiyor olsa da, babam yüzden fazla ücretsiz öğrenci kabul etmişti. Oğlanlardan birinin babası, babamın beş parasız bir üniversite öğrencisi olduğu günlerde ona yardımcı olan Şerafet Ali idi. İkisi köyden arkadaştılar. Şerafet Ali elektrik şirketinde çalışıyor ve ne zaman birkaç yüz rupi biriktirebilse, getirip babama veriyordu. Babam onun iyiliğinin karşılığını ödeyebildiği için çok mutluydu. Bunun dışında, bizim sınıfta Kevser adında bir kız vardı. Babası giysilere ve şallara nakış işliyordu; bizim bölgemizin ünlü olduğu bir alandır bu. Okul gezisi için dağlara gittiğimizde, Kevser'in bu geziye verecek parası olmadığını bildiğim için onun parasını kendi cep harçlığımdan ödüyordum.

Fakir çocukları okula kabul etmek babamın yalnızca onların ücretlerinden fedakârlık etmesi anlamına gelmiyordu. Daha zengin ailelerden bazıları, çocuklarının onların evlerini temizleyen ya da dikişlerini diken insanların

çocuklarıyla aynı sınıfı paylaştığını öğrendiklerinde, kendi çocuklarını okuldan alıyorlardı. Çocuklarının, fakir ailelerin çocukları ile bir arada bulunmasının ayıp olduğunu düşünüyorlardı. Annem, fakir çocukların evlerinde doğru düzgün yemek yiyemezlerken derslerini öğrenmelerinin çok zor olduğunu söylüyordu. Bu yüzden kızlardan bazıları kahvaltıya bizim eve geliyorlardı. Babam, evimizin bir yatılı okula dönüştüğünü söyleyerek şaka yapıyordu.

Etrafta bu kadar çok insanın olması ders çalışmayı zorlaştırıyordu. Kendime ait bir odam olması beni çok mutlu etmişti. Babam bana üzerinde çalışabilmem için bir tuvalet masası bile almıştı. Ama artık odamda iki kız daha vardı. "Kendime ait bir yer istiyorum!" diye bağırmak geliyordu içimden. Ama sonra suçluluk duygusuna kapılıyordum çünkü şanslı olduğumuzu biliyordum. Çöplükte çalışan çocuklar geliyordu aklıma. Çöp yığınını eşeleyen kızın kirli yüzünü her gün görüyor ve babama onları da okula alması için baskı yapmaya devam ediyordum.

Babam, o çocukların ekmeklerini kazanmaya çalıştıklarını anlatıyordu. Okula gittiklerinde, hiç ücret ödemeseler bile, bütün aileleri aç kalırdı. Ancak babamın Azaday Han adında varlıklı, hayırsever bir tanıdığı vardı. Babam onun parasal yardımıyla bir broşür hazırlattı. Broşürde "Eğitim bu çocukların hakkı değil mi?" yazıyordu. Babam bu broşürden binlerce bastırdı; gittiği toplantılarda ve tüm kentte bunlardan dağıttı.

Babam artık Svat'ta tanınan biri olmaya başlamıştı. Han ya da zengin biri olmamasına karşın, insanlar onu dinliyorlardı. Toplantı ve seminerlerde onun söyleyecek ilginç bir şeylerinin olacağını, yetkili makamlar, hatta halen ül-

keyi yönetmekte olan ordu hakkında eleştiriler yapmaktan korkmayacağını biliyorlardı. Ordu da babamı tanımaya başlamıştı. Arkadaşları babama bölge komutanının ondan "ölümcül" diye söz ettiğini söylüyorlardı. Babam komutanın ne demek istediğini bilmiyordu ama ordunun bu kadar güçlü olduğu ülkemizde bu pek iyiye işaret değildi sanki.

Babamın en nefret ettiği konulardan biri "hayalet okullar" idi. Ücra bölgelerdeki nüfuz sahibi adamlar, devletten, tek bir öğrencisi bile olmayan okullar için para alıyorlardı. Bu parayı da yeni evler yaptırmak, hatta hayvanlarının bakımı için kullanıyorlardı. Hayatı boyunca bir gün dahi ders vermediği halde öğretmen maaşı alan bir adam bile vardı. Yolsuzlukların ve kötü yönetimin yanı sıra, babamın o dönemki en büyük endişe kaynaklarından biri çevreydi. Mingora hızla büyüyordu; artık yaklaşık 175.000 kişi yaşıyordu burada. Bir zamanlar tertemiz olan havamız, onca taşıt ve baca yüzünden kirleniyordu. Dağ ve tepelerimizdeki güzel ağaçlar kereste yapımı için kesiliyordu. Babam kentin nüfusunun yalnızca yarısının temiz ve güvenli içme suyuna erişiminin olduğunu söylüyordu. Çöp toplama sistemi yoktu. Hijyen önemsenmiyordu. Bunun üzerine babam ve arkadaşları Küresel Barış Meclisi diye bir şey kurdular. Bu meclisin, adına rağmen, çok daha yerel endişeleri ve ilgi alanları vardı. İsim ironikti, babam buna çok gülüyordu ama organizasyonun hedefi ciddiydi: Svat'ta çevreyi korumak, bölge halkı arasında barışı ve eğitimi teşvik etmek.

Babam aynı zamanda şiir yazmayı seviyordu. Bazen aşk şiirleri yazıyordu ama daha çok namus cinayetleri ve

kadın hakları gibi netameli meseleleri konu alıyordu. Bir keresinde Kâbil Intercontinental Otel'de düzenlenen bir şiir festivali için Afganistan'a gitmiş, orada barışla ilgili bir şiir okumuştu. Kapanış konuşmasında en ilham verici şiirin onunki olduğu söylenmişti. İzleyicilerden bazıları şiiri baştan sona tekrar okumasını istemişler ve bir dizeyi çok beğendiklerinde, "Bravo!" anlamına gelen "*Vâh vah*!" nidalarıyla tezahürat yapmışlardı. Büyükbabam bile gurur duymuştu. "Evlat, sen bilgi semalarının yıldızı olabilirsin," derdi hep.

Biz de gurur duyuyorduk ama babamın gördüğü bu ilgi, bizim onu pek fazla görememize yol açıyordu. Giysi alışverişimizi annem yapıyor, hastalandığımızda bizi hastaneye annem götürüyordu; oysa bizim kültürümüzde, özellikle bizim gibi köyden gelenler arasında, bir kadının böyle şeyleri tek başına yapmaması gerekir. Bu yüzden babamın yeğenlerinden birinin de anneme eşlik etmesi gerekiyordu. Babamın evde olduğu zamanlarda, o ve arkadaşları, şafak sökerken damda oturuyor, bıkıp usanmadan politika konuşuyorlardı. Aslında konuştukları tek bir konu vardı: 11 Eylül. Bu olay bütün dünyayı değiştirmiş olabilirdi ama biz her şeyin tam merkezinde yaşıyorduk. Dünya Ticaret Merkezi'ne saldırı düzenlendiğinde, El-Kaide'nin lideri Usame bin Ladin Kandahar'da yaşıyordu. Amerikalılar onu yakalamak ve onu koruyan Taliban rejimini yıkmak için Afganistan'a binlerce asker göndermişlerdi.

Biz Pakistan'da hâlâ diktatörlük yönetimi altındaydık ama Amerika'nın, tıpkı 1980'lerde Afganistan'daki Ruslara karşı savaşırken olduğu gibi, yardımımıza ihtiyacı vardı. Tıpkı Rusya'nın Afganistan'ı işgal etmesinin General Ziya

için her şeyi değiştirmesi gibi, 11 Eylül de General Müşerref'in uluslararası dışlanmışlık durumunu değiştirdi. Müşerref birden George W. Bush ile görüşmek üzere Beyaz Saray'a, Tony Blair ile görüşmek üzere Downing Caddesi 10 Numara'ya davet edilmeye başladı. Ne var ki önemli bir sorun vardı. Taliban'ı bizim kendi istihbarat servisimiz ISI yaratmıştı. Birçok ISI görevlisi, Taliban'ın liderlerine yakındı, onlarla yıllardır tanışıyor, bazı inançlarını paylaşıyordu. ISI'dan Albay İmam, Taliban savaşçılarının 90.000'ini kendisinin eğittiğini söyleyerek övünüyordu. Hatta Taliban rejimi sırasında Pakistan'ın Hirat başkonsolosu olmuştu.

Biz, kız okullarını yıktıklarını, dev Buda heykellerini parçaladıklarını –bizim de çok gurur duyduğumuz Buda heykellerimiz vardı– duyduğumuz için Taliban'ı pek sevmiyorduk. Ancak pek çok Peştu Afganistan'ın bombalanmasından ya da Pakistan'ın Amerikalılara yardım etmesinden hoşlanmıyordu. Bu yardım, onların hava sahamızdan geçmesine izin vermekten ve Taliban'a silah gönderilmesine engel olmaktan ibaret olsa bile. O zamanlar Müşerref'in Amerikalıların bizim hava meydanlarımızı kullanmasına izin verdiğini bilmiyorduk.

Dindar halkın bir bölümü, Usame bin Ladin'i bir kahraman olarak görüyordu. Pazarlarda onun beyaz bir atın üzerinde çekilmiş resimleri, kutularında onun resimleri olan tatlı ve şekerler satılıyordu. Bu insanlar, 11 Eylül olayları ile, Amerika'dan, onların dünyanın dört bir yerindeki başka insanlara yaptıklarının intikamının alındığını düşünüyorlardı. Ancak Dünya Ticaret Merkezi'ndeki insanların masum olduğu, Amerika'nın politikalarıyla hiçbir

ilgilerinin olmadığı ve Kuran-ı Kerim'in insan öldürmenin yanlış olduğunu söylediği gerçeğini göz ardı ediyorlardı. Bizim insanlarımız her şeyin arkasında entrika ya da komplo arar. Birçok kişi bu saldırının aslında Amerika'nın Müslüman dünyasına savaş açması için bir bahane olarak Yahudiler tarafından düzenlendiğini söylüyordu. Bazı gazeteler, o gün hiçbir Yahudi'nin Dünya Ticaret Merkezi'ndeki işine gitmediğini iddia eden haberler yayımlıyordu. Babam bütün bunların saçmalık olduğunu söylüyordu.

Müşerref, halkımıza, Amerikalılarla işbirliği yapmaktan başka çaresinin olmadığını söylüyordu. Kendisine "Ya bizim yanımızda olursun ya teröristlerin!" dendiğini, karşı koymamız halinde "bombalanarak Taş Devri'ne geri döndürülmemize" yönelik tehditler aldığını ileri sürüyordu. Ancak tam olarak işbirliği yapmıyorduk; çünkü ISI hâlâ Taliban savaşçılarını silahlandırmaya devam ediyor, liderlerine Ketta'da bir sığınak sunuyordu. Yüzlerce Pakistanlı savaşçıyı Afganistan'ın kuzeyinden kaçırmak için Amerikalıları ikna etmeyi bile başarmışlardı. ISI'nın başkanı Amerikalılara, kendisi Kandahar'a gidip Taliban lideri Molla Ömer'den Bin Ladin'i teslim etmesini isteyene kadar Afganistan'daki saldırıları durdurmalarını talep etmişti; bunun yerine Taliban'a yardım önermişti.

Bizim eyaletimizde, zamanında Afganistan'da Ruslara karşı savaşmış olan *Mevlana* Sufi Muhammed, ABD'ye karşı bir fetva yayınladı. Atalarımızın İngilizlere karşı savaştığı Malakand'da büyük bir miting düzenledi. Pakistan hükümeti ona engel olmadı. Eyalet valimiz, Afganistan'da NATO güçlerine karşı savaşmak isteyenlerin bunu yapmakta özgür olduğunu söyleyen bir bildiri yayınladı.

Svat'tan 12.000 genç erkek Taliban'a yardıma gitti. Birçoğu bir daha geri dönmedi. Ölmüş olma ihtimalleri yüksekti ama buna dair bir kanıt olmadığı için eşlerine dul denemiyordu. Bu onlar için çok zordu. Babamın yakın arkadaşı Vahit Zaman'ın kardeşi ve kayınbiraderi de Afganistan'a gidenler arasındaydı. Karıları ve çocukları hâlâ onları bekliyor. Onları ziyaret ettiğimi ve özlemlerini, acılarını paylaştığımı hatırlıyorum. Yine de her şey bizim huzurlu yeşil vadimize çok, çok uzak görünüyordu. Afganistan'la aramızdaki mesafe yüz milden daha azdır ama oraya gitmek için Pakistan'la Afganistan sınırı arasındaki aşiret bölgelerinden biri olan Bajaur'dan geçmek gerekir.

Bin Ladin ve adamları, Bin Ladin'in Ruslarla savaşırken bir tünel ağı kurmuş olduğu doğu Afganistan'daki Tora Bora'nın Beyaz Dağları'na gitmişlerdi. Bu tünellerden kaçmışlar ve dağların üzerinden bir başka aşiret bölgesi olan Kurram'a ulaşmışlardı. Bilmediğimiz şey ise şuydu: Bin Ladin Svat'a gelmiş ve bir yıl boyunca ücra köylerden birinde kalarak *Peştunvali* konukseverlik ilkesinden faydalanmıştı.

Herkes Müşerref'in ikili oynadığını, bir yandan hâlâ mücahitlere –ISI'nın deyimiyle "stratejik değerlere"– yardım ederken bir yandan da Amerikan parasını aldığını görebilirdi. Amerikalılar el-Kaide'ye karşı mücadelelerine destek olması için Pakistan'a milyarlarca dolar ödediklerini söylüyor ama biz tek bir sent görmedik. Müşerref, İslamabad'da Raval Gölü kıyısında bir villa yaptırdı ve Londra'da bir apartman dairesi satın aldı. Amerikalı önemli yetkililer sık sık bizim yeterince şey yapmadığımızdan yakınmaya başlar ve tam o sırada birden büyük bir balık yakalanırdı.

Mesela 11 Eylül'ün beyni ve planlayıcısı olan Halid Şeyh Muhammed, Ravalpindi'de, ordu komutanının resmi konutunun yalnızca bir mil ötesindeki bir evde bulundu. Ancak Başkan Bush, Müşerref'i övmeye, onu Washington'a davet etmeye ve ona dostum demeye devam ediyordu. Babam ve arkadaşları bu durumdan iğreniyorlardı. Amerikalıların daima Pakistan'ın diktatörleriyle muhatap olmayı tercih ettiğini söylüyorlardı.

Ben küçük yaşlarımdan beri politikaya meraklıydım; babamın dizine oturur, o ve arkadaşlarının konuşup tartıştığı her şeyi dinlerdim. Ancak evimize yakın olan meselelere, kendi sokağımızla ilgili meselelere karşı daha hassastım. Okuldaki arkadaşlarıma çöp toplayan çocuklardan ve onlara yardımcı olmamız gerektiğinden söz etmiştim. Buna herkes yanaşmamıştı; çocukların pis ve belki de hastalıklı olabileceğini söylemişlerdi. Üstelik anne-babaları onların böyle çocuklarla okula gitmelerinden hoşlanmazdı. Bu sorunu çözmenin bizim üstümüze vazife olmadığını da söylemişlerdi. Onlarla aynı fikirde değildim. "Oturup devletin onlara yardımcı olmasını bekleyebiliriz ama olmazlar. Eğer ben bir-iki çocuğa destek olabilirsem, sonra başka bir aile de bir-iki çocuğa destek olursa, o zaman kendi aramızda hepsine yardımcı olabiliriz."

Müşerref'e müracaat etmenin faydasız olduğunu biliyordum. Deneyimlerim sonucunda şunu öğrenmiştim: Eğer babam böyle meseleleri çözemezse, geriye bir tek seçenek kalıyordu. Allah'a mektup yazdım. "Yüce Allahım," dedim. "Senin her şeyi gördüğünü biliyorum ama belki de bazen gözden kaçan şeyler oluyordur. Hele şu anda Afganistan bombalanırken... Ama senin bizim sokaktaki çöp-

lükte yaşayan çocukları görmen halinde mutlu olacağını sanmıyorum. Allahım, bana güç ve cesaret ver; beni mükemmel biri yap, çünkü ben de bu dünyayı mükemmel yapmak istiyorum. Malala."

Sorun şuydu: Mektubu Allah'a nasıl ulaştıracağımı bilmiyordum. Nedense Dünya'nın derinliklerine inmesi gerektiğini düşündüm. Bu yüzden önce bahçeye gömdüm. Sonra orada zarar görebileceğini düşünerek mektubu bir naylon torbaya koydum. Ama bunun da pek faydası yok gibiydi. Biz kutsal metinleri akan sulara bırakmayı severiz. Ben de mektubu rulo yaptım, bir tahta parçasına bağladım, üzerine bir karahindiba yerleştirdim ve Svat Nehri'ne akan dereye bıraktım. Allah'ın mektubumu orada bulacağından emindim.

7

Okulumuzu Kapatmaya Çalışan Müftü

Doğduğum yer olan Huşhal Caddesi'ndeki okulun hemen önünde, uzun boylu, yakışıklı bir molla ve ailesinin evi vardı. Adamın adı Gulamolla idi. Kendine, bir din adamı ve İslam hukuku üzerine bir otorite olduğunu anlatmak için *müftü* diyordu. Gerçi babam sarık takan herkesin kendine *müftü* ya da *mevlana* diyebilmesinden yakınır. Okulun durumu çok iyiydi; babam erkek lisesine kemerli bir girişi olan çok etkileyici bir kabul bölümü yaptırıyordu. Annem artık güzel giysiler satın alabiliyor, hatta tıpkı köyde yaşarken hayal ettiği gibi bizi dışarı yemek almaya gönderebiliyordu. Ancak bütün bu zaman içinde *müftü*'nün gözü üzerimizdeydi. Her gün kızların okulumuza girip çıkmasını izliyor ve bu kızların bazıları artık genç kız olduğu için çok öfkeleniyordu. "*Mevlana* bize hiç iyi bakmıyor," demişti babam bir gün. Haklıydı.

Kısa süre sonra *müftü* okul mülkünün sahibi olan kadına gitmiş. "Ziyaüddin sizin binanızda *haram* okul işletiyor," demiş. "Mahallenin adına leke sürüyor. O kızların örtünmeleri gerek. Binayı ondan geri alın, ben kiralayıp

medrese yapayım. Eğer bunu yaparsanız, paranızı hemen şimdi alırsınız. Öbür dünyada da ödüllendirilirsiniz."

Kadın reddetmiş. Oğlu gizlice babama geldi. "Bu *mevlana* sizin aleyhinize kampanya yürütüyor," diye uyardı. "Biz binayı ona vermeyeceğiz ama siz dikkatli olun."

Babam çok öfkelendi. "Hani, 'Yarım doktor insanı canından eder,' deriz ya... 'Mollanın cahili de insanı imanından eder,'" dedi.

Ben ülkemiz dünyanın ilk Müslüman ülkesi olarak kurulduğu için gurur duyuyorum ama yine de bunun anlamı üzerinde anlaşamıyoruz. Kuran bize sabırlı olmayı öğretiyor ama sık sık sanki bu sözcüğün anlamını unutmuşuz ve İslam, erkekler cihat yaparken kadınların örtünüp evde oturması, burka giymesi anlamına geliyormuş gibi hissediyorum. Pakistan'da İslam'ın pek çok kolu var. Kurucumuz Cinnah, Hindistan'da Müslümanların haklarının tanınmasını istiyordu ama Hindistan'da halkın büyük çoğunluğu Hindu idi. Sanki iki kardeş arasında anlaşmazlık varmış da ikisi de farklı evlerde oturmayı kabul ediyormuş gibiydi. Bu nedenle Britanya Hindistanı Ağustos 1947'de bölündü ve bağımsız bir Müslüman devleti doğdu. Daha kanlı bir başlangıç olamazdı. Milyonlarca Müslüman Hindistan'dan ayrılırken, Hindular da ters yönde hareket ettiler. Neredeyse iki milyon kişi yeni sınırı geçmeye çalışırken öldü. Birçoğu, trenlerde katledildi ve bu trenler de Lahor ve Delhi'ye kanlı cesetlerle dolu halde vardı. Benim büyükbabam da, eğitim gördüğü Delhi'den evine dönerken bindiği trene Hindular saldırdığında, çıkan çatışmada ölümden kıl payı kurtulmuş. Şu anda 180 milyon nüfuslu bir ülkeyiz ve nüfusun % 96'dan fazlası Müslüman. Aynı

zamanda yaklaşık iki milyon Hıristiyan ve iki milyondan fazla da Ahmedi var. Ahmediler, Müslümanlar olduklarını söylüyorlar ama devlet öyle olmadıklarını iddia ediyor. Ne yazık ki bu azınlıklar sık sık saldırıya uğruyorlar.

Cinnah gençliğinde Londra'da yaşamış ve hukuk eğitimi görmüştü. Hoşgörünün hâkim olduğu bir ülke istiyordu. Halkımız, sık sık onun bağımsızlıktan birkaç gün önce yaptığı konuşmadan alıntılar yapar: "Pakistan denen bu ülkede tapınaklarınıza gitmekte özgürsünüz, camilerinize gitmekte özgürsünüz, dileğiniz ibadethaneye gitmekte özgürsünüz. Dilediğiniz dine, kasta ya da inanca mensup olabilirsiniz; bu devleti ilgilendirmez." Babam hep sorunun Cinnah'ın bize ülke değil, bir parça toprak bırakmış olmasından kaynaklandığını söylüyor. Cinnah, Pakistan'ın kurulmasından bir yıl sonra tüberkülozdan ölmüş. O zamandan beri savaşlarımız hiç bitmemiş. Hindistan'a karşı üç kez savaşmışız; kendi ülkemizde ölenlerin sayısı ise bilinmiyor bile.

Biz Müslümanlar Sünniler ve Şiiler olarak ayrılıyoruz; aynı temel inançları ve aynı kutsal kitabı paylaşıyoruz ama Peygamberimiz yedinci yüzyılda öldüğünde, dinimize önderlik etmesi gereken doğru kişinin kim olduğu konusunda ayrılıyoruz. Önder ya da halifenin Peygamberimizin yakın arkadaşı, danışmanı ve aynı zamanda kendisi ölüm döşeğindeyken namaz kıldırması için seçtiği kişi olan Ebu Bekir olmasına karar verilmiş. "Sünni" sözcüğü Arapçadan geliyor ve "Peygamber'in geleneklerini sürdüren kimse"yi ifade ediyor. Ancak daha küçük bir grup, önderliğin Peygamber'in ailesinin içinde kalması ve Peygamberimizin damadı ve kuzeni olan Ali'nin halife olması gerektiğine

inanıyormuş. İşte bu grup da Şiiler (Ali'nin Taraftarları anlamına gelen Şiatu Ali'nin kısaltması) olarak bilinegelmiş.

Her yıl Şiiler, Peygamberimizin torunu Hüseyin bin Ali'nin 680 yılında Kerbela savaşında öldürülmesini Muharrem ayı törenleri ile anarlar. Kendilerini metal zincirler ya da iplerin ucuna bağlanmış jiletlerle kamçılayıp kanatırlar, sokaklar kıpkırmızı olur. Babamın arkadaşlarından biri Şii'dir ve ne zaman Hüseyin'in Kerbela'daki ölümünden söz etse ağlar. O kadar duygulanır ki bütün bu olaylar 1300 yılı aşkın bir süre önce değil de dün gece yaşanmış sanırsınız. Ülkemizin kurucusu Cinnah da Şii idi. Benazir Butto'nun annesinin de İranlı bir Şii olduğunu biliyoruz.

Birçok Pakistanlı –% 80'den fazlası– bizim gibi Sünni'dir ama bunun içinde yine birçok grup vardır. Bu grupların en büyüğü, adını Hindistan'ın Uttar Pradeş eyaletindeki Bareilly'de yer alan bir on dokuzuncu yüzyıl medresesinden alan Barelvilerdir. Sonra adını yine Uttar Pradeş'teki ama bu sefer Deoband Köyü'ndeki ünlü bir on dokuzuncu yüzyıl medresesinden alan Deobandiler gelir. Deobandiler çok tutucudur ve medreselerimizden birçoğu Deobandi'dir. Bunun dışında bir de Selefi olan Ehli Hadis grubu vardır. Bu grup Arap etkisi altındadır ve diğerlerinden de tutucudur. Batı'nın köktenciler adını verdiği insanlar onlardır. Bizim ermiş ve evliyalarımızı, türbelerimizi kabul etmezler – birçok Pakistanlı aynı zamanda mistik insanlardır ve dans eşliğinde ibadet etmek için Sufi dergâhlarında toplanırlar. Bu kolların her birinin farklı alt grupları vardır.

Huşhal Caddesi'ndeki *müftü* Tebliğ Cemaati'nin bir üyesiydi. Tebliğ Cemaati, her yıl Lahor yakınlarındaki Rai-

vind'de bulunan merkezinde milyonlarca insanın katıldığı dev bir miting düzenleyen bir Deobandi grubudur. Mesela son diktatörümüz General Ziya bu mitinglere gidermiş. 1980'lerde onun rejimi altında Tebliğciler çok güçlenmişler. Kışlalarda vaaz vermek üzere atanan imamlardan pek çoğu Tebliğci imiş. Ordu subayları da sık sık izin alır ve grup için vaaz turlarına çıkarlarmış.

Müftü, ev sahibimizi bizim kira sözleşmemizi feshetmek konusunda ikna edemeyince, bir gece mahallenin nüfuzlu, yaşça büyük erkeklerini topladı ve kapımıza dayandı. Yedi kişi vardı; Tebliğcilerin başka önemli isimleri, bir cami bekçisi, eski bir cihatçı ve bir bakkal... Küçücük evimizi doldurmuşlardı.

Babam endişeli görünüyordu; bizi başka bir odaya gönderdi ama ev çok küçük olduğu için konuşulan her kelimeyi duyabiliyorduk. "Ben Ulema'yı, Tebliğ Cemaati'ni ve Taliban'ı temsil ediyorum," diyordu Molla Gulamullah, kendini önemli göstermek için Müslüman âlimlerden oluşan bir değil iki organizasyonu vurgulayarak. "Ben iyi Müslümanları temsil ediyorum ve hepimiz senin kızlar okulunun *haram* ve günah olduğunu düşünüyoruz," diye devam ediyordu. "Bir kız o kadar kutsaldır ki örtüye girmesi gerekir; o kadar özeldir ki Kuran'da hiçbir kız adı yoktur çünkü Allah onun adlandırılmasını istemez."

Babam daha fazla dayanamadı. "Kuran'da her yerde Meryem'in adı geçiyor. O bir kadın değil miydi? Yoksa iyi bir kadın mı değildi?"

"Hayır," dedi molla. "Onun ismi sadece İsa'nın Tanrı'nın oğlu olmadığını, Meryem'in oğlu olduğunu kanıtlamak için geçiyor!"

"Olabilir," dedi babam. "Ama ben Kuran'da Meryem'in adının geçtiğini söylüyorum."

Müftü karşı koymaya çalıştı ama babamın canına tak etmişti. Gruba döndü. "Bu adam sokakta yanımdan geçerken, ona bakıp selam veriyorum. Ama o karşılık vermiyor, başını eğiyor."

Molla utanarak gözlerini yere dikti çünkü İslam'da birini layıkıyla selamlamak önemlidir. "Sen *haram* okul işletiyorsun," dedi. "Bu yüzden sana selam vermek istemiyorum."

Sonra diğer adamlardan biri konuştu. "Senin kâfir olduğunu duymuştum," dedi. "Ama odanda Kuranlar var."

"Elbette var!" diye karşılık verdi babam, inancının sorgulanması karşısında şaşkına dönerek. "Ben Müslümanım."

"Okul konusuna geri dönelim," dedi tartışmanın istediği gibi ilerlemediğini fark eden müftü. "Okulun karşılama bölümünde erkekler var ve kızların içeri girdiğini görüyorlar. Bu çok kötü."

"Benim bir çözümüm var," dedi babam. "Okulun başka bir kapısı daha var. Kızlar oradan girsinler."

Müftünün pek mutlu olmadığı açıkça belliydi çünkü o okulun tamamen kapanmasını istiyordu. Ama yaşlılar bu vaat karşısında memnun oldular ve gittiler.

Babam bu meselenin böyle kapanmayacağını düşünüyordu. Bizim bildiğimiz ve onların bilmediği şey, müftünün kendi yeğeninin de gizlice okula geldiği idi. Babam birkaç gün sonra müftünün ağabeyini, yani kızın babasını okula çağırdı.

"Kardeşinizden bıktım," dedi. "Nasıl bir müftü o? Ona haddini bildirmemize yardımcı olur musunuz?"

"Korkarım sana yardım edemem, Ziyaüddin," dedi adam. "Ben de evde sıkıntı yaşıyorum. Kardeşim bizimle birlikte yaşıyor. Karısına, bizim yanımızda örtünmesini söylemiş. Bizim karılarımızın da küçücük evde onun yanında örtünmeleri gerekiyormuş. Bizim karılarımız onun kardeşi gibidir. Onun karısı da bizim için kardeşten farksız ama deli adam evimizi cehenneme çevirdi. Üzgünüm ama sana yardım edemem."

Babam, o adamın pes etmeyeceğini düşünmekte haklıydı. Mollalar, Ziya'nın yönetiminden ve İslamileşme kampanyalarından beri güçlü figürlerdi.

General Müşerref bazı açılardan General Ziya'dan çok farklıydı. Genellikle üniforma giymesine karşın, zaman zaman Batılı takım elbiseler giyiyor, kendini sıkıyönetim yöneticisi değil, hükümet yöneticisi olarak adlandırıyordu. Aynı zamanda köpek besliyordu; oysa Müslümanlar bunun temizliğe aykırı olduğunu söylerler. Ziya'nın İslamileşme projesinin yerine, Müşerref "aydın ılımlılık" dediği bir süreç başlatmıştı. Medyamızın önünü açarak yeni özel televizyon kanallarına, kadın haber spikerlerine ve televizyonda dans edilmesine izin verdi. Sevgililer Günü, Yılbaşı gibi Batılılara özgü özel günlerin kutlanmasına da izin verildi. Hatta her yıl Bağımsızlık Günü'nün arifesinde bir pop konseri düzenlenmesini ve bu konserin tüm ülkeye yayınlanmasını da sağladı. Demokrat yöneticilerin, hatta Benazir'in bile yapmadığı bir şey yaparak bir kadının tecavüze uğradığını kanıtlamak için dört erkeği tanık göstermesini şart koşan yasayı kaldırdı. Devlet bankasının ilk kadın yöneticisini, ilk kadın havayolları pilotlarını ve ilk

kadın sahil güvenlik görevlilerini atadı. Karaçi'deki Cinnah'ın mezarında kadın güvenlik görevlilerinin olacağını bile duyurdu.

Ancak Peştuların anayurdu olan bizim bulunduğumuz Kuzeybatı Sınır Eyaleti'nde her şey çok farklıydı. 2002'de Müşerref "kontrollü demokrasi" için seçim düzenledi. Bu garip bir seçimdi çünkü en önemli parti liderleri Navaz Şerif ve Benazir Butto sürgündeydi. Bizim eyaletimizde bu seçimler, "molla hükümeti" dediğimiz bir yönetimi iktidara getirdi. Müttehid-i Meclis-i Amel (MMA) ittifakı, Taliban'ın eğitildiği medreseleri de yöneten Cemiyet-i Ulema-i İslam'ın da (IUI) aralarında bulunduğu beş dinci partiden oluşan bir gruptu. İnsanlar şakayla karışık MMA'dan Molla Askeri İttifakı olarak söz ediyorlar ve onların Müşerref'in desteğini aldıkları için seçildiklerini söylüyorlardı. Ancak kimileri onları destekliyordu çünkü çok dindar Peştular, Amerika'nın Afganistan'ı işgal etmesine ve Taliban'ın iktidardan düşürülmesine çok öfkeliydiler.

Bizim bölgemiz, Pakistan'ın pek çok yerinden daha tutucu olmuştu hep. Afgan cihadı sırasında pek çok medrese yapılmış ve bunun için Suudi parası kullanılmıştı. Eğitim ücretsiz olduğu için bu medreselerden çok sayıda genç erkek geçmişti. Böylece babamın deyimiyle Pakistan'ın "Araplaşma" süreci başlamıştı. Daha sonra da 11 Eylül bu militanlığı daha yaygın hale getirmişti. Bazen anayolda yürür ve binaların yan tarafına tebeşirle yazılmış mesajları görürdüm. "CİHAT EĞİTİMİ İÇİN BİZİMLE İRTİBAT KURUN" yazılmış ve altına da telefon numaraları listelenmiş olurdu. O günlerde cihatçı gruplar istediklerini yapmakta özgürlerdi. Onları açıkça bağış ya da asker

toplarken görebilirdiniz. Şangla'da, en büyük başarısının 9. sınıftan on erkek çocuğunu Keşmir'de cihat eğitimine göndermek olduğunu söyleyerek övünen bir okul müdürü bile vardı.

MMA yönetimi, CD ve DVD dükkânlarını yasaklamıştı ve Afgan Taliban'ın yaptığı gibi bir ahlak polisi yaratmak istiyordu. Bu sayede, bir erkeğin eşlik ettiği bir kadını durdurup ondan bu erkeğin akrabası olduğunu kanıtlamasını isteme yetkisine sahip olabileceklerdi. Neyse ki yüksek mahkememiz buna engel oldu. Ardından MMA eylemcileri, sinemalara saldırılar düzenlediler, kadın resimleri olan reklam panolarını yırttılar ya da boyayla kararttılar. Giysi mağazalarındaki kadın mankenleri bile kaldırdılar. Geleneksel şalvar-kamiz yerine Batı tarzı gömlek ve pantolon giyen erkekleri tartakladılar. Kadınların başlarını örtmelerinde ısrar ettiler. Kadınlara dair bütün izleri toplum hayatından silmek istiyorlardı sanki.

Babamın lisesi 2003 yılında açıldı. O ilk yıl kızlar ve erkekler bir aradaydı. Ancak 2004 yılında koşullar öylesinde değişti ki kızlarla erkekleri aynı sınıfta tutmak düşünülemezdi bile. Değişen koşullar Gulamolla'nın da cesaretini artırdı. Okuldaki görevlilerden biri babama müftünün sürekli okula geldiğini ve neden kızların okula hâlâ ana girişten girdiğini sorduğunu söyledi. Bir keresinde, erkek öğretmenlerden birinin bir kadın öğretmeni arabaya binmek üzere anayola çıkardığı sırada Gulamolla'nın "Bu adam o kadına neden yola kadar eşlik etti? Onun kardeşi mi?" diye sorduğunu anlattı.

"Hayır," diye karşılık vermişti görevli. "İş arkadaşı."

"Yanlış!" demişti müftü.

Babam görevliye bir dahaki sefere müftü geldiğinde kendisini aramasını söyledi. Bu telefon geldiğinde babam ve İslami çalışmalar öğretmeni onunla yüzleşmeye gittiler.

"Müftü, sen ne yaptığını sanıyorsun?" demiş babam. "Sen kim oluyorsun! Delirdin herhalde! Bir doktora görün. Okula girdiğimi ve soyunduğumu filan sanıyorsun galiba! Bir oğlanla kızı yan yana görsen skandal kabul ediyorsun. Onlar öğrenci. Bence gidip Dr. Haydar Ali'ye görün!"

Dr. Haydar Ali, bizim bölgemizde ünlü bir psikiyatr idi. Bu nedenle "Seni Dr. Haydar Ali'ye götürelim mi?" demek, "Sen deli misin?" anlamına geliyordu.

Müftü susmuş. Sarığını çıkarmış ve babamın kucağına koymuş. Bizde sarık, şerefin ve Peştuluğun simgesidir; bir erkeğin sarığını kaybetmesi büyük bir aşağılanma anlamına gelir. Ama sonra yeniden konuşmaya başlamış. "Ben senin görevline kesinlikle böyle şeyler söylemedim. Yalan söylüyor."

Babamın sabrı taşıyormuş. "Burada işin yok senin!" diye bağırmış. "Defol git!"

Müftü okulumuzu kapatmayı başaramadı ama onun müdahaleleri, ülkemizin ne yönde değişmeye başladığının göstergesiydi. Babam endişeliydi. O ve aktivist arkadaşları ardı ardına toplantılar düzenliyorlardı. Mesele artık insanların ağaç kesmelerine engel olmaya çalışmaktan çıkmış, aynı zamanda eğitim ve demokrasi mücadelesine dönüşmüştü.

2004 yılında, Washington'dan gelen baskılara iki buçuk yılı aşkın bir süre karşı koyduktan sonra, General Müşerref orduyu hükümetin pek fazla kontrol sahibi olmadığı

Afganistan sınırındaki yedi aşiret bölgesinin bulunduğu Federal Yönetilen Aşiret Alanları'na (FATA) gönderdi. Amerikalılar, ABD bombardımanı sırasında Afganistan'dan kaçan El-Kaide militanlarının bölgeyi güvenli bir sığınak olarak kullandıklarını, Peştu misafirperverliğinden yararlandıklarını öne sürüyorlardı. Orada eğitim kamplarını idare ediyor, sınır ötesindeki NATO birliklerinin üzerine saldırılar düzenliyorlardı. Biz Svat'takiler için burnumuzun dibi demekti bu. Aşiret bölgelerinden biri, Bajaur, Svat'ın yanındadır. FATA'da yaşayan insanlar, biz Yusufzaylar gibi Peştu aşiretlerindendir ve Afganistan sınırının her iki tarafında yaşarlar.

İngilizler döneminde, Afganistan ile o zamanlar Hindistan olan yer arasında tampon bölge olarak oluşturulmuş olan aşiret bölgeleri hâlâ aynı şekilde varlıklarını sürdürüyorlar ve aşiret reisleri ya da *malikler* denen büyükler tarafından yönetiliyorlar. Ne yazık ki malikler pek etkili değiller. İşin doğrusu, aşiret bölgelerinin yönetildiği bile söylenemez pek. Buralar, insanların kaçakçılık yaparak zar zor geçindikleri kayalık vadilerden oluşuyor. (Yıllık ortalama gelir yalnızca 250 dolar; Pakistan ortalamasının yarısı.) Çok az hastane ve okul var; özellikle kızlar için. Son zamanlara kadar bu bölgelerde siyasi partilere de izin verilmiyordu. Bölgedeki kadınların hemen hiçbirinin okuma yazması yok. Eski İngiliz kayıtlarını okumanız halinde göreceğiniz gibi, insanlar sertlikleri ve özgürlüklerine düşkünlükleri ile ünlüler.

Ordumuz daha önce FATA'ya hiç gitmemişti. Bunun yerine, İngilizlerin yaptığı gibi dolaylı kontrollerini sürdürmüşler, muvazzaf askerler yerine Peştuların görev-

lendirdiği Sınır Birlikleri'ne güvenmişlerdi. Bölgeye düzenli ordu göndermek zor bir karardı. Hem ordumuzun ve ISI'nın militanlardan bazılarıyla uzun zamana dayalı bağları vardı hem de bu, birliklerimizin kendi Peştu kardeşlerine karşı savaşacakları anlamına geliyordu. Ordunun 2004 yılı Mart ayında girdiği ilk aşiret bölgesi, Güney Veziristan idi. Bölge halkı bunu yaşam biçimlerine bir saldırı olarak görmüş olmalıydı. Orada bütün erkekler silah taşır; bu yüzden bölge halkı başkaldırıp karşı koyunca yüzlerce asker öldü.

Ordu neye uğradığını şaşırmıştı. Kimi askerler, kendi halkına karşı savaşmak istemediği için savaşmayı reddetti. Yalnızca on iki gün sonra geri çekildiler ve bölgenin Nek Muhammed gibi militan liderleriyle "müzakere edilmiş barış anlaşması" dedikleri bir uzlaşmaya vardılar. Bu, ordunun tüm saldırıları durdurmaları ve yabancı savaşçıları bölgeye kabul etmemeleri için onlara rüşvet vermesi anlamına geliyordu. Militanlarsa parayı daha fazla silah almak için kullandılar ve saldırılarına devam ettiler. Birkaç ay sonra ABD'nin bir insansız hava aracı ile Pakistan'a yaptığı ilk saldırı gerçekleşti.

17 Ocak 2004 tarihinde Predator denen bir insansız hava aracı, Güney Veziristan'da Nek Muhammed'in üzerine bir Hellfire füzesi bıraktı. Nek Muhammed o sırada uydu telefonu aracılığıyla röportaj veriyordu. O ve yanındaki adamları oracıkta öldüler. Bölge halkının bunun ne olduğu konusunda hiçbir fikri yoktu; o sıralarda Amerika'nın böyle bir şey yapabileceğini bilmiyorduk. Nek Muhammed ile ilgili ne düşünürseniz düşünün, Amerikalılarla savaş halinde değildik ve onların gökyüzünden toprak-

larımıza saldırmaları karşısında şaşkına dönmüştük. Aşiret bölgelerinde insanlar öfkeliydi; birçoğu militan gruplara katıldı ya da *laşkar*'lar, yani yerel milis güçleri oluşturdular.

Saldırılar daha da arttı. Amerikalılar, Bin Ladin'in yardımcısı Eymen El-Zevahiri'nin Bajaur'da saklandığını ve orada bir karısının olduğunu söylüyorlardı. 2006 yılı Ocak ayında, onu hedef aldığı tahmin edilen bir insansız hava aracı Damadola Köyü'ne indi ve üç evi yıkıp on sekiz kişiyi öldürdü. Amerikalılar, Eymen El-Zevahiri'nin saldırıyı önceden haber alıp kaçtığını söylediler. Aynı yıl, 30 Ekim'de bir başka ABD füzesi Har yakınlarında bir tepedeki medreseyi vurdu ve çoğunluğu genç erkeklerden oluşan seksen iki kişi öldü. Amerikalılar, buranın grubun videolarında görünen El-Kaide eğitim kampı olduğunu ve tepenin tünellerle ve silah mevzileriyle dolu olduğunu söylediler. Saldırıdan sonraki birkaç saat içinde, medresenin başında bulunan ve bölgede etkili bir isim olan Fakir Muhammed, bu ölümlerin intikamının Pakistanlı askerlere karşı intihar bombacılarının eylemleriyle alınacağını duyurdu.

Babam ve arkadaşları çok endişeliydiler. Barış görüşmesi için bölgenin yaşlılarını ve liderlerini bir araya topladılar. Ocak ayında çok soğuk bir geceydi ama 150 kişi toplanmıştı.

"Buraya doğru geliyor," diye uyarıda bulundu babam. "Yangın vadiye yaklaşıyor. Onlar buraya gelmeden önce militanlığın alevlerini söndürelim."

Ama kimse dinlemiyordu. Hatta kimileri gülmüşlerdi. En ön sırada oturan yerel politik lider de onlardan biriydi.

"Bay Han," demişti babam ona, "Afganistan halkına ne-

ler olduğunu biliyorsunuz. Artık sığınmacı durumundalar ve bizimle birlikte yaşıyorlar. Aynı şey Bajaur'da da oluyor. Bize de olacak. Bu sözlerimi bir kenara not edin; sığınağımız olmayacak, göç edebileceğimiz bir yer olmayacak."

Ancak adamın yüzündeki ifade alaycıydı. "Lafa bak!" demişti babamın söylediklerini kastederek. "Ben bir hanım. Kim beni bu bölgeden atmaya cesaret edebilir?"

Babam eve çok öfkeli geldi. "Benim bir okulum var ama ne bir hanım ne de siyasi lider. Hiçbir tabanım yok. Küçük, sıradan bir adamım yalnızca."

8

Depremin Sonbaharı

Güzel bir ekim günü, ben daha ilkokuldayken, masalarımız titremeye ve sarsılmaya başladı. O yaşlarda sınıflarımız kızlı erkekli karışıktı henüz; bütün kızlar ver erkekler bir ağızdan bağrıştılar: "Deprem!" Bize öğretildiği gibi dışarı koştuk. Bütün çocuklar, ana tavuğun etrafında toplanan civcivler gibi öğretmenlerimizin etrafında toplandılar.

Svat jeolojik bir fay hattının üzerinde yer alır; bu yüzden sık sık deprem olurdu ama bu farklıydı. Çevremizdeki bütün binalar sallanıyordu sanki ve sarsıntı bitmek bilmiyordu. Birçoğumuz ağlıyorduk, öğretmenler dua ediyorlardı. En sevdiğim öğretmenlerden biri olan Bayan Rubi, bize ağlamayı kesmemizi ve sakin olmamızı söyledi; birazdan bitecekti.

Sarsıntı kesildiğinde, hepimiz evlerimize gönderildik. Annemizi elinde Kuran'la bir iskemlede oturmuş, ayetleri ardı ardına okurken bulduk. Ne zaman bir sıkıntı olsa, insanlar dua etmeye başlarlar zaten. Annem bizi görünce rahatladı ve bize sarıldı; gözyaşları yanaklarından süzülü-

yordu. Ancak artçı sarsıntılar bütün öğleden sonra sürdü, bizim korkumuz da geçmedi.

Yine taşınmıştık; ben on üç yaşına gelene kadar da yedi kez taşınacaktık. Artık bir apartman dairesinde yaşıyorduk. Mingora için yüksek bir binaydı; iki katlıydı ve çatısında büyük bir su deposu vardı. Annem çatının üzerimize yıkılmasından korkuyordu, bu yüzden dışarıda duruyorduk. Babam eve akşam geç saatte geldi. Diğer okul binalarını kontrol etmişti.

Gece çöktüğünde, sarsıntılar devam ediyordu. Annem panik halindeydi. Ne zaman bir sarsıntı olsa, Kıyamet Günü'nün gelip çattığını düşünüyorduk. "Yataklarımız mezarımız olacak," diye ağlıyordu annem. Evden gitmekte ısrar ediyordu ama babam çok yorgundu. Ayrıca biz Müslümanlar, kaderimizin Allah tarafından yazıldığına inanırız. Böylece babam beni ve kardeşlerim Huşhal ile o zamanlar henüz bebek olan Atal'ı yataklarımıza yatırdı.

"Siz nereye giderseniz gidin," dedi annemle kuzenime. "Ben burada kalıyorum. Eğer Allah'a inanıyorsanız, siz de burada kalırsınız." Sanırım bir felaket olduğunda ya da hayatlarımız tehlikeye girdiğinde, günahlarımızı hatırlıyoruz, Allah'ın karşısına nasıl çıkacağımızı ve affedilip edilmeyeceğimizi merak ediyoruz. Ancak Allah bize unutma gücü de vermiş; bu yüzden bir trajedi sona erdiğinde, hayatımıza hiçbir şey olmamış gibi devam ediyoruz. Ben babamın inancına güveniyordum ama aynı zamanda annemin gerçekçi endişelerini de paylaşıyordum.

8 Ekim 2005'teki deprem, dünya tarihinin en kötü depremlerinden biriymiş meğer. Richter Ölçeği'ne göre 7.6 büyüklüğündeymiş ve Kâbil ile Delhi'de bile hissedilmiş.

Bizim şehrimiz Mingora ucuz kurtuldu sayılır; sadece birkaç bina çöktü ama komşumuz Keşmir ve Pakistan'ın kuzey bölgeleri yerle bir olmuştu. İslamabad'da bile binalar çökmüştü.

Durumun vahametini anlamamız biraz zaman aldı. Televizyonda haberler meydana gelen hasarı göstermeye başladığında, köylerin yerle bir olduğunu gördük. Toprak kaymaları en büyük zarar gören yerlere erişimi engelliyordu; telefon hatları ve elektrikler de kesilmişti. Deprem, 30.000 kilometrekarelik bir alanı etkilemişti; Amerika'nın Connecticut eyaleti büyüklüğünde bir alandı bu. Rakamlar inanılmazdı. 73.000'den fazla insan ölmüş, 128.000 kişi yaralanmıştı; pek çoğunun durumu ağırdı. Yaklaşık üç buçuk milyon kişi evini kaybetmişti. Yollar, köprüler, sular ve elektrik gitmişti. Ziyaret ettiğimiz Balakot gibi yerler neredeyse tamamen yıkılmıştı. Ölenlerin birçoğu o sabah benim gibi okulda olan çocuklardı. 6400 kadar okul kullanılmaz hale gelmiş, 18.000 çocuk hayatını kaybetmişti.

O sabah ne kadar korktuğumuzu hatırladık ve okulda para toplamaya başladık. Herkes getirebildiği kadar para getirdi. Babam tanıdığı herkese gitti ve yiyecek, giysi ve para yardımı istedi. Ben de annemin battaniye toplamasına yardım ettim. Babam, okulda topladıklarımıza ek olarak Svat Özel Okullar Birliği'nden ve Küresel Barış Meclisi'nden de para topladı. Toplamda bir milyon rupi olmuştu. Lahor'da bulunan ve okullara ders kitapları tedarik eden bir yayıncı da beş kamyon yiyecek ve gerekli malzeme gönderdi.

Dağlar arasına sıkışmış olan Şangla'daki ailemiz için çok endişeleniyorduk. Sonunda bir kuzenden haber aldık.

Babamın küçük köyünde sekiz kişi ölmüş ve pek çok ev yıkılmıştı. Bunlardan biri de bölgenin din adamlarından Mevlana Hadim'in eviydi. Dört güzel kızı göçük altında kalmıştı. Ben de babam ve kamyonlar ile birlikte Şangla'ya gitmek istedim ama babam bunun çok tehlikeli olacağını söyledi.

Birkaç gün sonra geri döndüğünde, rengi kül gibiydi. Yolculuğunun son kısmının çok zor geçtiğini anlattı. Yolun büyük kısmı nehrin içine doğru çökmüştü ve büyük kayalar yolu kapatmıştı. Ailemiz ve dostlarımız, dünyanın sonunun geldiğini düşündüklerini söylüyorlardı. Tepelerden yuvarlanan kayaların gümbürtüsünü tarif ediyorlardı; herkes ezberinden Kuran okuyup koşarak evinden çıkmıştı. Evler çökerken her taraftan çığlıklar, mandalarla keçilerin bağırmaları duyuluyordu. Sarsıntılar devam ederken herkes bütün günü ve geceyi dışarıda geçirmişti. Dağlarda hava da dondurucu derecede soğuktu. Isınmak için birbirlerine sarılmışlardı.

Başlangıçta yardım ekipleri yalnızca orada bulunan yabancı yardım derneğinden birkaç kişi ile, Sufi Muhammed tarafından kurulan ve Afganistan'a savaşmak üzere adam gönderen Tehrik-i Nifaz-ı Şeriat-ı Muhammed (TNŞM) yani İslam Hukukunun Uygulanması Hareketi'ne mensup gönüllülerden oluşuyordu. Sufi Muhammed, Müşerref'in Amerikan baskısından sonra bazı militan liderleri tutuklattığı 2002 yılından beri hapisteydi. Ama kurduğu örgüt yoluna devam ediyor ve damadı Mevlana Fazlullah tarafından yönetiliyordu. Yetkili makamların Şangla gibi yerlere ulaşmaları zordu çünkü yol ve köprülerin çoğu çökmüştü ve yerel yönetim bölgeden silinmişti. Birleşmiş

Milletler'den bir görevlinin televizyonda bunun "BM'nin karşılaşmış olduğu en büyük lojistik kâbus" olduğunu söylediğini duymuştuk.

General Müşerref bunun "ulusun karşı karşıya kaldığı bir sınav" olduğunu söyledi ve ordunun bir Can Simidi Operasyonu düzenlediğini duyurdu; bizim ordumuz operasyonlara isim vermeyi sever. Haberlerde malzeme ve çadırlarla dolu ordu helikopterlerinin görüntüleri vardı hep; ancak helikopterler küçük köylerin pek çoğuna inemiyor ve atılan yardım paketleri genellikle bayırlardan aşağı, nehirlere yuvarlanıyordu. Bazı yerlerde, helikopterler alçalmayı başardığında yerli halktan insanlar helikopterlerin altına akın ediyor ve bu da malzemeleri güvenli bir şekilde aşağı bırakamamalarma yol açıyordu.

Ancak yardımların bazıları yerine ulaşıyordu. Amerikalılar hızlıydılar çünkü Afganistan'da binlerce askerleri ve yüzlerce helikopterleri vardı. Malzemeleri kolayca taşıyorlar, bize muhtaç zamanımızda yardım ettiklerini gösteriyorlardı. Ancak bazı ekipler, saldırılardan korkarak helikopterlerindeki Amerikan işaretlerinin üzerini kapatıyorlardı. Ücra yerlerdeki pek çok kişi hayatında ilk defa yabancı birini görüyordu.

Gönüllülerin büyük bölümü İslami derneklerden ya da kuruluşlardan geliyordu; ancak bazıları da militan grupların önde gelenleriydi. Bunlardan en göz önünde olanı, Laşkar-i Tayyiba'nın (LeT) yardım kuruluşu olan Cemaat-ül Dava (JuD) idi. LeT'in, ISI ile yakın bağları vardı ve nüfusunun büyük bölümü Müslüman olduğu için Hindistan'ın değil, Pakistan'ın bir parçası olması gerektiğine inandığımız Keşmir'i özgürleştirmek amacıyla kurulmuş-

tu. LeT'in lideri, Lahor'dan Hafız Sait adında ateşli bir profesördü. Hafız Sait sık sık televizyona çıkıp insanlara Hindistan'a saldırmaları için çağrılar yapıyordu. Deprem sonrasında hükümetimiz bölgeye pek fazla yardımda bulunamayınca, JuD, içinde Kalaşnikofları ve telsizleri olan adamların dolaştığı yardım kampları kurdu. Herkes bunların LeT'in adamları olduğunu biliyordu. Çok geçmeden üzerinde çapraz halde iki kılıcın bulunduğu siyah-beyaz bayrakları dağların ve vadilerin her yerinde dalgalanmaya başladı. Azad, Keşmir'in Muzafferabad kasabasında, JuD, röntgen cihazları, bir ameliyathanesi, iyi bir ecza deposu ve bir diş bölümü olan büyük bir hastane bile kurmuştu. Doktorlar ve cerrahlar, yanlarında binlerce genç gönüllüyle birlikte hizmet veriyorlardı.

Deprem mağdurları, başka hiç kimsenin umursamadığı ücra köşelere tıbbi yardım ulaştırmak için dağları aşan, zorlu vadilerde yol alan aktivistlere övgüler düzüyorlardı. Bu gönüllüler yıkılan köylerin kalıntılarının temizlenmesine ve yeniden inşa edilmesine yardımcı oluyorlar, aynı zamanda cenaze törenleri düzenleyip cenaze namazlarını kıldırıyorlardı. Bugün bile, yabancı yardım derneklerinin çoğu gitmişken, hasarlı binalar yol kenarı boyunca sıralanmışken ve insanlar yeni evler yaptırmak için hâlâ devletten destek beklerken, JuD bayrakları ve yardım ekipleri hâlâ oradalar. İngiltere'de okuyan bir kuzenim, orada yaşayan Pakistanlılardan büyük miktarda para topladıklarını söylemişti. Daha sonra bu paranın bir kısmının, İngiltere'den ABD'ye uçan uçakları bombalamak üzere hazırlanan bir plan için ayrıldığı söylendi.

Çok sayıda insanın ölmesi, çok sayıda çocuğun da ök-

süz kalmasına neden olmuştu. 11.000 çocuk. Bizim kültürümüzde, öksüz çocuklarla genellikle geniş aileler ilgilenir. Ancak deprem öylesine kötüydü ki aileler bütünüyle yok olmuşlar ya da her şeylerini kaybetmişlerdi. Çocukları yanlarına alacak durumda değillerdi. Hükümet, bütün bu çocuklara devletin bakacağına dair söz verdi ancak bu da başka vaatleri kadar boş geliyordu kulağa. Babam, oğlanların birçoğuyla JuD'un ilgilendiğini, onlara medreselerde kalacak yer sağlandığını duymuştu. Pakistan'da medreseler bir tür sosyal güvenlik sistemidir; bedava yemek ve barınak sağlarlar. Ancak eğitimleri normal müfredata uymaz. Oğlanlar, öne arkaya sallanarak Kuran'ı ezberlerler. Bilim ya da edebiyat diye bir şey olmadığını, dinozorların hiç var olmadığını ve insanoğlunun Ay'a ayak basmadığını öğrenirler.

Depremden sonra uzun bir süre, bütün ulus yaşadığı şoktan kurtulamadı. Zaten politikacılardan ve askeri diktatörlerden yana her zaman şanssız olmuştuk; şimdi de bütün bunlar yetmiyormuş gibi bir de böyle bir doğal afetle uğraşmak zorundaydık. TNŞM'den mollalar, depremin Allah'ın bir uyarısı olduğuna dair vaazlar veriyorlardı. Eğer doğru yolu bulmaz ve şeriatı uygulamaya başlamazsak, daha ağır cezalarla karşılaşacaktık. Bunu adeta haykırarak söylüyorlardı.

İKİNCİ KISIM

Ölüm Vadisi

رباب منګيه وخت د تېر شو د کلي خوا ته طالبان راغلي دينه

Elveda Müzik! En tatlı tınıların bile bırak suskun kalsın
Köyün kıyısındaki Taliban bütün dudakları mühürledi

9

Radyo Molla

Taliban vadimize geldiğinde ben on yaşındaydım. Münibe ile Alacakaranlık romanları okuyor ve vampir olmaya özeniyorduk. Taliban'ın tıpkı vampirler gibi geceleri ortaya çıktığını sanıyorduk. Gruplar halinde dolaşıyorlardı; bıçakları ve Kalaşnikofları vardı. Önce Üst Svat'ta, Matta'nın tepelik bölgelerinde göründüler. Başlangıçta kendilerine Taliban demiyorlardı ve resimlerde gördüğümüz, sarıklı, gözleri sürmeli Afgan Talibanlara benzemiyorlardı.

Uzun, dağınık saçları, sakalları olan, bileklerinin epey üzerinde biten pantolonlar ile şalvar-kamizlerinin üstüne kamuflaj yelekleri giyen, garip görünümlü adamlardı bunlar. Ayaklarında koşu ayakkabıları ya da ucuz plastik sandaletler vardı. Kimi zaman başlarına yalnızca göz delikleri olan çoraplar geçiriyorlar, burunlarını gürültüyle sarıklarının ucuna siliyorlardı. Üzerinde ŞERİAT YA DA ŞAHADET yazan bantlar, bazen de siyah sarıklar takıyorlardı. Bu nedenle insanlar onlara Tor Parki yani Siyah Sarıklı Tugay diyorlardı. O kadar karanlık ve pis görünüyorlardı ki, ba-

bamın arkadaşı onları "banyo ve berberden nasibini almamış adamlar" olarak tanımlıyordu.

Liderleri Mevlana Fazlullah eskiden Svat Nehri'ni geçmek için kullanılan çarklı sistemi işleten, sağ bacağı geçirdiği çocuk felci nedeniyle aksayan 28 yaşında bir adamdı. TNŞM'nin kurucusu Mevlana Sufi Muhammed'in medresesinde eğitim görmüş ve onun kızıyla evlenmişti. Sufi Muhammed 2002 yılında diğer militan liderlerle birlikte hapse atıldığında, hareketin liderliğini Fazlullah üstlenmişti. Depremden kısa bir süre önce, Fazlullah, Svat Nehri'nin diğer tarafında, Mingora'nın birkaç mil dışında küçük bir köy olan İmam Deri'de ortaya çıkmış ve yasadışı radyo istasyonunu kurmuştu.

Bizim vadide bilgilerin çoğunu radyodan alırız çünkü birçok kişinin televizyonu ya da okuma yazması yoktur. Çok geçmeden herkes radyo istasyonundan söz etmeye başlamıştı. İstasyona Molla FM, Fazlullah'a da Radyo Molla diyorlardı. Her gece sekizden ona, sabahları da yediden dokuza kadar yayın yapılıyordu.

Başlangıçta Fazlullah çok akıllıca davrandı. Kendini İslami reformcu ve Kuran yorumcusu olarak tanıttı. Annem dini bütün bir kadındır; önceleri Fazlullah'tan hoşlandı. Fazlullah radyosunu insanları iyi alışkanlıklar edinmeye ve kötü olduğunu söylediği alışkanlıkları bırakmaya teşvik etmek için kullanıyordu. Erkeklerin sakal bırakmaları, sigaradan ve tütün çiğnemekten vazgeçmeleri gerektiğini söylüyordu. İnsanlar eroin ya da esrar kullanmayı bırakmalıydılar. Kendisini dinleyenlere, namazdan önce abdest almanın doğru şeklini, önce vücutlarının hangi kısmını yıkamaları gerektiğini anlatıyordu. Hatta mahrem bölgelerini nasıl yıkamaları gerektiğinden bile söz ediyordu.

Sesi bazen, sizi istemediğiniz bir şeyi yapmaya ikna etmeye çalışan yetişkinler gibi makul çıkıyordu. Bazen de korkutucu ve ateşli konuşuyordu. İslam'a duyduğu sevgiden söz ederken genellikle ağlıyordu. Çoğunlukla bir süre o konuşuyor, ardından yardımcısı Şah Duran devreye giriyordu. Şah Duran eskiden pazarda üç tekerlekli bisikletiyle yiyecek satan bir adamdı. İnsanları müzik dinlemekten, film izlemekten ve dans etmekten vazgeçmeleri gerektiği konusunda uyarıyordu. Fazlullah'ın gök gürültüsü gibi sesiyle söylediğine göre, depreme bu tür günahlar neden olmuştu ve eğer insanlar bunlardan vazgeçmezlerse, yine Allah'ın gazabına uğrayacaklardı. Mollalar ülkemizde Kuran'ı ve hadisleri yanlış yorumlayarak öğretirler çünkü çok az insan orijinal Arapçayı anlayabilir. İşte Fazlullah da bu zaafı sömürüyordu.

"Doğru mu söylüyor, *Aba*?" diye sorardım babama. Depremin ne kadar korkunç olduğunu hatırlıyordum.

"Hayır, *Cani*," diye karşılık verirdi. "İnsanları kandırıyor işte."

Babam, radyo istasyonunun öğretmenler odasında da çok konuşulduğunu söylüyordu. O sıralar okullarımızda kırkı erkek, otuzu kadın olmak üzere yetmiş öğretmen vardı. Öğretmenlerden bazıları Fazlullah karşıtıydı; ancak bazıları onu destekliyordu. İnsanlar onun kutsal kitabımız Kuran'ı çok güzel yorumladığını düşünüyorlar ve karizmasına hayran oluyorlardı. İslami kanunları geri getirmekten söz etmesi hoşlarına gidiyordu çünkü herkes bu ülkeye dahil olduğumuzda bizim kanunlarımızın yerini alan Pakistan adalet sistemine büyük öfke duyuyordu. Bölgemizde toprak anlaşmazlıkları gibi vakalar çok yaygındı; es-

kiden bunlar çabucak çözülürdü, oysa şimdi mahkemeye çıkmaları bile on yıl sürüyordu. Herkes vadiye yolsuzluk yapan devlet görevlilerinin gönderilmesinden bıkmıştı. Hani neredeyse Fazlullah'ın *vali* zamanındaki eski yönetim yapımızı yeniden kuracağını düşünüyor gibiydiler.

Altı ay içinde insanlar televizyonlarını, DVD'lerini ve CD'lerini elden çıkarmaya başladılar. Fazlullah'ın adamları bunları kocaman yığınlar halinde sokakta topluyor ve yakıyorlardı. Kapkara duman bulutları gökyüzüne yükseliyordu. Yüzlerce CD ve DVD dükkânı gönüllü olarak kapandı; Taliban bu dükkânların sahiplerine para yardımı yaptı. Kardeşlerimle ben endişeleniyorduk çünkü televizyonumuzu seviyorduk ama babam bize onu elden çıkarmayacağımıza dair güvence verdi. Televizyonu bir dolaba gizledik ve sesini kısarak izlemeye başladık. Taliban'ın insanların kapılarını dinlediği, sonra zorla içeri girdiği, televizyonu alıp sokakta paramparça ettiği biliniyordu. Fazlullah, bizim çok sevdiğimiz Bollywood filmlerinden nefret ediyor, bunların İslam'a uygun olmadığını söylüyordu. Yalnızca radyoya izin vardı; Taliban şarkıları dışındaki her türlü müzik de haram ilan edilmişti.

Bir gün babam hastanedeki bir arkadaşını ziyarete gitmiş ve bir sürü hastanın Fazlullah'ın vaazlarının kasetlerini dinlediğini görmüştü. "Mevlana Fazlullah ile tanışmalısın," demişti insanlar ona. "Kendisi çok büyük bir din âlimi."

"Kendisi aslında gerçek adı Fazlullah bile olmayan, lise terk bir adam," diye karşılık vermişti babam ama dinleyen olmamıştı. Babam, insanlar Fazlullah'ın sözlerini ve dini romantizmini fazlasıyla benimsemeye başladıkları için çok

sıkıntılıydı. "Çok saçma," diyordu. "Sözde din âlimi, cehalet yayıyor!"

Fazlullah özellikle insanların depremden sonra devlet yetkilileri ortalıkta görünmezken TNŞM gönüllülerinin onlara nasıl yardım ettiğini hâlâ unutmadığı ücra bölgelerde popülerdi. Bazı camilerde radyolara hoparlör bağlıyorlardı; böylece Fazlullah'ın vaazları köyün her yerinden, tarlalardan bile duyulabiliyordu. Gösterisinin en ilgi gören kısmı, akşamları insanların isimlerini yüksek sesle okurken başlıyordu. "Bay Filanca esrar içiyordu ama günah olduğu için bıraktı" ya da "Bay X sakal bıraktı, kendisini kutluyorum" veya "Bay Y, CD dükkânını gönüllü olarak kapattı" diyordu. Onlara ödüllerini ahirette alacaklarını söylüyordu. İnsanlar radyoda kendi isimlerini duymayı seviyorlardı; hangi komşularının günah işlediğini duymaya da bayılıyorlardı, böylece dedikodu yapabiliyorlardı çünkü. "Filanca'yı duydun mu?"

Molla FM orduyla ilgili şakalar yapıyordu. Fazlullah, Pakistanlı devlet görevlilerinden "kâfirler" diye söz ediyor, onların şeriat kanunlarının uygulanmasına karşı olduklarını söylüyordu. Eğer onlar bu kanunları uygulamazlarsa, kendi adamlarının "kanunları zorla uygulatacağını ve onları paramparça edeceğini" anlatıyordu. En sevdiği konulardan biri, hanların feodal sisteminin adaletsizliğiydi. Fakir insanlar hanların belalarını bulduklarını görmekten mutluluk duyuyorlardı. Fazlullah'ı bir tür Robin Hood olarak görüyorlar, onun yönetimi ele geçirmesi halinde hanların topraklarını yoksullara dağıtacağına inanıyorlardı. Hanlardan bazıları kaçmıştı. Babam da "hanlığa" karşıydı ama Taliban'ın daha beter olduğunu söylüyordu.

Babamın arkadaşı Hidayetullah, Peşaver'de devlet görevlisi olmuştu ve bizi uyarıyordu: "Bu militanlar böyle çalışıyor. İnsanların kalplerini ve beyinlerini kazanmak istiyorlar, bu yüzden önce bölgedeki sorunları belirliyorlar, sorumluları hedef alıyorlar ve böylece sessiz çoğunluğun desteğini kazanıyorlar. Veziristan'da çocuk hırsızlarının ve haydutların peşine düştüklerinde de bunu yaptılar. Sonra, bir kez gücü ele geçirdiklerinde, daha önce avladıkları suçlular gibi davrandılar."

Fazlullah'ın konuşmaları daha çok kadınlara yönelikti. Erkeklerimizin çoğunun evden uzakta olduğunu, güneydeki kömür madenlerinde ya da Körfez'deki inşaatlarda çalıştığını biliyor olmalıydı. Bazen, "Erkekler, siz şimdi dışarı çıkın, ben kadınlarla konuşacağım!" diyordu. Sonra devam ediyordu: "Kadınların evdeki sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekir. Yalnızca acil durumlarda dışarı çıkabilirler, o zaman da peçe takmak zorundadırlar." Zaman zaman adamları, "ahlaksız kadınlar"dan onları utandırmak için aldıklarını söyledikleri süslü giysileri sergiliyorlardı.

Okuldaki arkadaşlarım, annelerinin Radyo Molla'yı dinlediğini söylüyorlardı; oysa okul müdiremiz Madam Maryam dinlememizi söylemişti. Bizim evde yalnızca babamın artık bozuk olan eski radyosu vardı; ama annemin arkadaşlarının hepsi Radyo Molla'yı dinliyorlar ve duyduklarını anneme de anlatıyorlardı. Fazlullah'ı övüyorlar, onun uzun saçlarından, ata binişinden, Peygamber gibi davranmasından söz ediyorlardı. Kadınlar Fazlullah'a rüyalarını anlatıyorlar, Fazlullah da onlar için dua ediyordu. Annem bu hikâyelerden keyif alıyor, babam ise dehşete kapılıyordu.

Fazlullah'ın sözleri benim kafamı karıştırıyordu. Kuran-ı Kerim'de, erkeklerin dışarı çıkması, kadınların da bütün gün evde çalışması gerektiği yazmıyordu. Okulda İslami çalışmalar dersinde, "Peygamberimiz Nasıl Yaşadı" başlıklı kompozisyonlar yazardık. Peygamberimizin ilk eşinin Hatice adında bir iş kadını olduğunu öğrenmiştik. Hatice kırk yaşındaydı, Peygamberimizden on beş yaş büyüktü, daha önce de başından evlilik geçmişti ama Peygamberimiz yine de onunla evlenmişti. Kendi annemle ilgili gözlemlerim sonucunda, Peştu kadınlarının da güçlü olduklarını biliyordum. Annemin annesi, yani anneannem, kocası kaza geçirip leğen kemiğini kırdıktan sonra sekiz yıl yataktan kalkamayınca, sekiz çocuğuna kendisi bakmıştı.

Bir erkek işe gider, para kazanır, eve döner, yemek yer ve uyur. O kadar. Bizim erkeklerimiz para kazanıp etrafındakilere emirler vermenin insanı güçlü kıldığına inanırlar. Gücün, bütün gün herkesle ilgilenen, çocuklarını doğuran kadınların ellerinde olduğunu düşünmezler. Bizim evimizde, babam çok meşgul olduğu için her şeyi annem idare ederdi. Sabahları erkenden kalkan, okul kıyafetlerimizi ütüleyen, kahvaltımızı hazırlayan, bize nasıl davranmamız gerektiğini öğreten annemdi. Pazara giden, bizim için alışveriş yapan, yemek pişiren annemdi. Bunların hepsini annem yapıyordu.

Taliban'ın ilk yılında ben iki ameliyat geçirdim. Birinde apandisimi, diğerinde bademciklerimi aldırdım. Huşhal'ın da apandisi alınmıştı. Bizi hastaneye annem götürdü; babam yalnızca ziyaretimize geldi ve dondurma getirdi. Ama annem yine de Kuran'da kadınların dışarı çıkmamaları,

evlenemeyecekleri akrabaları hariç erkeklerle konuşmamaları gerektiğinin yazılı olduğuna inanıyordu. Babam ona, "Pekai, örtünme yalnızca peçeyle olmaz, örtünme yürektedir," diyordu.

Çok sayıda kadın, Fazlullah'ın söylediklerinden o kadar etkileniyordu ki ona altın ve para veriyorlardı. Özellikle kocaların uzakta çalıştığı fakir köylerde ve evlerde görülüyordu bu. Kadınların bileziklerini ve kolyelerini bırakmaları için masalar kuruluyordu; kadınlar da bu masaların önünde kuyruğa giriyorlar ya da oğullarını gönderiyorlardı. Bazıları, hayatı boyunca biriktirdiklerini bağışlıyor, bunun Allah'ı memnun edeceğine inanıyordu. Fazlullah, İmam Deri'de bir medresenin ve caminin olduğu, etrafı Svat Nehri'nden korunmayı sağlayacak duvarlar ve setler ile çevrili, kırmızı tuğladan devasa bir karargâh yaptırmaya başlamıştı. Kimse onun çimento ve demiri nereden bulduğunu bilmiyordu ama işgücü bölgeden sağlanıyordu. Her köy sırayla erkeklerini binanın inşası için yardıma göndermek zorundaydı. Bir gün Urdu öğretmenlerimizden Navab Ali, babama, "Ben yarın okula gelmeyeceğim," demişti. Babam nedenini sorduğunda da Fazlullah'ın inşaatında çalışma sırasının kendi köyünde olduğunu söylemişti.

"Senin birincil sorumluluğun öğrencilere ders vermek," diye karşılık vermişti babam.

"Hayır, bunu yapmak zorundayım," demişti Navab Ali.

Babam eve geldiğinde öfkeden köpürüyordu. "Eğer insanlar okul ya da yol yapımı ve nehirdeki plastik atıkların temizlenmesi konusunda da aynı şekilde gönüllü olsalardı, Pakistan bir yıl içinde cennet olurdu," demişti. "Cami-

lere ve medreselere bağışta bulunmaktan başka bir hayır işi bilmiyorlar."

Birkaç hafta sonra, aynı öğretmen bundan sonra kızlara ders veremeyeceğini söylemişti çünkü "mevlana bunu istemiyordu."

Babam onu fikrini değiştirmesi için ikna etmeye çalışmıştı. "Kızlara kadın öğretmenlerin ders vermesi gerektiğini kabul ediyorum," demişti. "Ama önce kızlarımızı eğitmemiz gerek ki öğretmen olabilsinler!"

Bir gün Sufi Muhammed hapishaneden bir duyuru yaptı ve kadınların, kız medreselerinde bile eğitim görmemeleri gerektiğini söyledi. "Eğer tarihte İslam'da kız medresesine izin verildiğine dair herhangi bir örnek gösterebilen biri çıkarsa, gelsin sakalıma işesin!" demişti. Bunun üzerine Radyo Molla ilgisini okullar üzerinde yoğunlaştırdı. Okul yöneticileri aleyhine konuşmalar yapmaya ve okulu bırakan kızları isim vererek övmeye başladı. "Bayan Filanca okulu bıraktı, bu yüzden cennete gidecek" ya da "X Köyü'nden Bayan Y eğitimini beşinci sınıfta bıraktı. Kendisini tebrik ediyorum" diyordu. Benim gibi hâlâ okula devam eden kızlara manda ya da koyun diyerek hakaret ediyordu.

Arkadaşlarım ve ben bunda ne sakınca olduğunu anlayamıyorduk. "Neden kızların okula gitmesini istemiyorlar?" diye sordum babama.

"Kalemden korkuyorlar," diye cevap verdi.

Sonra okulumuzdaki öğretmenlerden biri daha, uzun saçlı matematik öğretmeni de kızlara ders vermeyi reddetti. Babam onu işten attı ama diğer öğretmenler endişelen-

mişlerdi. Babamın odasına bir heyet gönderdiler. "Efendim, bunu yapmayın," diye yalvardılar. "Kötü günler geçiriyoruz. Bırakın okulda kalsın, biz onun eksiklerini telafi ederiz."

Her gün yeni bir ferman yayınlanıyordu sanki. Fazlullah güzellik salonlarını kapattırıyor, tıraş olmayı yasaklıyordu. Berberlerin de işi kalmamıştı artık. Yalnızca bıyığı olan babam, sırf Taliban istedi diye sakal bırakmayacağını söylüyordu. Taliban kadınlara pazara gitmemelerini söylüyordu. Çin Pazarı'na gitmemenin benim için bir sakıncası yoktu. Pek fazla paramız olmamasına karşın güzel giysilere bayılan annemin aksine ben alışveriş yapmayı sevmiyordum. Annem hep "Yüzünü ört, insanlar sana bakıyor," derdi bana.

Ben de "Sorun değil. Ben de onlara bakıyorum zaten," diye karşılık verirdim. Çileden çıkardı.

Annem ve arkadaşları alışverişe çıkamadıkları için çok üzülüyordu, özellikle de kendimizi güzelleştirdiğimiz, bilezik ve halhal satan, ışıl ışıl aydınlatılmış tezgâhlara gittiğimiz bayramlardan önceki günlerde. Bunların hepsi sona ermişti. Kadınlar markete gitmeleri halinde saldırıya uğramıyorlardı ama Taliban onlara bağırıyor ve evden çıkmamalarını sağlayana kadar onları tehdit ediyordu. Bir Taliban mensubu bütün bir köyü sindirebiliyordu. Biz çocuklar da öfkeliydik. Normalde bayramlarda yeni filmler satışa çıkardı ama Fazlullah DVD dükkânlarını kapattırmıştı. Onun özellikle eğitim aleyhinde vaazlar vermeye ve okula giden kızların cehennemi boylayacağını söylemekte ısrar etmeye başlamasından sonra, artık annem de Fazlullah'tan sıkılmıştı.

Derken Fazlullah bir *şûra,* yani bir tür yerel mahkeme kurdu. Bu, insanların hoşuna gitti çünkü yıllarca beklemek ve sesinizi duyurabilmek için rüşvet ödemek zorunda kaldığınız Pakistan mahkemelerinin aksine, burada adalet sistemi hızlı işliyordu. İnsanlar işle ilgili meselelerden kişisel anlaşmazlıklara kadar her konuda çözüm bulmak için Fazlullah ve adamlarına gitmeye başlamışlardı. "Otuz yıllık bir derdim vardı, bir günde çözüldü," demişti bir adam babama. Fazlullah'ın şûrasının belirlediği cezalar arasında toplumun gözü önünde kırbaçlanmak da vardı; bunu daha önce hiç görmemiştik. Babamın arkadaşlarından biri, iki kadının kaçırılması olayında şûra tarafından suçlu bulunan üç adamın halkın gözü önünde dövüldüğünü gördüğünü söylemişti. Fazlullah'ın karargâhının yakınında bir sahne kurulmuştu; yüzlerce insan onun cuma vaazını dinledikten sonra, suçluların dövülerek cezalandırılmasını izlemek için toplanıyor, her darbede "Allahuekber!" yani "Allah büyüktür!" diye bağırıyorlardı. Bazen Fazlullah da siyah bir atın üzerinde orada oluyordu.

Fazlullah'ın adamları, sağlık görevlilerinin çocuk felci aşısını yapmasını yasaklamıştı. Bu aşıların, Amerikalıların Müslüman kadınları kısırlaştırmak için hazırladığı bir tuzak olduğunu söylüyorlardı; çünkü onlara göre Amerikalılar Svat halkının soyunun tükenmesini istiyordu. "Bir hastalığı daha başlamadan iyileştirmek şeriat kanunlarına uymaz," diyordu Fazlullah radyoda. "Svat'ta herhangi bir yerde bir damla olsun aşı alan tek bir çocuk olmayacak."

Tıpkı Afganistan'da olduğunu duyduğumuz Taliban ahlak polisi gibi, Fazlullah'ın adamları da sokaklarda devriye geziyor ve koyduğu kurallara karşı gelenleri arıyor-

du. Şahin Komandolar denen gönüllü trafik polisi ekipleri oluşturmuşlardı. Bu polisler, kamyonetlerinin üzerine monte edilmiş makineli tüfeklerle sokaklarda dolaşıyorlardı.

Bazı insanlar mutluydu. Bir gün babam banka müdürüyle karşılaşmıştı. "Fazlullah'ın yaptığı iyi şeylerden biri, kadınlarla kızların Çin Pazarı'na gitmelerini yasaklaması. Böylece erkeklerimiz para biriktirebiliyorlar," demişti adam. Çok az kişi olumsuz konuşuyordu. Babam çoğu kişinin bizim oranın berberinden farksız olduğundan yakınıyordu. Adam bir gün babama kasasında sadece seksen rupi olduğunu, bunun eski kazancının onda birinden az olduğunu söyleyerek şikâyet etmişti. Ama bundan daha bir gün önce, bir gazeteciye Taliban'ın Müslümanlar açısından faydalı olduğunu söylemişti.

Molla FM'in faaliyet göstermeye başlamasından bir yıl sonra, Fazlullah iyice agresifleşti. Kardeşi Mevlana Liyakat, üç oğluyla birlikte, 2006 yılı Ekim ayı sonunda Bajaur'daki medreseye yapılan Amerikan füze saldırısı sonucunda ölenler arasındaydı. Bu saldırıda seksen kişi ölmüştü, aralarında on iki yaşında çocuklar bile vardı, bazıları Svat'tan gelmişti. Hepimiz saldırı karşısında dehşete kapılmıştık; insanlar intikam almaya yemin etmişlerdi. On gün sonra, bir intihar bombacısı, İslamabad-Svat yolunda, Dargai'deki kışlalarda kendini havaya uçurmuş, kırk iki Pakistanlı askerin de ölümüne neden olmuştu. O sıralarda Pakistan'da intihar bombası olaylarına ender rastlanıyordu; o yıl içinde toplam altı olay gerçekleşmişti. Bu sonuncusu, Pakistanlı militanlar tarafından gerçekleştirilen en büyük saldırıydı.

Kurban Bayramı'nda genellikle keçi ya da koç gibi hay-

vanlar kurban edilir. Ancak Fazlullah, "Bu Kurban Bayramı'nda iki bacaklı hayvanlar kurban edilecek," dedi. Çok geçmeden bunun ne anlama geldiğini öğrendik. Adamları, laik ve ulusalcı partilerden, özellikle Avami Ulusal Partisi'nden (ANP) siyasi aktivistleri ve hanları öldürmeye başladılar. Ocak 2007'de, babamın yakın bir arkadaşı, maskeli ve silahlı seksen adam tarafından köyünden kaçırıldı. Adı, Melek Baht Baydar idi. Zengin bir han ailesinden geliyordu ve ANP bölge başkan yardımcısıydı. Cesedi, aile mezarlığına atılmış halde bulundu. Kolları ve bacakları kırılmıştı. Bu, Svat'ta hedef gözetilerek işlenmiş ilk cinayetti. İnsanlar, Baydar'ın orduya Taliban teröristlerini bulmaları konusunda yardım ettiği için öldürüldüğünü söylediler.

Devlet yetkililerinin gözü kör olmuştu sanki. Eyalet yönetimi, hâlâ, İslam için savaştığını söyleyen hiç kimseyi eleştirmeyen molla partilerinden oluşuyordu. Önceleri Svat'ın en büyük kenti olan Mingora'da güvende olduğumuzu sanıyorduk. Ama Fazlullah'ın karargâhı yalnızca birkaç mil ötedeydi ve Taliban evimizin yakınına gelmese de pazarda, sokaklarda, tepelerdeydi. Tehlike yavaş yavaş yaklaşıyordu.

Kurban Bayramı'nda her zamanki gibi ailemizin köyüne gittik. Ben kuzenimin arabasına binmiştim. Nehir boyunca yol alırken, Taliban'ın kontrol noktalarından birinde durmak zorunda kaldık. Annemle birlikte arkada oturuyordum. Kuzenim hemen müzik kasetlerini çantalarımıza saklamamız için bize verdi. Taliban'ın adamları siyahlara bürünmüşlerdi ve Kalaşnikofları vardı. "Kardeşler, ayıp işliyorsunuz. Burka giymeniz gerek," dediler bize.

Bayramdan sonra okula döndüğümüzde, kapıya yapıştırılmış bir mektup bulduk. "Beyefendi, işlettiğiniz okul

Batılı ve kâfirdir," yazıyordu mektupta. "Kızlara ders veriyorsunuz ve İslam'a uygun olmayan üniformalarınız var. Buna bir son verin, yoksa başınız derde girecek ve çocuklarınız sizin için ağlayıp ağıtlar yakacaklar." İmza "İslam Fedaileri" olarak atılmıştı.

Babam oğlanların gömlek ve pantolondan oluşan üniformalarını şalvar-kamize, pijama gibi bol pantolon ve uzun tişörte çevirmeye karar verdi. Bizim lacivert şalvar-kamizlerimiz ve beyaz dupattalarımız, yani başörtülerimiz ise aynı kaldı. Okula girip çıkarken başlarımızı örtmemiz tavsiye edildi.

Arkadaşı Hidayetullah babama dik durmasını söylemişti. "Ziyaüddin, senin karizman var. Konuşmalar yapabilir, insanları onlara karşı organize edebilirsin," demişti. "Hayat oksijen alıp karbondioksit vermekten ibaret değildir. Ya durup Taliban'dan gelen her şeyi kabul edersin ya da onlara karşı bir güç oluşturursun."

Babam bize Hidayetullah'ın söylediklerini anlattı. Sonra yerel gazetemiz *Daily Azadi*'ye bir mektup yazdı. "İslam'ın Fedailerine... Bu, İslam'ı uygulamanın doğru bir yolu değil..." diyordu. "Lütfen çocuklarıma zarar vermeyin çünkü sizin inandığınız Allah, onların da her gün dua ettiği Allah. Benim canımı alabilirsiniz ama lütfen öğrencilerimi öldürmeyin."

Babam gazeteyi gördüğünde çok üzüldü. Mektup iç sayfalardan birine adeta gömülmüştü ve editör, babamın adını ve okulun adresini yazmıştı. Babam bunu hiç beklemiyordu. Ancak pek çok kişi arayıp onu kutladı. "Sen direnç duvarının ilk taşını koydun," dediler. "Artık bizim de konuşmaya cesaretimiz var."

10

Şekerler, Tenis Topları ve Svat'ın Budaları

Taliban önce müziğimizi, sonra Budalarımızı, ardından da tarihimizi aldı. En sevdiğim şeylerden biri, okul gezilerine gitmekti. Svat gibi bir cennette yaşadığımız için şanslıydık; görülecek öyle güzel yerler vardı ki. Şelaleler, göller, kayak pisti, *vali*'nin sarayı, Buda heykelleri, Svatlı Ahund'un mezarı... Bütün bu yerler bizim özel tarihimizi anlatıyordu. Her gezi hakkında konuşmaya haftalar öncesinden başlıyorduk; sonunda büyük gün gelip çattığında en güzel kıyafetlerimizi giyiyor, piknik için yanımıza aldığımız tavuklu pilav tencereleriyle otobüse doluşuyorduk. Bazılarımızda fotoğraf makinesi vardı, fotoğraf çekiyorduk. Günün sonunda babam hepimizi sırayla bir taşın üzerine çıkarıyor ve gördüklerimizi anlatmamızı istiyordu. Fazlullah'tan sonra okul gezileri yapılmamaya başladı. Kızların dışarı çıkmaması gerekiyordu.

Taliban, bizim oyun oynadığımız yerlerdeki Buda heykelleri ile tapınakları da yok etti. Bunlar binlerce yıldır oradaydı ve Kuşan krallarından beri tarihimizin bir parçasıydı. Taliban, her türlü heykel ve resmin haram olduğuna

ve yasaklanması gerektiğine inanıyordu. Kara bir günde, Mingora'ya arabayla yarım saat uzaklıkta bir tepeye oyulmuş olan, 7 metre yüksekliğindeki Cihanabad Buda'nın yüzünü bile dinamitlemişlerdi. Arkeologlar bunun neredeyse Afgan Taliban'ın havaya uçurduğu Bamiyan Budaları kadar önemli olduğunu söylüyorlar.

Buda'yı iki denemede yok ettiler. İlkinde kayalara delikler açtılar ve içlerini dinamitlerle doldurdular ama işe yaramadı. Birkaç hafta sonra, 8 Ekim 2007'de, yeniden denediler. Bu kez Buda'nın yedinci yüzyıldan beri vadiye bakan yüzünü mahvettiler. Taliban, güzel sanatların, kültürün ve tarihimizin düşmanıydı. Svat müzesi, koleksiyonunu güvenceye almak için oradan taşıdı. Taliban eski her şeyi yok ediyor, yerine yeni hiçbir şey getirmiyordu. Zümrüt Dağı'nı madenleriyle birlikte ele geçirdiler ve o güzel taşları satıp çirkin silahlar almaya başladılar. Değerli ağaçlarımızı kereste elde etmek için kesen insanlardan para alıyorlardı. Sonra da kamyonlarının geçmesine izin vermek için daha fazla para talep ediyorlardı.

Radyolarının kapsama alanı bütün vadiye ve komşu bölgelere yayılıyordu. Bizim hâlâ televizyonumuz olmasına karşın, kablolu kanalları kapatmışlardı. Münibe ve ben artık en sevdiğimiz Bollywood programlarını izleyemiyorduk. Taliban hiçbir şey yapmamızı istemiyordu sanki. Carrom adındaki, bir tahtanın üzerinde pullarla oynanan en sevdiğimiz masa başı oyunumuzu bile yasaklamışlardı. Taliban'ın çocuk kahkahaları duyunca içeri daldığına ve oyun tahtasını paramparça ettiğine dair hikâyeler duyuyorduk. Taliban bizi, kontrol edebildiği oyuncak bebekler olarak görüyormuş gibi hissediyorduk. Ne yapmamız, na-

sıl giyinmemiz gerektiğini bize o söylüyordu. Bense "Allah öyle olmamızı isteseydi, hepimizi farklı yaratmazdı," diye düşünüyordum.

Bir gün öğretmenimiz Bayan Hammeda'yı gözyaşları içinde bulduk. Kocası küçük Matta kasabasında polisti. Fazlullah'ın adamları kasabaya dalmışlar ve Bayan Hammeda'nın kocasının da aralarında bulunduğu bazı polis memurları öldürülmüştü. Bu, vadimizde Taliban'ın polislere yönelik ilk saldırısıydı. Çok geçmeden pek çok köyü ele geçirdiler. Karakollarda Fazlullah'ın TNŞM'sinin siyah-beyaz bayrakları dalgalanmaya başlamıştı. Militanlar ellerinde megafonlarla köylere giriyor ve polisler kaçıyordu. Kısa bir süre içinde elli dokuz köyü ele geçirmişler ve paralel yönetimlerini kurmuşlardı. Polisler de o kadar korkuyorlardı ki görevden ayrıldıklarını duyurmak için gazeteye ilan veriyorlardı.

Bütün bunlar oluyor ve kimse bir şey yapmıyordu. Herkes transa geçmiş gibiydi. Babam insanların Fazlullah tarafından kandırıldığını söylüyordu. Bazıları, daha iyi bir yaşam süreceğini düşünerek Fazlullah'ın adamlarına katılmıştı. Babam onların propagandalarına karşılık vermek istiyordu ama bu çok zordu. "Benim militanlarım ve FM radyom yok," diye espri yapıyordu. Bir keresinde bir okulda konuşma yapmak için Radyo Molla'nın kendi köyüne girme cesaretini bile göstermişti. Nehri, bizim eğreti bir köprü olarak kullandığımız çarklı bir halata bağlı olan metal bir kutunun içinde geçmişti. Yolda, neredeyse bulutlara değecek kadar yükselen kara dumanları görmüştü; hayatında gördüğü en kara dumandı bu. Önce bir tuğla fabrikası olabileceğini düşünmüştü ama yaklaşınca, sarıklı ve

sakallı adamların televizyonları ve bilgisayarları yaktığını fark etmişti.

Okulda babam insanlara şunları söylemişti: "Köylülerinizin bunları yaktığını gördüm. Bundan yalnızca aynı mallardan daha fazla üretecek olan Japonların kâr sağlayacağını anlamıyor musunuz?"

Bazıları onun yanına gelip fısıldamışlardı. "Böyle konuşmayın... Tehlikeli."

Bu arada, devlet yetkilileri, birçok kişi gibi, hiçbir şey yapmıyordu.

Bütün ülke deliriyordu sanki. Pakistan'ın geri kalanı başka bir şeyle meşguldü: Taliban, ulusumuzun tam kalbine, İslamabad'a girmişti. Haberlerde, insanların Burka Tugayı dediği bir grubun fotoğraflarını görüyorduk. Burkaların içine girmiş bizim gibi genç kadınlar ve kızlar, ellerinde sopalarla, İslamabad'ın merkezindeki pazarlarda CD ve DVD dükkânlarına saldırıyorlardı.

Kadınlar Camia Hafsa'dan, aynı zamanda İslamabad'daki Lal Mescit'in (Kırmızı Cami) bir parçası da olan, ülkemizin en büyük kadın medresesinden geliyordu. Cami 1965 yılında yapılmıştı ve adını kırmızı duvarlarından alıyordu. Parlamentoya ve ISI merkezine yalnızca birkaç blok uzaklıktaydı. Birçok devlet görevlisi ve ordu mensubu orada namaz kılardı. Caminin biri kızlar, biri de erkekler için iki medresesi vardı; erkekler için olan medrese yıllardır Afganistan'da ve Keşmir'de savaşacak gönüllüleri yetiştirmek için kullanılıyordu. Burayı Abdül Aziz ve Abdül Reşit adlarında iki kardeş idare ediyordu. Medrese, Abdül Reşit'in, Kandahar'da Molla Ömer'i ziyareti sıra-

sında tanıştığı Bin Ladin'le ilgili propagandaların yayıldığı bir merkez haline gelmişti. Kardeşler, ateşli vaazlarıyla ünlüydüler ve özellikle 11 Eylül'den sonra binlerce insanı ibadet için camiye çekiyorlardı. Başkan Müşerref, "Terör'e Karşı Savaş"ta Amerika'ya yardım etmeyi kabul edince, cami, orduyla olan yakın bağlarını koparmış ve hükümete karşı protestoların merkezi olmuştu. Abdül Reşit, Aralık 2003'te Ravalpindi'de Müşerref'in konvoyunu havaya uçurma planının bir parçası olmakla bile suçlanmıştı. Olayı soruşturanlar, kullanılan patlayıcıların Kırmızı Cami'de saklandığını söylemişlerdi. Ancak birkaç ay sonra Abdül Reşit aklanmıştı.

Müşerref 2004'te Veziristan'dan başlayarak FATA'ya birlikler gönderdiğinde, kardeşler bu askeri harekâtın İslam'a uygun olmadığını ileri süren bir kampanya başlattılar. Kendilerine ait bir internet siteleri ve Fazlullah gibi yayın yaptıkları korsan bir radyo istasyonları vardı.

Taliban'ın Svat'ta kendini gösterdiği sıralarda, Kırmızı Cami medresesinin kızları da İslamabad sokaklarında terör estirmeye başlamışlardı. Masaj salonu olarak kullanıldığını iddia ettikleri evleri basıyorlar, fahişelik yaptığını öne sürdükleri kadınları kaçırıyorlar, DVD dükkânlarını kapatıyorlar, CD'leri ve DVD'leri yakıyorlardı. Taliban'ın işine geldiğinde, kadınlar seslerini çıkarıp görünür olabiliyorlardı. Kadınlar medresesinin başında büyük kardeş Abdül Aziz'in karısı Ümmü Hasan vardı. Kadın, pek çok kızı intihar bombacısı olarak yetiştirmiş olmasıyla övünüyordu. Cami aynı zamanda İslami adaleti uygulamak için kendi mahkemelerini bile kurmuştu, bu konuda devletin başarısız olduğunu söylüyorlardı. Militanları polisleri kaçırıyor, devlet binalarını yağmalıyorlardı.

Müşerref yönetimi, ne yapacağını bilemiyor gibiydi. Bunun nedeni belki de ordunun camiye çok bağlı olmasıydı. Ancak 2007 yılı ortalarında, durum o kadar kötüleşti ki insanlar militanların başkenti ele geçirmesinden korkmaya başladılar. Bu neredeyse inanılmazdı; İslamabad genellikle sessiz, sakin bir şehirdi, ülkenin geri kalanından çok farklıydı. Sonunda, 3 Temmuz akşamı, tanklar ve zırhlı özel araçlar içindeki komandolar camiyi kuşattılar. Bölgedeki elektriği kestiler. Karanlık çökerken birden silah atışları ve patlamalar başladı. Birlikler camiyi çevreleyen duvarları delik deşik ediyorlar, havan toplarını ateşliyorlardı. Savaş helikopterleri de havada tur atıyordu. Hoparlörlerden kızları teslim olmaya çağırıyorlardı.

Camideki militanların pek çoğu Afganistan'da ya da Keşmir'de savaşmıştı. Beton sığınaklarda kum torbalarıyla kendilerinin ve medrese öğrencilerinin önüne barikat kurdular. Endişeli anne-babalar dışarıda toplanmışlar, kızlarını cep telefonlarından arıyorlar, onlara dışarı çıkmaları için yalvarıyorlardı. Kızlardan bazıları bunu reddediyorlar, öğretmenlerinin onlara şehit olmanın şerefli bir şey olduğunu öğrettiğini söylüyorlardı.

Ertesi akşam küçük bir grup kız ortaya çıktı. Aralarında kızıyla birlikte burkaya bürünerek gizlenen Abdül Aziz de vardı. Ancak karısı ve kardeşi diğer öğrencilerle birlikte içeride kalmışlardı. Her gün militanlarla dışarıdaki birlikler arasında silahlı çatışmalar oluyordu. Militanların RPG'leri ve Sprite şişelerinden yapılmış molotofkokteylleri vardı. Kuşatma, 9 Temmuz akşamının geç saatlerine kadar sürdü. O akşam dışarıdaki özel birliklerin komutanı minarelerden birindeki bir nişancı tarafından vuruldu. Sonunda sabrı taşan ordu camiden içeri daldı.

Çok gürültülü olmasına karşın buna "Sessiz Operasyon" adını verdiler. Başkentimizin kalbinde böyle bir çatışma olmamıştı hiç. Komandolar saatlerce odadan odaya dalarak çatıştılar; sonunda Abdül Reşit ve yandaşlarını bir bodrumda sıkıştırıp öldürdüler. 10 Temmuz gecesi, kuşatma nihayet sona erdiğinde, yaklaşık yüz kişi ölmüştü. Aralarında askerler ve birkaç çocuk da vardı. Haberlerde enkazın, kanın, her yerdeki kırık camların ve cesetlerin tüyler ürperten fotoğrafları gösterildi. Hepimiz dehşet içinde izliyorduk. İki medresedeki öğrencilerden bazıları Svat'tandı. Başkentimizde ve bir camide böyle bir şey nasıl olabilirdi? Cami hepimiz için kutsal bir yerdi.

Kırmızı Cami kuşatmasının ardından Svat Talibanı değişti. 12 Temmuz'da –doğum günüm olduğu için hatırlıyorum– Fazlullah radyoda eskilerine göre oldukça farklı bir konuşma yaptı. Lal Mescit saldırısı yüzünden çok öfkeliydi ve Abdül Reşit'in ölümünün intikamını almak için yemin etti. Sonra da Pakistan hükümetine karşı savaş ilan etti.

Bu yaşanacak asıl sıkıntıların başlangıcı oldu. Fazlullah artık tehditlerini hayata geçirebiliyor, Kırmızı Cami'nin adını kullanarak Taliban için yardım toplayabiliyordu. Birkaç gün sonra Svat yönünde yol alan bir ordu konvoyuna saldırdılar ve on üç askeri öldürdüler. Tepkiler yalnızca Svat ile sınırlı değildi. Bajaur'daki aşiret mensupları da büyük protestolar gerçekleştiriyorlardı. Bütün ülkede intihar bombalamaları yapılıyordu. Tek bir umut ışığı vardı; Benazir Butto geri dönüyordu. Amerikalılar, müttefikleri General Müşerref'in Pakistan'da gözden iyice düştüğü için Taliban'a karşı etkin olamayacağından endi-

şeleniyorlardı. Bu yüzden benzersiz bir iktidar paylaşımı anlaşmasının hazırlanmasına yardımcı olmuşlardı. Plana göre Müşerref nihayet üniformasını çıkaracak ve Benazir'in partisi tarafından desteklenen sivil bir devlet başkanı olacaktı. Buna karşılık Benazir ve kocasına karşı yolsuzluk suçlamalarından vazgeçecek, seçimlerin yapılmasını kabul edecekti. Herkes seçimlerin sonucunda Benazir'in başbakan olacağını düşünüyordu. Babam da dahil olmak üzere hiçbir Pakistanlı bu anlaşmanın işe yarayacağını düşünmüyordu çünkü Müşerref ve Benazir birbirlerinden nefret ediyorlardı.

Benazir, ben iki yaşındayken sürgüne gönderilmişti ama babamdan onunla ilgili çok şey dinlemiştim ve geri döneceği, bir kez daha kadın bir liderimiz olacağı için çok heyecanlıydım. Benim gibi kızların, seslerini duyurmayı ve politikacı olmayı düşünebilmeleri Benazir'in sayesindeydi. O bizim rol modelimizdi. Diktatörlüğün sona ermesini, demokrasinin başlamasını temsil ediyor, aynı zamanda bütün dünyaya umut ve güç mesajı gönderiyordu. Benazir aynı zamanda militanlar aleyhinde yüksek sesle konuşabilen tek siyasi liderimizdi; hatta Amerikan birliklerine Usame bin Ladin'i Pakistan sınırları içinde aramak konusunda yardım etmeyi bile önermişti.

Belli ki kimileri bundan pek hoşlanmamıştı. 18 Ekim 2007'de, Benazir, Karaçi'de uçağın merdivenlerinden iner ve sürgünde geçen neredeyse dokuz yıldan sonra Pakistan topraklarına ayak bastığı için ağlarken, hepimiz televizyon ekranına yapışmış, onu izliyorduk. O üzeri açık bir otobüsle caddelerde dolaşırken, yüz binlerce insan onu görmek için sokaklara akın etmişti. Bu insanlar ülkenin her

yerinden gelmişlerdi ve bazılarının yanında küçük çocukları vardı. Kimileri beyaz güvercinler uçurdular, kuşlardan biri gidip Benazir'in omzuna kondu. Kalabalık o kadar büyüktü ki otobüs yürüme hızında ilerleyebiliyordu. Bir süre sonra izlemeyi bıraktık çünkü saatler süreceği belliydi.

Gece yarısından hemen önce militanların saldırısı gerçekleştiğinde, ben yatmıştım. Benazir'in otobüsü, turuncu bir alev dalgası halinde patlatılmıştı. Babam haberi bana ertesi sabah uyandığımda verdi. O ve arkadaşları öylesine büyük bir şok yaşamışlardı ki hiç uyumamışlardı. Neyse ki Benazir saldırıdan kurtulmuştu, çünkü patlamadan hemen önce ayaklarını dinlendirmek için alt kattaki zırhlı kompartımana inmişti. Ancak 150 kişi ölmüştü. Bu, ülkede o zamana dek gerçekleştirilen en büyük bombalı saldırıydı. Ölenlerin çoğu, otobüsün çevresinde insan zinciri oluşturan öğrencilerdi. Kendilerine Benazir Şehitleri diyorlardı. O gün okulda herkes, Benazir'e karşı olanlar bile çok durgundu. Hepimiz üzüntüden mahvolmuştuk ama bir yandan Benazir hayatta kaldığı için şükrediyorduk.

Yaklaşık bir hafta sonra, Pakistan ordusu, cipleri ve helikopterleriyle büyük bir gürültü koparak Svat'a geldi. Helikopterler ilk geldiğinde biz okuldaydık ve çok heyecanlanmıştık. Dışarı koştuk. Helikopterlerden bize şekerler ve tenis topları attılar; biz de kapmaya çalıştık. Svat'ta pek fazla helikopter görülmezdi ama bizim evimiz bölgedeki ordu karargâhına yakın olduğu için bazen tam tepemizde uçarlardı. En çok şekeri kim kapacak diye yarışmalar yapardık.

Bir gün sokaktan bir adam geldi ve bize camilerde er-

tesi gün sokağa çıkma yasağı olacağının duyurulduğunu söyledi. Sokağa çıkma yasağının ne olduğunu bilmiyorduk ve endişelenmiştik. Komşularımızın, yani Safina'nın ailesinin eviyle aramızdaki duvarda bir delik vardı. Onlarla bu delikten iletişim kurardık. Duvara vurup onları deliğin başına çağırdık. "Sokağa çıkma yasağı nedir?" diye sorduk. Onlar bunu açıkladıklarında, odalarımızdan bile çıkmadık çünkü kötü bir şey olabileceğini düşünüyorduk. Sonraları sokağa çıkma yasağı hayatlarımızı ele geçirdi.

Haberlerde, Müşerref'in Taliban'a karşı vadimize 3000 asker gönderdiğini duymuştuk. Bu birlikler, stratejik önemi olduğunu düşündükleri bütün kamu binaları ile özel binaları işgal etmişlerdi. O zamana kadar Pakistan'ın geri kalanı Svat'ta olanları görmezden gelmişti sanki. Ertesi gün bir intihar bombacısı Svat'taki bir ordu kamyonuna saldırdı ve on yedi askerle on üç sivili öldürdü. Sonra bütün gece boyunca *tar tar tar* seslerini, tepelerde topların ve makineli tüfeklerin patlamasını duyduk. Uyumak çok zordu.

Ertesi gün televizyonda tepelerdeki çatışmanın kuzeye sıçradığını duyduk. Okul kapalıydı. Biz de evde oturuyor ve olan bitenleri anlamaya çalışıyorduk. Çatışma Mingora'nın dışında gerçekleşiyordu ama biz yine de çatışma seslerini duyabiliyorduk. Ordu, yüzden fazla militanın öldürüldüğünü söylüyordu. Ama kasım ayının ilk günü 700 Taliban üyesi Hvazahela'da bir ordu merkezini ele geçirdi. Sınır Birliği'ne mensup elli kişi kaçarken, kırk sekizi de esir alındı ve bölgede küçük düşürücü bir geziye çıkarıldı. Fazlullah'ın adamları, üniformalarını ve silahlarını alarak onları aşağıladılar ve geri dönebilmeleri için her birine 500

rupi verdiler. Taliban daha sonra Hvazehela'da iki polis karakolunu ele geçirdi ve Madyan'a doğru ilerledi. Orada daha fazla sayıda polis memuru silah bıraktı. Çok geçmeden Taliban, Svat'ın Mingora dışındaki büyük bölümünü kontrol altına almıştı.

12 Kasım'da Müşerref ek savaş helikopterleriyle 10.000 askeri daha vadiye gönderdi. Ordu her yerdeydi. Ağır silahlarını dağ yamaçlarına çevirmiş halde golf sahasına bile kamp kurmuşlardı. Derken Fazlullah'a karşı, daha sonra Svat'ın ilk çatışması olarak anılacak bir operasyon başlattılar. Ordu ilk kez FATA dışında kendi insanlarına karşı bir operasyon başlatıyordu. Polis bir keresinde Fazlullah'ı bir toplantıda konuşurken yakalamayı denemiş ama büyük bir kum fırtınası çıkınca Fazlullah kaçmayı başarmıştı. Bu onun gizemine ve manevi itibarına katkıda bulunmuştu.

Militanlar kolayca vazgeçmediler. Bunun yerine doğuya doğru ilerlediler ve 16 Kasım'da Şangla'nın en önemli kasabası Alpuri'yi ele geçirdiler. Bölge polisi yine hiç mücadele etmeden kaçmıştı. Halk, savaşanların arasında Çeçenlerin ve Özbeklerin de bulunduğunu söylüyordu. Şangla'daki ailemiz için endişeleniyorduk; gerçi babam bizim köyümüzün Taliban'ın uğraşmaya kalkmayacağı kadar ücra bir yerde olduğunu ve bölge halkının onlara izin verilmeyeceğini açıkça ortaya koyduğunu söylüyordu. Pakistan ordusu çok daha fazla adama ve ağır silahlara sahipti; bu yüzden vadiyi kısa süre içinde geri almayı başardılar. İmam Deri'yi, Fazlullah'ın karargâhını da ele geçirdiler. Militanlar ormana kaçtılar. Aralık başında ordu bölgeyi büyük ölçüde temizlediklerini duyurdu. Fazlullah dağlara kaçmıştı.

Ama Taliban hâlâ oradaydı. "Bu işin devamı var," diye tahminde bulunuyordu babam.

Ortalığı karıştıran yalnızca Fazlullah'ın grubu değildi. Kuzeybatı Pakistan'ın her yerinde, çeşitli aşiretlerden gelen insanların öncülük ettiği farklı militan gruplar ortaya çıkmaya başlamıştı. Svat'taki çatışmadan yaklaşık bir hafta sonra, eyaletimizin her yerinden gelen kırk Taliban lideri Güney Veziristan'da buluştu ve Pakistan'a savaş ilan etti. Tehrik-i-Taliban-Pakistan (TTP) ya da Pakistan Talibanı adı altında birleşik bir cephe oluşturmak konusunda anlaştılar ve 40.000 savaşçılarının olduğunu bildirdiler. Beytullah Mesut adında, otuzlu yaşlarının sonunda olan, Afganistan'da savaşmış bir adamı liderleri olarak seçtiler. Fazlullah, Svat bölgesinin başı oldu.

Ordu geldiğinde, çatışmanın kısa süre içinde sona ereceğini sanmıştık ama yanılmışız. Bizi çok daha fazlası bekliyordu. Taliban yalnızca politikacıları ve polisleri değil, aynı zamanda örtünmeyi reddeden, sakalını yeterince uzatmayan ya da doğru şalvar-kamizi giymeyen insanları da öldürüyordu.

27 Aralık'ta Benazir Butto, ilk başbakanımız Liyakat Ali'nin suikasta kurban gittiği Ravalpindi'deki Liyakat Bağ parkında bir seçim mitingi düzenledi. "Aşırılıkçı militanların güçlerini halkın gücüyle yeneceğiz!" diyordu coşkulu tezahüratlar arasında. Kurşun geçirmeyen özel bir Toyota Land Cruiser'ın içindeydi. Araba parktan ayrılırken, Benazir koltuğunda ayağa kalkmış ve destekçilerini selamlamak için başını tepe penceresinden dışarı çıkarmıştı. Birden bir silah sesiyle birlikte bir patlama oldu ve bir intihar bombacısı, Benazir'in arabasının yanında kendini patlattı.

Benazir aşağıya kaydı. Müşerref yönetimi daha sonra Benazir'in başını tavandaki tutamaca çarptığını söyleyecekti. Başkaları ise onun vurulduğunu söylüyorlardı.

Haberleri televizyon izlerken duyduk. Büyükannem, "Benazir şehit olacak," diyordu, onun şerefli bir şekilde öleceğini kastederek. Hepimiz ağlamaya, Benazir için dua etmeye başladık. Onun öldüğünü öğrendiğimizde, yüreğim bana şöyle dedi: *Neden gidip kadın hakları için mücadele etmiyorsun?* Demokrasiyi dört gözle bekliyorduk ve artık insanlar, "Benazir de ölüyorsa, kimse güvende değil demektir," diyorlardı. Ülkemin umutları tükeniyordu sanki.

Müşerref, Benazir'in ölümünün suçunu TTP lideri Beytullah Mesut'un üzerine attı ve Mesut ile başka bir militan arasında saldırıyla ilgili olarak yapıldığı söylenen bir telefon görüşmesinin dökümünü yayınladı. Beytullah bu suçlamayı reddetti; pek Taliban'a göre bir tutum değildi bu.

Okulda bana ve bölgedeki diğer çocuklara Kuran öğretmeye gelen İslami çalışmalar öğretmenlerimiz *–kari sahibler–* vardı. Taliban geldiğinde, ben bütün Kuran'ı baştan sonra okumuş, yani hatmetmiştim. Din adamı olan *Baba*, yani büyükbabam, buna çok sevinmişti. Kuran'ı Arapça okuyoruz ve pek çok kişi ayetlerin ne anlama geldiğini bilmiyor. Ancak ben Kuran'ın tercümesini de öğrenmeye başlamıştım. *Kari sahib*'lerden biri, Benazir'in öldürülmesini haklı çıkarmaya çalışarak dehşete kapılmama neden oldu. "Öldürülmesi çok iyi oldu," diyordu. "Canlıyken bir işe yaramıyordu. İslam kurallarına doğru dürüst uymuyordu. Eğer yaşasaydı, anarşi olurdu."

Neye uğradığımı şaşırarak bunu babama anlattım. "Başka seçeneğimiz yok. Kuran öğrenmek konusunda bu mollalara bağımlıyız," dedi babam. "Ama ondan sadece sözcüklerin gerçek anlamlarını öğrenmek için faydalan. Açıklamalarına ve yorumlarına kulak asma. Yalnızca Allah'ın söylediklerini öğren. O'nun sözlerinin ilahi mesajları vardır; bunları yorumlamak konusunda özgür ve bağımsızsın."

11

Akıllı Sınıf

O karanlık günlerde beni ayakta tutan tek şey okuldu. Sokakta yürürken, yanından geçtiğim her adamın bir Taliban üyesi olabileceğini düşünüyordum. Okul çantalarımızı ve kitaplarımızı örtülerimizin altına saklıyorduk. Babam her zaman bir köy sabahında en güzel şeyin, okul üniformalı bir çocuğun görüntüsü olduğunu söylerdi. Ama artık üniformalarımızı giymekten korkuyorduk.

Liseye geçmiştik. Madam Maryam, çok fazla soru sorduğumuz için kimsenin bizim sınıfa ders vermek istemediğini söylüyordu. Akıllı kızlar olarak tanınmak hoşumuza gidiyordu. Bayramlarda ve düğünlerde süslenmek için ellerimize kına yaktığımızda, çiçek ve kelebek desenleri yerine denklemler ya da kimya formülleri yazıyorduk. Melike-i-Nur ile rekabetim devam ediyordu; ama o okula geldiğinde uğradığım ilk yenilginin şokundan sonra çok çalışmış ve sınıfın onur listesinde yeniden birinci sıraya yükselmeyi başarmıştım. Melike-i-Nur genellikle ikinci, Münibe de üçüncü oluyordu. Öğretmenler bize değerlendirmeyi yapanların önce ne kadar yazmış olduğumuza,

sonra da sunuma baktıklarını söylüyorlardı. Üçümüzün arasında el yazısı ve sunumu en iyi olan Münibe'ydi ama ona sürekli kendine yeterince güvenmediğini söylüyordum. Çok çalışıyordu çünkü eğer düşük notlar alırsa akrabalarının bunu onun eğitim hayatına son vermek için bir bahane olarak kullanabileceklerinden korkuyordu. Matematikte en zayıf olan bendim; bir keresinde sınavda sıfır almıştım ama bu konuda çok çalışıyordum. Kimya öğretmenim, Bay Ubeydullah (öğretmenlerimize Bay ve Bayan diye hitap ediyorduk) benim doğuştan politikacı olduğumu söylemişti çünkü sözlü sınavların başında mutlaka, "Efendim, siz en iyi öğretmenimizsiniz, dersiniz de en sevdiğim ders, söylemek istedim," diyordum.

Bazı veliler, babam okulun sahibi olduğu için bana torpil yapıldığını söyleyerek şikâyet ediyorlardı. Ama insanlar aramızdaki rekabete rağmen hepimizin arkadaş olmamıza ve birbirimizi kıskanmamamıza şaşırıyorlardı. Kurul sınavları adı verilen sınavlarda da rekabet ediyorduk. Bu sınavlarda bölgedeki özel okulların en iyi öğrencileri seçiliyordu. Bir yıl Melike-i-Nur ve ben aynı notları aldık. Ödülü kimin kazanacağını belirlemek için okulda bir sınav daha yapıldı ve yine eşit notlar aldık. Bundan sonra insanların bana torpil yapıldığını düşünmemeleri için babam sınavların Ahmet Şah adında bir arkadaşının okulunda yapılmasını sağladı. Bir kez daha eşit not aldık ve ödülü ikimiz birden kazandık.

Okulda ders çalışmaktan başka şeyler de yapıyorduk. Oyunlar sergilemeyi seviyorduk. Ben *Romeo ve Jüliet*'i esas alarak yolsuzluk konusunda bir skeç yazmıştım. Romeo'yu iş için insanlarla mülakat yapan bir idari personel

olarak canlandırdım. İlk aday güzel bir kızdı ve Romeo ona çok kolay sorular soruyordu. Örneğin "Bisikletin kaç tekerleği vardır?" diyordu. Kız "İki!" diye karşılık verince, Romeo da "Ne kadar akıllısın," diyerek övüyordu onu. Sonraki aday bir erkekti; Romeo ona cevaplanması imkânsız sorular soruyordu. "Sandalyenden kalkmadan bana tepemizdeki pervanenin hangi malzemeden yapıldığını söyle." Bunun üzerine aday, "Ben nereden bileyim!" diyordu. Romeo ise, "Üniversite mezunu olduğunu söylüyorsun ama bunu bilmiyorsun!" diye karşılık veriyordu. Sonra da kızı işe almaya karar veriyordu.

Kızı elbette Münibe canlandırıyordu. Bir başka sınıf arkadaşımız Atiye de benim asistanım rolünü üstlenerek esprili replikleriyle oyuna renk katıyordu. Herkes çok gülüyordu. Ben insanları taklit etmeyi severdim; teneffüslerde arkadaşlarım öğretmenlerin, özellikle de Bay Ubeydullah'ın taklidini yapmam için yalvarırlardı. Onca kötü şey olup biterken, gülmek için küçük, çok küçük bahanelere ihtiyacımız vardı.

Ordunun 2007 yılı sonundaki harekâtı, Taliban'dan kurtulmayı sağlayamamıştı. Ordu Svat'ta kalmıştı ve kasabada her yerdeydi; yine de Fazlullah her gün radyodan yayın yapıyordu. 2008 yılı boyunca durum eskisinden daha beterdi; bombalama olayları ve ölümler artmıştı. O günlerde ordu ve Taliban'dan başka bir şey konuşamaz olmuştuk; ikisinin arasında kalmışız gibi hissediyorduk. Attiya "Taliban iyi, ordu pek iyi sayılmaz," diyerek takılıyordu bana. Ben de karşılık veriyordum: "Eğer bize saldırmak üzere olan bir yılan ve bir aslan varsa, hangisinin iyi olduğunu söyleriz, aslanın mı yılanın mı?"

Okulumuz, dışarıdaki korkulardan kurtulduğumuz bir sığınak gibiydi. Sınıftaki diğer bütün kızlar doktor olmak istiyorlardı; ama ben mucit olmaya ve Taliban'ı kovacak, silahlarını da yok edecek bir anti-Taliban makinesi yapmaya karar vermiştim. Ancak elbette okulda da tehdit altındaydık. Bazı arkadaşlarım okulu bırakmışlardı. Fazlullah yaptığı yayınlarda kızların evde oturmaları gerektiğini söylemeye devam ediyordu. Adamları da okulları havaya uçurmaya başlamışlardı; özellikle geceleri sokağa çıkma yasağı olduğunda ve çocuklar okulda olmadığında yapıyorlardı bunu.

Havaya uçurulan ilk okul, Matta'da bir devlet kız ilkokulu olan Şavar Zangay'dı. Kimsenin böyle bir şey yapabileceğine inanamıyorduk. Ardından başka pek çok bombalama olayı yaşandı, hemen her gün oluyordu bu. Mingora'da bile patlamalar oluyordu. Ben mutfaktayken iki kez bomba patlamıştı; o kadar yakınımızda olmuştu ki bütün ev sallanmış ve pencerenin üzerindeki pervane yere düşmüştü. Mutfağa gitmekten korkar olmuştum; koşarak girip çıkıyordum.

2008 Şubat'ının son günü, müthiş bir patlama duyduğumuzda ben yine mutfaktaydım. Kulakları sağır eden bir gürültü oldu, çok da yakınımızdaydı. Her zaman yaptığımız gibi, herkesin iyi olup olmadığını anlamak için birbirimize seslendik. "*Haista, Pişo, Bhabi*, Huşhal, Atal!" Sonra birbiri ardına sirenler duyduk, Mingora'nın bütün ambulansları geçiyordu sanki. Hacı Baba Lisesi'nin basketbol sahasında bir intihar bombacısı kendini patlatmıştı. Ücra bir bölgede Taliban'dan kaçmaya çalışırken bir intihar bombacısı tarafından öldürülen, sevilen polis memuru

Cavit İkbal için cenaze namazı kılınmak üzereydi. İkbal Mingoralı olduğu için naaşı, cenaze ve polis töreni için Mingora'ya getirilmişti. Şimdi Taliban yas tutanları da bombalamıştı. Elli beşten fazla insan ölmüştü; aralarında Cavit İkbal'in küçük oğlu ve tanıdığımız pek çok kişi vardı. Münibe'nin ailesinden de on kişi oradaydı ve ya ölmüşler ya da yaralanmışlardı. Münibe yıkılmıştı, bütün kent adeta şok yaşıyordu. Bütün camilerde taziyeler gerçekleştiriliyordu.

"Artık korkuyor musun?" diye sordum babama.

"Geceleri korkumuz güçlü olur, *Cani*," dedi bana. "Ama sabahları, aydınlıkta, cesaretimizi yeniden kazanırız." Bu benim ailem için de geçerliydi. Korkuyorduk ama korkumuz, cesaretimiz kadar güçlü değildi. "Vadimizi Taliban'dan temizlemek zorundayız, ondan sonra kimse bu korkuyu yaşamak zorunda kalmayacak."

Biz Peştular kriz zamanlarında eski, güvendiğimiz yollara başvururuz. Bu yüzden 2008 yılında da Svat'ın yaşlıları, Fazlullah'a meydan okumak için Kaumi Cirga adında bir meclis oluşturdular. Bölgeden üç adam, Muhtar Han Yusufzay, Hurşit Kekeci ve Zahit Han ev ev gezip büyükleri bir araya gelmek konusunda ikna etmeye çalıştılar. Büyüklerin başında yetmiş dört yaşında, beyaz sakallı bir adam olan Abdül Han Halik vardı. Kendisi, zamanında *vali*'nin konuğu olarak Svat'ta misafir edilen İngiltere Kraliçesi'nin koruma görevlilerinden biri olmuştu. Babam yaşlı ya da han olmamasına karşın sözcü olarak seçilmişti çünkü yüksek sesle konuşmaktan korkmuyordu. Peştu dilinde daha şiirsel olmasına karşın, ulusal dilimiz Urducayı ve İngilizceyi de akıcı bir şekilde konuşabiliyordu. Bu da

onun hem içeride hem de Svat'ın dışında etkin bir iletişimci olacağı anlamına geliyordu.

Babam her gün Svat İhtiyarlar Meclisi adına seminerlerde ya da medyada Fazlullah'a meydan okuyordu. "Sen ne yapıyorsun?" diye soruyordu. "Hayatlarımızı ve kültürümüzü mahvediyorsun."

Babam, "Barış için çalışan her organizasyona katılırım," derdi bana. "Eğer bir anlaşmazlığı çözmek ya da bir çatışmadan kurtulmak istiyorsan, yapman gereken ilk şey doğruları söylemektir. Eğer başın ağrırken doktora dişinin ağrıdığını söylersen, o doktor sana nasıl yardımcı olabilir ki? Doğruyu söylemek zorundasın. Doğru, korkuyu yok eder."

Aktivist arkadaşlarıyla, özellikle eski dostları Ahmet Şah, Muhammed Faruk ve Zahit Han ile buluştuğunda, ben de onunla birlikte gidiyordum. Ahmet Şah'ın da bir okulu vardı ve Muhammed Faruk orada çalışıyordu. Bazen okulun bahçesinde toplanıyorlardı. Zahit Han otel sahibiydi ve büyük bir *hücre*'si vardı. Bizim eve geldiklerinde onlara çay götürüyor, sonra da sessizce oturup ne yapmak gerektiği konusundaki tartışmalarını dinliyordum. "Malala sadece Ziyaüddin'in kızı değil," diyorlardı. "Hepimizin kızı."

Peşaver ile İslamabad arasında mekik dokuyorlar, radyoda, özellikle Amerika'nın Sesi ve BBC'de röportajlara katılıyorlardı. Bunları sırayla yapıyorlardı, böylece biri her zaman vadide kalıyordu. İnsanlara Svat'ta yaşananların İslam'la ilgili olmadığını anlatıyorlardı. Babam, Taliban'ın Svat'taki varlığının, ordu ve bürokrasiden birilerinin desteği olmadan mümkün olamayacağını söylüyordu. Dev-

letin aslında vatandaşlarının haklarını koruması gerekir, ancak devlet görevlileriyle devlet dışındakiler arasındaki farkı anlayamadığınızda ve sizi devlet dışındakilere karşı korumak konusunda devlete güvenemediğinizde bu zor bir durumdur.

Ordumuz ve ISI çok güçlüdür ve birçok kişi böyle şeyleri uluorta dillendirmekten hoşlanmaz ama babam ve pek çok arkadaşı korkmuyordu. "Yaptıklarınız halkımıza ve Pakistan'a karşı," diyordu. "Talibanlaşmayı desteklemeyin, bu insanlık dışı. Bize Svat'ın Pakistan'ın iyiliği için feda edildiği söyleniyor ama hiç kimse ya da hiçbir şey devlet için feda edilmemelidir. Devlet, anne gibidir; bir anne de asla çocuklarını terk etmez ya da kandırmaz."

Babam, insanların çoğunun sesini çıkarmayacak olmasından nefret ediyordu. Cebinde, Nazi Almanyası'nda yaşamış Martin Niemöller'in bir şiirini taşıyordu.

Önce komünistleri götürdüler,
Sesimi çıkarmadım, çünkü komünist değildim.
Sonra sosyalistleri götürdüler,
Sesimi çıkarmadım, çünkü sosyalist değildim.
Sonra sendikacıları götürdüler,
Sesimi çıkarmadım, çünkü sendikacı değildim.
Sonra Yahudileri götürdüler,
Sesimi çıkarmadım, çünkü Yahudi değildim.
Sonra Katolikleri götürdüler,
Sesimi çıkarmadım, çünkü Katolik değildim.
Sonra beni götürmeye geldiler,
Benim için sesini çıkaracak hiç kimse kalmamıştı...

Onun haklı olduğunu biliyordum. İnsanlar susarlarsa, hiçbir şey değişmezdi.

Babam okulda bir barış yürüyüşü organize etti ve bizi olanlar hakkında yüksek sesle konuşmak konusunda teşvik etti. Münibe durumu çok güzel ifade etti. "Biz Peştular dine düşkün insanlarız," dedi. "Taliban yüzünden, bütün dünya bizim terörist olduğumuzu iddia ediyor. Durum böyle değil. Biz barışı seviyoruz. Dağlarımız, ağaçlarımız, çiçeklerimiz, vadimizdeki her şey barıştan yana." Bir grup kız, tek özel Peştu kanalı olan ATV Haber'de röportaj verdik ve militan eylemler yüzünden okulu bırakmak zorunda kalan kızlardan söz ettik. Öğretmenler, sorulara nasıl cevap vermemiz gerektiği konusunda bizi önceden hazırlamışlardı. Röportaj yapılan tek kişi ben değildim. On bir ya da on iki yaşlarındayken, röportajlara hep birlikte katılıyorduk ama on üç ya da on dört yaşına girdiğimizde, arkadaşlarımın erkek kardeşleri ve babaları onlara izin vermemeye başladılar. Çünkü kızlar ergenlik dönemine girmişlerdi ve artık örtünmeleri gerekiyordu. Ayrıca korkuyorlardı.

Bir gün, ülkemizin en büyük haber kanallarından biri olan Geo'ya çıktım. Ofislerinde ekranlarla kaplı bir duvar vardı. Bu kadar kanalı görünce şaşırdım. Sonra da düşündüm. *Medyanın röportajlara ihtiyacı var. Küçük bir kızla röportaj yapmak istiyorlar ama kızlar korkuyor; korkmasalar bile aileleri izin vermiyor. Benim korkmayan ve yanımda olan bir babam var. Bana 'Sen bir çocuksun ve konuşmak senin hakkın' dedi.* Verdiğim röportajların sayısı arttıkça, kendimi daha güçlü hissediyordum ve daha fazla destek görüyordum. Yalnızca on bir yaşındaydım ama daha büyük gösteriyordum. Med-

ya, genç bir kızın görüşlerini duymaktan hoşnut görünüyordu. Bir gazeteci benim için *takra cinai*, yani "pırıl pırıl parlayan bir küçük hanım" demişti. Bir başkası da benim yaşımın üzerinde bir akıl ve olgunluğa sahip olduğumu söylemişti. Yüreğimde, Allah'ın beni koruyacağına dair bir inanç vardı. Eğer haklarımı, kızların haklarını savunmak için konuşuyorsam, yanlış bir şey yapmıyorum demekti. Bunu yapmak benim görevimdi. Allah böyle durumlarda nasıl davrandığımızı görmek ister. Kuran'da bir söz vardır: "Batıl yok olmaya mahkûmdur, hak hâkim olacaktır." *Eğer bir adam, Fazlullah, her şeyi mahvedebiliyorsa, neden bir kız değiştiremesin?* diye düşünüyordum. Her gece Allah'a bana güç vermesi için yalvarıyordum.

Svat medyası, Taliban'a olumlu yer vermek konusunda baskı altındaydı; hatta bazıları Taliban'ın sözcüsü Müslim Han'dan "Okul Dede" diye söz ediyordu, oysa gerçekte adam okulları yok ediyordu. Ancak birçok yerel gazeteci, vadide olanlar yüzünden mutsuzdu ve bize güçlü bir platform sunuyorlardı; çünkü biz onların cesaret edemediği şeyleri söylüyorduk.

Bizim arabamız yoktu; bu yüzden röportajlara *rikşa* ile gidiyorduk ya da bizi babamın arkadaşlarından biri götürüyordu. Bir gün babamla birlikte, Vasatullah Han adında ünlü bir köşe yazarının talk-show programına katılmak üzere Peşaver'deki BBC Urdu kanalına gittik. Babamın arkadaşı Fazal Mevla ve kızı da bizimle birlikte gelmişlerdi. İki baba ve iki kız. Taliban'ı Müslim Han temsil edecekti ama o stüdyoda değildi. Ben biraz gergindim ama bunun çok önemli olduğunu biliyordum çünkü Pakistan'ın her yerinde pek çok insan bizi dinleyecekti. "Taliban ne cü-

retle benim temel eğitim hakkımı elimden alır?" dedim. Müslim Han'dan cevap gelmedi çünkü onun telefon röportajı önceden kaydedilmişti. Bir kayıt, canlı sorulara nasıl cevap verebilir ki?

Daha sonra insanlar beni kutladılar. Babam güldü ve benim politikaya atılmam gerektiğini söyledi. "Küçücük bir çocukken bile politikacı gibi konuşurdun," diye takıldı bana. Ama ben röportajlarımı dinlemezdim hiç. Bunların çok çok küçük adımlar olduğunu biliyordum.

Bizim sözlerimiz bahar rüzgârında savrulan okaliptüs çiçekleri gibiydi. Okullar yıkılmaya devam ediyordu. 7 Ekim 2008 gecesi, uzaklarda bir dizi patlama olduğunu duyduk. Ertesi sabah, maskeli militanların kızlara yönelik Sangota Rahibe Okulu'na ve erkeklere yönelik Excelsior Koleji'ne girdiklerini, patlayıcı maddelerle bu okulları havaya uçurduklarını duyduk. Öğretmenler daha önce tehditler aldıkları için okulu tahliye etmişlerdi. Bunlar ünlü okullardı; özellikle Sangota son *vali* döneminden beri varlığını sürdürüyor ve akademik başarısıyla tanınıyordu. Aynı zamanda büyüktüler; Excelsior'un 2000, Sangota'nın ise 1000'den fazla öğrencisi vardı. Babam bombalama olayından sonra bölgeye gitmiş ve okulların yerle bir olduğunu görmüştü. Kırık tuğla ve yanmış kitap yığınları arasında televizyon muhabirleriyle röportajlar yapmış ve eve dehşet içinde dönmüştü. "Tam bir enkaz," demişti.

Babam yine de umudunu kaybetmemişti, bu yıkımların sona ereceği günlerin geleceğine inanıyordu. Onu en çok üzen, yıkılan okulların yağmalanmasıydı. Mobilyalar, kitaplar, bilgisayarlar, hepsi bölge halkı tarafından çalınıyordu. Babam bunları duyunca ağladı. "Cesetlerin üzerine üşüşen akbabalar gibiler," diyordu.

Ertesi gün, Amerika'nın Sesi'nde canlı yayına çıktı ve saldırıları öfkeyle lanetledi. Taliban'ın sözcüsü Müslim Han telefondaydı. "Bu iki okul size ne yaptı da onları bombaladınız?" diye sordu babam ona.

Müslim Han, Sangota'nın Hıristiyanlık öğreten bir rahibe okulu olduğunu, Excelsior'da ise kızlı-erkekli eğitim verildiğini söyledi. "İkisi de yanlış!" diye karşılık verdi babam. "Sangota 1960'lardan beri var ve kimseyi Hıristiyan yapmadı. Hatta öğrencilerinin arasından İslam'a dönenler oldu. Excelsior'un ise sadece ilkokul kısmında karma eğitim var."

Müslim Han cevap vermedi. "Ya kendi kızları?" diye sordum babama. "Onların eğitim görmelerini de istemiyorlar mı?"

Okul müdiremiz Madam Marya, Sangota'da eğitim görmüştü; kız kardeşi Ayeşa da orada öğrenciydi. O ve diğer Sangota kızları bizim okula nakledildiler. Verilen aylık okul ücretleri hiçbir zaman bizim bütün giderlerimizi karşılamaya yetmiyordu, bu nedenle yeni öğrencilerin gelmesi çok iyi olacaktı ama babam yine de mutsuzdu. Gidebildiği her yere gidiyor, iki okul binasının yeniden inşa edilmesini talep ediyordu. Bir gün bir toplantıda konuşmuş, izleyicilerden birinin bebeğini kucağına almış ve "Bu kız bizim geleceğimiz. Onun cahil kalmasını ister miyiz?" diye sormuştu. Kalabalık, kızlarının eğitiminden vazgeçmektense kendilerini feda edecekleri konusunda hemfikir olmuştu. Yeni kızların dehşet verici hikâyeleri vardı. Ayeşa, bir gün Sangota'dan evine dönerken nasıl yolda bir Taliban üyesinin bir polisin kesik kafasını saçlarından tutup havaya kaldırdığını, kafadan kanlar aktığını gördüğünü an-

lattı. Sangota kızları aynı zamanda çok başarılı öğrencilerdi, bu da rekabetin artması anlamına geliyordu. İçlerinde biri, Rida, mükemmel bir konuşmacıydı. Münibe ve ben onunla iyi arkadaş olmuştuk. Bu zaman zaman kavgalara neden oluyordu çünkü üç, tehlikeli bir sayıdır. Münibe bazen okula yemek getiriyor ama tek bir yedek çatalı oluyordu. "Sen benim arkadaşım mısın, Rida'nın mı?" diye soruyordum ona.

Gülerek, "Üçümüz de iyi arkadaşlarız," diyordu.

2008 yılı sonuna gelindiğinde, yaklaşık 400 okul Taliban tarafından yıkılmıştı. Başkan Asıf Zerdari yönetimi altında yeni bir hükümetimiz vardı. Kendisi Benazir'in dul kalan kocasıydı ama Svat'ı pek umursamıyor gibiydiler. Herkese, Zerdari'nin kendi kızları Svat'ta okula gidiyor olsaydı, her şeyin farklı olacağını söylüyordum. Bütün ülkede intihar bombaları patlıyordu, İslamabad'daki Marriot Otel bile havaya uçurulmuştu.

Svat'ta kent ve kasabalarda olmak ücra yerlerde olmaktan daha iyiydi; bu yüzden ailemizin birçok üyesi gelip bizimle birlikte yaşamaya başlamıştı. Evimiz küçüktü ve eskiden beri bizimle birlikte yaşayan kuzenlerle iyice kalabalık olmuştu. Yapacak pek bir şey yoktu. Artık sokakta ya da çatıda kriket oynayamıyorduk. Avluda sürekli misket oynuyorduk. Ben kardeşim Huşhal ile sürekli kavga ediyordum, o da ağlayarak anneme koşuyordu. Tarihte Huşhal ile Malala'nın iyi anlaştıkları görülmemiştir.

Saçlarımı değişik şekillere sokmayı seviyordum ve banyodaki aynanın karşısında saatlerce dikilip, filmlerde gördüğüm saç modellerini deniyordum. Ben sekiz ya da dokuz yaşına gelene kadar, annem saçımı erkek kardeş-

leriminki kadar kısa keserdi çünkü bitten korkuyordu. Aynı zamanda kısa saçın yıkanması ve taranması da kolay oluyordu, çünkü uzun saç örtünün altında karışabilirdi. Ancak sonunda annemi saçlarımı omuzlarıma kadar uzatmama izin vermesi için ikna etmiştim. Münibe'nin dümdüz saçlarının aksine, benim saçlarım dalgalıydı. Ben de saçlarımı bukle bukle yapmayı ya da örmeyi seviyordum. "Orada hâlâ ne yapıyorsun *Pişo*?" diye bağırırdı annem. "Konuklarımızın banyoyu kullanmaları gerek ve herkes seni beklemek zorunda kalıyor!"

En kötü zamanlardan biri, 2008 yılının Ramazan ayıydı. Ramazan ayında gündüz saatleri boyunca bir Müslüman'ın ağzına yemek ya da su giremez. Taliban elektrik santralini bombalamıştı; bu yüzden elektrikler kesikti. Birkaç gün sonra gaz boru hattı da bombalandı ve gazımız da kesildi. Marketten aldığımız tüpgazların fiyatı iki katına çıkmıştı. Bu yüzden annem köyde olduğu gibi ateşin üzerinde yemek pişirmek zorunda kalıyordu. Şikâyet etmiyordu. Yemek pişirilmesi gerekiyordu, o da pişiriyordu. Bizden çok daha kötü durumda olanlar vardı. Ancak temiz su yoktu ve insanlar koleradan ölmeye başlamışlardı. Hastane bütün hastalarla baş edemiyordu ve insanları tedavi etmek için dışarıya büyük çadırlar kurmak zorunda kalıyorlardı.

Evde jeneratörümüz yoktu ama babam okula bir jeneratör almıştı. Bir kuyudan temiz su pompalanıyordu; mahalledeki çocuklar da gelip oradan su alıyorlardı. Her gün kuyunun önünde kuyruklar oluşuyor, insanlar sürahilerini, şişelerini, varillerini doldurmak için bekliyorlardı. Komşularımızdan biri korkmuştu. "Ne yapıyorsunuz

siz?" dedi. "Taliban sizin Ramazan ayında su verdiğinizi öğrenirse, bizi bombalarlar!"

Babam da insanların bombayla ölmezlerse susuzluktan öleceklerini söyleyerek karşılık verdi.

Okul gezilerine ya da pikniğe gittiğimiz o eski günler, rüya gibi geliyordu. Artık kimse güneş battıktan sonra evinden çıkamıyordu. Teröristler, kayak pistini ve Malam Cabba'da eskiden turistlerin kaldığı büyük bir oteli bile bombalamışlardı. Tatil cenneti, turistlerin bir daha asla adım atmayacağı bir cehenneme dönüşmüştü.

Derken, 2008 yılı sonunda, Fazlullah'ın yardımcısı Mevlana Şah Duran, radyoda bütün kız okullarının kapanacağını duyurdu. 15 Ocak'tan itibaren hiçbir kızın okula gitmeyeceğini söyleyerek herkesi uyardı. Önce bunun şaka olduğunu sandım. "Okula gitmemizi nasıl engellerler?" diye sordum arkadaşlarıma. "Buna hakları yok, yetkileri de yok. Cin olmadan adam çarpmaya kalkıyorlar."

Diğer kızlar benimle aynı fikirde değillerdi. "Onlara kim engel olacak?" dediler. "Şimdiye kadar yüzlerce okulu yıktılar. Kimse bir şey yapmadı."

Babam, Svat halkının ve öğretmenlerin, geriye tek bir sınıf, tek bir öğretmen ve tek bir öğrenci kalana kadar çocukları eğitmeye devam edeceğini söylerdi. Annemle babam hiçbir zaman benim okulu bırakmam gerektiğini ima etmediler. Okulu sevmemize karşın, Taliban bize engel olmaya kalkana kadar, eğitimin ne kadar önemli olduğunu anlayamamıştık. Okula gitmek, kitap okumak, ödevlerimizi yapmak yalnızca zaman geçirmenin bir yolu değildi, bizim geleceğimizdi.

O kış kar yağdı ve biz de kardan ayılar yaptık ama çok

keyifsizdik. Kışın Taliban dağlara çekilip ortadan kayboluyordu ama biz onların geri döneceklerini biliyorduk; bundan sonra neler olacağı konusunda hiçbir fikrimiz yoktu. Okulun yeniden açılacağına inanıyorduk. Taliban kalemlerimizi ve kitaplarımızı alabilirdi ama beyinlerimizi düşünmekten alıkoyamazdı.

12

Kanlı Meydan

Cesetler geceleri meydana atılıyordu, böylece insanlar sabahleyin işlerine giderken onları görebiliyorlardı. Genellikle cesetlere "Bir ordu ajanının başına bu gelir işte" ya da "Saat 11'e kadar bu cesede dokunmayın, yoksa sıra size gelir" gibi notlar iliştirilmiş oluyordu. Cinayetlerin işlendiği kimi gecelerde depremler de oluyordu; bu insanların daha da fazla korkmasına yol açıyordu çünkü her doğal felaketle insani bir felaket arasında bağlantı kuruyorduk.

Şabana'yı 2009 yılının Ocak ayında çok soğuk bir gecede öldürdüler. Mingora'nın dansçıları ve müzisyenleriyle ünlü dar sokaklarından biri olan Banr Pazar'da oturuyordu Şabana. Babası, bir grup adamın kızının kapısını çaldığını ve ondan kendileri için dans etmesini istediklerini söylemişti. Şabana, dans kıyafetlerini giymeye gitmiş, onlar için dans etmek üzere geri döndüğünde, adamlar silahlarını çıkarmışlar ve onu boğazını kesmekle tehdit etmişler. Bu olay akşam saat dokuzda, sokağa çıkma yasağı başladıktan sonra olmuş. İnsanlar, Şabana'nın çığlık attığını duymuşlar. "Söz veriyorum, bırakacağım! Bir daha şar-

kı söylemeyeceğim ve dans etmeyeceğim, söz veriyorum! Bırakın beni, Allah aşkına! Ben bir kadınım, Müslümanım! Öldürmeyin beni!" Sonra silahlar patlamış ve Şabana'nın kurşunlarla delik deşik olmuş bedeni, sürüklenerek Yeşil Meydan'a götürülmüş. Oraya o kadar çok ceset bırakılıyordu ki insanlar bu meydana Kanlı Meydan demeye başlamışlardı.

Şabana'nın ölümünü ertesi sabah duyduk. Fazlullah, Molla FM'de, onun ahlaksız kişiliği yüzünden ölümü hak ettiğini, Banr Pazar'da dans ederken ya da şarkı söylerken yakalanan diğer kızların da birer birer öldürüleceğini söyledi. Svat'ta müziğimizle ve sanatımızla gurur duyardık ama artık birçok dansçı Lahor'a ya da Dubai'ye kaçıyordu. Müzisyenler gazetelere ilan veriyorlar, müziği bıraktıklarını söylüyorlar, Taliban'ı teskin etmek için dindar yaşamlar süreceklerine dair söz veriyorlardı.

İnsanlar Şabana'nın kötü kişiliğinden söz ederlerdi ama erkeklerimiz hem onun dansını izlemek isterler hem de dansçı olduğu için onu hor görürlerdi. Bir hanın kızı bir berberin oğluyla ve bir berberin kızı bir hanın oğluyla evlenemez. Biz Peştular ayakkabılara bayılırız ama ayakkabıcıyı sevmeyiz; şallarımızı ve battaniyelerimizi severiz ama bunları ören kişiye saygı duymayız. El işçileri toplumumuza büyük katkıda bulunmuşlardır ama değerleri bilinmemiştir. Birçoğunun Taliban'a katılmasının nedeni buydu; sonunda bir statü ve güç elde edeceklerdi.

Aynı şekilde insanlar Şabana'nın dansını izlemeye bayılıyorlardı ama ona saygı duymuyorlardı, bu nedenle öldürüldüğünde de seslerini çıkarmadılar. Bazıları, ya Taliban'dan korktukları ya da ona saygı duydukları için Şa-

bana'nın ölümünü onayladılar bile. "Şabana Müslüman değildi," diyorlardı. "O kötüydü ve haklı yere öldürüldü."

Bunun yaşadığımız günlerin en kötüsü olduğunu söyleyemem. Şabana'nın cinayete kurban gittiği sıralarda, her gün en kötü gün gibi görünüyordu. Her an en kötü andı. Her yerden kötü haberler geliyordu; şunun evi bombalanmış, bu okul yıkılmış, birileri ortalık yerde kırbaçlanmış... Hikâyeler bitmek bilmiyor ve insanı tüketiyordu. Şabana'nın ölümünden iki hafta sonra, Matta'da şalvarını Taliban'ın uyguladığı şekilde bileklerinin üzerine çekmeyi reddeden bir öğretmen öldürüldü. Bu öğretmen, Taliban üyelerine, İslam'da böyle bir gereklilik olmadığını söylemişti. Adamlar da onu asmışlar, sonra da babasını vurmuşlardı.

Taliban'ın ne yapmaya çalıştığını anlayamıyordum. "Dinimizi istismar ediyorlar," diyordum röportajlarda. "Başınıza bir silah dayasam ve İslam'ın doğru din olduğunu söylesem, İslam'ı kabul edebilir miydiniz? Eğer bu dünyadaki her insanın Müslüman olmasını istiyorlarsa, neden önce kendilerini iyi Müslümanlar gibi göstermiyorlar?"

Babam artık eve sürekli tanık olduğu ya da gördüğü korkunç şeyler yüzünden sarsılmış halde geliyordu. Polislerin kafaları kesiliyor ve kesik kafalar kentte dolaştırılıyordu. Başlangıçta Fazlullah'ı savunanlar, onun adamlarının İslam'ın gerçek öncüleri olduğuna inananlar, ona altın verenler bile artık aleyhinde konuşmaya başlamışlardı. Babam, kocası başka bir ülkede çalışırken Taliban'a cömert bir bağışta bulunan bir kadından söz etmişti bana. Kocası geri döndüğünde, kadının bütün altınlarını bağışladığını

görünce çok öfkelenmişti. Bir gece köylerinde küçük bir patlama olmuş ve kadın ağlamıştı. "Ağlama," demişti kocası. "Bu senin küpelerinin ve hızmalarının sesi. Şimdi de broşlarının ve bileziklerinin sesini dinle."

Yine de hâlâ çok az insan sesini çıkarıyordu. Babamın üniversitedeki eski rakibi İhsan ül Hak Hakkani İslamabad'da gazeteci olmuş ve Svat'taki durumla ilgili bir konferans düzenlemişti. Svat'tan konuşmak üzere davet ettiği hukukçu ve akademisyenlerden hiçbiri gelmemişti. Sadece babam ve birkaç gazeteci gitmişti. İnsanlar, Taliban'ın bölgede kalıcı olduğuna ve onunla iyi geçinmeleri gerektiğine karar vermiş gibiydiler. "Taliban'da olduğunuz sürece %100 yaşam garantiniz var," diyorlardı. Bu yüzden genç erkeklerini gönüllü olarak Taliban'a veriyorlardı. Taliban insanların evlerine geliyor, Kalaşnikof almak için para istiyor ya da onlarla birlikte savaşması için oğullarını vermelerini talep ediyordu. Zenginlerin pek çoğu kaçıyordu. Yoksulların kalmaktan ve hayatta kalabilmek için ellerinden geleni yapmaktan başka çareleri yoktu. Erkeklerimizin birçoğu çalışmak için madenlere ya da Körfez'e giderek ailelerini babasız bırakmışlardı. Oğlanlar da kolay avdı.

Tehditler giderek yaklaşıyordu. Bir gün Ahmet Şah, tanımadığı insanlardan onu öldüreceklerine dair bir uyarı aldı. Bunun üzerine, vadimizde olup bitenlerle ilgili farkındalığı artırmak için bir süreliğine İslamabad'a gitti. O dönemle ilgili en kötü şeylerden biri, birbirimizden şüphe duymaya başlamamızdı. Babama çevrilen parmaklar bile vardı. "İnsanlarımız öldürülüyor ama bu Ziyaüddin hiç çenesini tutmadığı halde hâlâ hayatta! Gizli ajan filan olmalı!" Aslında babam da tehdit ediliyor ama bize söylemi-

yordu. Peşaver'de, ordunun Taliban'a karşı harekete geçip Taliban komutanlarının peşine düşmesini talep ettiği bir basın toplantısı düzenlemişti. O toplantıdan sonra, babama Molla FM'de Şah Duran'ın onu tehdit ettiğini söylemişlerdi.

Babam bu söylenenleri önemsemiyor görünüyordu. Ama ben endişeliydim. Babam sözünü hiç sakınmıyordu ve birçok grup ve komiteye dahildi; genellikle eve gece yarısı geliyordu. Taliban'ın onu almaya gelmesi olasılığına karşı, bizi korumak için bir arkadaşının evinde kalmaya başlamıştı. Bizim gözlerimizin önünde öldürülme düşüncesine tahammül edemiyordu. O geri dönene ve kapıyı kilitleyene kadar uyuyamıyordum. Babam evdeyken, annemle arka bahçedeki duvara bir merdiven dayıyorduk; böylece bir tehlike durumunda o merdivenden inip kaçabilirdi. Babam bu fikre gülmüştü. "Belki sincap Atal bunu yapabilir ama ben yapamam!"

Annem sürekli Taliban'ın gelmesi halinde ne yapabileceğine dair planlar hazırlamaya çalışıyordu. Mesela yastığının altında bir bıçakla uyumayı düşündü. Ben gizlice tuvalete girip polisi arayabileceğimi söyledim. Kardeşlerim ve ben bir tünel kazmayı düşündük. Ben bir kez daha Taliban'ı yok edebilmek için sihirli bir değneğim olsun diye dua ettim.

Bir gün küçük kardeşim Atal'ın ateşli bir şekilde toprağı kazdığını gördüm. "Ne yapıyorsun?" diye sordum ona. "Mezar kazıyorum," dedi. Haber bültenlerimiz, ölüm ve cinayet haberleriyle doluydu. Bu yüzden Atal'ın tabut ve mezarları düşünmesi normaldi. Saklambaç ve hırsız-polisçilik yerine çocuklar artık Taliban'a karşı askercilik oy-

nuyorlardı. Dallardan roketler yapıyorlar, sopaları Kalaşnikof niyetine kullanıyorlardı. Terör onlar için oyun haline gelmişti.

Bizi koruyacak kimse yoktu. Hükümet temsilcimiz Siyet Cavit Taliban toplantılarına gidiyor, onların camisinde namaz kılıyor, toplantılarına önderlik ediyordu. Kusursuz bir Taliban üyesi olmuştu. Taliban'ın hedeflerinden biri, sivil toplum örgütleriydi; bunların İslam'a aykırı olduğunu söylüyorlardı. Sivil toplum örgütleri, Taliban'dan tehdit mektupları aldıklarında ve yardım istemek için hükümet temsilcisine gittiklerinde, adam onları dinlemiyordu bile. Bir keresinde bir toplantıda babam onun üzerine gitmişti. "Sen kimin emirlerini uyguluyorsun? Fazlullah'ın mı yoksa devletin mi?" Hani bir söz vardır: "İmam bunu yaparsa cemaat ne yapmaz?" Eğer bölgenizdeki en yüksek düzeyli yetkili Taliban'a katılıyorsa, o zaman Talibanlaşma normal hale gelir.

Pakistan'da komplo teorilerini severiz; pek çok komplo teorimiz vardı. Bazıları, yetkili makamların Taliban'ı kasten teşvik ettiğine inanıyordu. Ordunun Taliban'ı Svat'ta istediğini çünkü Amerikalıların insansız hava araçlarını havalandırmak için orada bir hava üssünü kullanmayı arzuladığını söylüyorlardı. Taliban vadideyken, hükümetimiz Amerika'ya, "Size yardım edemiyoruz çünkü bizim kendi dertlerimiz var," diyebilirdi. Bu aynı zamanda ordumuzun Taliban'ı durdurmaya çalışmak yerine onlara yardımcı olduğuna yönelik giderek artan Amerikan eleştirisine cevap vermenin de bir yoluydu. Artık devletimiz, "Sizin paranızı aldığımızı ve bu teröristlere yardım ettiğimizi söylüyorsunuz ama öyle olsa, neden bize saldırsınlar ki?" diyebilirdi.

"Taliban kesinlikle görünmeyen güçlerin desteğini alıyor," diyordu babam. "Ama olanlar o kadar basit değil, anlamaya çalıştıkça daha karmaşık hale geliyor."

O yıl, 2008'de, devlet Sufi Muhammed'i, yani TNŞM'nin kurucusunu bile hapisten çıkardı. Sufi Muhammed'in, damadı Fazlullah'tan daha ılımlı olduğu söyleniyordu. Onun Svat'ta şeriat kanunlarını uygulamak üzere devletle bir barış anlaşması yapacağına ve bizi Taliban şiddetinden kurtaracağına dair umutlar vardı. Babam da bundan yanaydı. Bunun son olmayacağını biliyorduk ama babam eğer şeriat kanunları uygulanırsa, Taliban'ın uğruna savaşacağı bir şey kalmayacağını öne sürüyordu. O zaman silahlarını bırakmak ve sıradan insanlar gibi yaşamak zorunda kalacaklardı. Eğer bunu yapmazlarsa, gerçekte ne oldukları ortaya çıkacaktı.

Ordunun silahları hâlâ Mingora'ya tepeden bakan dağlara çevriliydi. Yataklarımızda yatıyor ve bütün gece onların *bum bum* seslerini dinliyorduk. Beş, on, on beş dakika duruyorlar, sonra biz uykuya dalar gibi olunca yeniden başlıyorlardı. Bazen kulaklarımızı tıkıyor ya da başlarımızı yastıkların altına gömüyorduk. Ama silahlar o kadar yakındaydı ki gürültü engellenemeyecek kadar şiddetli oluyordu. Sonra, ertesi sabah, televizyonda Taliban'ın yeni cinayetleriyle ilgili haberler duyuyor ve ordunun bütün o patlayan top ve silahlarla ne yaptığını merak ediyorduk, çünkü Molla FM'in günlük yayınlarına bile engel olamıyorlardı.

Hem ordu hem de Taliban güçlüydü. Bazen aynı anayollar üzerinde barikatlarının arasındaki mesafe bir kilometreden az oluyordu. Bizi durduruyorlardı ama birbir-

lerinin varlığından habersiz görünüyorlardı. Bu inanılmazdı. Kimse bizim neden savunulmadığımızı anlayamıyordu. İnsanlar onların bir madeni paranın iki yüzü olduğunu söylüyorlardı. Babam, biz sıradan insanların bir su değirmeninin iki taşı arasına sıkışıp kalmış bir buğday tanesi gibi olduğumuzu söylüyordu. Ama yine de korkmuyordu. Sesimizi çıkarmaya devam etmemiz gerektiğini savunuyordu.

Ben de bir insanım sonuçta; ne zaman silah sesleri duysam, kalbim deli gibi çarpmaya başlıyordu. Bazen çok korkuyordum ama bir şey söylemiyordum ve bu benim okula gitmekten vazgeçeceğim anlamına gelmiyordu. Ama korku çok güçlüdür ve insanların Şabana'ya karşı tavır almasının nedeni de bu korkuydu nihayetinde. Terör insanları zalimleştiriyordu. Taliban hem Peştu değerlerimizi hem de İslami değerleri ezip geçmişti.

Stephen Hawking'in *Zamanın Kısa Tarihi* kitabını okuyarak kafamı dağıtmaya çalışıyordum. Evrenin nasıl oluştuğu, zamanın geriye doğru işleyip işleyemeyeceği gibi önemli sorulara cevap veren bir kitaptı bu. O zamanlar daha on bir yaşındaydım ve zamanın geriye doğru işlemesini çok istiyordum.

Biz Peştular intikamın soğuk yenen bir yemek olduğunu biliriz. Yanlış bir şey yaptığınızda da sonuçlarına katlanırsınız. "İyi de bu ne zaman olacak?" diye sorup duruyorduk kendimize.

13

Gül Makai'nin Günlüğü

O karanlık günlerden birinde, babam Peşaver'de BBC radyo muhabiri olan arkadaşı Abdül Hay Kakar'dan bir telefon aldı. Taliban baskısı altında yaşamın nasıl olduğuyla ilgili bir günlük yazacak bir kadın öğretmen ya da öğrenci arıyorlardı. Kakar, Svat'taki felaketin insani yanını göstermek istiyordu. Önce Madam Maryam'ın kardeşi Ayeşa kabul etti ama sonra babası bunu öğrendi ve çok tehlikeli olduğunu söyleyerek ona izin vermedi.

Babamın bundan söz ettiğini duyduğumda, "Neden ben yapmıyorum?" dedim. İnsanların olanları öğrenmesini istiyordum. Eğitim bizim hakkımız, dedim. Şarkı söylemek de öyle. İslam bize bu hakkı tanıyor, ayrıca her kız ve erkek çocuğunun okula gitmesi gerektiğini söylüyor. Kuran bilginin peşinden koşmamız, çok çalışmamız ve dünyamızın gizemlerini öğrenmemiz gerektiğini söylüyor.

Daha önce hiç günlük tutmamıştım ve nasıl başlayacağımı bilmiyordum. Bilgisayarımız vardı ama sık sık elektrik kesintileri oluyordu ve çok az yerde internet erişimi mevcuttu. Bu nedenle, Hay Kakar beni akşam annemin

cep telefonundan arayacaktı. Kendisi de bizi korumak için karısının cep telefonunu kullanıyordu. Kendi telefonunun istihbarat servisleri tarafından dinlendiğini söylemişti. O bana rehberlik edecek, günlerimin nasıl geçtiğiyle ilgili sorular soracak, küçük anekdotlar anlatmamı ve hayallerimden söz etmemi isteyecekti. İkimiz de Peştu olduğumuz halde yarım saat ya da kırk beş dakika boyunca Urdu dilinde konuşuyorduk çünkü blog Urdu dilinde olacaktı ve Kakar sesin olabildiğince gerçekçi olmasını istiyordu. Sonra o, benim sözlerimi yazıya döküyor ve bunlar haftada bir kez BBC Urdu internet sitesinde yayınlanıyordu. Kakar bana Anne Frank'tan söz etti. Savaş sırasında ailesiyle birlikte Amsterdam'da Nazilerden saklanan, on üç yaşında, Yahudi bir kızdı Anne. Dar alandaki sıkışık yaşamları, gündelik yaşantıları, kendi duyguları hakkında bir günlük tutmuştu. Kaderi çok acıklıydı çünkü sonunda aile ele veriliyor ve tutuklanıyordu. Anne de henüz on beş yaşındayken bir toplama kampında ölmüştü. Daha sonra yayımlanan günlüğü çok güçlü bir tarihi belgeydi.

Hay Kakar bana gerçek adımı kullanmamın çok tehlikeli olabileceğini söyledi ve Gül Makai rumuzunu önerdi. Bu "peygamberçiçeği" anlamına geliyordu ve Peştu halk edebiyatında bir kadın kahramanın adıydı. *Romeo ve Jüliet*'i hatırlatan bu hikâyede Gül Makai ve Musa Han okulda tanışıp birbirlerine âşık oluyorlardı. Ancak ikisi farklı aşiretlerdendi, bu yüzden aşkları savaşa neden oluyordu. Ne var ki Shakespeare'in oyununun aksine, bu hikâye trajik bir biçimde son bulmuyordu. Gül Makai büyüklerine savaşın kötü olduğunu anlatmak için Kuran'dan yararlanıyordu. Sonunda iki aşiret savaşmayı bırakıyor ve âşıkların birleşmesine izin veriyordu.

Günlüğümün ilk bölümü 3 Ocak 2009'da KORKUYORUM başlığıyla yayımlandı. "Dün gece askeri helikopterler ve Taliban ile dolu çok kötü bir rüya gördüm. Svat'ta askeri operasyonlar başladığından beri böyle rüyalar görüyorum." Taliban fermanı yüzünden okula gitmekten korktuğumu, sürekli omzumun üzerinden geriye baktığımı yazdım. Bir gün okuldan eve dönerken yaşadığım olayı da anlattım. "Arkamda bir adamın 'Seni öldüreceğim,' dediğini duydum. Adımlarımı hızlandırdım. Bir süre sonra beni takip edip etmediğini anlamak için arkama baktım. Onun cep telefonuyla konuştuğunu görünce çok rahatladım. Başka biriyle konuşuyormuş meğer."

Sözlerimi internet sitesinde görünce çok heyecanlandım. Başlangıçta biraz utanıyordum ama bir süre sonra Hay Kakar'ın benden ne tür şeyler anlatmamı istediğini anladım ve kendime güvenim arttı. Kişisel duygularımdan söz etmemi ve onun deyimiyle "vurucu cümleler" kurmamı istiyordu. Aynı zamanda günlük aile yaşantımla Taliban korkusunu karıştırarak anlatmalıydım.

Okuldan çok söz ediyordum çünkü hayatlarımızın merkezinde okul vardı. Lacivert okul üniformamı çok seviyordum ama bize bunun yerine düz kıyafetler giymemiz ve kitaplarımızı örtülerimizin altına saklamamız öğütlenmişti. Günlüğümün başlıklarından biri RENKLİ GİYSİLER GİYMEK YOK idi. Bu başlığın altında şunları yazmıştım: "Bir gün okula gitmeye ve üniformamı giymeye hazırlanırken, müdürümüzün öğüdünü hatırladım. O gün en sevdiğim pembe elbisemi giymeye karar verdim."

Burka ile ilgili de yazmıştım. Çok küçük yaştaysanız, burkayı seversiniz çünkü bunu giymek harikadır. Ama

burka giymeye zorlanmak, farklı bir meseledir. Ayrıca yürümeyi zorlaştırır! Günlüğümdeki yazılardan biri, annem ve kuzinimle birlikte Çin Pazarı'na alışverişe gittiğimizde yaşadığımız bir olayla ilgiliydi. "Orada bir dedikodu duymuştuk. Bir gün burka giyen bir kadın takılıp düşmüş. Bir adam ona yardım etmeye çalıştığında, kadın reddetmiş ve 'Bana yardım etme, kardeş, çünkü bu Fazlullah'a büyük zevk verir,' demiş. Alışveriş yapacağımız dükkâna girdiğimizde, dükkân sahibi güldü ve bizim intihar bombacısı olabileceğimizden korktuğunu söyledi. Çünkü birçok intihar bombacısı burka giyiyormuş."

Okulda herkes günlükten söz etmeye başlamıştı. Hatta bir kız yazıların çıktısını almıştı, getirip babama gösterdi.

"Çok güzel," dedi babam imalı bir gülümsemeyle.

İnsanlara o günlüğü yazanın ben olduğumu söylemek istiyordum ama BBC muhabiri bunu yapmamamı, çok tehlikeli olabileceğini söylemişti. Nedenini anlayamıyordum, sonuçta ben bir çocuktum, kim bir çocuğa saldırmak isterdi ki? Ancak bazı arkadaşlarım, günlükte anlatılan olayları hatırlamışlardı. Ben de bir yazıda şöyle diyerek neredeye her şeyi açık etmiştim: "Annem rumuzum Gül Makai'yi çok sevdi ve babama takılarak asıl adımı değiştirmemiz gerektiğini söyledi... Ben de rumuzumu seviyorum çünkü asıl adım 'çilekeş' anlamına geliyor."

Gül Makai'nin günlüğü uzak yerlerde de ilgi görüyordu. Bazı gazetelerde günlükten bölümler yayınlıyorlardı. BBC, başka bir kıza seslendirme yaptırarak günlüğü kaydetmeye bile başlamıştı. Ben de kalemin ve kalemden çıkan sözcüklerin makineli tüfeklerden, tanklardan ya da helikopterlerden daha güçlü olabileceğini fark etmiştim.

Nasıl mücadele edeceğimizi öğreniyorduk. Konuştuğumuzda ne kadar güçlü olabileceğimizi öğreniyorduk.

Öğretmenlerimizden bazıları okula gelmiyorlardı artık. Biri, Molla Fazlullah'ın ona İmam Deri'deki merkezinin inşaatında yardım etmesini emrettiğini söylemişti. Bir diğeri yolda kafası kesilmiş bir ceset gördüğünü ve öğretmenlik yaparak hayatını daha fazla tehlikeye atamayacağını anlatmıştı. Birçok kişi korkuyordu. Komşularımız, Taliban'ın onlara evli olmayan kızlarını camiye bildirmeleri yönünde talimat verdiğini söylüyorlardı; böylece bu kızlar evlendirilebilecekti – muhtemelen militanlarla.

2009 yılı Ocak ayı başında, bir zamanlar yirmi yedi kızın olduğu sınıfımda yalnızca on kız kalmıştı. Arkadaşlarımın pek çoğu Peşaver'de eğitim görmek üzere vadiden ayrılmıştı. Ama babam gitmemek konusunda ısrar ediyordu. "Svat bize çok şey verdi. Bu zor günlerde biz de vadimiz için güçlü olmak zorundayız," diyordu.

Bir gece hep birlikte babamın hastane işleten arkadaşı Dr. Afzal'ın evine yemeğe gittik. Yemekten sonra, doktor arabasıyla bizi eve bırakırken, yolun iki tarafında maskeli ve silahlı Taliban üyeleri gördük. Çok korktuk. Dr. Afzal'ın hastanesi, Taliban'ın ele geçirdiği bir bölgedeydi. Sürekli silah atışları ve sokağa çıkma yasağı, hastanenin faaliyet göstermesini imkânsız hale getirmiş, bu yüzden Dr. Afzal hastaneyi Barikot'a taşımıştı. Büyük patırtı kopmuş, Taliban sözcüsü Müslim Han doktoru hastaneyi yeniden açmaya çağırmıştı. Dr. Afzal babama akıl danışmıştı. Babam da, "Kötü insanlardan gelen iyi şeyleri kabul etme," demişti. Taliban'ın koruduğu bir hastane iyi bir fikir değildi, bu yüzden Dr. Afzal reddetmişti.

Dr. Afzal'ın evi bize pek uzak değildi. Bu yüzden, biz sağ salim eve vardığımızda babam onun Taliban tarafından hedef alınma olasılığına karşılık Dr. Afzal ile birlikte geri dönmekte ısrar etti. İkisi yoldayken, Dr. Afzal gergin bir şekilde babama sormuş: "Eğer bizi durdururlarsa hangisi isimleri vereceğiz?"

"Sen Dr. Afzal'sın, ben de Ziyaüddin Yusufzay'ım," diye karşılık vermiş babam. "Bunlar kana susamış insanlar. Biz yanlış bir şey yapmadık. Neden adımızı değiştirelim ki? Suçlular yapar bunu."

Neyse ki Taliban üyeleri ortalarda yokmuş. Babam, arayıp eve vardıklarını ve güvende olduklarını haber verdiğinde, hepimiz rahatlayarak derin bir soluk almıştık.

Ben de pes etmek istemiyordum. Ama Taliban'ın verdiği tarih giderek yaklaşıyordu. Kızlar okulu bırakmak zorunda kalacaklardı. Yirmi birinci yüzyılda, 50.000'den fazla kızın okula gitmesine nasıl engel olurlardı? Sürekli bir şey olmasını ve okulların açık kalmasını umuyordum. Ama sonunda verilen tarih geldi çattı. Çalan son zilin Huşhal okulunun zili olması konusunda kararlıydık. Öyle ki Madam Maryam, Svat'ta kalabilmek için evlenmişti. Ailesi, çatışmalardan kaçmak için Karaçi'ye taşınmıştı. O da bir kadın olarak tek başına yaşayamazdı.

14 Ocak Çarşamba, okulumun kapandığı gündü. O sabah uyandığımda, odamda televizyon kameraları gördüm. İrfan Eşref adında Pakistanlı bir gazeteci sürekli peşimde dolaşıyordu, dua okurken ve dişlerimi fırçalarken bile.

Babamın keyifsiz olduğunu görebiliyordum. Arkadaşlarından biri onu, olanları bütün dünyaya göstermek için *New York Times*'ın internet sitesinde yayınlanacak bir

belgesele katılmaya ikna etmişti. Birkaç hafta önce, Peşaver'de Amerikalı gazeteci Adam Ellick ile buluşmuştuk. Komik bir görüşmeydi; adam babamla İngilizce uzun bir röportaj yapmış ve ben tek kelime söylememiştim. Sonra adam benimle konuşup konuşamayacağını sormuş ve İrfan'ı tercüman olarak kullanarak bana sorular yöneltmeye başlamıştı. On dakika sonra, benim yüzümdeki ifadelerden onu gayet iyi anladığımı fark etmişti. "Sen İngilizce biliyor musun?" diye sormuştu.

"Evet. Az önce yüreğimde bir korku olduğunu söylüyordum," diye karşılık vermiştim.

Adam hayretler içinde kalmıştı. "Siz deli misiniz?" demişti İrfan'la babama. "Kız sizden daha iyi İngilizce konuşuyor ama siz ona tercümanlık yapıyorsunuz!" Hepimiz gülmüştük.

Bu belgeselin temel fikri, okulunun son gününde babamı takip etmekti; ama görüşmenin sonunda İrfan bana sormuştu: "Bir gün vadine ve okuluna dönemeyecek olsan ne yaparsın?" Bunun olmayacağını söylemiştim. İrfan ısrar edince ağlamaya başlamıştım. Sanırım Adam o zaman benim üzerimde yoğunlaşması gerektiğine karar vermişti.

Adam Svat'a gelmemişti çünkü bu yabancılar için çok tehlikeliydi. İrfan ve bir kameraman Mingora'ya geldiklerinde, bizimle kalan amcamız evde kameraların olmasının çok riskli olduğunu tekrar tekrar söyledi. Babam da adamlara kameraları saklamalarını söyleyip duruyordu. Ama adamlar uzak bir yoldan gelmişlerdi ve biz Peştular için misafirperverlikten vazgeçmek zordur. Üstelik babam bunun bizim sesimizi dış dünyaya duyurabileceğimiz bir megafon olduğunu biliyordu. Arkadaşı ona bunun kapı

kapı dolaşıp derdini anlatmaktan çok daha büyük bir etki yaratacağını söylemişti.

Daha önce pek çok televizyon röportajı yapmış ve mikrofona konuşmaktan büyük keyif almıştım; öyle ki arkadaşlarım benimle dalga geçiyorlardı. Ama böyle bir şey yapmamıştım hiç. "Doğal ol," dedi İrfan bana. Gittiğim her yere gelen, dişlerimi fırçalarken bile üzerimde olan bir kamera varken bu hiç kolay değildi. Onlara giyemediğim üniformamı gösterdim ve Taliban'ın beni okula giderken yakalamasından, Afganistan'daki kızlara yaptıkları gibi yüzüme asit atmalarından korktuğumu anlattım.

Son sabah, özel bir tören yaptık. Ama tepemizde uçan helikopterlerin gürültüsü yüzünden, konuşulanları duymak çok zordu. Bazılarımız, vadimizde olanlar aleyhinde konuştuk. Okul zili son kez çaldı ve Madam Maryam kış tatiline girdiğimizi duyurdu. Ancak diğer yılların aksine, yeni dönemin ne zaman başlayacağına dair bir tarih verilmedi. Yine de bazı öğretmenler bize ödev verdiler. Bahçede bütün arkadaşlarıma sarıldım. Şeref listesine baktım ve adımı bir daha orada görüp göremeyeceğimi merak ettim. Mart ayında sınavlar yapılacaktı ama bu mümkün olacak mıydı? Okula gidip ders işleyemezken, birinci olmanın bir önemi yoktu. Biri kalemlerinizi elinizden aldığında, eğitimin ne kadar önemli olduğunu anlıyorsunuz.

Okul kapısını kapatmadan önce, sanki bir daha asla okula gelemeyecekmişim gibi dönüp arkama baktım. Belgeselin bir bölümünün son sahnesiydi bu. Gerçekte yeniden içeriye döndüm. Arkadaşlarım ve ben o günün bitmesini istemiyorduk. Bu yüzden bir süre daha kalmaya karar ver-

miştik. Etrafta koşuşturacak ve hırsız-polisçilik oynayacak daha fazla alanı olan ilkokula gittik. Sonra mango mango oynadık. Bu oyunda halka olup şarkı söylüyorsunuz, sonra şarkı kesildiğinde herkes hareketsiz durmak zorunda. Hareket eden ya da gülen olursa oyun dışı kalıyor.

O gün okuldan eve geç döndük. Genellikle öğlen birde okuldan çıkarız ama o gün üçe kadar kalmıştık. Okuldan çıkmadan önce, Münibe ve ben aptalca bir mesele yüzünden tartışmaya başladık, ne olduğunu bile hatırlamıyorum. Arkadaşlarımız buna inanamıyorlardı. "Siz ikiniz ne zaman önemli bir olay olsa tartışıyorsunuz!" dediler. Bir şeyleri geride bırakmak için iyi bir yol değildi bu.

Belgeselcilere şunları söyledim: "Bana engel olamazlar. Ben evde, okulda, başka bir yerde, nerede olursa olsun eğitim göreceğim. Dünyadan isteğimiz bu: Okulumuzu kurtarmak, Pakistan'ı kurtarmak, Svat'ımızı kurtarmak."

Eve döndüğümde ağladım, ağladım. Öğrenmekten vazgeçmek istemiyordum. Daha on bir yaşındaydım ama her şeyimi kaybetmişim gibi hissediyordum kendimi. Sınıfımdaki herkese Taliban'ın bunu yapamayacağını söylemiştim. "Onlar da tıpkı politikacılarımız gibiler. Konuşuyorlar ama bir şey yapmazlar," demiştim. Ama Taliban söylediğini yapmış, okulumuzu kapatmıştı. Ben de mahcup olmuştum. Kendimi kontrol edemiyordum. Ben ağlıyordum, annem ağlıyordu, ama babam ısrarcıydı. "Okula gideceksin."

Onun için okulların kapanması, işini kaybetmesi anlamına da geliyordu. Erkeklerin okulu kış tatilinden sonra yeniden açılacaktı ama kızların okulunun olmaması, gelirimizde büyük bir azalma olacağı anlamına geliyordu.

Ödenmesi gereken okul ücretlerinin yarısından fazlasının zamanı geçmişti. Babam son günü kirayı, faturaları ve öğretmenlerin maaşını ödemek için para arayarak geçirdi.

O gece sürekli top atışları yapıldı, ben de üç kez uyandım. Ertesi sabah her şey değişmişti. Belki Peşaver'e ya da başka bir ülkeye gitmem gerektiğini veya belki öğretmenlerimizden evde gizli bir okul kurmalarını isteyebileceğimi düşünmeye başladım; Taliban baskısı altında bazı Afganlar bunu yapmışlardı çünkü. Daha sonra olabildiğince çok sayıda radyoya ve televizyon kanalına çıktım. "Okula gitmemizi engelleyebilirler ama öğrenmemizi engelleyemezler," diyordum. Sesim umutlu çıkıyordu ama yüreğim endişe doluydu. Babamla birlikte Peşaver'e gittik ve insanlara olup bitenleri anlatmak için birçok yeri ziyaret ettik. Taliban'ın kadınlar için kadın doktor ve öğretmenler istediğini ama kızların bu meslekleri edinmek için okula gitmelerine izin vermediğini anlatıp ironiyi vurguladım.

Bir keresinde Müslim Han kızların okula gidip Batılı alışkanlıklar edinmemeleri gerektiğini söylemişti. Bunu onca zaman Amerika'da yaşamış bir adam söylüyordu! Kendi eğitim sistemini kurmakta ısrar ediyordu. "Müslim Han stetoskop ve termometre yerine ne kullanacak acaba?" demişti babam. "Hastaları tedavi edecek Doğulu alet ve araçları var mı?" Taliban eğitime karşı, çünkü bir çocuğun kitap okuması, İngilizce öğrenmesi ya da bilimle ilgilenmesi durumunda Batılılaşacağını düşünüyorlar.

Ama ben, "Eğitim eğitimdir," diyordum. "Her şeyi öğrenmeli ve ondan sonra yürüyeceğimiz yolu seçmeliyiz." Eğitim Doğulu ya da Batılı değil, insanidir.

Annem medyaya konuşurken yüzümü gizlememi söy-

lerdi hep çünkü benim yaşında bir kızın örtünmesi gerekirdi. Annem ayrıca güvenliğimden de endişe ediyordu. Ama hiçbir zaman bir şey yapmamı yasaklamadı. Dehşet ve korku zamanlarıydı. İnsanlar Taliban'ın beni değil, babamı öldürebileceğini söylüyorlardı. "Malala çocuk," diyorlardı. "Taliban bile çocukları öldürmez."

Ama büyükannem bundan o kadar da emin değildi. Ne zaman beni televizyonda konuşurken ya da evden çıkarken görse, dua ediyordu. "Ne olur, Malala, Benazir Butto gibi olsun ama ömrü Benazir gibi kısa olmasın!"

Okul kapandıktan sonra, blog yazmaya devam ettim. Kızların okula gitmesinin yasaklanmasından dört gün sonra, beş okul daha yerle bir edildi. "Çok şaşkınım," diye yazmıştım. "Okullar zaten kapalı, neden yıkıyorlar ki? Taliban'ın verdiği son tarihten sonra hiç kimse okula gitmedi. Ordu bu konuda hiçbir şey yapmıyor. Tepelerdeki sığınaklarında oturuyorlar. Keçileri kesip afiyetle yiyorlar." Aynı zamanda Molla FM'in duyurduğu kırbaç cezalarının uygulanmasını izlemeye giden insanlardan ve polislerin ortalarda görünmemesinden de söz ediyordum.

Bir gün Amerika'dan, bir Stanford Üniversitesi öğrencisinden bir telefon aldım. Kızın adı Şiza Şahit idi ve İslamabad'dan gelmişti. *New York Times*'ta *Svat Vadisi'nde Ders Bitti* belgeselini izlemiş, izimizi sürmüştü. Medyanın gücünü işte o an gördük. Kız bize büyük destek oldu. Babam belgeseldeki halimle büyük gurur duyuyordu. Öyle ki gururundan patlamak üzereydi. "Şuna bak," diyordu Adam Ellick'e. "Büyük bir yıldız olmayı hak etmiyor mu?" Babalar bazen insanı çok mahcup edebiliyorlar.

Adam bizi İslamabad'a götürdü. Oraya ilk kez gidiyor-

dum. Güzel, beyaz bungalovları, geniş yolları ile güzel bir yerdi İslamabad ama Svat'ın doğal güzelliğine sahip değildi. Kuşatmanın gerçekleştirildiği Kırmızı Cami'yi, Parlamento'ya ve Zerdari'nin yaşadığı Başkanlık Binası'na uzanan geniş mi geniş bulvarı gördük. General Müşerref Londra'da sürgündeydi.

Alışveriş yaptık. Ben ders kitapları aldım. Adam da bana *Çirkin Betty* gibi Amerikan televizyon programlarının DVD'lerini aldı. Çirkin Betty diş telleri ve kocaman bir yüreği olan bir kızdı. Onu çok sevmiş ve bir gün New York'a gidip onun gibi bir dergide çalışmanın hayalini kurmaya başlamıştım. Ayrıca Lok Virsa Müzesi'ne de gittik, ulusal mirasımızın değerini bir daha görmek çok keyifliydi. Svat'taki kendi müzemiz kapatılmıştı. Müzenin önündeki merdivenlerde yaşlı bir adam patlamış mısır satıyordu. O da bizim gibi Peştu idi. Babam ona İslamabadlı olup olmadığını sorduğunda, "Sizce İslamabad biz Peştulara ait olabilir mi hiç?" diye karşılık verdi adam. Aşiret bölgelerinden biri olan Mohmand'dan geldiğini ama askeri operasyon yüzünden kaçmak zorunda kaldığını anlattı. Annemle babamın gözlerinde yaşlar gördüm.

Birçok binanın etrafı beton duvarlarla çevriliydi. İntihar bombalarına karşı da, gelen araçları kontrol etmek için kontrol noktaları vardı. Dönüş yolunda otobüsümüz sert bir kasisten geçtiğinde, uyumakta olan kardeşim Huşhal yerinde sıçradı. "Bomba mı patladı?" diye sordu. Gündelik hayatlarımızı dolduran bir korkuydu bu. Küçücük bir sarsıntı ya da gürültü, bomba ya da silah atışı olabilirdi.

Kısa yolculuklarımız sırasında Svat'taki sıkıntılarımızı unutuyorduk. Ama vadimize döndüğümüzde, tehditler ve

tehlikelerle yeniden yüz yüze geliyorduk. Yine de Svat bizim yuvamızdı ve onu terk etmeye hazır değildik.

Mingora'da dolabımı açtığımda gördüğüm ilk şeyler üniformam, okul çantam ve geometri setim oldu. İçime bir acı çöktü. İslamabad'ı ziyaretimiz bizim için güzel bir mola olmuştu ama şimdi kendi gerçeğimle karşı karşıyaydım.

14

Komik Bir Barış

Kış tatilinden sonra erkek kardeşlerimin okulu açıldığında, Huşhal benim gibi evde oturmayı tercih edeceğini söyledi. Çok öfkelendim. "Ne kadar şanslı olduğunun farkında değil misin!" dedim ona. İnsanın okulunun olmaması çok garipti. Artık televizyonumuz da yoktu; biz İslamabad'dayken biri babamın "kaçış merdivenini" kullanarak içeri girmiş ve televizyonumuzu çalmıştı.

Biri bana Paulo Coelho'nun *Simyacı* kitabını vermişti; hazine aramak için Piramitlere giden bir çoban çocuğun masalıydı bu; oysa bütün bu süre boyunca hazine onun evindeydi. Kitabı çok sevmiş ve tekrar tekrar okumuştum. "Bir şey istediğin zaman, bütün evren arzunun gerçekleşmesi için işbirliği yapar," diyordu. Sanırım Paulo Coelho Taliban'la ya da bizim işe yaramaz politikacılarımızla karşılaşmamıştı hiç.

Bu arada bilmediğim şuydu: Hay Kakar, Fazlullah ve komutanlarıyla gizli konuşmalar yapıyordu. Onlarla röportajlar sırasında tanışmıştı ve şimdi onları kızların eğitimini yasaklama konusunu yeniden düşünmeye zorluyordu.

"Dinle, Mevlana," demişti Fazlullah'a. "İnsanları öldürdünüz, insanları katlettiniz, kafalarını kestiniz, okulları yerle bir ettiniz ama hâlâ Pakistan'da bir protestoyla karşılaşmadınız. Ama kızların eğitimini yasakladığınızda, insanlar seslerini çıkardılar. Şimdiye kadar size karşı çok yumuşak olan Pakistan medyası bile artık çok öfkeli."

Ülkenin her yerinden gelen baskılar işe yaradı ve Fazlullah kızların on yaşına, yani dördüncü sınıfa kadar okula gitmelerine izin verdi. Ben beşinci sınıftaydım. Bazılarımız kendimizi olduğumuzdan daha küçük gösterdik. Yeniden okula gitmeye başladık. Günlük kıyafetler giyiyor ve kitaplarımızı örtülerimizin altına saklıyorduk. Riskliydi ama o zamanlar tek amacım buydu. Madam Maryam da cesur davrandığı ve işi bırakmasına yönelik baskılara karşı direndiği için şanslıydık. Madam Maryam babamı on yaşından beri tanıyordu. Birbirlerine koşulsuz güveniyorlardı. Örneğin babam konuşmayı fazla uzattığında, ki bunu sık sık yapardı, Madam Maryam ona artık bitirmesi için işaret ederdi.

"Gizli okul bizim sessiz protestomuz," diyordu bize.

Günlüğüme bu konuyla ilgili bir şey yazmıyordum. Eğer bizi yakalarlarsa ya kırbaçlarlar ya da Şabana'ya yaptıkları gibi katlederlerdi. Bazı insanlar hayaletlerden, bazıları örümceklerden ya da yılanlardan korkar; o günlerde biz insanlardan korkuyorduk.

Okula giderken bazen bereleri ve uzun, pis sakallarıyla Taliban üyelerini görüyordum. Çoğunlukla yüzlerini gizliyorlardı. Garip, korkutucu bir görüntüleri vardı. Mingora sokakları boştu, halkın üçte biri vadiyi terk etmişti. Babam, insanları gittikleri için suçlayamayacağımızı, çünkü

devletin gücünün olmadığını söylüyordu. Bölgede şimdi 12.000 asker vardı; tahminlere göre Taliban'ın dört katıydı bu. Ayrıca tankları, helikopterleri ve gelişmiş silahları da vardı. Yine de Svat'ın % 70'i Taliban kontrolü altındaydı.

Okula dönmemizden yaklaşık bir hafta sonra, 16 Şubat 2009'da bir gece silah sesleriyle uyandık. Halkımız gelenekler gereği doğumları ve evlilikleri kutlamak için silah atar; ama çatışmalar sırasında bu gelenekten bile vazgeçilmişti. Bu nedenle önce tehlikede olduğumuzu düşündük. Sonra haberleri duyduk. Silah atışları kutlama nedeniyle yapılıyordu. Taliban ve eyalet yönetimi arasında barış anlaşması yapılmıştı. Eyalet yönetimi artık mollalarda değil, ANP'deydi. Svat'ta şeriat yasalarının uygulanmasını kabul etmişlerdi; buna karşılık militanlar da savaşmayı bırakacaklardı. Taliban on günlük bir ateşkesi kabul etmişti. Barış göstergesi olarak da altı ay önce kaçırdıkları Çinli telefon mühendisini serbest bırakmışlardı.

Biz de mutlu olmuştuk. Babamla hep barış anlaşmasına dair konuşmalar yapıyorduk ama bunun nasıl yürüyeceğini bilmiyorduk. İnsanlar Taliban'ın durulacağını, evlerine döneceklerini ve huzurlu vatandaşlar olarak yaşayacağımızı umuyorlardı. Svat'ta şeriatın Afganistan'daki şeklinden farklı olacağı konusunda kendilerini ikna etmişlerdi. Bizim yine kız okullarımız olacaktı; ahlak polisi olmayacaktı. Svat yine Svat olacaktı, yalnızca adalet sistemi değişecekti. Buna inanmak istiyordum ama endişeliydim. *Sonuçta sistemin nasıl işleyeceği onu denetleyen insanlara bağlı değil mi? Yani Taliban'a?* diye düşünüyordum.

Ayrıca her şeyin bittiğine inanmak çok zordu! Binden fazla insan ve polis öldürülmüştü. Kadınlar örtünmeye

zorlanmıştı, okullar ve köprüler havaya uçurulmuştu, işyerleri kapatılmıştı. Barbar yerel mahkemelerin ve şiddete dayalı yargı sisteminin gazabına uğramıştık; sürekli bir korku halinde yaşamıştık. Şimdi hepsi bitiyordu.

Kahvaltıda kardeşlerime artık savaştan değil barıştan söz etmemiz gerektiğini söyledim. Her zamanki gibi beni duymazdan geldiler ve askercilik oyunlarına devam ettiler. Huşhal'ın bir oyuncak helikopteri, Atal'ın da kâğıttan yapılma bir tabancası vardı. Biri "Ateş!'" diye bağırıyor, diğeri "Pozisyon al!" diye ekliyordu. Umursamadım. Gidip üniformama baktım. Yakında bu üniformayı yeniden giyebileceğim için mutluydum. Okul müdiremizden, sınavların mart ayının ilk haftası yapılacağına dair bir mesaj gelmişti. Kitaplarıma geri dönme vaktiydi.

Heyecanımız uzun sürmedi. Sadece iki gün sonra, Tac Mahal Otel'in terasında Hamit Mir adında ünlü bir muhabire barış anlaşması konusunda röportaj verirken, tanıdığımız başka bir muhabirin öldürüldüğü haberini aldık. Muhabirin adı Musa Han Hel idi; sık sık babamla röportaj yapardı. O gün, Sufi Muhammed'in önderliğinde bir barış yürüyüşüne katılmıştı. Bu aslında yürüyüş değil, arabalarla yapılan bir geçit töreniydi. Daha sonra Musa Han'ın cesedi yakınlarda bir yerde bulunmuştu. Birkaç kurşunla vurulmuş ve boğazı da kısmen kesilmişti. Yirmi sekiz yaşındaydı.

Bunu anlattığımızda annem o kadar üzüldü ki ağlayarak yatmaya gitti. Şiddetin, barış anlaşmasından bu kadar kısa süre sonra vadiye geri dönmüş olmasından endişeleniyordu. Anlaşma yalnızca bir illüzyon muydu?

Birkaç gün sonra, 22 Şubat'ta, Hükümet Temsilcisi Si-

yed Cavit, Mingora'daki Svat Basın Kulübü'nde "temelli ateşkes" duyurusu yaptı. Bütün Svatlılardan vadiye geri dönmelerini istedi. Taliban sözcüsü Müslim Han da süresiz bir ateşkes konusunda anlaştıklarını teyit etti. Başkan Zerdari, barış anlaşmasını imzalayarak resmen yürürlüğe sokacaktı. Devlet aynı zamanda kurbanların ailelerine tazminat ödemeyi de kabul ediyordu.

Svat'ta herkes sevinçliydi ama benden mutlusu yoktu çünkü bu, okulun yakında yeniden açılacağı anlamına geliyordu. Taliban, barış anlaşmasından sonra kızların okula gidebileceğini söylemişti ama kızların örtünmeleri ve peçe takmaları gerekiyordu. Peki, dedik, eğer istediğiniz buysa... yeter ki hayatlarımızı yaşayabilelim.

Ancak anlaşma herkesi mutlu etmemişti. Amerikalı müttefiklerimiz öfkeliydi. ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, "Bence Pakistan hükümeti Taliban'a ve aşırılıkçılara taviz veriyor," dedi. Amerikalılar, anlaşmanın teslimiyet anlamına gelmesinden endişe ediyorlardı. Pakistan gazetesi *Dawn*'da, anlaşmanın "korkunç bir mesaj" verdiğini söyleyen bir başyazı yayımlanmıştı. Başyazıya göre bu mesaj şuydu: "Devlete karşı militanca savaş, sana istediğini versin, karşılığında da hiçbir şey istemesin."

Ama o insanların hiçbiri burada yaşamak zorunda değillerdi. Bizim, kim getirirse getirsin, barışa ihtiyacımız vardı. Bizim durumumuzda barışı getiren, Sufi Muhammed adında ak sakallı bir militan olmuştu. Sufi Muhammed, Dir'de bir "barış kampı" kurmuştu ve ünlü camimiz Tebliğ Merkez'de topraklarımızın efendisi gibi oturuyordu. Taliban'ın silahları bırakacağının ve vadimizde barış olacağının garantisiydi o. İnsanlar ona biat etmek, minnetlerini

sunmak, elini öpmek için onu ziyaret ediyorlardı çünkü savaştan ve intihar bombalarından bıkmışlardı.

Mart ayında blog yazmayı bıraktım çünkü Hay Kakar artık anlatacak bir şey olmadığını söylemişti. Ama pek bir şeyin değişmediğini dehşet içinde gördük. Hatta Taliban daha da barbarlaştı. Artık devlet onaylı teröristlere dönüşmüşlerdi. Yanıldığımızı fark etmiş ve hayal kırıklığına uğramıştık. Barış anlaşması belli ki bir seraptı sadece. Bir gece Taliban sokağımıza yakın bir yerde bayrak alayı dediğimiz bir yürüyüş düzenledi ve sanki kendileri orduymuş gibi silahlarla ve sopalarla yollarda devriye gezmeye başladılar.

Çin Pazarı'nda da devriye geziyorlardı. Bir gün annem, kuzinimle alışverişe gitmişti. Kuzinim evleniyordu, bu yüzden düğün alışverişi yapılması gerekiyordu. Bir Taliban üyesi onları görmüş ve yollarını kesmişti. "Eğer bir daha sizi burka yerine eşarpla görürsem, döverim," demişti. Annem kolay kolay korkmaz; o gün de soğukkanlılığını korumuştu. "Tamam, peki. Bundan sonra burka giyeriz," demişti. Annem her zaman başını örter ama burka bizim Peştu geleneklerimizin bir parçası değildir.

Bu arada Taliban'ın bir dükkân sahibine saldırdığını duymuştuk. Yanında erkek olmayan bir kadın, dükkândaki rujlara bakıyor diye saldırmışlardı adama. "Çarşıda, kadınların yanlarında bir erkek akrabaları olmadan dükkânlara girmelerinin yasak olduğunu söyleyen bir afiş var. Sen bize karşı geldin," demişlerdi. Adamı çok fena dövmüşlerdi ve kimse ona yardımcı olmamıştı.

Bir gün babamla arkadaşlarını telefonda bir video izlerlerken gördüm. İnsanı şoke eden bir sahneydi. Siyah burka ve kırmızı pantolon giymiş bir kız yerde yüzüstü

yatıyor; siyah sarıklı, sakallı bir adam, gündüz vakti kızı kırbaçlıyordu. "Ne olur dur!" diye bağırıyordu kız, Peştu dilinde. Her kırbaç darbesinde çığlık atıyordu. "Allah aşkına, ölüyorum!"

Taliban üyesinin bağırdığını duyabiliyordunuz. "Tutun şunu. Ellerini tutun." Kırbaçlama sırasında bir ara kızın burkası kayıyordu. Durup düzeltiyorlar, sonra yine dövmeye devam ediyorlardı. Kıza otuz dört kez vuruyorlardı. Etrafta bir kalabalık toplanmıştı ama hiçbir şey yapmıyorlardı. Hatta kızın akrabalarından biri onun ellerini tutmalarına yardım ediyordu.

Birkaç gün sonra video her yerdeydi. İslamabad'da bir kadın film yapımcısı videoyu almış ve önce Pakistan televizyonlarında, sonra tüm dünyada tekrar tekrar gösterilmesini sağlamıştı. İnsanlar haklı olarak çok öfkeliydiler. Ama bu tepki bize garip geliyordu; vadimizde olup biten korkunç şeyler hakkında hiçbir fikirleri yoktu sanki. Bu öfkelerinin, Taliban'ın kızların eğitimini yasaklaması konusuna da sıçramasını diliyordum. Başbakan Yusuf Raza Gilani bir soruşturma başlatmış ve kızların kırbaçlanmasının İslam'ın öğretilerine karşı olduğuna dair bir bildiri yayınlamıştı. "İslam bize kadınlara nazik davranmayı öğretir," diyordu.

Bazıları videonun uydurma olduğunu söylüyordu. Kimileri kırbaçlama olayının ocak ayında, barış anlaşmasından önce gerçekleştiğini ve videonun anlaşmayı sabote etmek için şimdi ortaya çıkarıldığını iddia ediyorlardı. Ancak Müslim Han bunun gerçek olduğunu teyit etti. "Kız evden kocası olmayan bir adamla çıktı. Onu cezalandırmak zorundaydık," dedi. "Bazı sınırlar aşılamaz."

O sıralarda, nisan başlarında, Zahit Hüseyin adında başka bir ünlü gazeteci Svat'a geldi. Hükümet temsilcisini resmi konutunda ziyarete gitti ve temsilciyi Taliban'ın kontrolü ele alması şerefine düzenlenmiş gibi görünen bir kutlamaya ev sahipliği yaparken buldu. Kutlamada, aralarında Müslim Han'ın da bulunduğu, silahlı korumaların eşlik ettiği Taliban komutanları vardı. Ordu ile kanlı bir savaşın ortasında olan Bajaur militanlarının lideri Fakir Muhammed bile oradaydı. Fakir'in başına 200.000 dolarlık ödül konmuştu ama yine da adam bir devlet yetkilisinin evinde oturmuş, yemek yiyordu. Aynı zamanda bir tugay komutanının Fazlullah'ın kıldırdığı namazlara katıldığını da duymuştuk.

"Bir kında iki kılıç olmaz," demişti en sevdiğim arkadaşlarımdan biri. "Bir ülkede iki kral olamaz. Burayı kim yönetiyor? Devlet mi Taliban mı?"

Ama biz hâlâ barışa inanıyorduk. Herkes 20 Nisan'da Sufi Muhammed'in Svat halkına hitap edeceği büyük mitingi dört gözle bekliyordu.

O sabah hepimiz evdeydik. Babam ve kardeşlerim dışarıda dikiliyordu. O sırada bir grup genç Taliban üyesi, cep telefonlarında zafer şarkıları çalarak önümüzden geçtiler. "Ah, şunlara bak, *Aba*!" dedi Huşhal. "Bir Kalaşnikof'um olsaydı, onları öldürürdüm."

Harika bir ilkbahar günüydü. Herkes heyecanlıydı çünkü Sufi Muhammed'in barış ve zaferi ilan edeceğini, Taliban'dan silahlarını bırakmalarını isteyeceğimi umut ediyorlardı. Babam mitinge katılmadı. Arkadaşı Ahmet Şah'ın işlettiği, diğer aktivistlerle birlikte akşamları sık sık toplandıkları Saroş Akademisi okulunun çatısından izledi

mitingi. Çatı, sahneye tepeden bakıyordu; bu nedenle bazı medya mensupları da kamera ve fotoğraf makinelerini oraya kurmuşlardı.

Büyük bir kalabalık toplanmıştı; 30.000-40.000 kişi vardı. Sarık giymiş erkekler, Taliban ve cihat şarkıları söylüyorlardı. "Tam bir Talibanlaşma uğultusu," demişti babam. Onun gibi ileri düşünceli liberaller, böyle şarkı ve marşları sevmezlerdi. Bunun zehirleyici bir etkisi olduğunu düşünürlerdi; özellikle de böyle zamanlarda.

Sufi Muhammed kendisine biat etmek isteyenlerin oluşturduğu bir kuyruğun karşısında, sahnede oturuyordu. Miting, Kuran'dan bir surenin, Fetih Suresi'nin okunmasıyla başladı. Bunu vadimizin beş bölgesinden – Kohistan, Maland, Şangla, Yukarı Dir ve Aşağı Dir– farklı liderlerin konuşmaları takip etti. Hepsi çok coşkuluydu; sanki her biri bölgenin *amiri* olmayı ve şeriat kanunlarını uygulama sorumluluğunu üstlenmeyi umuyordu. Daha sonra bu liderler öldürülecekler ya da hapse atılacaklardı ama o günlerde güç sahibi olmayı hayal ediyorlardı. Bu yüzden herkes büyük bir yetki sahibiymiş gibi konuşuyor, Mekke'yi fetheden Peygamberimiz gibi kutluyorlardı bunu. Oysa Peygamberimizin konuşması zalim bir zafere değil, merhamete dairdi.

Sonra sıra Sufi Muhammed'e geldi. Sufi Muhammed iyi bir konuşmacı değildi. Çok yaşlıydı ve sağlığı bozulmuş gibi görünüyordu. Kırk beş dakika boyunca dağınık bir şekilde konuştu. Sanki ağzında başka birinin dili varmış gibi, hiç beklenmedik şeyler söyledi. Pakistan'ın mahkemelerini İslam dışı olarak tanımladı ve şöyle dedi: "Batı demokrasisini, kâfirlerin dayattığı bir sistem olarak görüyorum. İslam, demokrasiye ya da seçimlere izin vermez."

Sufi Muhammed, eğitimle ilgili hiçbir şey söylemedi. Taliban'a silahlarını bırakmalarını ve *hücre*'lerini terk etmelerini söylemedi. Bunun yerine bütün ulusu tehdit eder gibiydi. "Bekleyin, İslamabad'a geliyoruz!" diye haykırdı.

Şoke olmuştuk. Hani yanan ateşin üzerine su dökersiniz ya, alevler öyle birdenbire sönüvermişti işte. İnsanlar müthiş bir hayal kırıklığına uğramışlar ve ağızlarına geleni söylemeye başlamışlardı. "O şeytan ne dedi öyle?" diyorlardı. "Barış yanlısı filan değil, aksine daha fazla ölüm istiyor." Durumu en iyi annem ifade etti: "Bir kahraman olarak tarihe geçme fırsatı vardı ama bu fırsatı değerlendiremedi." Eve dönerken, mitinge giderken hissettiğimiz duyguların tam tersi bir ruh hali içindeydik.

O gece babam Geo TV'de konuştu ve Kamran Han'a insanların büyük umutlarının olduğunu ama hayal kırıklığına uğradıklarını söyledi. Sufi Muhammed, yapması gerekeni yapmamıştı. Oysa barış anlaşmasını, uzlaşma ve şiddete son verme çağrısı içeren bir konuşmayla mühürlemesi gerekirdi.

İnsanların olanlar hakkında farklı komplo teorileri vardı. Kimileri, Sufi Muhammed'in delirdiğini söylüyorlardı. Kimileri ona bu konuşmayı yapmasının emredildiğini, "Eğer bunu yapmazsan, orada seni ve diğer herkesi havaya uçuracak dört ya da beş intihar bombacısı olacak," şeklinde uyarı aldığını iddia ediyorlardı. Konuşmasına başlamadan önce sahnede huzursuz göründüğünü söyleyenler vardı. Gizli eller ve görünmeyen güçler ile ilgili söylentiler dolaşıyordu. *Ne önemi var,* diye düşünüyordum. *Sonuçta bir Taliban devletiyiz.*

Babam yine seminerlerde Taliban ile ilgili sıkıntıları-

mızdan söz ederek yoğun zamanlar geçirmeye başlamıştı. Bir seminerde, eyaletimizin istihbarat bakanı, Talibanlaşmanın, ülkemizin militan yetiştirme ve onları önce Ruslarla, sonra da Amerikalılarla savaşmak için Afganistan'a gönderme politikasının sonucu olduğunu söylemişti. "Yabancı güçlerin emri üzerine medrese öğrencilerimizin ellerine silah vermeseydik, aşiret bölgelerinde ve Svat'ta bu katliamlarla karşılamazdık," demişti.

Çok geçmeden, Amerikalıların barış anlaşmasıyla ilgili değerlendirmelerinde haklı oldukları ortaya çıktı. Taliban, Pakistan hükümetinin pes ettiğine ve artık canlarının istediğini yapabileceklerine inanıyordu. Buner'e, Svat'ın güneydoğusunda bulunan ve İslamabad'a yalnızca altmış beş mil uzaklıkta olan bir sonraki bölgeye akın ediyorlardı. Buner halkı Taliban'a karşı her zaman direnç göstermişti. Ama bölgedeki yetkili makamlar onlara savaşmamalarını emretmişti. Militanlar RPG'Leri ve silahlarıyla oraya vardıklarında, polisler, Taliban'ın "üstün silahları" olduğunu söyleyerek görevi bırakmışlar ve insanlar kaçmışlardı. Taliban, bütün bölgelerde şeriat mahkemeleri kurmuştu ve camilerdeki vaazlarda gençleri kendilerine katılmaya çağırıyordu.

Tıpkı Svat'ta olduğu gibi orada da televizyonları, resimleri, DVD'leri ve kasetleri yakıyorlardı. Ünlü bir Sufi evliyası olan Pir Baba türbesinin kontrolünü bile ele geçirmişlerdi. İnsanlar orayı ruhani rehberlik, hastalıklarının tedavisi ve hatta çocuklarına mutlu bir evlilik dilemek için ziyaret ederlerdi. Ama artık türbe tamamen kapatılmıştı.

Pakistan'ın güney bölgelerindeki insanlar endişeliydiler çünkü Taliban başkente doğru ilerliyordu. Herkes siyah

burkası içinde kırbaçlanan kızın videosunu izlemiş olmalıydı. "Pakistan'da istediğimiz bu mu?" diye soruyorlardı. Militanlar Benazir'i öldürmüşler, ülkenin en tanınmış otelini havaya uçurmuşlar, intihar bombalarıyla binlerce insanı öldürmüşler, insanların kafalarını kesmişler ve yüzlerce okulu yerle bir etmişlerdi. Ordu ve hükümet onlara karşı koymak için daha ne bekliyordu?

Washington'da Başkan Obama yönetimi, savaşı Taliban aleyhine çevirmek için Afganistan'a 21.000 asker daha göndereceklerini duyurmuştu. Ancak şimdi Afganistan'dan çok Pakistan için endişeleniyor gibi görünüyorlardı. Benim gibi kızlar ve okulum yüzünden değil. Ülkemizde 200'den fazla nükleer savaş başlığı vardı ve Amerikalılar bunları kimin kontrol edeceği konusunda endişeliydiler. Yaptıkları milyarlarca dolarlık yardımları keseceklerini ve bunun yerine asker göndereceklerini söylüyorlardı.

Mayıs ayı başında, ordumuz Taliban'ı Svat'tan çıkarmak için Doğru Yol Operasyonu'nu başlattı. Helikopterle kuzeydeki dağlara yüzlerce komando indirdiklerini duyuyorduk. Mingora'da daha fazla asker ortaya çıkmıştı. Bu kez kenti temizleyeceklerdi. Megafonlardan, bütün bölge sakinlerinin oradan ayrılması gerektiğini duyuruyorlardı.

Babam, kalmamız gerektiğini söyledi. Ama geceleri silah sesleri yüzünden uyuyamıyorduk. Herkes sürekli bir endişe ve gerginlik halindeydi. Bir gece çığlık sesleriyle uyandık. Son zamanlarda evcil hayvanlar edinmiştik; üç beyaz tavuğumuz, Huşhal'ın arkadaşlarından birinin hediye ettiği beyaz bir tavşanımız vardı. Tavşanın evin içinde dolaşmasına izin veriyorduk. Atal o zamanlar henüz beş yaşındaydı ve tavşanı çok seviyordu. Tavşan da annemle

babamın yatağının altında uyuyordu. Ancak her yere çişini yapıyordu, bu yüzden o gece onu dışarıda bırakmıştık. Gece yarısına doğru bir kedi gelip tavşanı öldürmüş. Hepimiz tavşanın acı dolu çığlıklarını duymuştuk. Atal durmadan ağlıyordu. "Güneş bir doğsun, ben o kediye gününü göstereceğim!" diyordu. "Onu öldüreceğim!" Bu olay uğursuzluğa işaretti sanki.

15

Vadiden Ayrılmak

Daha önce yaptığım hiçbir şey bana vadiden ayrılmak kadar zor gelmemişti. Büyükannemin sık sık söylediği sözü hatırlıyordum: "Hiçbir Peştu topraklarını keyfi için terk etmez. Ya yoksulluk yüzünden ya da aşkı uğruna gider." Şimdi bu sözün sahibinin aklına bile gelmeyen üçüncü bir nedenle vadiden çıkmak zorunda kalıyorduk: Taliban.

Evimizden ayrılmak, kalbimin yerinden sökülüp koparılması gibiydi. Çatıda durup dağlara, zirvesi karla kaplı, Büyük İskender'in tırmanıp Jüpiter'e dokunduğu Elum Dağı'na baktım. Yapraklanan bütün ağaçlara baktım. Kayısı ağacımızın meyvelerini bu yıl başkaları yiyebilirdi. Her şey sessizliğe bürünmüştü; çıt çıkmıyordu. Nehrin ya da rüzgârın sesi duyulmuyordu; kuşlar bile ötmekten vazgeçmişlerdi.

Ağlamak istiyordum çünkü içimden bir ses evimi bir daha göremeyebileceğimi söylüyordu. Belgesel yapımcıları bana, bir gün Svat'tan ayrılırsam ve bir daha geri dönemezsem ne hissedeceğimi sormuşlardı. O zaman bunun

aptalca bir soru olduğunu düşünmüştüm ama şimdi aklımın ucundan geçmeyecek her şeyin gerçekleştiğini görüyordum. Okulumun kapanmayacağını sanmıştım ama kapanmıştı. Svat'tan asla ayrılmayacağımızı sanmıştım ama şimdi ayrılmak üzereydik. Svat'ın bir gün Taliban'dan kurtulacağını ve yeniden mutlu olacağımızı düşünmüştüm ama şimdi bunun olmayabileceğini fark ediyordum. Ağlamaya başladım. Sanki herkes birinin başlamasını bekliyormuş. Kuzenimin karısı Bal da ağlamaya başladı. Biraz sonra hepimiz ağlıyorduk. Ama annem çok soğukkanlı ve cesaretli görünüyordu.

Bütün kitaplarımı ve defterlerimi okul çantama koydum, bir başka çantaya da giysilerimi doldurdum. Doğru dürüst düşünemiyordum. Aldığım pantolonlarla üstlerin birbiriyle alakası yoktu; bir çanta dolusu birbiriyle uyumsuz kıyafetim olmuştu. Okulda kazandığım ödülleri, fotoğrafları ya da kişisel eşyalarımı almadım. Başka birinin arabasıyla yolculuk edeceğimiz için fazla yer yoktu. Dizüstü bilgisayar ya da mücevher gibi pahalı eşyalarımız yoktu; değerli eşyalarımız televizyon, buzdolabı ve çamaşır makinesinden ibaretti. Lüks bir yaşam sürmüyorduk; biz Peştular iskemle ya da koltuk yerine yerde oturmayı tercih ederiz. Evimizin duvarlarında delikler vardı; bütün tabak ve fincanlarımız da çatlaktı.

Babam son ana kadar vadiden ayrılmamak konusunda direnmişti. Ama sonra annemle babamın arkadaşlarından biri, bir akrabasını açılan ateş sonucu kaybetmişti. Pek kimse dışarı çıkmaya cesaret edemediği halde, annemle babam onlara taziyeye gitmişlerdi. Annem onların acısını görünce, gitmek konusunda kararlı hale gelmişti. Ba-

bama, "Sen gelmek zorunda değilsin. Ama ben Şangla'ya gidiyorum ve çocukları da götürüyorum," demişti. Babamın onun yalnız gitmesine izin vermeyeceğini biliyordu. Annem açılan ateşlerden, gerilimden bıkmıştı. Dr. Afzal'ı aradı ve ona babamı gitmeye ikna etmesi için yalvardı. Dr. Afzal ve ailesi gidiyorlardı, bizi de götürmeyi teklif ettiler. Bizim arabamız yoktu; bu nedenle komşularımız, Safina ve ailesi de yola çıkacağı için şanslıydık. Bir kısmımız onlarla, bir kısmımız Dr. Afzal'ın arabasıyla gidebilirdik.

5 Mayıs 2009'da biz YOK'tuk artık. Yani, yerlerinden olmuş kişilerdik. Bir hastalık gibi geliyordu kulağa.

Çok kalabalıktık; sadece biz beşimiz değildik, büyükannem, kuzenim, karısı Bal ve bebekleri de vardı. Kardeşlerim tavuklarını da almak istemişlerdi; benim tavuğum ölmüştü çünkü onu bir kış günü soğuk suda yıkamıştım. Isıtmak için evde bir ayakkabı kutusunun içine koyduğumda ve etrafımdaki herkesten onun için dua etmelerini istediğimde de kendine gelememişti. Annem tavukların bizimle gelmesine izin vermedi. Ya arabanın içine pislerlerse ne olacaktı? Atal onların altına çocuk bezi bağlamayı teklif etti! Sonunda tavukları bol bol su ve mısırla ardımızda bıraktık. Annem benim de okul çantamı bırakmam gerektiğini söyledi çünkü çok az yer vardı. Dehşete kapılmıştım. Kitaplarımı koruyabilmek için fısıltıyla hepsine okuyup üfledim.

Sonunda herkes hazırdı. Annem, babam, büyükannem, kuzenimin karısı, bebeği ve kardeşlerim, Dr. Afzal'ın karısı ve çocuklarıyla birlikte onun arabasına doluştular. Çocuklar büyüklerin kucağında, daha küçük çocuklar da onların kucağında oturuyordu. Ben daha şanslıydım, Safina'ların

arabasında daha az kişi vardı. Ama okul çantamı yanıma alamadığım için yıkılmıştım. Kitaplarımı ayrıca topladığım için, hepsini geride bırakmak zorunda kalmıştım.

Hepimiz yokluğumuzda evlerimiz ve okulumuz bir zarar görmesin diye Kuran'dan surelerle özel bir dua okuduk. Sonra Safina'nın babası gaza bastı ve sokağımızdan, evimizden, okulumuzdan oluşan küçük dünyamızdan çıkıp bilinmeyene doğru yol almaya başladık. Kasabamızı bir daha görüp göremeyeceğimizi bilmiyorduk. Ordunun Bajaur'da militanlara karşı giriştiği bir operasyonda her yeri nasıl dümdüz ettiğini görmüştük. Tanıdığımız, bildiğimiz her şeyin yerle bir olabileceğini biliyorduk.

Cadde ve sokaklar tıklım tıklımdı. Daha önce hiç bu kadar kalabalık görmemiştim. Her yerde arabalar, *rikşa*'lar, katır arabaları, kamyonlar vardı. Hepsi insanlar ve eşyalarla yüklüydü. Koskoca bir ailenin zar zor bindiği motosikletler bile vardı. Binlerce kişi, yalnızca üzerlerindeki kıyafetleriyle gidiyorlardı. Bütün vadi harekete geçmişti sanki. Kimileri, Peştuların İsrail'in kayıp aşiretlerinden birinin soyundan geldiğine inanır. Babam, "Mısır'dan ayrılan İsraillileriz sanki, ama bize kılavuzluk edecek Musa yok," dedi. Pek az insan nereye gittiğini biliyordu; çoğunun tek bildiği, gitmek zorunda olduklarıydı. Peştu tarihindeki en büyük göçtü bu.

Normalde Mingora'dan pek çok çıkış yolu vardır; ama Taliban dev elma ağaçlarını kesmiş ve bunları bazı yolları kapatmak için kullanmıştı. Bu yüzden herkes aynı yolda sıkışıp kalmıştı. Bir insan seli vardı adeta. Taliban üyeleri ellerinde silahlarla devriye geziyor, bizi binaların tepelerinden izliyordu. Arabaları sıraya sokuyorlardı ama

düdüklerle değil, silahlarla yapıyorlardı bunu. "Trafik Taliban" diyerek şaka yapmaya, moralimizi yüksek tutmaya çalışıyorduk. Yolda düzenli aralıklarla ordunun ve Taliban'ın yan yana kontrol noktalarından geçiyorduk. Ordu yine Taliban'ın varlığından habersiz gibiydi.

"Belki de gözleri iyi görmüyordur," diyerek güldüm. "Onları görmüyorlardır."

Yoldaki trafik giderek yoğunlaşıyordu. Uzun ve ağır bir yolculuktu, tıkış tıkış oturmaktan hepimiz terlemiştik. Genellikle araba yolculukları biz çocuklar için bir maceradır; çünkü pek sık bir yerlere gitmeyiz. Ama bu farklıydı. Herkes çok bunalmıştı.

Dr. Afzal'ın minibüsünde, babam medyayla konuşuyor, vadiden göç konusunda canlı yayında yorumlarda bulunuyordu. Annem, Taliban'ın onu duymasından korkarak, alçak sesle konuşmasını söyleyip duruyordu. Babamın sesi o kadar gürdü ki annem onun telefonla konuşmasına gerek olmadığını, bağırsa sesini duyurabileceğini söyleyerek espri yapardı.

Sonunda Malakand'daki dağ geçidinden geçtik ve Svat'ı ardımızda bıraktık. Sıcak ve kalabalık bir şehir olan Merdan'a vardığımızda, ikindi olmuştu.

Babam herkese ısrarla söylüyordu: "Birkaç gün içinde geri döneceğiz. Her şey yoluna girecek." Ama bunun doğru olmadığını biliyorduk.

Merdan'da, Peşaver'deki Afgan sığınmacılar için kurulanlar gibi, beyaz UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği) çadırlarından oluşan kamplar kurulmuştu. Biz kamplarda kalmayacaktık çünkü bu olabilecek en kötü fikirdi. Neredeyse iki milyon kişi Svat'tan göç etmişti ve o

kamplarda iki milyon kişiye yetecek kadar yer ayarlamak imkânsızdı. Bizim için bir çadır olsa bile, içerisi çok sıcak olurdu. Zaten kolera gibi hastalıkların yayıldığına dair söylentiler vardı. Babam, Taliban üyelerinin kamplarda saklandıklarına ve kadınları taciz ettiklerine dair söylentiler duyduğunu söylüyordu.

İmkânı olanlar, bölgedeki tanıdıklarının, akraba ve arkadaşlarının evinde kalıyordu. Yerlerinden olmuş kişilerin dörtte üçü Merdan'ın ya da yakında bir kasaba olan Svabi'nin yerli halkı tarafından kabul edilmişti neyse ki. Bu insanlar, evlerinin, okullarının ve camilerinin kapılarını mültecilere açmışlardı. Bizim kültürümüzde, kadınların akrabaları olmayan erkeklerle bir arada bulunmamaları gerekir. Kadınların mahremiyetini korumak için, mültecilere ev sahipliği yapan ailelerin erkekleri evlerinden uzakta uyuyorlardı. Onlar da gönüllü YOK olmuşlardı. Bu, Peştu konukseverliğinin parmak ısırtan bir örneğiydi. Bu göç devlet tarafından yönetiliyor olsaydı, çok daha fazla kişinin hastalık ya da açlıktan öleceğine emindik.

Bizim Merdan'da akrabamız olmadığından, Şangla'ya, yani köyümüze doğru yol almayı planlıyorduk. Şimdiye kadar ters yöne yolculuk etmiştik ama Svat'tan çıkabilmek için tek fırsatımızı değerlendirmek zorundaydık.

İlk geceyi Dr. Afzal'ın evinde geçirdik. Babam daha sonra bizi bırakıp Peşaver'e, insanları olanlardan haberdar etmeye gitti. Bizimle daha sonra Şangla'da buluşacağına söz verdi. Annem onu bizimle gelmeye ikna etmek için çok uğraştı ama babam kabul etmedi. Peşaver ve İslamabad'daki insanların, YOK'ların içinde bulunduğu berbat koşullardan ve ordunun hiçbir şey yapmadığından haber-

dar olmasını istiyordu. Onunla vedalaştık. Onu bir daha göremeyeceğiz diye çok korkuyorduk.

Ertesi gün başka bir arabayla, büyükannemin ailesinin yaşadığı yer olan Abbottabad'a gittik. Orada bizim gibi kuzeye doğru yol alan kuzenim Hancı ile buluştuk. Kendisi Svat'ta oğlanlar için bir hostel işletiyordu ve yedi ya da sekiz oğlanı minibüsle Kohistan'a götürüyordu. Beşam'a gidiyordu, orada bizi Şangla'ya götürecek bir başka araba bulacaktık.

Pek çok yol kapalı olduğundan Beşam'a vardığımızda gece olmuştu. Geceyi ucuz, pis bir otelde geçirdik. Bu arada kuzenim bizi Şangla'ya götürecek bir minibüs ayarlamaya çalışıyordu. Bir adam anneme yaklaşınca, annem ayakkabısını çıkarıp ona birkaç kez vurdu. Adam kaçtı. Annem o kadar sert vurmuştu ki, ayakkabısı ortadan ikiye ayrılmıştı. Her zaman onun güçlü bir kadın olduğunu bilirdim ama şimdi ona bambaşka bir saygıyla bakıyordum.

Beşam'dan köyümüze gitmek pek kolay olmadı. Elimizde eşyalarımızla yirmi beş kilometre yol yürümek zorunda kaldık. Bir ara askerler bizi durdurdu ve daha ileri gidemeyeceğimizi, geri dönmemiz gerektiğini söylediler. "Bizim evimiz Şangla'da. Nereye gideceğiz?" diye yalvardık. Büyükannem hayatının hiç bu kadar kötü olmadığını söyleyerek ağlamaya başladı. Sonunda bizi bıraktılar. Her yerde makineli tüfekleriyle askerler vardı. Sokağa çıkma yasağı ve kontrol noktaları yüzünden, yolda askeriyeye ait olmayan tek bir araç bile yoktu. Askerlerin bizim kim olduğumuzu anlayamayacağından ve bizi vurabileceklerinden korkuyorduk.

Köyümüze vardığımızda, bizi karşılarında gören aile-

miz çok şaşırdı. Herkes Taliban'ın Şangla'ya döneceğine inanıyordu, bu yüzden neden Merdan'da kalmadığımızı anlayamıyorlardı.

Dayım Faiz Muhammed ve ailesiyle birlikte annemin köyü Karşat'ta kaldık. Yanımızda pek fazla eşya getirmediğimiz için akrabalarımızdan giysi ödünç almak zorunda kalıyorduk. Benden bir yaş büyük olan kuzinim Sümbül ile bir arada olduğum için mutluydum. Onunla birlikte okula gitmeye başladım. Aslında altıncı sınıftaydım ama Sümbül ile aynı sınıfta olabilmek için yedinci sınıftan başlamıştım. O sınıfta yalnızca üç kız vardı çünkü köyün o yaştaki kızlarının çoğu artık okula gitmiyordu. Biz de, üç kız için ayrı bir yer ya da öğretmen tahsis edemediklerinden, oğlanlarla birlikte ders görüyorduk. Ben diğer kızlardan farklıydım; yüzümü örtmüyordum, her öğretmenle konuşuyor ve sorular soruyordum. Ama uslu ve kibar olmaya çalışıyor, daima "Peki efendim," diyordum.

Okula gitmek için yarım saat yürümemiz gerekiyordu. Ben sabahları bir türlü uyanamadığım için, ikinci gün okula geç kaldık. Öğretmen beni cezalandırmak için avucuma sopayla vurunca neye uğradığımı şaşırdım. Ama sonra bunun en azından beni kabul ettikleri ve bana diğerlerinden farklı davranmadıkları anlamına geldiğine karar verdim. Dayım okulda yiyecek bir şeyler almam için bana harçlık bile veriyordu. Okulda, Mingora'da olduğu gibi şeker ve kraker değil, salatalık ve karpuz satılıyordu.

Bir gün okulda veli toplantısı ve ödül töreni vardı. Bütün oğlanlar konuşma yapmak için teşvik ediliyordu. Kızlardan bazıları da konuşacaktı ama insanların karşısına çıkmayacaklardı. Bunun yerine sınıflarımızda mikrofon-

lara konuşacaktık ve sesimiz ana salona verilecekti. Ama ben insanların karşısında konuşmaya alışkın olduğum için ortaya çıktım ve bütün oğlanların önüne geçip, Peygamberimizi öven bir şiir, yani bir *naat* okudum. Sonra öğretmene biraz daha şiir okuyup okuyamayacağımı sordum. Yüreğinizdeki arzuları gerçekleştirmek için çok çalışmanız gerektiğini anlatan bir şiirle devam ettim. "Bir elması küçük bir mücevhere dönüştürmek için pek çok kez yontmak gerekir," dedim. Ardından, adımın esin kaynağı olan Maivandlı Malala'yı, onun yüzlerce, binlerce cesur erkeğe eşit gücünü, okuduğu şiirle nasıl her şeyi değiştirdiğini, böylece İngilizlerin yenilmesine vesile olduğunu anlattım.

Seyirciler şaşırmış görünüyorlardı. Benim gösteriş yaptığımı mı düşünüyorlardı yoksa neden peçe takmadığımı mı merak ediyorlardı, bilmiyordum.

Kuzenlerimle olmak güzeldi ama kitaplarımı özlüyordum. Sürekli, içinde okumayı bekleyen *Oliver Twist* ile *Romeo ve Jüliet* kitaplarının olduğu okul çantamı, raftaki *Çirkin Betty* DVD'lerini düşünüyordum. Fakat artık kendi dramımızı yaşıyorduk. Bir zamanlar çok mutluyduk, sonra birden hayatımızda çok kötü şeyler olmaya başlamıştı ve şimdi de mutlu sonu bekliyorduk. Ben kitaplarımdan söz edip yakındığımda, kardeşlerim de tavukları için sızlanıyorlardı.

Radyoda ordunun Mingora savaşını başlattığını duymuştuk. Askerleri paraşütlerle indirmişler ve sokaklarda göğüs göğüse çarpışmalar olmuştu. Taliban, otelleri ve devlet binalarını sığınak olarak kullanıyordu. Dört gün sonra, askeriye, Taliban'ın kurbanlarının kafası kesilmiş cesetlerini sergilediği Yeşil Meydan da dahil olmak üzere

üç meydanı ele geçirmişti. Ardından havaalanını da ele geçirmişler ve bir hafta içinde şehri geri almışlardı.

Babam için endişelenmeye devam ediyorduk. Şangla'da cep telefonu sinyali yakalamak çok zordu. Tarlaların birinde dev bir kayanın üzerine tırmanmak zorunda kalıyorduk, orada bile genellikle ancak bir kademe çekiyordu. Bu nedenle babamla doğru dürüst konuşamıyorduk. Ancak biz Şangla'da altı hafta kaldıktan sonra, babam Peşaver'e gidebileceğimizi söyledi. Kendisi orada üç arkadaşıyla bir odada kalıyordu.

Onu yeniden gördüğümüzde çok duygulandık. Sonra yine bütün aile yola çıktık ve İslamabad'a gidip Şiza'nın, yani bizi Stanford'dan arayan hanımın ailesinin yanında kaldık. Oradayken, Büyükelçi Richard Holbrooke'un, yani Amerika'nın Pakistan ve Afganistan'daki temsilcisinin çatışmalarla ilgili olarak Serena Otel'de bir toplantı düzenlediğini duyduk. Babam ve ben içeri girmeyi başardık.

Alarmı doğru dürüst kuramadığım için az kalsın toplantıyı kaçırıyorduk, bu yüzden babam benimle pek konuşmuyordu. Holbrooke, kırmızı yüzlü, iriyarı, sert bir adamdı. Ama insanlar onun Bosna'da barışın sağlanmasına yardımcı olduğunu söylüyorlardı. Holbrooke'un yanına oturdum. Bana kaç yaşında olduğumu sordu. "On iki yaşındayım," diye karşılık verdim olabildiğince uzun boylu görünmeye çalışarak. "Saygıdeğer Büyükelçi, sizden rica ediyorum, lütfen biz kızların eğitim görmemize yardımcı olun," dedim.

Güldü. "Zaten bir sürü sorununuz var ve biz de sizin için çok şey yapıyoruz," diye cevap verdi. "Milyarlarca dolarlık ekonomik yardım yaptık. Elektrik ve gaz temini

konusunda devletinizle birlikte çalışıyoruz... Ama ülkeniz çok fazla sorunla boğuşuyor."

Power 99 adlı bir radyo kanalıyla röportaj yaptım. Bu çok hoşlarına gitti ve bize Abbottabad'da bir konuk evlerinin olduğunu, hep beraber oraya gidebileceğimizi söylediler. Bir hafta orada kaldık. Münibe'nin de Abbottabad'da olduğunu öğrenince çok sevinmiştim. Öğretmenlerimizden biri ve bir arkadaşımız da oradaydı. Münibe ve ben, YOK olmamızdan önceki gün kavga ettiğimizden beri hiç konuşmamıştık. Parkta buluşmayı başardık. Ona Pepsi ve bisküvi götürmüştüm. "Hepsi senin suçun," dedi bana. Ben de kabul ettim. Umurumda değildi, ben yalnızca arkadaş olmamızı istiyordum.

Konuk evinde geçirdiğimiz bir hafta göz açıp kapayıncaya kadar geçti ve biz Haripur'a, teyzelerimden birinin yaşadığı yere geçtik. İki ay içinde dördüncü şehrimizdi. Kamplarda yaşayan, yemek ve su almak için güneşin altında saatlerce kuyrukta bekleyenlerden daha iyi durumda olduğumuzu biliyordum ama vadimi özlüyordum. On ikinci doğum günümü orada geçirdim. Kimse hatırlamamıştı. Oradan oraya koşuşturup durduğu için babam bile unutmuştu. Çok üzgündüm; on birinci doğum günümün ne kadar farklı olduğunu hatırlıyordum. Arkadaşlarımla birlikte pasta kesmiştim. Balonlar da vardı. O zaman da on ikinci doğum günümde dilediğim şeyi dilemiştim. Ama bu kez pasta ve üflenecek mumlar yoktu. Bir kez daha vadimiz için barış diledim.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Üç Kız, Üç Mermi

سر د په لوړه تيګه کېده پردي وطن دي په کښې نشته بالختونه

Ey yolcu! Başını kaldırım taşına yasla
Yabancı topraklardasın... krallarının şehrinde değil!

16

Hüzünler Vadisi

Her şey kötü bir rüya gibiydi. Neredeyse üç aydır vadimizden uzaktaydık. Geri dönüp Churchill'in Gözcüsü'nden, tepedeki antik kalıntıların ve dev Budist stupanın yanından geçerken, geniş Svat Nehri'ni gördüğümüzde, babam ağlamaya başladı. Svat bütünüyle askeriyenin kontrolü altında gibiydi. İçinde bulunduğumuz araç Malakand Geçidi'ne yönelmeden önce, patlayıcı madde kontrolünden bile geçmek zorunda kaldı. Diğer tarafa ulaşıp da vadiden aşağı doğru ilerlediğimizde, her yerde kontrol noktaları vardı. Askerler, pek çok binanın çatısında makineli tüfekleri için yuvalar yapmışlardı.

Köylerin içinden ilerlerken, enkaz halinde binalar ve yanmış araçlar gördük. Bu bana eski savaş filmlerini ya da kardeşim Huşhal'ın oynamayı çok sevdiği bilgisayar oyunlarını hatırlattı. Mingora'ya vardığımızda şoke olduk. Ordu ve Taliban sokak sokak savaşmış ve hemen hemen duvarların tümü kurşunlarla delik deşik olmuştu. Bombalanan binalar yıkıntı halindeydi ve Taliban buralarda saklanmıştı. Enkaz, eğilip bükülmüş metal ve ezilip mahvolmuş tabe-

la yığınları göze çarpıyordu. Dükkânların çoğunun ağır metal kepenkleri vardı; kepenkleri olmayanlar ise yağmalanmıştı. Şehir sessizdi; insanlardan ve trafikten arınmıştı, sanki bir veba salgını yaşanmıştı burada. En garip görüntü, otobüs durağıydı. Genellikle burası Uçan Arabalar ve *rikşa*'lar ile tam bir keşmekeş halinde olurdu, oysa şimdi bomboştu. Kaldırımlardaki çatlaklarda otların bittiğini bile görebiliyorduk. Şehrimizi hiç böyle görmemiştik.

En azından Taliban ortalarda yoktu.

24 Temmuz 2009 günüydü, başbakanımızın Taliban'dan tamamen kurtulduğumuzu ilan etmesinden bir hafta sonraydı. Başbakan, gaz tedarikinin yeniden sağlanacağına, bankaların yeniden açılacağına dair söz vermiş ve halkı Svat'a geri dönmeye çağırmıştı. Sonuçta 1.8 milyonluk nüfusun yarısı vadimizi terk etmişti. Görebildiğimiz kadarıyla, çoğu hâlâ dönmenin güvenli olacağı konusunda ikna olmamıştı.

Eve yaklaşırken, hepimiz suskunlaştık, geveze kardeşim Atal bile konuşmuyordu. Evimiz ordu karargâhına yakındı, bu yüzden çatışmalar sırasında yıkılmış olabileceğinden endişeleniyorduk. Ayrıca birçok evin yağmalandığını duymuştuk. Babam bahçe kapısını açarken nefesimizi tuttuk. Gördüğümüz ilk şey, evden uzakta olduğumuz üç ay içinde bahçenin balta girmemiş ormana dönüştüğü idi.

Kardeşlerim hemen tavuklarına bakmaya koştular. Ağlayarak geri döndüler. Tavuklardan geriye bir tüy ve kemik yığını kalmıştı. Kemikler onların birbirleriyle sarmaş dolaş olduklarını gösterircesine birbirine karışmıştı. Açlıktan ölmüşlerdi.

Kardeşlerim adına çok üzgündüm ama benim de bak-

mam gereken, kendime ait şeyler vardı. Kitaplarımın hâlâ okul çantamda olduğunu görünce çok sevindim; dualarım kabul olmuş, kitaplarıma bir şey olmamıştı. Kitapları teker teker çıkardım ve onlara uzun uzun baktım. Matematik, fizik, Urduca, İngilizce, Peştuca, kimya, biyoloji, İslamiyet, Pakistan araştırmaları... Sonunda korkusuzca okula dönebilecektim.

Sonra gidip yatağımın üzerine oturdum. Çok bunalmıştım.

Evimize girmedikleri için şanslıydık. Sokağımızdaki dört ya da beş ev yağmalanmıştı; televizyonlar ve mücevherler alınmıştı. Bitişikte oturan Safina'nın annesi altınlarını güvenceye almak için bir banka kasasına koymuştu ama o bile yağmalanmıştı.

Babam gidip okula bakmak istiyordu ama endişeliydi. Ben de onunla gittim. Kız okulunun karşısındaki binaya bir füze isabet ettiğini gördük ama okulun kendisi sağlam görünüyordu. Nedense babamın anahtarları kapıyı açmadı; biz de bir oğlandan duvara tırmanıp içeri girmesini ve kapıyı açmasını istedik. En kötüyü bekleyerek merdivenleri koşarak çıktık.

"Buraya birileri girmiş," dedi babam, avluya girdiğimizde. Yerlerde sigara izmaritleri ve boş yemek ambalajları vardı. İskemleler devrilmişti, ortalık darmadağındı. Babam önceden Huşhal Okulu tabelasını indirmiş ve avluya bırakmıştı. Duvara dayalı duran tabelayı kaldırırken çığlık attım. Altında, çürümüş keçi kafaları vardı. Birilerinin yediği yemeğin kalıntıları gibi görünüyordu bunlar.

Sonra sınıflara girdik. Bütün duvarlara Taliban karşıtı sloganlar yazılmıştı. Biri beyaz tahtaya kalıcı kalemle YA-

ŞASIN ORDU yazmıştı. Okulda kimlerin zaman geçirdiğini anlamıştık şimdi. Bir asker, sınıf arkadaşlarımdan birinin günlüğüne modası geçmiş aşk şiirleri bile yazmıştı. Yerlere mermi kovanları saçılmıştı. Askerler, duvara aşağıdaki şehrin görülebildiği bir delik açmışlardı. Belki de insanlara o delikten ateş açmışlardı. Biricik, değerli okulumuz savaş alanına döndüğü için çok üzgündüm.

Biz etrafımıza bakınırken, aşağıda birinin kapıya vurduğunu duyduk. "Açma, Malala!" diye emretti babam.

Babam, kendi odasında ordunun bıraktığı bir mektup buldu. Bizim gibi vatandaşları Taliban'ın Svat'ı kontrol altına almasına izin vermekle suçluyordu bu mektup. "Sizin gafletiniz ve ihmalkârlığınız yüzünden çok sayıda değerli askerimizi kaybettik. Yaşasın Pakistan Ordusu!"

"Hep aynı şey," dedi babam. "Biz Svat halkı önce Taliban tarafından kandırıldık, sonra onlar tarafından öldürüldük, şimdi de onlar yüzünden suçlanıyoruz. Kandırıldık, öldürüldük, suçlandık."

Bazı açılardan, ordu, militanlardan pek de farklı görünmüyordu. Komşularımızdan biri, ordunun Taliban üyelerinin cesetlerini herkes görsün diye sokaklara bıraktığına tanık olduğunu bile söylemişti. Şimdi ordu helikopterleri, kafamızın üzerinde büyük, siyah, vızıltılı böcekler gibi çiftler halinde uçuyorlardı. Eve dönerken bizi görmemeleri için duvarların dibinden yürüdük.

Aralarında intihar bombacısı olarak eğitilmek üzere beyinleri yıkanan yedi ya da sekiz yaşındaki erkek çocuklarının bile bulunduğu binlerce kişinin tutuklandığını duyuyorduk. Ordu onları radikal fikirlerinden arındırmak amacıyla cihatçılara yönelik özel bir kampa gönderiyordu.

Tutuklananlardan biri, kızlara ders vermeyi reddeden ve bunun yerine Fazlullah'ın adamlarına CD ve DVD'leri imhaları sırasında yardım etmeye giden eski Urdu dili öğretmenimizdi.

Fazlullah hâlâ serbestti. Ordu, onun İmam Deri'deki karargâhını yıkmış ve Peoçar Dağları'nda Fazlullah'ın etrafını sardıklarını iddia etmişti. Sonra Fazlullah'ın ağır yaralandığını ve sözcüsü Müslim Han'ın tutuklandığını söylemişlerdi. Ardından hikâye değişmiş ve Fazlullah'ın Afganistan'a kaçtığı, Kunar eyaletinde olduğu bildirilmişti. Kimileri Fazlullah'ın yakalandığını ama ordu ile ISI'nın ona ne yapılacağı konusunda anlaşamadığını iddia ediyordu. Ordu onu hapse atmak istemiş ama istihbarat servisi baskın çıkarak Fazlullah'ı Bajaur'a götürmüştü. Böylece Fazlullah sınırı aşıp Afganistan'a geçebilmişti.

Taliban'ın önde gelen üyelerinden yalnızca Müslim Han ve Mahmut adında başka bir komutan tutuklanmış görünüyordu. Diğerlerinin hepsi hâlâ serbestti. Fazlullah ortalıkta olduğu sürece, Taliban'n yeniden toplanıp güçlenebileceğinden korkuyordum. Geceleri bazen kâbuslar görüyordum; ama en azından radyo yayınları kesilmişti.

Babamın arkadaşı Ahmet Şah, durumu "sürekli değil, kontrollü barış" olarak tanımlıyordu. Ancak insanlar yavaş yavaş vadiye dönmeye başladılar çünkü Svat güzeldir ve hiçbirimiz ondan uzun süre uzak kalmaya dayanamayız.

Okulumuzun zili yeniden ilk kez 1 Ağustos'ta çaldı. O sesi duymak ve eskiden olduğu gibi koşarak kapıdan girip merdivenleri çıkmak harikaydı. Eski arkadaşlarımı gördüğüm için o kadar sevinçliydim ki. YOK'lar olarak

geçirdiğimiz zamana dair birbirimize anlatacağımız pek çok hikâye vardı. Birçoğumuz arkadaş ya da akrabalarımızın yanında kalmıştık ama kamplarda kalanlar da vardı. Şanslı olduğumuzu biliyorduk. Pek çok çocuk derslerini çadırlarda işlemek zorundaydı çünkü Taliban okullarını yıkmıştı. Arkadaşlarımdan biri, Sunduz da babasını kaybetmişti. Bir patlamada ölmüştü babası.

Tanıdığım herkes BBC günlüğünü benim yazdığımı biliyor gibiydi. Kimileri bunu babamın benim yerime yaptığını düşünüyordu ama okul müdiremiz Madam Maryam onlara, "Hayır, Malala yalnızca iyi bir konuşmacı değil, aynı zamanda iyi bir yazar," dedi.

O yaz, sınıftaki konuşmaların tek bir konusu vardı. İslamabadlı dostumuz Şiza Şahit, Stanford'daki çalışmalarını tamamlamış ve Huşhal Okulu'ndan yirmi yedi kızı başkentte birkaç gün geçirip çevreyi görmeleri, atölye çalışmalarına katılmaları ve Taliban baskısı altında yaşamanın travmasını biraz olsun atlatabilmeleri için şehre davet etmişti. Bizim sınıftan Münibe, ben, Melike-i-Nur, Rida, Karişma ve Sunduz gidiyorduk. Bize annem ve Madam Maryam eşlik edecekti.

Bağımsızlık Günü'nde, yani 14 Mayıs'ta başkente doğru yola çıktık, herkes heyecan içindeydi. Kızların çoğu, yalnızca YOK olduğumuzda vadiden çıkmıştı. Ama şimdiki farklıydı ve romanlarda okuduğumuz tatillere benziyordu. Bir konuk evinde kaldık ve dışarıdaki insanların vadimizde yaşananlardan haberdar olup bize yardımcı olmalarını sağlamak için hikâyelerimizi nasıl anlatmamız gerektiği konusunda birçok atölye çalışmasına katıldık. İlk

çalışmadan itibaren, Şiza bizim ne kadar iradeli ve kararlı olduğumuzu görüp şaşırmıştı sanıyorum. "Malala'lar ile dolu bir odaydı!" demişti daha sonra babama.

Biz parka gitmek ya da müzik dinlemek gibi şeylerden de keyif alıyorduk. Bunlar birçok kişiye sıradan gelebilir ama Svat'ta siyasi protesto eylemleri haline gelmişti. Ayrıca çevreyi de geziyorduk. Suudilerin milyonlarca rupi harcayarak Margalla Tepeleri'nin eteğine inşa ettikleri Faysal Müzesi'ni ziyaret ettik. Büyük, beyaz bir yerdi burası ve minareler arasına gerilmiş, titrek bir çadıra benziyordu. Hayatımızda ilk kez tiyatroya gittik ve *Tom, Dick ve Harry* adında bir İngiliz oyunu izledik. Resim dersleri aldık. Restoranlarda yemek yedik, ilk kez bir McDonald's'a girdik. Bir sürü ilk yaşadık. Gerçi ben bir televizyon programına katıldığım için, bir Çin restoranında yenen yemeği kaçırdım. Bugüne kadar da bir daha ördekli krep yeme şansım olmadı hiç!

İslamabad Svat'tan tamamen farklıydı. İslamabad New York'tan ne kadar farklıysa, bizden de o kadar farklıydı. Şiza bizi avukat, doktor ve aynı zamanda aktivist olan kadınlarla tanıştırdı; bu bize kadınların önemli meslekler edinebileceklerini ama aynı zamanda kültürlerini ve geleneklerini korumaya da devam edebileceklerini gösterdi. Sokaklarda örtünmeyen, başları tamamen açık kadınlar gördük. Ben de bazı toplantılarda başımı örtmemiştim, artık modern bir kız olduğumu düşünüyordum. Sadece başını örtmemenin insanı modern yapmayacağını daha sonra anlayacaktım!

Bir hafta boyunca oradaydık ve tahmin edilebileceği gibi, Münibe ve ben kavga ettik! Münibe benim bir üst

sınıftaki kızlardan biriyle dedikodu yaptığımı gördü ve "Madem sen Rişam'la takılıyorsun, ben de Rida'yla takılırım," dedi.

Şiza bizi nüfuzlu kişilerle tanıştırmak istiyordu. Bizim ülkemizde bu genellikle askeriye anlamına gelir elbette. Görüşmelerimizden birini ordunun baş sözcüsü Tümgeneral Atar Abbas ve onun halkla ilişkiler yöneticisi ile yapacaktık. Onu ofisinde ziyaret etmek için İslamabad'ın ikiz şehri Ravalpindi'ye gittik. Ordu karargâhının kusursuz çim alanları ve çiçekleriyle şehrin geri kalanından çok daha düzenli ve şık olduğunu görünce gözlerimiz hayretle açıldı. Ağaçlar bile aynı boydaydı, gövdeleri tam yarısından bölünerek beyaza boyanmıştı; bunun nedenini bilmiyorduk. Karargâhın içinde dizi dizi televizyonlar gördük; adamlar her kanalı izliyorlardı. Bir subay babama, günlük gazetelerde ordunun adının geçtiği kupürlerden oluşan kalın bir klasör gösterdi. Babam şaşırmıştı. Ordu, halkla ilişkiler konusunda politikacılarımızdan çok daha etkin görünüyordu.

Bizi generali beklemek üzere bir salona aldılar. Duvarlara ordu komutanlarının, aralarında Müşerref ve korkunç Ziya gibi diktatörlerin de bulunduğu ülkemizin en güçlü adamlarının resimleri asılmıştı. Beyaz eldivenler giymiş bir uşak bize çay, bisküvi ve ağzımızda eriyen kıymalı börekler getirdi. General Abbas içeri girdiğinde, hepimiz ayağa kalktık.

General bize Svat'taki askeri operasyondan bir zafer olarak söz etti. Operasyonda 128 asker ve 1600 teröristin öldüğünü söyledi.

O konuşmasını bitirdiğinde, soru sorabilecektik. Bize

önceden soru hazırlamamız söylenmişti, ben de yedi ya da sekiz soru hazırlamıştım. Şiza gülmüş ve General'in bu kadar çok soruyu cevaplayamayacağını söylemişti. En ön sırada oturuyordum ve ilk söz alan ben oldum. "İki ya da üç ay önce bize Fazlullah ve yardımcısının vurulup yaralandığını söylemiştiniz. Sonra Svat'ta olduklarını söylediniz. Bazen de Afganistan'da olduklarını söylüyorsunuz. Oraya nasıl gittiler? Madem bu kadar çok bilgiye sahipsiniz, neden onları yakalayamıyorsunuz?" diye sordum.

Generalin cevabı on ya da on beş dakika sürdü ama ben cevabın ne olduğunu anlayamadım! Sonra yeniden yapılanma konusunu sordum. "Ordu vadinin geleceği için bir şeyler yapmalı, yalnızca askeri operasyon üzerinde yoğunlaşmamalı," dedim.

Münibe de benzer bir şey sordu. "Bütün o bina ve okulları kim yeniden inşa edecek?" dedi.

General asker tavrıyla cevap verdi. "Operasyondan sonra önce iyileşme, sonra rehabilitasyon sürecinden geçeceğiz. Ardından işi sivil makamlara devredeceğiz."

Bütün kızlar, Taliban'ı yargılanırken görmek istediğimizi açıkça ifade ettiler. Ama bunun gerçekleşeceği konusunda ikna olmamıştık.

Daha sonra General Abbas bazılarımıza kartvizitini verdi ve bir şeye ihtiyacımız olması halinde kendisiyle temasa geçmemizi söyledi.

Son gün, hepimizin İslamabad Kulübü'nde, vadide Taliban baskısı altında yaşadıklarımız hakkında bir konuşma yapmamız gerekiyordu. Münibe konuşurken gözyaşlarını tutamadı. Biraz sonra herkes ağlıyordu. İslamabad'da kısa bir süre için de olsa farklı bir hayatın keyfini yaşamıştık.

Ben konuşmamda dinleyicilere İngiliz oyununu izleyene kadar Pakistan'da bu kadar yetenekli insanların bulunduğu konusunda hiçbir fikrimin olmadığını söyledim. "Şimdi, Hint filmleri izlememize gerek olmadığını anlıyoruz," diye espri yaptım. Harika vakit geçirmiştik; Svat'a döndüğümüzde gelecekle ilgili o kadar umut doluydum ki Ramazan'da bahçeye bir mango tohumu ektim. Çünkü orucumu açtıktan sonra yemeyi en çok sevdiğim meyve mangodur.

Ancak babamın büyük bir sorunu vardı. YOK olduğumuz günlerde, ayrıca okulun kapalı olduğu onca ay boyunca hiç kimseden ücret almamıştı ama öğretmenlerin maaşlarının ödenmesi gerekiyordu. Maaşların toplamı bir milyon rupiyi geçiyordu. Bütün özel okullar aynı durumdaydı. Bir okul, öğretmenlerine bir aylık maaş ödemişti ama çoğu ne yapacağını bilmiyordu; ödeme yapacak paraları yoktu. Huşhal Okulu'nun öğretmenleri bir şeyler bekliyordu. Onların da kendi giderleri vardı. İçlerinden biri, Bayan Hira evlenmek üzereydi ve düğün masraflarını karşılamak için maaşına güveniyordu.

Babam çıkmazdaydı. Derken General Abbas'ı ve onun kartvizitini hatırladık. Ordunun Taliban'ı vadiden çıkarma operasyonu yüzünden hepimiz vadiyi terk etmek zorunda kalmış ve şimdi kendimizi bu durumda bulmuştuk. Madam Maryam ve ben General Abbas'a bir e-posta yazıp durumu açıkladık. General büyük bir kibarlık göstererek babama herkesin üç aylık alacağını ödemesi için 1.100.000 rupi gönderdi. Öğretmenler çok mutlu olmuşlardı. Birçoğu bu kadar parayı bir arada görmemişti hiç. Bayan Hira babamı gözyaşları içinde aradı, düğününü planladığı gibi yapabileceği için minnettardı.

Bu, orduyla bir sorunumuzun kalmadığı anlamına gelmiyordu. Ordunun Taliban'ın liderlerini yakalamamış olması yüzünden çok mutsuzduk. Babam da ben de bol bol röportaj vermeye devam ediyorduk. Bize babamın arkadaşı ve Svat Kaumi Cirga üyesi olan Zahit Han da katılıyordu. Zahit Han aynı zamanda Svat Otelleri Birliği'nin de başkanıydı; bu nedenle turistlerin vadiye yeniden gelmeye başlaması için hayatın bir an önce normale dönmesi konusunda çok hevesliydi. Tıpkı babam gibi o da sözünü sakınmayan biriydi ve tehdit ediliyordu. 2009 yılı Kasım ayında bir gece kıl payı kurtulmuştu. Geç saatte, ordu görevlilerinden biriyle yaptığı görüşmeden sonra evine dönerken, pusuya düşürülmüştü. Neyse ki ailesinden pek çok kişi o bölgede yaşıyordu; açılan ateşe onlar da ateşle karşılık vermişler ve saldırganların kaçmasını sağlamışlardı.

Derken 1 Aralık 2009'da, aynı zamanda Hayber-Pahtunhva meclisi üyesi ve tanınmış bir ANP politikacısı da olan Dr. Şemşir Ali Han'a yönelik bir intihar saldırısı düzenlendi. Bomba patladığında, Dr. Şemşir Ali Han, Fazlullah'ın karargâhının bulunduğu İmam Deri'ye yalnızca bir mil uzaklıktaki *hücre*'sinde dostları ve seçmenleri ile bayramlaşıyordu. Taliban'ı sözünü sakınmadan eleştiren biriydi. Patlamada oracıkta ölmüş, dokuz kişi de yaralanmıştı. Bombacının on sekiz yaşında olduğu söyleniyordu. Polis onun bacaklarını ve vücudunun diğer parçalarını bulmuştu.

İki hafta sonra, okulumuzun öksüzler için faaliyet gösteren Evim Vakfı ile UNICEF'in kurduğu Svat Bölge Çocuk Meclisi'ne katılması istendi. Svat'ın her yerinden altmış öğrenci üye olarak seçilmişti. Bizim okuldan on bir

kızın katılmasına karşın, mecliste daha çok erkekler vardı. İlk toplantı, birçok politikacı ve aktivistin olduğu bir salonda yapıldı. Sözcünün kim olacağını seçimle belirlemiştik ve ben kazanmıştım! Kürsüde dikilmek ve insanlarına bana Bayan Sözcü diye seslenmesi garipti; ama sesimizi duyurabilmemiz çok güzeldi. Meclis üyeleri yılda bir kez seçiliyordu ve hemen her ay toplanıyorduk. Aldığımız dokuz kararda artık çocuk işçilerin olmaması için çağrı yapmış, engelli çocukların ve sokak çocuklarının okula gönderilmesi, ayrıca Taliban'ın yıktığı okulların yeniden yapılması için yardım istemiştik. Bu kararlar onaylandıktan sonra resmi görevlilere gönderilmiş, bazıları ile ilgili harekete bile geçilmişti.

Ayrıca Münibe, Ayeşa ve ben, Pakistan'ın Açık Zihinleri adlı bir proje yürüten Savaş ve Barış Muhabirliği Enstitüsü adında bir İngiliz kurumundan gazetecilik dersleri almaya bile başlamıştık. Meseleleri doğru dürüst yorumlayıp aktarmayı öğrenmek eğlenceliydi. Sözlerimin nasıl bir fark yarattığını gördükten ve bir Amerikan dergisindeki çalışma hayatını anlatan *Çirkin Betty* DVD'lerini izledikten sonra, gazetecilikle ilgilenmeye başlamıştım. Gerçi bizimkisi biraz farklıydı; giysilerden ve saç modellerinden söz etmiyordu. Aşırılıkçılık ve Taliban gibi, yüreklerimize daha yakın konularda yazıyorduk.

Çok geçmeden sınav dönemi gelip çattı. Yine Melike-i-Nur'u geçip birinci oldum ama sonuçlar birbirine çok yakındı. Okul müdiremiz, Melike-i-Nur'u okul temsilcisi olması konusunda ikna etmeye çalışmış ama o, kafasını derslerden başka bir şeye vermek istemediğini söyleyerek kabul etmemişti. "Sen de Malala gibi olmalı ve başka

şeylerle de ilgilenmelisin," demişti Madam Maryam. "Bu da eğitimin kadar önemli. Çalışmak her şey demek değildir." Ama Melike-i-Nur'u suçlayamazdım. O anne babasının, özellikle annesinin yüzünü güldürmeyi gerçekten çok istiyordu.

Svat eski Svat değildi, belki de bir daha asla öyle olmayacaktı ama normale dönüyordu. Banr Pazar'daki dansçılardan bazıları geri bile dönmüştü; ama artık canlı performans sergilemek yerine DVD'ler hazırlayıp satıyorlardı. Taliban zamanında yasaklanan müzikler ve danslarla barış festivallerinin keyfini yaşıyorduk. Marghazar'daki festivallerden birini babam organize etti ve aşağıdaki bölgelerde YOK'lara ev sahipliği yapanları teşekkür etmek amacıyla davet etti. Müzik bütün gece susmadı.

Her doğum günümde bir şeyler oluyordu sanki. On üç yaşına girdiğim 2010 Temmuzu'nda da yağmurlar başladı. Svat'ta genellikle muson yağmurları olmaz. Biz de önce, yağmurun ekinin bol olması anlamına geleceğini düşünerek mutlu olduk. Ama yağmur o kadar şiddetli ve kesintisiz yağıyordu ki burnunuzun ucundaki birini bile göremiyordunuz. Çevreciler, dağlarımızdaki ağaçların Taliban ve kereste tüccarları tarafından kesildiğini söyleyerek bizi uyarmışlardı. Çok geçmeden çamurlu sel baskınları başladı ve her şeyi önüne katıp götürdü.

Sel baskını olduğunda okuldaydık, sonra eve gönderildik. Ama o kadar çok yağmur yağmıştı ki, pis nehrin üzerindeki köprü bile sular altında kalmıştı. Bu yüzden başka bir yol bulmak zorundaydık. Ulaştığımız bir sonraki köprü de sular altındaydı ama su fazla derin değildi, biz de sulara bata çıka geçtik. İğrenç kokuyordu. Eve vardığımızda sırılsıklam ve leş gibi olmuştuk.

Ertesi gün okulu da su bastığını öğrendik. Suyun çekilmesi günler aldı. Okula geri döndüğümüzde, duvarların yarısına kadar kabarmış olduğunu gördük. Her yer ama her yer çamur içindeydi. Masalarımız ve iskemlelerimiz çamurla kaplıydı. Sınıflar berbat kokuyordu. Öyle çok hasar vardı ki babamın masrafları karşılamak için 90.000 rupi ödemesi gerekti. Doksan öğrencinin aylık ücretine eşitti bu.

Bütün Pakistan'da aynı durum yaşanıyordu. Himalayalar'dan çıkıp KPK, Pencap ve Karaçi'den geçen, sonra da Arap Denizi'ne dökülen, çok gurur duyduğumuz azametli İndus Nehri, azgın bir sele dönüşmüş, bütün setlerini yıkmıştı. Yollar, ekinler, bütün köyler sular altındaydı. Yaklaşık 2000 kişi boğulmuş ve 14 milyon kişi zarar görmüştü. Birçoğu evlerini kaybetmiş, 7000 okul kullanılamaz hale gelmişti. Hatırlanan en kötü sel baskınıydı bu. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon buna "ağır çekim tsunami" diyordu. Sel baskınlarının; Asya tsunamisi, bizim 2005 depremimiz, Katrina Kasırgası ve Haiti depreminin toplamının yol açtığından daha büyük hasarlara neden olduğunu, daha fazla insanı etkilediğini duyuyorduk.

Svat en çok etkilenen yerlerden biriydi. Kırk iki köprümüzden otuz dördü sular altında kalmış ve vadide ulaşım büyük ölçüde engellenmişti. Elektrik direkleri parçalandığı için elektriklerimiz kesikti. Bizim sokağımız bir tepenin üzerindeydi; bu nedenle yükselen sulardan biraz daha iyi korunuyorduk ama yoluna çıkan her şeyi silip süpüren bir ejderhanın homurtulu nefes alışını andıran suyun sesini her duyduğumuzda ürperiyorduk. Turistlerin alabalık yiyip manzaranın keyfini çıkardıkları nehir kıyısı otelleri ve

restoranlar kullanılamaz hale gelmişti. Turistik bölgeler Svat'ın en kötü durumdaki kısımlarıydı. Malam Cabba, Medyan ve Bahreyn gibi tesisler çok zarar görmüş, otel ve çarşıları mahvolmuştu.

Çok geçmeden akrabalarımızdan Şangla'da da hasarın inanılmaz derecede büyük olduğunu duyduk. Şangla'nın başkenti Alpuri'den bizim köyümüze giden anayol ve köyler sular altındaydı. Karşat, Şahpur ve Barkana'nın taraçalarındaki birçok ev çamurlu toprağın kayması yüzünden zarar görmüştü. Annemin ailesinin evi, Faiz Muhammed Dayı'nın yaşadığı yer hâlâ ayaktaydı ama üzerinde durduğu yol yok olmuştu.

İnsanlar sahip oldukları birkaç parça eşyayı can havliyle korumaya çalışıyor, hayvanlarını yüksek yerlere çıkarıyorlardı. Ancak sel, ektikleri mısırları ve orkideleri mahvetmişti, mandaların pek çoğu boğulmuştu. Köyler çaresiz durumdaydı. Elektrikleri yoktu çünkü bütün eğreti hidroelektrik projeleri paramparça olmuştu. Nehir, yıkıntı ve atıklar yüzünden kahverengiye döndüğünden, temiz suları da yoktu. Suyun kuvveti o kadar büyüktü ki, beton binalar bile yıkılıp dökülmüştü. Anayol üzerindeki okul, hastane ve elektrik istasyonu yerle bir olmuştu.

Hiç kimse bütün bunların nasıl olduğunu anlayamıyordu. İnsanlar 3000 yıldır Svat'ta nehrin kıyısında yaşıyorlardı ve o nehir her zaman bir tehdit değil, yaşam kaynağı olarak görülmüştü. Dışarıdan bakıldığında bizim vadimiz bir cennetti. Ama şimdi kuzenim Sultan Rumi'nin deyimiyle "Hüzünler Vadisi" haline gelmişti. Önce deprem, sonra Taliban, sonra askeri operasyon, şimdi de tam yeniden toparlanmaya başlamışken yıkıcı sel baskını bütün

emeğimizi alıp götürmüştü. İnsanlar Taliban'ın kaostan faydalanarak vadiye geri dönmesinden çok endişeliydiler.

Babam arkadaşlarından ve Svat Özel Okullar Birliği'nden topladığı paralarla Şangla'ya yiyecek ve yardım gönderiyordu. Dostumuz Şiza ve İslamabad'da tanıştığımız aktivistlerden bazıları, Mingora'ya gelmişler ve epey para dağıtmışlardı. Ancak tıpkı deprem sırasında olduğu gibi, ücra bölgelere ilk gelen ve yardım getirenler, daha çok İslami gruplardan gönüllüler oluyordu. Birçok kişi sel baskınlarının, son zamanlardaki festivallerde müzik dinleyip dans ederek eğlendiğimiz için Allah'ın bize uyguladığı yeni bir ceza olduğunu söylüyordu. Neyse ki bu seferki tesellimiz, bu mesajı yayacak bir radyonun olmamasıydı!

Bütün bu sıkıntılar devam ederken, insanlar sevdiklerini, evlerini, geçim kaynaklarını kaybederken, başkanımız Asıf Zerdari Fransa'da bir şatoda tatildeydi. "Kafam karıştı, *Aba*," diyordum babama. "Bütün politikacıların iyi ve faydalı şeyler yapmasını engelleyen ne? Neden insanlarımızın yemeğinin, elektriğinin, güvenliğinin olmasını istemiyorlar?"

İslami gruplardan sonra en büyük yardım ordudan geliyordu. Sadece bizim ordumuzdan değil. Amerikalılar da helikopterler göndermişler ve bu, kimilerinin şüphe duymasına neden olmuştu. Bir teoriye göre bu felaket, Amerikalılar tarafından HAARP (Yüksek Frekans Aktif Auroral Araştırma Programı) teknolojisi denen bir yöntemle yaratılmıştı. Bu teknoloji, okyanus altında dev dalgalara neden oluyor, böylece topraklarımızda sel baskınına yol açıyordu. Sonra, yardım getirme bahanesiyle, meşru bir şekilde Pakistan'a giriyor ve bütün sırlarımızı öğrenip casusluk ediyorlardı.

Yağmurlar nihayet kesildiğinde bile hayat hâlâ çok zordu. Hiç temiz suyumuz ve elektriğimiz yoktu. Ağustos ayında, Mingora'da ilk kolera vakası görüldü; çok geçmeden hastanenin önüne hastalar için bir çadır kurulmuştu. Tedarik kaynaklarımız kesildiği için, bulunabilen az miktarda yiyecek olağanüstü pahalıydı. Şeftali ve soğan mevsimindeydik; çiftçiler umutsuzca ekinlerini kurtarmaya çalışıyorlardı. Birçoğu kabarmış, çalkantılı nehirde lastikten sallarla tehlikeli yolculuklar yaparak ürünlerini pazara götürmeye çalışıyordu. Satılık şeftali bulduğumuzda çok mutlu oluyorduk.

Dışarıdan gelen yardım başka zamanlarda olabileceğinden çok daha azdı. Batı'nın zengin ülkeleri bir ekonomik kriz yaşıyorlardı ve Başkan Zerdari'nin Avrupa'yı gezmesi, duruma mesafeli yaklaşmalarına yol açıyordu. Yabancı devletler, bizim politikacılarımızın hemen hiç gelir vergisi ödemediklerini, bu nedenle kendi ülkelerinde ağır vergiler ödeyen insanlardan yardımda bulunmalarını istemenin haksızlık olduğunu ileri sürüyorlardı. Bir Taliban sözcüsünün Pakistan hükümetinin Hıristiyanlardan ve Yahudilerden gelen yardımı reddetmesini talep etmesinden sonra, yabancı yardım kuruluşları, çalışanlarının güvenliğinden endişe etmeye başlamıştı. Kimsenin Taliban'ın ciddiyetinden şüphesi yoktu. Geçen ekim ayında İslamabad'daki Dünya Gıda Programı ofisi bombalanmış ve beş çalışan ölmüştü.

Svat'ta aslında Taliban'ın hiç gitmemiş olduğuna dair belirtiler görmeye başlamıştık. İki okul daha bombalanmış, Hıristiyan yardım kuruluşlarından üç çalışan, Mingora'ya dönerken kaçırılmış ve öldürülmüştü. Başka şoke

edici haberler de alıyorduk. Babamın arkadaşı, Svat Üniversitesi'nin rektör yardımcısı Dr. Muhammed Faruk ofisine zorla giren silahlı iki adam tarafından öldürülmüştü. Dr. Faruk bir İslam âlimi, Cemaat-i-İslami Partisi'nin eski bir üyesiydi ve Talibanlaşmaya karşı en güçlü seslerden biri olarak, intihar saldırılarına karşı fetva bile yayınlamıştı.

Yine öfkelenmeye ve korkmaya başlamıştık. YOK olduğumuz dönemlerde, politikacı olmayı düşünmüştüm ve şimdi bunun doğru seçim olduğunu biliyordum. Ülkemiz çok fazla kriz atlatmıştı ve bunları gerektiği gibi idare edecek gerçek liderler yoktu.

17

Uzun Boy Duası

On üç yaşına girdiğimde büyümem durmuştu. Her zaman olduğumdan büyük görünmüştüm ama birdenbire bütün arkadaşlarımın boyu beni geçmişti. Otuz kişilik sınıfta en kısa boylu üç kızdan biriydim. Arkadaşlarımın yanında utanıyordum. Her gece Allah'a daha uzun boylu olmak için dua ediyordum. Bir cetvel ve kalemle odamın duvarında boyumu ölçüyordum. Her sabah biraz daha uzayıp uzamadığımı kontrol ediyordum. Ama çizgi, inatçı bir şekilde 1.52'nin üzerine çıkmıyordu. Adak bile adamıştım; eğer biraz daha uzarsam her gün fazladan yüz rekât namaz kılacaktım.

Birçok etkinlikte konuşmacı oluyordum ama boyum o kadar kısaydı ki bir otorite gibi görünmem pek kolay değildi. Bazen kürsüye bile boyum yetişmiyordu. Yüksek topuklu ayakkabı sevmezdim ama giymeye başlamıştım.

Sınıfımızdaki kızlardan biri o yıl okula dönmedi. Ergenliğe girer girmez evlendirilmişti. Yaşından büyük görünüyordu ama daha on üç yaşındaydı. Bir süre sonra iki çocuğunun olduğunu duyduk. Sınıfta kimya dersinde

hidrokarbon formülleri ezberlerken, ben gündüz düşleri kurar, okulu bırakıp bir kocayı çekip çevirmenin nasıl bir şey olacağını merak ederdim.

Taliban dışında şeyler de düşünmeye başlamıştık artık, ama onu tamamen unutmak mümkün değildi. Halihazırda garip yan işler yapan, mesela mısır gevreği ve gübre fabrikaları olan ordumuz şimdi de dizi yapımcılığına başlamıştı. Pakistan'ın her yerinde insanlar televizyonda *prime-time*'da yayınlanan, Svat'ta militanlarla savaşan askerlerin gerçek hikâyelerini anlatan "*Beyond the Call of Duty*" adındaki dizinin müptelası olmuşlardı.

Askeri operasyonda yüzden fazla asker ölmüş, 900 asker yaralanmıştı ve kendilerini kahraman olarak göstermek istiyorlardı. Ama onların fedakârlıkları hükümetin kontrolü yeniden ele geçirmesini sağlamış gibi görünse de, biz hâlâ hukukun egemenliğini bekliyorduk. Öğlenleri okuldan eve döndüğümde, gözleri yaşlı kadınlarla karşılaşıyordum. Askeri müdahale sırasında yüzlerce erkek kaybolmuştu; belki de ordu ya da ISI tarafından alınmışlardı ama kimse bir şey söylemiyordu. Kadınlar bilgi alamıyorlardı; kocalarının ya da oğullarının hayatta olup olmadığını bilmiyorlardı. Bazıları çaresiz durumdaydı, kendi kendilerine geçinmeleri mümkün değildi. Bir kadın, ancak kocasının kayıp değil de ölmüş olduğu bildirilirse yeniden evlenebilirdi.

Annem onlara çay ve yiyecek ikram ediyordu ama gelmelerinin nedeni bu değildi. Babamdan yardım istiyorlardı. Babam, Svat Kaumi Cirga'nın sözcüsü olması nedeniyle, halk ile ordu arasında bir tür aracı görevi görüyordu.

"Ben yalnızca kocamın ölüp ölmediğini bilmek istiyo-

rum," diye yalvarmıştı tanıştığım bir kadın. "Eğer öldürüldüyse, o zaman çocukları bir yetimhaneye verebilirim. Ama şimdi ne bir dulum ne de bir eşim." Başka bir kadın bana oğlunun kayıp olduğunu söylemişti. Kayıp olan erkeklerin Taliban'la işbirliği yapmadıklarını, belki kendilerine emredildiği için onlara bir bardak su ya da biraz ekmek vermiş olabileceklerini söylüyordu. Evet, Taliban liderleri serbestçe dolaşırken bu masum insanlar alıkonuluyordu.

Okulumuzda, bizim eve on dakika uzaklıkta oturan bir öğretmen vardı. Kardeşini askerler götürmüştü; onu prangaya vurmuşlar ve işkenceden geçirmişlerdi. Sonra da ölene kadar bir dondurucuda tutmuşlardı. Adamın Taliban'la hiçbir ilgisi yoktu. Basit bir esnaftı, o kadar. Daha sonra ordu kadından özür dilemiş, isimlerin karıştığını ve yanlış kişiyi aldıklarını söylemişti.

Evimize gelenler yalnızca yoksul kadınlar değildi. Bir gün, Körfez'deki Muskat'tan zengin bir işadamı geldi. Babama, kardeşinin ve beş ya da altı yeğeninin kaybolduğunu söyledi. Öldürülüp öldürülmediklerini ya da alıkonulup konulmadıklarını öğrenmek istiyordu. Böylece onların eşlerine yeni kocalar bulması gerekip gerekmediğini anlayabilecekti. İçlerinden biri bir *mevlana* idi, babam onun serbest bırakılmasını sağlamayı başardı.

Bunlar sadece Svat'ta olmuyordu. Pakistan'ın her yerinde binlerce kayıp olduğunu duyuyorduk. Birçok kişi, adliye binalarının önünde protesto gösterileri düzenliyor, kayıplarının afişlerini asıyordu ama bir sonuca varılamıyordu.

Bu arada mahkemeler başka bir meseleyle meşguldü. Pakistan'da, Kuran-ı Kerim'i her türlü saygısızlığa karşı koruyan "Kutsal Değerlere Hakaret Yasası" vardır. General Ziya'nın İslamileşme kampanyası altında, bu yasa daha katı bir şekilde uygulanmaya başlamıştı. "Peygamberimizin kutsal adını kirletmeye kalkan" biri idam ya da ömür boyu hapis cezasına çarptırılabiliyordu.

2010 yılı Kasım ayında bir gün Asia Bibi adında, asılarak ölüme mahkûm edilen, Hıristiyan bir kadınla ilgili bir haber yayınlandı. Asia, Pencap'ta geçimini sağlamak için meyve toplayan, beş çocuklu bir kadındı. Sıcak bir günde, beraber çalıştığı arkadaşlarına su getirmiş ama bazıları onun Hıristiyan olduğunu, bu yüzden suyun "pis" olduğunu söyleyerek içmeyi reddetmişlerdi. Müslümanlar olarak, onun suyunu içmeleri halinde kirleneceklerine inanıyorlardı. İçlerinden biri Asia'nın komşusuydu. Kadın öfkeliydi çünkü Asia Bibi'nin keçisinin onun su yalağına zarar verdiğini söylüyordu. Sonunda aralarında tartışma çıkmıştı ve elbette tıpkı okulumuzdaki kavgalar gibi, kimin ne söylediği belli değildi. Bir iddiaya göre, Asia Bibi'yi İslam'a dönmek konusunda ikna etmeye çalışıyorlardı. Asia, İsa'nın Hıristiyanların günahları için çarmıha gerilerek öldüğünü söylemiş, Hazreti Muhammed'in Müslümanlar için ne yaptığını sormuştu. Meyve toplayanlardan biri onu bölgenin imamına şikâyet etmiş, imam da polise haber vermişti. Asia, mahkemeye çıkarılmadan önce bir yıl hapiste tutulmuş, sonra da idama mahkûm edilmişti.

Müşerref uydu yayınına izin verdiği için, artık bir sürü kanalımız vardı. Birden bu olayları televizyonda izleyebilir olmuştuk. Bütün dünya öfke içindeydi ve tartışma prog-

ramlarında hep bu konu ele alınıyordu. Pakistan'da Asia Bibi için sesini çıkaran birkaç kişiden biri, Pencap Valisi Selman Tasir idi. Tasir'in kendisi de Benazir'in yakın bir müttefiki olarak siyasi suçlamalarla hapis yatmıştı. Daha sonra varlıklı bir medya patronu olmuştu. Tasir, Asia Bibi'yi hapiste ziyaret etti ve Başkan Zerdari'nin onu affetmesi gerektiğini söyledi. "Kutsal Değerlere Hakaret Yasası"nı "kara bir yasa" olarak değerlendirdi ve bu ifadesi televizyonda bazı haber programcıları tarafından ortalığı karıştırmak için tekrar tekrar kullanıldı. Sonrasında, Ravalpindi'nin en büyük camisindeki imamlar Cuma namazlarında valiyi kınadılar.

İki gün sonra, 4 Ocak 2011'de, Selman Tasir, İslamabad'da gözde kafe ve barların olduğu bir bölgede öğle yemeğinden sonra kendi korumalarından biri tarafından vuruldu. Adam ona yirmi altı el ateş etmişti. Sonra da bunu, Ravalpindi'deki Cuma vaazlarını dinledikten sonra Allah için yaptığını söylemişti. O kadar çok insan katile alkış tuttu ki şok yaşadık. Mahkemede avukatlar bile adamın başından aşağı gül yaprakları serptiler. Bu arada, merhum valinin camisindeki imam onun cenaze namazını kıldırmayı reddetti. Başkan da cenazeye katılmadı.

Ülkemiz çıldırıyordu. Nasıl oluyordu da katilleri çiçeklerle ödüllendiriyorduk?

Bu olaydan kısa bir süre sonra babam bir ölüm tehdidi daha aldı. Hacı Baba Lisesi'nin bombalanmasının üçüncü yıldönümünde bir etkinlikte konuşma yapmıştı. Konuşmasında büyük bir hararetle, "Fazlullah bütün kötülüklerin başıdır!" diye bağırmıştı. "Şeytanın ta kendisidir! Neden yakalanmadı?" Sonrasında insanlar ona dikkatli olma-

sını söylemişlerdi. Derken eve babamın adına imzasız bir mektup geldi. Mektup "Selamünaleyküm" diye başlıyordu. "Sen bir din adamının oğlusun ama iyi bir Müslüman değilsin. Nereye gidersen git, mücahitler seni bulacaklar." Babam mektubu aldıktan sonra iki hafta boyunca endişeli göründü. Ama faaliyetlerine son vermeyi reddetti ve çok geçmeden kafasını başka şeylerle dağıtmaya başladı.

O günlerde herkes Amerika'yı konuşuyordu sanki. Bir zamanlar her şeyin suçlusu olarak eski düşmanımız Hindistan'ı görürdük; şimdi suçlu ABD idi. Herkes, FATA'da hemen her hafta gerçekleşen insansız hava aracı saldırılarından yakınıyordu. Çok sayıda sivilin öldüğünü duyuyorduk. Derken Raymond Davis adında bir CIA ajanı, Lahor'da arabasına motosikletle yaklaşan iki adamı öldürdü. Adamların onu soymaya çalıştığını söyledi. Amerikalılar onun CIA ajanı değil, sıradan bir diplomat olduğunu iddia ettiler, bu da herkeste kuşku yarattı. Biz öğrenciler bile sıradan diplomatların herhangi bir işaret taşımayan araçların içinde Glock silahlarıyla dolaşmadıklarını biliyorduk.

Medyamız, Davis'in CIA'in bizim istihbarat servislerimize güvenmediği için Pakistan'a gönderdiği çok büyük bir gizli ordunun üyesi olduğunu ileri sürdü. Adamın, deprem ve sel baskınları sırasında halkımıza büyük yardımlarda bulunan Lahor merkezli Laşkar-i-Taiba adlı bir militan grubu izlediği söylendi. 2008'deki korkunç Mumbai katliamının arkasında onların olduğu düşünülüyordu. Grubun temel amacı, Keşmir'in Müslümanlarını Hint yönetiminden çıkarmaktı ama son zamanlarda Afganistan'da

aktif hale gelmişlerdi. Kimileri de Davis'in nükleer silahlarımızla ilgili casusluk yaptığını söylüyordu.

Raymond Davis bir anda Pakistan'daki en ünlü Amerikalı oldu. Ülkenin her tarafında protestolar vardı. İnsanlar, pazarlarımızın Raymond Davis'lerle dolu olduğunu, bu adamların Birleşik Devletler'e göndermek üzere istihbarat topladıklarını düşünmeye başlamıştı. Derken Davis'in öldürdüğü adamlardan birinin dul karısı, adaletten umudunu keserek fare zehri içip kendini öldürdü.

Washington ile İslamabad, daha doğrusu Washington ile Ravalpindi'deki ordu karargâhı arasındaki müzakereler haftalar sürdü ve sonunda dava çözüldü. Yaptıkları şey, bizim geleneksel *cirga*'larımıza benziyordu; Amerikalılar 2.3 milyon dolar değerinde "kan parası" ödediler. Davis hızla mahkemede aklandı ve ülkeden çıkarıldı. Pakistan daha sonra CIA'den ABD için çalışan taşeronların hepsini evlerine geri göndermesini istedi ve vizeleri onaylamayı durdurdu. Bütün bu gelişmeler, insanların içinde kötü hisler bıraktı. Özellikle de 17 Mart'ta, yani Davis'in serbest bırakılmasının ertesi günü, Kuzey Veziristan'daki bir aşiret meclisine yapılan insansız hava aracı saldırısı ile kırk kişinin ölmesi nedeniyle... Saldırı, CIA'in ülkemizde canının istediğini yapabileceği mesajını veriyor gibi görünüyordu.

Bir pazartesi, yine duvardaki çizgiyle karşılaştırarak boyumun gece saatlerinde mucizevi bir şekilde uzayıp uzamadığını kontrol ediyordum ki bitişikte gürültüler duydum. Babamın arkadaşları inanılması güç haberlerle gelmişlerdi. Gece, Navy Seals denen Amerikan özel kuvvetleri, YOK olduğumuz sırada kaldığımız yerlerden biri olan

Abbottabad'da bir baskın düzenlemişler ve Usame bin Ladin'i bulup öldürmüşlerdi. Bin Ladin, askeri akademimize sadece bir mil uzaklıkta, etrafı duvarlarla çevrili büyük bir evde yaşıyordu. Ordunun Bin Ladin'in bulunduğu yerden habersiz olduğuna inanamıyorduk. Gazeteler, askeri okul öğrencilerinin talimlerini bile evin yanındaki boş alanda yaptığını yazıyordu. Evin etrafında tepelerinde dikenli teller olan dört metre yüksekliğinde duvarlar vardı. Bin Ladin üst katta Yemenli bir kadın olan en genç karısı Emel ile yaşıyordu. Diğer iki karısı ve on bir çocuğu da alt kattaydı. Bir Amerikan senatörü, Bin Ladin'in güya gizlendiği yerdeki tek eksiğin bir "neon ışıklı tabela" olduğunu söylemişti.

İşin gerçeği, Peştu bölgelerinde birçok kişi mahremiyet ve örtünme sebebiyle etrafı duvarlarla çevrili evlerde yaşar, bu nedenle evin olağandışı bir tarafı yoktu. Garip olan, evin sakinlerinin hiç dışarı çıkmaması ve evde telefon ya da internet bağlantısının olmamasıydı. Yemeklerini, karılarıyla birlikte o evde yaşayan iki kardeş getiriyordu. Bu kardeşler Bin Ladin için kurye olarak çalışıyorlardı. Kadınlardan biri Svat'tandı!

SEAL kuvvetleri Bin Ladin'i kafasından vurmuşlar ve Ladin'in cesedi helikopterle götürülmüştü. Bin Ladin bir çatışmaya girmiş gibi görünmüyordu. İki kardeş ve Bin Ladin'in yetişkin oğullarından biri de ölmüştü. Karıları ve diğer çocukları ise bağlanarak evde bırakılmışlar, sonra da Pakistan makamlarınca gözaltına alınmışlardı. Amerikalılar Bin Ladin'in cansız bedenini denize atmışlardı. Başkan Obama çok mutluydu; Beyaz Saray'ın önünde yapılan kutlamaları televizyonda izledik.

Önceleri devletimizin Amerikan operasyonunu bildiğini ve buna dahil olduğunu sanıyorduk. Ama sonra Amerikalıların bunu tek başına yaptığını öğrendik. Bu, halkımızın pek hoşuna gitmedi. Onlarla güya müttefik olacaktık; Teröre Karşı Savaş'ta biz onlardan daha fazla asker kaybetmiştik. Ama Amerikalılar gece vakti ülkeye girmişler, alçaktan uçmuşlar, özel sessiz helikopterler kullanmışlar ve elektronik müdahale ile radar sistemimizi bloke etmişlerdi. Operasyonu Genelkurmay Başkanı General Aşfak ve Başkan Zerdari'ye olaydan sonra haber vermişlerdi. Ordunun ileri gelenlerinin birçoğu her şeyi televizyondan öğrenmişti.

Amerikalılar bunu böyle yapmaktan başka çarelerinin olmadığını, çünkü kimsenin ISI'nın hangi tarafta olduğunu gerçekten bilmediğini, kendileri hedefe ulaşmadan birilerinin Bin Ladin'e haber uçurabileceğini söylüyorlardı. CIA direktörü şöyle demişti: "Pakistan ya müdahil ya da yetersiz... İkisi de bir ülke için iyi değil."

Babam bunun utanç dolu bir gün olduğunu söyledi. "Nasıl olur da azılı bir terörist Pakistan'da yaşar ve bunca yıl fark edilmez?" diyordu. Diğerleri de aynı soruyu soruyorlardı.

İstihbarat servisinin Bin Ladin'in yerini bildiğinin düşünülmesi gayet anlaşılır bir şeydi. Zira ISI her yerde ajanları olan büyük bir organizasyondur. Bin Ladin nasıl olurdu da başkente bu kadar yakın, yalnızca altmış mil uzaklıkta bir yerde yaşayabilirdi? Hem de onca zaman? Belki de saklanabilecek en iyi yer, akla hayale gelmeyecek kadar yakın bir yerdi ama Bin Ladin 2005 depreminden beri o

evde yaşıyordu. Çocuklarının ikisi Abbottabad hastanesinde doğmuştu. Dokuz yılı aşkın bir süredir Pakistan'daydı. Abbottabad'dan önce Haripur'da yaşamış, ondan önce de bizim Svat Vadi'mizde saklanmış, orada 11 Eylül olaylarının baş planlayıcısı Halid Şeyh Muhammed ile tanışmıştı.

Bin Ladin'in bulunması, kardeşim Huşhal'ın çok sevdiği casus filmlerindeki olaylara benziyordu. Bin Ladin yerinin saptanmaması için, telefon konuşmaları yapmak ya da e-posta yazmak yerine kurye kullanmıştı. Ancak Amerikalılar onun kuryelerinden birini saptamışlar, arabasının plaka numarasının izini sürmüşler ve onu Peşaver'den Abbottabad'a kadar takip etmişlerdi. Sonra, X-ray görüşü olan dev bir insansız hava aracı ile evi gözlemişlerdi. İçeride çok uzun boylu, sakallı bir adamın dolaşıp durduğu tespit edilmişti. Amerikalılar adama Voltacı adını takmışlardı.

İnsanlar her gün ortaya çıkan detaylarla şaşkına dönüyorlardı. Ama dünyanın en azılı teröristinin bizim topraklarımızda yaşıyor olmasından çok Amerika'nın saldırısına öfkeliydiler. Bazı gazeteler, Amerika'nın Bin Ladin'i aslında yıllar önce öldürdüğüne ve cesedini dondurucuda sakladığına dair yazılar yayımlıyorlardı. Hikâyeye göre, cesedi Abbottabad'a getirip eve yerleştirmişler, saldırıyı da Pakistan'ı utandırmak için numaradan düzenlemişlerdi.

Sokaklara çıkmamızı ve orduya desteğimizi göstermemizi isteyen kısa mesajlar alıyorduk. "Biz 1948'de, 65'te ve 71'de sizin için oradaydık," diyordu bir mesajda, Hindistan ile yaptığımız üç savaş kastedilerek. "Şimdi biz arkamızdan vurulmuşken yanımızda olun." Ama aynı zamanda orduyla dalga geçen mesajlar da vardı. İnsanlar, dört Amerikan helikopteri radarımıza görünmeden gizlice ülkeye girebi-

liyorsa, nasıl olup da yılda 6 milyar doları (eğitime harcananın yedi katı) askeriyeye harcadığımızı soruyordu. Eğer Amerikalılar bunu yapabiliyorsa, burnumuzun dibindeki Hindistan'ı ne durdurabilirdi? "Lütfen korna çalmayın, ordu uyuyor," diyordu bir mesaj. Başka birinde ise, "Satılık ikinci el Pakistan radarı... ABD helikopterlerini tespit edemez ama kablolu televizyonu iyi çeker..." yazılmıştı.

General Kayani ve ISI'nın başı olan General Ahmet Şuca Paşa, parlamentoda ifade vermeye çağrıldılar; daha önce hiç olmamış bir şeydi bu. Ülkemiz küçük düşürülmüştü ve bunun nedenini öğrenmek istiyorduk.

Bunca zamandır Bin Ladin'in bir mağarada yaşadığını düşünürlerken adamın burnumuzun dibinde yaşıyor olmasına Amerikalı politikacıların çok öfkelendiklerini de öğrenmiştik. Sekiz yıl boyunca bizimle işbirliği yapmak için 20 milyar dolar vermelerine rağmen bizim hangi tarafta olduğumuzun şüpheli olduğunu söyleyerek yakınıyorlardı. Bazen bütün mesele paraymış gibi geliyordu. Paranın çoğu orduya gitmişti, sıradan insanların eline geçen bir şey yoktu.

Bu olaydan birkaç ay sonra, Ekim 2011'de babam bana, merkezi Amsterdam'da bulunan çocuk hakları örgütü Kidsrights'ın uluslararası barış ödülünün beş adayından biri olduğumu bildiren bir e-posta aldığını söyledi. Adımı ortaya atan, Güney Afrika'dan Başpiskopos Desmond Tutu idi. Kendisi, Güney Afrika hükümetince uygulanan ayrımcılığa karşı mücadele ettiği için babamın gözünde büyük bir kahramandı. Ödülü ben kazanamayınca babam hayal kırıklığına uğradı ama ona benim tek yaptığımın ko-

nuşup sesimi duyurmak olduğunu söyledim. Bizim, ödül kazananlarınki gibi pratik şeyler yapan bir organizasyonumuz yoktu.

Bundan kısa bir süre sonra, Pencap Başbakanı Şahbaz Şerif tarafından Lahor'da bir eğitim galasında konuşmak üzere davet edildim. Şahbaz Şerif, Daaniş Okulları adını verdiği yeni okullar açıyor, öğrencilere bedava dizüstü bilgisayarlar dağıtıyordu; gerçi öğrenciler bilgisayarı açtıklarında ekranda onun resimlerini görüyorlardı ama bu çok önemli değildi. Başbakan, bütün eyaletlerdeki çocukları motive etmek için sınavlarda iyi not alan kız ve erkek öğrencilere nakit para ödülleri veriyordu. Bana da kızların hakları için yaptığım çalışmalar nedeniyle yarım milyon rupilik, yani yaklaşık 4500 dolarlık bir hediye çeki verildi.

Galaya giderken pembe giymiştim. İlk kez insanların karşısında Taliban'ın fermanına nasıl karşı geldiğimizi ve gizlice okula gitmeye devam ettiğimizi anlattım. "Ben eğitimin önemini biliyorum çünkü kitaplarım ve kalemlerim zorla elimden alındı," dedim. "Ama Svat kızları hiçbir şeyden korkmaz. Eğitimimize devam ettik."

Sonra bir gün okulda arkadaşlarımdan biri, "Büyük bir ödül ve yarım milyon rupi kazanmışsın!" dedi. Babam da devletin beni Pakistan'ın ilk "Ulusal Barış Ödülü" ile ödüllendirdiğini söyledi. Buna inanamıyordum. O gün okula bir sürü gazeteci akın etti. Okulumuz, haber stüdyosuna dönmüştü.

Tören 20 Aralık 2011'de, başbakanlığın resmi konutunda idi. İslamabad yolculuğu sırasında gördüğüm, geniş bulvarın sonundaki tepede bulunan büyük beyaz konaklardan biriydi burası. Artık politikacılarla görüşmeye alışmıştın.

Babam, Başbakan Gilani'nin evliyalar soyundan geldiğini söyleyerek gözümü korkutmaya çalışsa da, gergin değildim. Başbakan bana ödülümü ve çeki verdikten sonra, ben de kendisine taleplerimi sıraladım. Okullarımızın yeniden yapılmasını ve Svat'ta kızlar için bir üniversite istediğimizi söyledim. Taleplerimi ciddiye almayacağını biliyordum, bu yüzden çok üstelemedim. *Bir gün ben politikacı olacağım ve böyle şeyleri kendim yapacağım*, diye düşündüm.

Bu ödülün her yıl on sekiz yaşından küçük çocuklara verilmesi ve benim onuruma Malala Ödülü adını alması kararlaştırılmıştı. Babamın bundan pek mutlu olmadığını fark ettim. Birçok Peştu gibi onun da batıl inançları vardı. Pakistan'da, insanları hayattayken onurlandırma kültürümüz yoktur, ancak onlar öldükten sonra yaparız bunu. Babam da bunun uğursuzluk getirebileceğini düşünmüştü.

Annemin ödüllerden hoşlanmadığını biliyordum, çünkü giderek daha fazla tanındığım için benim hedef haline gelmemden korkuyordu. Kendisi de toplum karşısına çıkmazdı hiç. Fotoğraflarının çekilmesini bile istemezdi. Geleneksel bir kadındı ve bu bizim yüzlerce yıllık kültürümüzdü. Geleneklere karşı gelecek olursa, insanlar, özellikle kendi sülalemizdeki kişiler onun aleyhinde konuşurlardı. Babamla benim üstlendiğimiz görevden rahatsızlık duyduğunu hiçbir zaman söylememişti ama ben ödüller kazandığımda, "Ben ödül istemiyorum. Kızımı istiyorum. Kızımın tek bir kirpiğini dünyaya değişmem!" diyordu.

Babam, şimdiye kadar tek istediğinin öğrencilerin eğitim görebileceği bir okul yaratmak olduğunu söylüyordu. Politikaya ve eğitim kampanyalarına dahil olmaktan başka bir seçenek bırakılmamıştı bize. "Tek hedefim," diyordu,

"çocuklarımı ve milletimi elimden geldiği kadar eğitmek. Ama eğer liderlerinizin yarısı yalan söylüyor, diğer yarısı da Taliban'la müzakerelerde bulunuyorsa, çıkış yolu kalmıyor. Birileri sesini çıkarmak zorunda."

Eve döndüğümde, okulda benimle röportaj yapmak için bekleyen bir grup gazeteci olduğu haberiyle karşılandım. Şık giyinmem gerektiğini söylediler. Önce çok güzel bir elbise giymeyi düşündüm ama sonra röportaj için daha sade bir şeyler giymeye karar verdim. Çünkü insanların kıyafetime değil, söylediklerime dikkat etmesini istiyordum. Okula vardığımda, bütün arkadaşlarımın süslenmiş olduğunu gördüm. Ben içeri girdiğimde "Sürpriz!" diye bağırdılar. Aralarında para toplayıp parti düzenlemişlerdi. Üzerine çikolata sosuyla "Ömür Boyu Başarılar" yazılmış beyaz bir pasta bile almışlardı. Arkadaşlarımın benim başarımı paylaşmak istemeleri çok güzeldi. Sınıfımdaki kızlardan her birinin, ailesinin desteğini alacak olsa benimle aynı başarılara erişebileceğini biliyordum.

"Artık derslere dönebilirsin," dedi Madam Maryam, pastayı bitirdiğimizde. "Martta sınavlar var!"

Ancak yıl hüzünlü bitti. Ben ödülü aldıktan beş gün sonra, annemin en büyük kız kardeşi Babo Teyze aniden öldü. Elli yaşında bile değildi. Şeker hastasıydı; televizyonda Lahor'da bir doktorun mucizevi bir tedavi uyguladığına dair bir reklam görmüş ve eniştemi kendisini oraya götürmesi için ikna etmişti. Doktorun ona ne enjekte ettiğini bilmiyoruz ama birden komaya girdi ve öldü. Babam doktorun bir şarlatan olduğunu, işte tam da bu yüzden cehaletle mücadele etmek zorunda olduğumuzu söyledi.

Yılın sonunda bir sürü param olmuştu. Başbakandan,

Pencap başbakanından, eyaletimiz Hayber-Pahtunhva'nın başbakanından ve Sind yönetiminden yarımşar milyon rupi almıştım. Bölge ordu komutanı Tümgeneral Gulam Kamar aynı zamanda okulumuza yeni bir fen laboratuvarı ve kütüphane kurulması için 100.000 rupi vermişti. Ama mücadelem bitmemişti. İşlediğimiz tarih derslerini hatırlıyordum; bu derslerde, savaş kazanan orduların ellerine geçen ganimetlerin ve zenginliğin de keyfini çıkardıklarını öğrenmiştik. Ödülleri ve edindiğim şöhreti böyle görmeye başlamıştım ben de. Pek anlamı olmayan küçük mücevherlerdi bunlar. Benimse savaşı kazanmak üzerinde yoğunlaşmam gerekiyordu.

Babam paranın bir kısmını bana yeni bir yatak ve dolap almak, annemin dişlerini yaptırmak ve Şangla'da bir arsa edinmek için kullandı. Geri kalanı yardıma ihtiyacı olan insanlar için harcamaya karar verdik. Ben bir eğitim vakfı kurmak istiyordum. Çöp dağında çalışan çocukları gördüğümden beri kafamda bu fikir vardı. Orada gördüğüm kara sıçanlar ve çöpleri ayıran keçeleşmiş saçlı kız hâlâ gözümün önünden gitmiyordu. Yirmi bir kızın katıldığı bir toplantı düzenledik ve Svat'ta her kız için eğitim fırsatı yaratılmasını önceliğimiz olarak belirledik; en çok da sokak çocukları ve küçük yaşlarda çalıştırılmaya başlayan çocuklar üzerinde yoğunlaşacaktık.

Malakand Geçidi'nden geçerken, portakal satan bir kız gördüm. Sattığı portakalların hesabını yapmak için bir kâğıda birtakım işaretler çiziktiriyordu çünkü okuma yazma bilmiyordu. Onun fotoğrafını çektim ve onun gibi kızların eğitimine yardımcı olmak için gücümün yettiği her şeyi yapacağıma yemin ettim. Benim savaşım bu olacaktı.

18

Kadın ve Deniz

Najma Hala ağlıyordu. Daha önce deniz görmemişti hiç. Ailem ve ben kayaların üzerinde oturmuş suyun ötesine bakıyor, Arap Denizi'nin tuzlu kokusunu içimize çekiyorduk. Uçsuz bucaksızdı deniz, kimse nerede bittiğini bilemezdi herhalde. O anda öylesine mutluydum ki. "Bir gün bu denizi geçmek istiyorum," dedim.

"Ne diyor bu?" dedi halam, sanki ben imkânsız bir şeyden söz ediyormuşum gibi. Hâlâ onun bir deniz kenarı şehri olan Karaçi'de otuz yıldır yaşıyor olmasına karşın okyanusu hiç görmemiş olduğu fikrine alışmaya çalışıyordum. Kocası onu sahile götürmemişti hiç. Kendisi de bir fırsatını bulup evden çıktığında, onu denize doğru götürecek olan tabelaları takip edemiyordu çünkü okuma-yazması yoktu.

Kayaların üstünde oturdum ve suyun ötesinde, kadınların özgür olduğu topraklar olduğunu düşündüm. Pakistan'da bizim de bir kadın başbakanımız olmuştu ve İslamabad'da etkileyici, çalışan kadınlarla tanışmıştım ama yine de neredeyse bütün kadınların tümüyle erkeklere ba-

ğımlı olduğu bir ülkeydik biz. Okul müdiremiz Madam Maryam çok iyi eğitimli bir kadındı. Ancak bizim toplumumuzda tek başına yaşayamıyor, tek başına işe gelemiyordu. Kocasıyla, erkek kardeşiyle ya da anne-babasıyla yaşamak zorundaydı.

Pakistan'da kadınlar bağımsızlık istediklerini söylerlerken, insanlar bunun bizim babalarımıza, erkek kardeşlerimize ya da kocalarımıza itaat etmek istemediğimiz anlamına geldiğini sanıyorlar. Ama öyle değil. Biz, kendi kararlarımızı kendimiz almak istiyoruz. Okula ya da işe gitme özgürlüğümüzün olmasını istiyoruz. Kuran'da hiçbir yerde bir kadının, erkeğe bağımlı olması gerektiği yazmıyor. Her kadının bir erkeği dinlemek zorunda olduğunu söyleyen bir vahiy gelmemiş.

"Nerelere gittin, *Cani*?" dedi babam düşüncelerimi bölerek. "Neler hayal ediyorsun?"

"Sadece okyanusları aşmayı, *Aba*," diye karşılık verdim.

"Boş ver!" diye bağırdı kardeşim Atal. "Sahildeyiz ve ben deveye binmek istiyorum!"

Ocak 2012'de, Sind hükümetinin Mission Road'daki bir kız ortaokulunun adını değiştirip benim adımı vereceklerini duyurmasının ardından, Geo TV'nin konuğu olarak Karaçi'deydik. Kardeşim Huşhal, Abbottabad'da yeni okulundaydı; bu yüzden yalnızca annem babam, Atal ve ben gitmiştik. Karaçi'ye uçakla gitmiştik, hepimiz uçağa ilk kez biniyorduk. Yolculuk yalnızca iki saat sürdü ve ben bunu inanılmaz buldum. Otobüsle en azından iki gün sürerdi. Uçakta, bazı insanların rakamları ve harfleri okuyamadıkları için yerlerini bulamadıklarını fark ettik. Benim

koltuğum cam kenarındaydı ve aşağıda ülkemizin çöllerini, dağlarını görebiliyordum. Güneye doğru yol aldıkça, topraklar daha da çoraklaştı. Yemyeşil Svat'ı şimdiden özlemeye başlamıştım. Karaçi'ye çalışmaya giden insanlarımızın neden hep bizim vadimizin serinliğine gömülmek istediklerini anlayabiliyordum.

Havaalanından hostele doğru giderken, insanların, evlerin ve arabaların sayısı beni şaşırttı. Karaçi, dünyanın en büyük şehirlerinden biridir. Pakistan kurulduğunda, sadece 300.000 kişilik bir liman kenti olduğunu düşünmek çok garipti. Cinnah orada yaşamış ve şehri ilk başkentimiz yapmıştı; sonra burası Hindistan'dan gelen, "muhacirler" yani "göçmenler" olarak bilinen ve Urdu dili konuşan milyonlarca Müslüman sığınmacının akınına uğramıştı. Bugün şehirde yaklaşık yirmi milyon kişi yaşıyor. Burası, topraklarımıza uzak olmasına karşın dünyadaki en büyük Peştu şehri; yaklaşık yedi buçuk milyon kişi oraya çalışmaya gitmiş.

Ne yazık ki Karaçi aynı zamanda şiddetin yoğun olduğu bir şehre dönüşmüştü; muhacirlerle Peştular arasında sürekli kavgalar yaşanıyordu. Gördüğümüz muhacir bölgeleri çok düzenli ve temizdi. Peştu bölgeleri ise pis ve kaotikti. Muhacirlerin hemen hepsi, Londra'da sürgünde yaşayan ve halkıyla Skype üzerinden konuşan Altaf Hüseyin adlı birinin yönettiği MQM Partisi'ni destekliyordu. MQM son derece organize bir harekettir ve muhacirler birbirlerine çok bağlıdırlar. Bunun aksine, Peştular bölünmüştür; bazıları sırf Peştu olduğu için çok iyi bir kriket oyuncusu olan İmran Han'ı desteklerler. Bazıları da partisi İslamcı olduğu için Mevlana Fazlur Rehman'ı

desteklemektedir. Peştu milliyetçisi bir parti olduğu için laik ANP'yi, Benazir Butto'nun partisi PPP'yi ya da Navaz Şerif'in partisi PML(N)'yi destekleyenler de vardır.

Sind Meclisi'ne gittiğimizde, üyelerin tezahüratlarıyla karşılandım. Sonra aralarında benim adımın verildiği okulun da bulunduğu bazı okulları ziyaret ettik. Eğitimin önemi konusunda bir konuşma yaptım ve aynı zamanda Benazir Butto'dan, buranın onun şehri olduğundan söz ettim. "Kızların hakları için elbirliğiyle çalışmalıyız," dedim. Çocuklar benim için şarkılar söylediler, bana gökyüzüne bakarken çizilmiş bir resmimi hediye ettiler. Tıpkı ismimin ilham kaynağı olan ve ismi Afganistan'daki pek çok okula verilen Maivandlı Malalai gibi, kendi ismimi bir okulun tabelasında görmek hem tuhaf hem de harikaydı. Babamla bundan sonraki tatillerde Svat'ın uzak, tepelik bölgelerine gitmeye ve oralardaki anne babalarla çocuklara okuma-yazma öğrenmenin önemini anlatmaya karar verdik. "Bir nevi eğitim vaizleri olacağız," diyordum.

O gün daha sonra halamla eniştemi ziyaret ettik. Çok küçük bir evde yaşıyorlardı; bu yüzden babam onların kendisini öğrenciyken neden yanlarına almadıklarını nihayet anlamış oldu. Yolda Aşıkan-ı Resul Meydanı'ndan geçtik ve Vali Selamn Tasir'in katilinin, sanki bir evliyaymış gibi güllerle süslenmiş resmini görünce şok geçirdik. Babam çok öfkelendi. "Yirmi milyonluk bir şehirde bu resmi oradan indirecek kimse yok mu?" dedi.

Karaçi'yi ziyaretimiz sırasında deniz kıyısı ve annemin bir sürü giysi aldığı büyük çarşıların yanı sıra görmemiz gereken önemli bir yer daha vardı. Kurucumuz, büyük lider Muhammed Ali Cinnah'ın mozolesini ziyaret etmek

istiyorduk. Bir şekilde şehrin keşmekeşinden ayrı kalmayı başarmış, beyaz mermerden yapılma çok huzurlu bir yapıydı burası. Bizim için kutsal bir yerdi. Benazir, Pakistan'a dönüşünde konuşma yapmak için oraya giderken otobüsü havaya uçurulmuştu.

Rehber, ana salonda Çin'den gelen dev bir şamdanın altında duran lahitte Cinnah'ın naaşının olmadığını açıkladı. Asıl lahit alt kattaydı; Cinnah orada, kendisinden çok daha sonra ölen kız kardeşiyle yan yana yatıyordu. Onun yanında da, suikasta kurban giden ilk başbakanımız Liyakat Ali Han'ın lahdi vardı.

Sonra, arka taraftaki küçük müzeye gittik. Burada Cinnah'ın Paris'ten getirttiği özel papyonları, Londra'da dikilen üç parça takım elbiseleri, golf sopaları ve aralarında çok sevdiği iki renkli, zımbalı ayakkabılarının da bulunduğu on iki çift ayakkabının olduğu özel seyahat kutusu sergileniyordu. Duvarlar fotoğraflarla kaplıydı. Pakistan'ın ilk günlerinde çekilen fotoğraflarda, zayıf, çökmüş yüzünden Cinnah'ın ölümünün yaklaştığını anlayabiliyordunuz. Rengi kâğıt gibiydi. Ancak o zamanlar bu, sır olarak saklamıyordu. Cinnah günde elli sigara içiyordu. Hindistan'ın son İngiliz valisi Lord Mountbatten Hindistan'ın bağımsızlığını kazanıp bölüneceğini kabul ettiğinde, Cinnah'ın bedeni tüberküloz ve akciğeri kanseri yüzünden mahvolmuştu. Daha sonra Lord Mountbatten Cinnah'ın ölmek üzere olduğunu bilseydi, bu kararı geciktireceğini ve Pakistan diye bir yerin olmayacağını söylemişti. Jinnah sadece bir yıl sonra, Eylül 1948'de ölmüştü. Üç yıldan biraz daha fazla zaman sonra da, ilk başbakanımız öldürülmüştü. Biz en başından beri şanssız bir ülkeydik.

Müzede Cinnah'ın en ünlü konuşmaları da sergileniyordu. Bunların arasında, yeni Pakistan'da her dinden insanın ibadetinde özgür olacağını söylediği konuşması da vardı. Başka birinde, kadınların rolünün öneminden söz ediyordu. Onun hayatındaki kadınların resimlerini görmek istiyordum. Ama karısı genç ölmüştü ve bir Parsi idi. Tek kızları Dina, Hindistan'da kalmıştı ve bir Parsi ile evlenmişti; yeni Müslüman anayurdunda bu pek hoş karşılanmamıştı. Kendisi halen New York'ta yaşıyor. Bu nedenle gördüğüm resimlerin çoğu, Cinnah'ın kız kardeşi Fatima'ya aitti.

Cinnah'ın Pakistan'ın bu halini görse büyük hayal kırıklığı yaşayacağını düşünmeden orayı ziyaret etmek ve o konuşmaları okumak çok zordu. Muhtemelen arzuladığı ülkenin bu olmadığını söylerdi. O bizim bağımsız, hoşgörülü ve birbirimize karşı nazik olmamızı istemişti. Herkesin inancı ne olursa olsun hür olmasını istemişti.

"Bağımsız olmasak ve Hindistan'ın bir parçası olarak kalsak daha mı iyi olurdu?" diye sordum babama. Pakistan'dan önce Hindular ile Müslümanlar arasında bitmek bilmez kavgaların olduğunu düşünüyordum. Kendi ülkemiz kurulduktan sonra da kavgalar devam etmişti ama bu kez kavga muhacirler ile Peştular, Sünnilerle Şiiler arasındaydı. Birbirlerini kutlamak yerine, sürekli çekişme halindeydiler. Sindhiler durmadan ayrılmaktan söz ediyorlardı; Belucistan'da süren bir savaş vardı ama bundan pek söz edilmiyordu çünkü çok ücra bir yerdi. Bütün bu kavga ve savaşlar, ülkemizi yeniden bölmemiz anlamına mı geliyordu?

Müzeden çıktığımızda, birtakım genç adamlar ellerin-

den bayraklarla protesto gösterisi yapıyorlardı. Bize güney Pencap'tan Seraiki sözcüleri olduklarını ve kendi eyaletlerini istediklerini söylediler.

İnsanların uğruna savaştıkları çok şey var gibiydi. Eğer Hıristiyanlar, Hindular ya da Yahudiler, birçoklarının söylediği gibi, hâlâ bizim düşmanımızsa, biz Müslümanlar neden birbirimizle savaşıyoruz? İnsanlarımız yanlış yönlendiriliyor. En büyük meselelerinin İslam'ı savunmak olduğunu sanıyorlar ve Kuran'ı yanlış yorumlayan Taliban gibileri tarafından yanlış yola saptırılıyorlar. Oysa daha pratik meseleler üzerinde yoğunlaşmamız gerekiyor. Ülkemizde cahil pek çok insan var. Pek çok kadın hiç eğitim görmemiş. Okulların bombalandığı bir yerde yaşıyoruz. Güvenilir bir elektrik kaynağımız yok. En az bir Pakistanlı öldürülmeden tek bir gün bile geçmiyor.

Bir gün hostelimize Şehla Encüm adında bir kadın geldi. Kendisi, Alaska'da yaşayan Pakistanlı bir kadındı ve *New York Times*'ın internet sitesinde yayınlanan bizimle ilgili belgeseli gördükten sonra, benimle tanışmak istediğine karar vermişti. Önce benimle, sonra babamla sohbet etti. Gözlerinin yaşlarla dolduğunu gördüm. Babama, "Ziyaüddin, sen Taliban'ın bu masum kızı tehdit ettiğini biliyor muydun?" diye sordu. Onun neden söz ettiğini anlayamamıştık; bunun üzerine internete girdi ve bize o gün Taliban'ın iki kadına karşı tehditler yayınladığını gösterdi. Dir'de bir aktivist olan Şad Begüm ve ben, Malala. "Bu ikisi laikliği yaymaya çalışıyorlar ve öldürülmeleri gerekiyor," deniyordu. Ben pek ciddiye almadım çünkü internette böyle birçok şey görmek mümkündü. Üstelik eğer bu gerçek olsaydı, başkalarından da duyardık.

O akşam babam, son on sekiz aydır bizimle evimizi paylaşan aileden bir telefon almış. Ailenin önceki evinin çatısı çamurdandı ve yağmur yağdığında akıyordu. Bizim de fazladan iki odamız vardı. Bu yüzden makul bir kira ödeyerek bizimle kalmaya başlamışlardı; çocukları da okula ücretsiz gidiyordu. Üç çocukları vardı ve bizimle yaşamaları çok hoşumuza gidiyordu, hep birlikte çatıda hırsız polisçilik oynuyorduk. Babama, eve polislerin geldiğini ve bizim tehdit alıp almadığımızı sorduklarını söylemişler. Babam bunu duyunca, komiser yardımcısını aramış. O da aynı şeyi sormuş. Babam, "Neden soruyorsunuz, bir duyum mu aldınız?" diye karşılık vermiş. Komiser yardımcısı, Svat'a döndüğümüzde babamı görmek istediğini söylemiş.

O günden sonra babam çok huzursuz oldu ve Karaçi'nin keyfini çıkaramadı. Annemin de babamın da üzgün olduklarını görebiliyordum. Annemin hâlâ teyzemin yasını tuttuğunu ve ikisinin de ben bu kadar çok ödül aldığım için huzursuz olduklarını biliyordum. Ama bundan daha fazlası vardı anlaşılan. "Neden böylesiniz?" diye sordum. "Bir şeyler yüzünden endişelisiniz ama bize söylemiyorsunuz."

Bunun üzerine bana evden gelen telefonu ve tehditleri ciddiye aldıklarını anlattılar. Nedenini bilmiyorum ama hedef alınmak beni endişelendirmemişti. Herkes bir gün öleceğini biliyordu zaten. Bana göre, kimse ölümün önüne geçemezdi. Ölüm ister Taliban'dan gelsin, ister kanserden... Bu yüzden yapmak istediğim her şeyi yapmalıydım.

"Belki de kampanyamızı sonlandırıp bir süre kış uykusuna yatsak iyi olacak, *Cani*," dedi babam.

"Bunu nasıl yaparız?" diye karşılık verdim. "Eğer ha-

yatlarımızdan daha önemli bir şeye inanırsak, ölsek bile seslerimizin çoğalarak çıkacağını söyleyen sen değil miydin? Kampanyamızdan vazgeçemeyiz!"

İnsanlar benden etkinliklerde konuşmamı istiyorlardı. Güvenlik sorunları olduğunu söyleyerek bu istekleri nasıl geri çevirebilirdim ki? Gururlu Peştular olarak bunu yapamazdık. Babam her zaman kahramanlığın Peştuların kanında olduğunu söyler.

Yine de Svat'a yüreğimizde sıkıntıyla döndük. Babam polise gittiğinde, ona benimle ilgili bir dosya göstermişler. Benim ulusal ve uluslararası profilimin Taliban'ın dikkatini çektiğini, ölüm tehditlerine neden olduğunu ve korunmam gerektiğini söylemişler. Koruma vermeyi önermişler ama babam istememiş. Svat'ta yaşları benden büyük pek çok kişi korumalarının olmasına rağmen öldürülmüştü; Pencap valisi de kendi koruması tarafından öldürülmüştü. Babam aynı zamanda silahlı korumaların, okuldaki çocukların ailelerini tedirgin edeceğini, başkalarını tehlikeye atmak istemediğini de belirtmiş. Daha önce kendisi tehditler aldığında, "Beni öldüreceklerse öldürsünler, ama yalnız öleceğim," demişti.

Beni de Huşhal gibi Abbottabad'da yatılı okula göndermeyi önerdi ama ben gitmek istemedim. Babam aynı zamanda bölgedeki albayla da görüştü. Albay, Abbottabad'da bir okulda olmamın daha güvenli olmayacağını, kendimi biraz geri planda tuttuğum sürece Svat'ta sorun yaşamayacağımızı söylemiş. Bu nedenle KPK hükümeti bana barış elçisi olmamı önerdiğinde, babam bunu reddetmemizin daha iyi olacağını söyledi.

Evde, geceleri kapıyı sürgülemeye başlamıştım. "Tehdi-

din kokusunu aldı," diyordu annem, babama. Babam çok mutsuzdu. Bana sürekli geceleri odamın perdelerini çekmemi söylüyordu ama yapmıyordum.

"*Aba*, bu çok garip bir durum," diyordum. "Taliban buradayken güvendeydik, şimdi Taliban yok ama güvende değiliz."

"Evet, Malala," diye karşılık veriyordu. "Artık Talibanlaşma bizi, senin ve benim gibi sesini çıkarmaya devam edenleri ilgilendiriyor. Svat'ın geri kalanı için bir tehlike yok. Sürücüler, esnaf, herkes güvende. Bu Talibanlaşma belirli insanlar için ve biz de onların arasındayız."

Bütün o ödülleri almamın bir sakıncası daha vardı; derslerimden geri kalıyordum. Marttaki sınavlardan sonra dolabıma giren kupa, ikincilik kupasıydı.

19

Özel Bir Talibanlaşma

"Bunun bir Alacakaranlık filmi olduğunu ve bizim de ormandaki vampirler olduğumuzu düşünelim," dedim Münibe'ye. Marghazar'a okul gezisine gitmiştik, burası havanın serin olduğu güzel, yeşil bir vadiydi. Piknik yapmayı planladığımız yerde yüksek bir dağ ve kristal berraklığında bir nehir vardı. Bir zamanlar *vali*'nin yazlık evi olan Beyaz Saray Oteli de yakınlardaydı.

2012 yılı Nisan'ıydı; sınavlarımızdan sonraki aydı ve hepimiz kendimizi rahatlamış hissediyorduk. Yaklaşık yetmiş kızdan oluşan bir gruptuk. Öğretmenlerimiz ve velilerimiz de oradaydı. Babam üç Uçan Araba kiralamıştı ama hepimiz sığmamıştık; bunun üzerine beşimiz –ben, Münibe ve üç kız daha– okulun minibüsüne binmiştik. Pek rahat değildik çünkü yerde piknik için yanımıza aldığımız tavuklu pilav tencereleri de vardı. Ama yalnızca yarım saatlik bir yolculuktu. Yolda eğlendik, şarkılar söyledik. Münibe, porselen gibi bembeyaz teniyle çok güzel görünüyordu. "Hangi cilt kremini kullanıyorsun?" diye sordum ona.

"Senin kullandığını," diye karşılık verdi.

Bunun doğru olamayacağını biliyordum. "Olamaz. Bir benim koyu tenime bak, bir de seninkine!"

Beyaz Saray'ı ziyaret ettik ve kraliçenin uyuduğu yeri, güzel çiçeklerle dolu bahçeleri gördük. Ne yazık ki *vali*'nin odasını göremedik çünkü sel baskınlarında hasara uğramıştı.

Bir süre yemyeşil ormanda koşuşturduk, sonra fotoğraf çektirdik, suya girdik ve birbirimize su sıçrattık. Damlalar güneşte parlıyordu. Kayalıklarda çok güzel bir şelale vardı. Kayaların üzerine oturup suyun sesini dinledik. Derken Münibe bana yine su sıçratmaya başladı.

"Yapma! Giysilerimin ıslanmasını istemiyorum!" diye yalvardım. Onun sevmediği kızlarla yürüyüp uzaklaştım. Diğer kızlar ortalığı iyice karıştırdılar, bizim deyişimizle "duruma tuz biber ektiler". Bu da Münibe ile bir tartışma daha yaşamamıza neden oldu. Keyfim kaçmıştı ama kayalıkların tepesine, öğle yemeğinin hazırlandığı yere çıkınca neşelendim. Şoförümüz Osman Bhai Can, her zamanki gibi bizi güldürdü. Madam Maryam yanında bebeğini ve oyuncak bebekleri andıran ama çok yaramaz olan iki yaşındaki kızı Hannah'yı da getirmişti.

Yemek felaketti. Okulun görevlileri körili tavuk ve pilav tencerelerini ısıtmak için ateşin üzerine koyduklarında, birden bu kadar çok kıza yetecek kadar yemek olmadığını görüp panikleldiler ve yemeklere nehirden su eklediler. Bunun "hayatımızda yediğimiz en kötü yemek" olduğunu söyledik. Çok suluydu. Kızlardan biri, "Çorba gibi olmuş körinin içinde gökyüzünü görebiliyorum," dedi.

Bütün gezilerde olduğu gibi, babam hepimizi bir ka-

yanın üzerine çıkardı ve gitmeden önce o günle ilgili izlenimlerimizi anlatmamızı istedi. Bu kez herkes yemeğin ne kadar kötü olduğundan söz etti. Babam utandı ve ilk kez söyleyecek söz bulamadı.

Ertesi sabah bir okul görevlisi evimize kahvaltı için süt, ekmek ve yumurta getirdi. Kadınların içeride kalması gerektiği için kapıyı her zaman babam açardı. Adam ona, bakkalın kendisine fotokopisi çekilmiş bir mektup verdiğini söyledi.

Babam mektubu okurken rengi soldu. "Allahım, okulumuza karşı korkunç bir kampanya başlatmışlar!" dedi anneme. Sonra yüksek sesle okudu:

Sevgili Müslüman Kardeşler

Bir STK tarafından işletilen [sivil toplum kuruluşlarının ülkemizdeki dindarlar arasında çok kötü bir ünü vardır, bu nedenle bu, insanların gazabını çekmenin bir yoluydu] ve edepsizliğin, ahlaksızlığın merkezi olan Huşhal Okulu adında bir okul var. Peygamberimiz Hazreti Muhammed'in hadisine göre, kötü ya da zararlı bir şey gördüğünüzde, kendi elinizle durdurmalısınız. Eğer bunu siz yapamıyorsanız, başkalarını söylemelisiniz; bunu da yapamıyorsanız, yüreğinizde gördüğünüz şeyin ne kadar kötü olduğunu hissetmelisiniz. Benim okulun müdürüyle hiçbir kişisel sorunum yok; size sadece İslam'ın söylediğini söylüyorum. Bu okul edepsizliğin ve ahlaksızlığın merkezi; kızları farklı farklı yerlere pikniğe götürüyorlar. Eğer buna engel olmazsanız, Kıyamet Günü Allah'a hesap vermek zorunda kalacaksınız. Gidin, Beyaz Saray Oteli'nin müdürüne sorun, size kızların neler yaptıklarını anlatsın...

Babam kâğıdı bıraktı. "İmza yok. İsimsiz."

Neye uğradığımızı şaşırmış bir halde oturuyorduk.

"Kimsenin müdüre bir şey sormayacağını biliyorlar," dedi babam. "İnsanlar sadece çok kötü şeylerin olduğunu hayal edecekler."

"Biz orada neler olduğunu biliyoruz. Kızlar kötü bir şey yapmadılar," dedi annem, onu rahatlatmak istercesine.

Babam, bu mektubun nerelere dağıtıldığını öğrenmesi için kuzenim Hancı'yı çağırdı. Hancı, kötü haberlerle döndü. Mektuplar her yere bırakılmıştı; gerçi bazı esnaf onları ciddiye almayıp çöpe atmıştı. Aynı suçlamalarla dolu olan, caminin önüne yapıştırılmış dev afişler de vardı.

Okula gittiğimde sınıf arkadaşlarım korku içindeydi. "Efendim, okulumuzla ilgili çok kötü şeyler söylüyorlar," dediler babama. "Velilerimiz buna ne diyecek?"

Babam bütün kızları avluda topladı. "Neden korkuyorsunuz?" diye sordu. "İslam'a karşı gelen bir şey yaptınız mı? Ahlaksız bir şey yaptınız mı? Hayır. Sadece etrafa su sıçrattınız, resim çektiniz. Bu yüzden, korkmayın. Bu, Molla Fazlullah'ın takipçilerinin propagandası. Aldırmayın! Sizin de yeşilliklerin, şelalelerin, manzaranın keyfini çıkarmaya oğlanlar kadar hakkınız var."

Babam aslan gibi konuşuyordu ama onun da içten içe korkmuş ve endişelenmiş olduğunu görebiliyordum. Yalnızca bir kişi gelip kızını okuldan almıştı ama bunun son olmayacağını biliyorduk. Kısa bir süre sonra, Dera İsmail Han'dan başladığı barış yürüyüşünü tamamlayan bir adamın Mingora'dan gelmek üzere olduğunu öğrendik ve onu karşılamak istedik. Anne ve babamla birlikte yolda giderken, deli gibi iki telefonla birden konuşan kısa boy-

lu bir adam yanımıza yaklaştı. "O tarafa gitmeyin," dedi. "Orada bir intihar bombacısı var!" Barış yürüyüşçüsü ile buluşacağımıza dair söz vermiştik. Başka bir yoldan gittik, yürüyüşçünün boynuna çelenk taktık ve çabucak eve döndük.

Bütün ilkbahar ve yaz boyunca garip şeyler olmaya devam etti. Yabancılar eve gelip ailem hakkında sorular soruyorlardı. Babam onların istihbarat servislerinden olduklarını söylüyordu. Babam ve Svat Kavmi Cirga, Mingora halkının ve halka ait savunma komitelerinin gece devriyelerine çıkması doğrultusundaki ordu planlarını protesto etmek için okulumuzda bir toplantı düzenlemesinin ardından, bu ziyaretler iyice arttı. "Ordu barış olduğunu söylüyor," diyordu babam. "Öyleyse bayrak alaylarına ve gece devriyelerine ne gerek var?"

Derken okulumuz, babamın kadın hakları için mücadele eden bir STK'nın başındaki bir arkadaşının sponsorluğunda Mingoralı çocuklar arasında bir resim yarışması düzenledi. Resimlerin cinsiyetler arası eşitliği göstermesi ya da kadınlara yönelik ayrımcılığı vurgulaması gerekiyordu. O sabah istihbarat servislerinden iki adam okula babamı görmeye geldiler. "Okulunuzda neler oluyor?" diye sordular.

"Burası bir okul," diye karşılık verdi babam. "Tıpkı münazara yarışmaları, yemek pişirme yarışmaları, kompozisyon yarışmaları gibi bir de resim yarışması düzenledik." Adamlar çok öfkelendiler, babam da öfkeliydi. "Herkes beni tanıyor ve ne yaptığımı biliyor!" dedi. "Neden asıl işinizi yapıp Fazlullah'ı ve ellerine Svat kanı bulaşmış diğerlerini bulmuyorsunuz?"

O Ramazan, babamın Karaçi'den Vekil Han adlı bir arkadaşı bize yoksullara dağıtmamız için giysiler gönderdi. Bunları dağıtmak için büyük bir salona gittik. Daha işe başlamadan istihbarat servisi görevlileri geldi. "Ne yapıyorsunuz?" diye sordular. "Bu giysileri kim getirdi?"

12 Temmuz'da on dört yaşına girdim. İslam'a göre on dört yaşına giren biri yetişkin sayılır. Benim doğum günümle birlikte, Taliban'ın Svat Continental Otel'in bir barış komitesinde yer alan sahibini öldürdüğü haberi geldi. Adam evinden Mingora Çarşısı'ndaki oteline doğru giderken bir tarlada pusuya düşürülmüştü.

İnsanlar bir kez daha Taliban'ın geri döneceğinden endişelenmeye başladılar. Ancak 2008-2009'da her türlü insan tehdit altındayken, şimdiki tehditler militanlar ya da ordunun keyfi tavırları aleyhinde konuşan belirli kişilerle sınırlıydı.

"Taliban bizim düşündüğümüz gibi organize bir güç değil," demişti babamın arkadaşı Hidayetullah konuyu tartışırlarken. "Bu bir zihniyet meselesi ve bu zihniyet Pakistan'ın her yerinde görülüyor. Amerika'ya, Pakistan'ın nüfuzlu yöneticilerine, İngiliz yasalarına karşı olan biri, Taliban virüsünden kolayca etkilenebilir."

3 Ağustos akşamı geç saatlerde, babam Mehbub adında bir Geo TV muhabirinden tedirgin edici bir telefon aldı. Muhabir, babamın otel sahibi olan ve 2009'da saldırıya uğrayan arkadaşı Zahit Han'ın yeğeniydi. İnsanlar Zahit Han ve babamın Taliban'ın radarında olduğunu ve ikisinin de öldürüleceğini söylerlerdi. Sadece kimin daha önce öldürüleceğini bilmiyorlardı. Mehbub bize amcasının evinin

yakınındaki camiye yatsı namazına giderken yüzünden vurulduğunu söyledi.

Babam haberi duyduğunda yerin ayaklarının altından kayar gibi olduğunu söyledi. "Sanki ben vurulmuşum gibiydi," dedi. "Sıranın bende olduğundan emindim."

Babama hastaneye gitmemesi için yalvardık; çünkü saat çok geçti ve Zahit Han'a saldıranlar şimdi de onu bekliyor olabilirlerdi. Ama babam gitmemenin korkaklık olacağını söyledi. Bazı siyasi aktivist dostları ona eşlik etmeyi önerdiler ama babam onları beklemesi halinde geç kalacağını söyleyerek bunu da reddetti. Onu götürmesi için kuzenimi aradı. Annem dua etmeye başladı.

Babam hastaneye vardığında, *cirga* komitesinin yalnızca bir üyesi oradaydı. Zahit Han'ın o kadar kanaması vardı ki beyaz sakalı kıpkırmızı olmuştu. Ama şanslıydı. Bir adam ona tabancayla yakın mesafeden üç el ateş etmişti; ancak Zahit Han adamın elini yakalamayı başarmış, bu yüzden yalnızca ilk kurşun isabet etmişti. Garip bir şekilde, kurşun boynundan girmiş ve burnundan çıkmıştı. Daha sonra, ufak tefek, yüzü tıraşlı bir adamın karşısında durup gülümsediğini, adamın maskesinin bile olmadığını hatırlamıştı. Vurulmasının hemen ardından, sanki bir kara deliğe düşmüş gibi, dünyası kararmıştı. İşin ironik tarafı, Zahit Han artık güvende olduğunu düşünerek kısa süre önce camiye yürüyerek gitmeye başlamıştı.

Babam arkadaşı için dua ettikten sonra, medyayla konuştu. "Barış olduğunu iddia ederlerken arkadaşımın neden saldırıya uğradığını anlayamıyoruz," dedi. "Bu, ordu ve yönetim için büyük bir soru."

İnsanlar, babamı hastaneden uzaklaşması için uyardılar.

"Ziyaüddin, gece yarısı oldu, sen hâlâ buradasın! Aptallık etme!" dediler. "Sen de onun kadar tehlikedesin, seni de hedef görüyorlar. Daha fazla riske girme!"

Sonunda Zahit Han ameliyat için Peşaver'e sevk edilince babam da eve geldi. O kadar endişeliydim ki uyuyamıyordum. Bu olaydan sonra bütün kilitleri her gece iki kez kontrol etmeye başladım.

Evimizin telefonu hiç susmuyordu. Sürekli birileri babamı arayıp, sıradaki hedef olabileceğini söyleyerek uyarıyorlardı. Hidayetullah ilk arayanlardan biriydi. "Allah aşkına dikkatli ol," demişti. "Vurulan sen olabilirdin. *Cirga* üyelerini birer birer vuruyorlar. Sen sözcüsün. Yaşamana neden izin versinler?"

Babam, Taliban'ın onu tuzağa düşürüp öldüreceğinden neredeyse emindi ama yine de polisten koruma istemiyordu. "Eğer bir sürü korumayla dolaşırsan, Taliban, Kalaşnikof ya da intihar bombacıları kullanır ve daha fazla insan ölür," diyordu. "En azından ben tek başıma ölmüş olacağım." Svat'ı terk etmek de istemiyordu. "Nereye gidebilirim ki?" diye soruyordu anneme. "Bölgeyi terk edemem. Ben Küresel Barış Meclisi'nin başkanıyım, yaşlılar meclisinin sözcüsüyüm, Svat Özel Okullar Birliği'nin başkanıyım, okulumun yöneticisiyim ve ailemin de reisiyim."

Aldığı tek tedbir, rutinini değiştirmek oldu. Bir gün, önce ilkokula, başka bir gün önce kız okuluna, ertesi gün de erkek okuluna gidiyordu. Her çıkışında sokağın sağını solunu dört-beş kez kontrol ettiğini fark etmiştim.

Bütün risklere rağmen, babam ve arkadaşları son derece aktif olmaya, protestolar ve basın toplantıları düzenlemeye devam ediyorlardı. "Barış varsa Zahit Han neden saldırıya

uğradı? Ona kim saldırdı?" diye soruyorlardı. "YOK olup geri döndüğümüzden beri, orduya ya da polise yönelik hiçbir saldırı görmedik. Artık tek hedef barış savunucuları ve siviller."

Bölge ordu komutanı mutlu değildi. "Size Mingora'da hiç terörist olmadığını söylüyorum," diye ısrar ediyordu. "Raporlarımız bunu gösteriyor." Zahit Han'ın bir mülk meselesi yüzünden vurulduğunu iddia ediyordu.

Zahit Han on iki gün hastanede kaldı, burnunu düzelttirmek için estetik ameliyat geçirdikten sonra da bir ay evinde dinlendi. Ancak sessiz kalmayı reddediyordu. Hatta daha çok konuşur olmuştu; özellikle istihbarat servisleri aleyhine konuşuyordu çünkü onların Taliban'ın arkasında olduklarını düşünüyordu. Gazetelerde, Svat'taki çatışmaların kasten yaratıldığını öne süren makaleler yazıyordu. "Beni kimin hedef aldığını biliyorum. Bilmemiz gereken, bu militanları üzerimize kimin saldığı," demişti bir yazısında. Başyargıcın, Taliban'ı vadimize kimin getirdiğini araştırmak için bir yargı komisyonu oluşturmasını talep ediyordu.

Saldırganın eşkalini çizmiş ve adamın başka birilerini daha vurmadan durdurulması gerektiğini söylemişti. Ancak polis onu bulmak için hiçbir şey yapmıyordu.

Bana yönelik tehditleri öğrendiğimizden beri, annem hiçbir yere yürüyerek gitmemi istemiyor, okula giderken *rikşa*'ya, dönerken de servise binmemde ısrar ediyordu. Oysa sadece beş dakika yürümem gerekiyordu. Otobüs beni sokağımıza çıkan merdivenlerde bırakıyordu. Bizim mahalleden bir grup oğlan orada takılıyorlardı. Bazen

Harun adındaki bir çocuk da onların yanında oluyordu. Harun benden bir yaş büyüktü ve eskiden bizim sokakta oturuyordu. Çocukken birlikte oynardık, sonra bana âşık olduğunu söylemişti. Ancak daha sonra komşumuz Safina'nın çok güzel bir kuzini onlarda kalmaya gelmiş ve Harun ona âşık olmuştu. Kız onunla ilgilenmediğini söyleyince, ilgisini yeniden bana yöneltmişti. Derken onlar başka bir sokağa, biz de onların evine taşınmıştık. Harun da askeri okula gitmişti.

Ancak tatillerde geliyordu. Bir gün okuldan dönerken, onun sokakta takıldığını gördüm. Beni eve kadar takip etti ve kapıda görebileceğim bir yere bir not bıraktı. Küçük bir kızdan gidip notu benim için almasını istedim. "Ne kadar popüler olmuşsun. Seni hâlâ seviyorum ve senin de beni sevdiğini biliyorum. Bu benim numaram, ara beni," yazmıştı Harun.

Notu babama verdim. Çok öfkelendi. Harun'u aradı ve durumu onun babasına anlatacağını söyledi. Bu, Harun'u son görüşüm oldu. Bu olaydan sonra, oğlanlar bizim sokağa gelmekten vazgeçtiler. Ama Atal'la oynayan küçük çocuklardan biri beni her görüşünde, "Harun'dan ne haber?" diye bağırarak dalga geçiyordu. Bundan o kadar bıkmıştım ki bir gün Atal'a o çocuğu eve getirmesini söyledim. Çocuğu öyle bir haşladım ki bir daha sesini çıkaramadı.

Münibe ile aramız düzeldiğinde, ona olanları anlattım. O, oğlanlarla olan ilişkilerinde çok dikkatliydi çünkü ağabeyleri gözlerini üzerinden ayırmıyorlardı. "Bazen bir Alacakaranlık vampiri olmanın Svat'ta bir kız olmaktan daha kolay olduğunu düşünüyorum," diyerek içimi çektim. Ama aslında en büyük derdimin, bir oğlanın bana asılması olmasını isterdim.

20

Malala Kim?

Yaz sonunda bir sabah, babam okula gitmeye hazırlanırken, Karaçi'deki okulun bana hediye ettiği, gökyüzüne bakarken çizilmiş resmimin gece kaymış olduğunu fark etti. O resmi çok sevmiş ve yatağının başucuna asmıştı. Resmi yamuk görmek onu rahatsız etti. "Lütfen düzelt," dedi anneme, ondan beklenmeyen sert bir sesle.

Aynı hafta matematik öğretmenimiz Bayan Şaziye okula çıldırmış gibi geldi. Babama bir kâbus gördüğünü, benim okula bacağım çok kötü yanmış halde geldiğimi, onun da bacağımı korumaya çalıştığını anlattı. Sonra babama fakirlere pirinç dağıtması için yalvardı. Biz, pirinç dağıtırsanız, karıncaların ve kuşların bile yere düşen taneleri yiyeceğine ve sizin için dua edeceğine inanırız. Babam bunun yerine para dağıttı, fakat Bayan Şaziye bunun aynı şey olmadığını söyleyerek endişesini sürdürdü.

Bayan Şaziye'nin sezgilerini bu kadar ciddiye almasına gülmüştük ama sonra ben de kötü rüyalar görmeye başladım. Annemle babama bir şey söylemedim ama ne zaman dışarı çıksam, silahlı Taliban üyelerinin üzerime sal-

dıracağından ya da Afganistan'daki kadınlara yaptıkları gibi yüzüme kezzap atacağından korkuyordum. Sokağımıza çıkan, eskiden oğlanların takıldıkları merdivenlerden korkuyordum. Bazen arkamda ayak sesleri duyduğumu ya da bir belirip bir kaybolan gölgeler gördüğümü sanıyordum.

Babamın aksine, ben birtakım tedbirler aldım. Geceleri herkes –annem, babam, kardeşlerim, evdeki diğer aile ve varsa köyden gelen konuklarımız– uyuyana kadar bekliyor, sonra bütün kapı ve pencereleri kontrol ediyordum. Dışarı çıkıp bahçe kapısının da kilitli olduğundan emin oluyordum. Sonra sırayla odalara bakıyordum. Benim odam ön taraftaydı ve bir sürü penceresi vardı, ama perdeleri çekmiyordum. Babam çekmemi söylese de, ben her şeyi görmek istiyordum. "Beni öldürecek olsalardı, 2009'da öldürürlerdi," diyordum. Ancak birinin eve bir merdiven dayayıp yukarı tırmanarak camdan içeri girmesinden endişe ediyordum.

Sonra dua ediyordum. Geceleri çok dua ederdim. Taliban bizim Müslüman olmadığımızı düşünüyor ama Müslümanız. Allah'a olan inancımız onlarınkinden daha büyük. Allah'ın bizi koruyacağına inanıyoruz. Her gece mutlaka Ayet el-Kürsi'yi okurdum. Bu çok özel bir duadır, her gece üç kere okumanız halinde evinizin şeytanlardan korunacağına inanırız. Beş kere okursanız, sokağınız güvende olur. Yedi kere okumanız halinde bütün bölge korunur. Ben de en az yedi kez okuyordum. Sonra Allah'a yalvarıyordum: "Bizi koru. Önce babamızı ve ailemizi, sonra sokağımızı, sonra bütün mahallemizi, sonra Svat'ı koru." Ardından hemen, "Hayır, bütün Müslümanları!" diye ekliyordum. En sonunda da, "Hayır, sadece Müslümanları değil, bütün insanları koru," diyordum.

Yılın en çok dua ettiğim zamanları sınav dönemleriydi. Bu dönemlerde, arkadaşlarım ve ben, annemin her zaman istediği gibi, günde beş vakit namaz kılıyorduk. Gündüzleri televizyonun başından kalkıp namaz kılmak bana çok zor geliyordu. Sınav zamanı, öğretmenlerimizin bizi "Eğer çok çalışmazsanız, iyi notları size Allah vermez. Allah bizi bahşettikleriyle ödüllendirir ama mutlaka hakkaniyetli davranır," diyerek uyarmalarına rağmen, Allah'a bana yüksek notlar vermesi için dua ediyordum.

Aynı zamanda çok da çalışıyordum. Genellikle sınavları, yapabileceklerimi göstermek için bir fırsat olarak görüyordum. Ama Ekim 2012'de sınavlar başladığında, kendimi baskı altında hissediyordum. Martta olduğu gibi, yine Melike-i-Nur'un ardından ikinci olmak istemiyordum. Üstelik Melike-i-Nur martta beni her zaman olduğu gibi sadece bir-iki değil, beş puan farkla geçmişti! O zamandan beri erkek okulunu işleten Bay Amjad'dan ekstra dersler alıyordum. Sınavların başlamasından önceki gece uyumadan üçe kadar çalıştım ve bütün bir kitabı baştan sonra tekrar okudum.

8 Ekim Pazartesi günü ilk sınav fiziktendi. Fiziği severim çünkü gerçeklerle, prensipler ve yasalarla yönetilen bir dünyayla ilgilidir. Siyasette, özellikle benim ülkemdeki siyasette olduğu gibi, düzensizlikler, çarpıtmalar yoktur. Sınavın başlaması için işareti beklerken, kendi kendime dualar okuyordum. Sınavı tamamladım ama boşlukları doldururken bir hata yaptığımı biliyordum. Kendime o kadar kızmıştım ki neredeyse ağlayacaktım. Sadece bir puan değerinde tek bir soruydu ama bana çok kötü şeyler olacakmış gibi hissettiriyordu.

O gün okuldan eve döndüğünde çok uykum vardı. Ama ertesi gün Pakistan çalışmaları dersinden sınav olacaktı ve bu benim için zor bir dersti. Daha fazla puan kaybetmekten korkuyordum. Bu yüzden, uykunun esaretinden kurtulmak için kendime sütlü kahve yaptım. Annem geldiğinde, sütlü kahvemin tadına baktı, çok beğendi ve geri kalanı içti. Ona, "*Bhabi*, içme, o benim kahvem," diyemedim. Ama dolapta başka kahve de kalmamıştı. Yine gece geç saate kadar oturdum, bağımsızlık tarihimizi anlatan kitabı ezberledim.

Sabah her zamanki gibi annemle babam odama gelip beni uyandırdılar. Tek başıma sabah erkenden kalkabildiğim tek bir okul günü hatırlamıyorum. Annem şekerli çay, *çapati* (bir tür ekmek) ve sahanda yumurtadan oluşan her zamanki kahvaltımızı hazırlamıştı. Annem, babam, Huşhal, Atal ve ben hep birlikte kahvaltı ettik. Annem için büyük bir gündü çünkü o öğleden sonra, benim anaokulundan öğretmenim olan Bayan Ülfet ile birlikte okuma-yazma derslerine başlayacaktı.

Babam, o sıralarda sekiz yaşında ve her zamankinden daha küstah olan Atal'a takılmaya başladı. "Bak, Atal, Malala başbakan olduğunda, sen de onun sekreteri olacaksın," dedi.

Atal çok bozuldu. "Hayır, hayır, hayır!" diye bağırdı. "Benim Malala'dan bir eksiğim yok. Ben başbakan olacağım, o benim sekreterim olacak." Bütün bu tantana benim geç kalmama sebep oldu. Yumurtamın yarısını yiyebildim ve sofrayı toplayacak vaktim kalmadı.

Pakistan çalışmaları sınavı düşündüğümden daha iyi geçti. Cinnah'ın ülkemizi ilk Müslüman memleket olarak

nasıl kurduğu ve Bangladeş'in ortaya çıkışına dair ulusal trajediyle ilgili sorular vardı. Bangladeş'in bin mil uzakta bulunmasına karşın bir zamanlar Pakistan'ın bir parçası olduğunu düşünmek garipti. Bütün soruları cevapladım, doğru cevapladığım konusunda da kendimden emindim. Sınav bittiğinde çok mutluydum. Okul görevlisi Şir Muhammed Baba'nın servisin geldiğini haber vermek için bize seslenmesini beklerken, arkadaşlarımla çene çalıp dedikodu yapıyordum.

Servis her gün iki sefer yapıyordu. O gün biz ikincisine bindik. Okulda vakit geçirmeyi seviyorduk. Münibe, "Sınavdan sonra yorgun olduğumuza göre, kalıp biraz sohbet edelim," demişti. Ben de Pakistan çalışmaları sınavım iyi geçtiği için rahatlamıştım, bu yüzden kabul ettim. O gün bir acelem yoktu. Karnım açtı ama artık on beş yaşında olduğumuz için sokağa çıkamıyorduk. Bu yüzden küçük kızlardan birini gönderip haşlanmış mısır aldırmıştım. Birazını yedim ve sonra bitirmesi için başka bir kıza verdim.

Saat 12'de Baba bize hoparlörlerden seslendi. Hepimiz merdivenlere koştuk. Kapıdan çıkmadan önce yüzlerini örten diğer kızlar, servisin arka tarafına oturdular. Ben eşarbımla başımı örtüyordum ama yüzümü asla örtmezdim.

İki öğretmenin gelmesini beklerken, Osman Bhai Can'dan bize fıkra anlatmasını istedim. Osman'ın dağarcığında çok komik fıkralar vardı. O gün fıkra anlatmak yerine bir sihir numarası yaptı ve bir çakıl taşını yok etti. "Bize nasıl yaptığını göster!" diye üsteledik ama göstermedi.

Herkes hazır olduğunda, Osman, Bayan Rubi ve iki küçük çocuğu ön tarafa, yanına aldı. Başka bir küçük kız

da önde oturmak istediğini söyleyerek ağladı. Osman Bhai Can hayır dedi, yer yoktu; kız da bizimle birlikte arkada oturmak zorundaydı. Ama ben ona acımıştım, böylece Osman'ı o kızı da öne alması için ikna ettim.

Annem Atal'a serviste benimle oturup eve benimle gelmesini tembihlemişti. Bu yüzden kardeşim yürüyerek ilkokuldan bizim yanımıza geliyordu. Atal, servisin arkasına asılmayı çok severdi. Bu Osman'ı çok kızdırıyordu çünkü tehlikeliydi. O gün Osman iyice bezmişti ve Atal'a izin vermedi. "İçeride otur, Atal Han, yoksa seni almam," dedi. Atal öfke nöbeti geçirerek bunu reddetti. Sonra da eve kadar arkadaşlarıyla yürümeye karar verdi.

Osman Bhai Can aracı çalıştırdı ve yola çıktık. Ben akıllı, güzel arkadaşım Münibe ile konuşuyordum. Bazı kızlar şarkı söylüyorlardı. Ben parmaklarımla koltukta ritim tutuyordum.

Münibe ve ben arkadaki açık tarafta oturmayı seviyorduk, böylece dışarısını görebiliyorduk. Günün o saatlerinde Hacı Baba Yolu rengârenk *rikşa*'lar, yayalar, scooter'ıyle zikzak çizip korna çalan adamlarla karmakarışık oluyordu. Kırmızı-beyaz nükleer füzelerle süslenmiş üç tekerlekli bisikleti üzerinde bir dondurmacı çocuk bize el sallayarak arkamızdan geliyor, sonunda bir öğretmen onu kovalıyordu. Bir adam tavukların kafasını kesiyor, kan sokaklara damlıyordu. Ben parmaklarımla ritim tutuyordum. Kıtır kıtır kıtır... Şıp şıp şıp... Ne komik, küçükken Svatlılar son derece barışsever oldukları için burada tavuk kesecek birini bulmanın bile çok zor olduğu söylenirdi.

Havadaki mazot, ekmek ve kebap kokusuna, insanların babamın tüm ısrarlarına rağmen çöplerini atmaktan vaz-

geçmedikleri nehrin pis kokusu karışıyordu. Artık buna alışmıştık gerçi. Üstelik yakında kış gelecek, kar getirecekti ve her şey temizlenip sakinliğe bürünecekti.

Servis, anayoldaki ordu kontrol noktasından sağa saptı. Bir kulübenin üzerinde sakalları, bereleri ya da sarıkları olan ve deli gibi bakan adamların olduğu bir afişte büyük harflerle TERÖRİSTLER ARANIYOR yazıyordu. En tepedeki siyah sarıklı ve sakallı adam Fazlullah idi. Taliban'ı Svat'tan çıkarmaya yönelik askeri operasyonunun başlatılmasının üzerinden üç yıldan fazla zaman geçmişti. Orduya minnettardık ama neden hâlâ her yerde olduklarını anlayamıyorduk; çatılarda makineli tüfekleriyle bekliyor, kontrol noktalarında dikiliyorlardı. İnsanların sırf vadimize girebilmeleri için bile resmi izin almaları gerekiyordu.

Küçük tepeye tırmanan yol genellikle kalabalık olurdu çünkü kestirmeydi. Ama o gün garip bir şekilde sakindi. "İnsanlar neredeler?" diye sordum Münibe'ye. Bütün kızlar şarkı söylüyorlar, çene çalıyorlardı. Sesimiz otobüsün içini dolduruyordu.

O sıralarda annem de muhtemelen altı yaşında okulu bıraktığından beri gireceği ilk ders için okulun kapısından geçiyordu.

İki adamın birden yola çıkıp servisi durdurduğunu görmedim. Onların "Malala kim?" sorusuna cevap verme fırsatım bile olmadı; yoksa kendi kız kardeşleri ve kızları da dahil olmak üzere bütün kızları okula göndermeleri gerektiğini anlatırdım.

Hatırladığım en son şey, ertesi günkü sınav için nelerin üzerinden geçmem gerektiğini düşündüğümdü. Kafamın içindeki sesler, üç kurşunun *tak tak tak*'ı değil, tavukların

kafalarını kesen adamın *kıtır kıtır kıtır, şıp şıp şıp*'ları ve sonra kafaların kirli sokakta birer birer yere düşerken çıkardığı seslerdi.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Yaşam İle Ölüm Arasında

ښپرې به ولې درته نه کړم توره تۆپکه ورانه وې ودان کورونه

Karanlığın Silahları! Neden size lanet okumayayım?
Sevgi dolu yuvaları kırık dökük enkazlara çevirdiniz.

21

"Allahım, Onu Sana Emanet Ediyorum"

Osman Bhai Can olanları anlar anlamaz, servisi son hızla Svat Merkez Hastanesi'ne sürmüş. Diğer kızlar çığlıklar atıp ağlıyorlarmış. Ben, başımdan ve sol kulağımdan kanlar akarak Münibe'nin kucağında yatıyormuşum. Kısa bir yol gittikten sonra, polis, servisi durdurmuş ve çok değerli zamanımızı harcayarak sorular sormaya başlamış. Bir kız, boynuma dokunarak nabzıma bakmış. "Yaşıyor!" diye bağırmış. "Onu hastaneye yetiştirmeliyiz! Bizi rahat bırakın ve bunu yapan adamı bulun!"

Mingora bize büyük bir kent gibi gelirdi ama aslında küçük bir yerdi ve haberler çabuk yayılırdı. Babam o sırada Özel Okullar Birliği'nin bir toplantısı için Svat Basın Kulübü'ndeymiş; kürsüye yeni çıktığı sırada cep telefonu çalmış. Babam Huşhal Okulu'nun numarasını tanımış ve telefonu cevaplaması için arkadaşı Ahmet Şah'a vermiş. "Okulunuzun servisine ateş açılmış," diye fısıldamış Ahmet Şah babama.

Babamın yüzü kül gibi olmuş. Hemen, *Malala o otobüste olabilir*, diye düşünmüş. Sonra bunun sevgilisini kıskanıp

onu rezil etmek için havaya ateş açan bir oğlan olabileceğini düşünerek kendini sakinleştirmeye çalışmış. Devletin merkezî bir denetleme organı oluşturmaya yönelik planlarını protesto etmek için Svat'ın her yerinden gelen 400 okul müdürünün katıldığı önemli bir toplantıdaymış. Birliğin başkanı olarak, babam bu insanları yarı yolda bırakamayacağına karar vermiş ve konuşmasına planladığı gibi devam etmiş. Ama alnında ter damlaları birikmiş ve ilk kez kimsenin ona konuşmasını toparlaması için işaret etmesine gerek kalmamış.

Babam konuşmasını tamamlar tamamlamaz, izleyicilerin kendisine soru sormasını beklemeden, Ahmet Şah ve arabası olan bir başka arkadaşı Riaz ile birlikte hastaneye koşmuş. Hastane yalnızca beş dakika uzaklıktaymış. Geldiklerinde, dışarıda kalabalıkların, fotoğrafçıların ve televizyon kameralarının toplandığını görmüşler. Babam o anda benim orada olduğumdan emin olmuş. Yüreği sıkışmış. İnsanların ve kamera ışıklarının arasından ilerleyerek hastaneye girmiş. İçeride ben bir sedyenin üzerinde yatıyormuşum, başım sargılı, gözlerim kapalı, saçlarım dağınıkmış.

"Kızım, sen benim cesur kızımsın, güzel kızım," demiş babam tekrar tekrar, alnımı, yanaklarımı ve burnumu öperek. Benimle neden İngilizce konuştuğunu bilmiyormuş. Sanırım gözlerim kapalı olsa da bir şekilde onun yanımda olduğunu biliyordum. Babam daha sonra, "Bunu açıklayamıyorum, ama karşılık verdiğini hissettim," demiş. Birinin söylediğine göre de gülümsemişim. Ama babama göre bu bir gülümseme değil, güzel, küçük bir anmış çünkü o anda beni sonsuza dek kaybetmediğini anlamış. Beni öyle

görmek, hayatında başına gelen en kötü şeymiş. Bütün çocuklar anne-babaları için özeldir; ama ben babamın bütün dünyasıydım. Çok uzun zaman, önce Gül Makai, sonra da açıkça Malala olarak yoldaşı olmuştum. Babam her zaman Taliban'ın birini almaya gelmesi halinde, beni değil, kendisini alacağına inanmıştı. Yıldırım çarpmışa döndüğünü söylüyordu. "Bir taşla iki kuş vurmak istediler. Malala'yı öldürürlerse, beni de sonsuza dek susturmuş olacaklardı."

Babam çok korkuyormuş ama hiç ağlamamış. Etraf insanlarla doluymuş. Toplantıdaki bütün müdürler hastaneye gelmişler; çok sayıda medya mensubu ve aktivist oradaymış; bütün kent oradaymış sanki. "Malala için dua edin," demiş babam onlara. Doktorlar ona, bilgisayarlı tomografi taraması yaptıkları ve kurşunun beynime yakın bir yerden geçmediğini tespit ettikleri konusunda güvence vermişler. Yarayı temizleyip sarmışlar.

"Ah Ziyaüddin! Ne yaptılar böyle?" diyerek kapıdan içeri dalmış Madam Maryam. O gün okulda değilmiş; evde bebeğini emzirirken kayınbiraderi onu aramış ve iyi olup olmadığını sormuş. Paniğe kapılan Madam Maryam televizyonu açmış ve Huşhal Okulu'nun servisine ateş açıldığını öğrenmiş. Benim vurulduğumu duyar duymaz kocasını aramış. Kocası onu motosikletinin arkasında hastaneye getirmiş; motosiklete binmek saygın Peştu kadınlarının pek yapmayacağı bir şeydir. "Malala, Malala, beni duyuyor musun?" diye seslenmiş müdiremiz.

Homurdanmışım.

Maryam neler olup bittiği konusunda daha fazla şey öğrenmeye çalışmış. Tanıdığı bir doktor ona, kurşunun beynimden değil, alnımdan geçtiğini ve hayati tehlikemin

olmadığını açıklamış. Maryam, Huşhal'dan iki kızın daha yaralandığını görmüş. Şaziye'ye iki kurşun isabet etmiş; biri köprücük kemiğine, diğeri avucuna gelmiş. O da benimle birlikte hastaneye getirilmiş. Kâinat ilk başta yaralandığını fark etmeden evine gitmiş; sonra kurşunun sağ kolunun üst kısmını sıyırdığını görmüş ve ailesi onu hastaneye getirmiş.

Babam gidip onları görmesi gerektiğini biliyormuş ama benim yanımdan bir dakika bile ayrılmak istemiyormuş. Telefonu durmadan çalıyormuş. İlk arayan, KPK başbakanı olmuş. "Endişelenmeyin, biz her şeyi halledeceğiz," demiş. "Peşaver'deki Lady Reading Hastanesi sizi bekliyor." Ama ordu devreye girmiş. Saat üçte bölge komutanı gelmiş ve babamla beni alıp Peşaver'e götürmek üzere bir ordu helikopteri gönderdiklerini söylemiş. Annemi aldıracak zaman yokmuş; bu yüzden Maryam da bir kadının yardımına ihtiyaç duyabileceğimi düşünerek bizimle gelmekte ısrar etmiş. Maryam'ın ailesi buna pek memnun olmamış; çünkü müdiremiz küçük bir operasyon geçiren bebeğini hâlâ emziriyormuş. Ama o benim de ikinci annem gibiydi.

Ambulansa bindirildiğimde, babam Taliban'ın yine saldırmasından korkmuş. Ambulansta kimin olduğunu herkes biliyor gibi geliyormuş ona. Helikopter yalnızca bir mil ötede, beş dakikalık mesafedeymiş ama babam yol boyunca çok korkmuş. Oraya vardığımızda helikopter daha ortalarda yokmuş; ambulansın içinde babama saatler gibi gelen bir süre boyunca beklemişiz. Sonunda helikopter inmiş; ben de babam, kuzenim Hancı, Ahmet Şah ve Maryam ile birlikte helikoptere bindirilmişim. Hiçbiri

daha önce helikoptere binmemişlerdi. Havalanırken, hoparlörlerden vatanseverlik şarkılarının yükseldiği bir ordu sporları galasının üzerinden geçmişiz. Onları ülke sevgisiyle ilgili şarkılar söylerken görmek babamın sinirini bozmuş. Normalde babam da şarkılara eşlik etmeyi severdi ama on beş yaşındaki bir kız kafasından vurulmuş ve ölümün eşiğinden dönmüşken, vatanseverlik şarkısı pek de uygun kaçmıyormuş.

Aşağıda, annem evimizin çatısından izliyormuş. Benim yaralandığımı öğrendiğinde, Bayan Ülfet ile okuma-yazma çalışıyor; "kitap", "elma" gibi sözcükleri öğrenmek için uğraşıyormuş. Haber önce belirsizmiş; annem de başta benim kaza geçirdiğimi ve ayağımı incittiğimi filan düşünmüş. Eve koşup o sıralarda bizimle kalan büyükanneme durumu anlatmış. Büyükanneme hemen dua etmesi için yalvarmış. Biz, Allah'ın beyaz saçlıları daha çok dinlediğine inanırız. Annem kahvaltıda yarısını yediğim yumurtayı görmüş. Her tarafta benim onun onaylamadığı ödülleri alırken çekilmiş resimlerim varmış. Onlara bakarken ağlamış. Her taraf Malala, Malala imiş.

Çok geçmeden ev kadınlarla dolmuş. Bizim kültürümüzde, biri ölürse, kadınlar merhumun evine, erkekler de *hücre*'ye giderler. Yalnızca akrabalar ve yakın dostlar da değil, mahalledeki herkes toplanır.

Annem o kadar insanı görünce çok şaşırmış. Bir seccadenin üzerine oturmuş, Kuran okuyormuş. Kadınlara, "Ağlamayın, dua edin!" demiş. Sonra kardeşlerim odaya dalmışlar. Okuldan eve kadar yürüyen Atal, televizyonu açmış ve vurulduğum haberini görmüş. Hemen Huşhal'ı

çağırmış, ikisi birlikte ağlamaya başlamışlar. Telefon hiç susmuyormuş. İnsanlar, kafamdan vurulmuş olmama karşın kurşunun sadece alnımı sıyırdığını söyleyerek annemi rahatlatmaya çalışıyorlarmış. Dinlediği farklı hikâyeler karşısında annemin kafası karışmış; önce ayağımın incindiğini, sonra da kafamdan vurulduğumu duymuş ne de olsa. Yanıma gelmemiş olmasını yadırgayacağımı düşünmüş ama insanlar ona benim ya ölmüş ya da nakledilmek üzere olduğumu söyleyerek gitmemesini tembihlemişler. Babamın arkadaşlarından biri telefon edip benim helikopterle Peşaver'e götürüldüğümü haber vermiş. Annem için en kötü an, sonradan olay yerinde bulunan evimizin anahtarlarını getirmeleriymiş. "Ben anahtar istemiyorum, ben kızımı istiyorum!" diye ağlamış annem. "Malala olmadan bu anahtarların ne faydası var?" Sonra helikopterin sesini duymuşlar.

Helikopter pisti evimize sadece bir mil uzaklıktaydı. Annem çatıya koşmuş. "Bu Malala olmalı!" demiş. Yukarıda uçan helikopteri seyrederken, annem başörtüsünü çıkarmış –bu bir Peştu kadınından pek beklenmeyecek bir harekettir–, gökyüzüne kaldırmış ve sanki bir şey sunar gibi iki eliyle tutmuş. "Allahım, onu sana emanet ediyorum!" demiş gökyüzüne doğru. "Korumaları kabul etmedik. Bizim koruyucumuz sensin. O, senin gözetiminde, sana emanet. Onu bize geri ver."

Helikopterde ben kan kusuyormuşum. Babam bunun iç kanama anlamına geldiğini düşünerek dehşete kapılmış. Umudunu kaybetmeye başlamış. Ama sonra Maryam, benim eşarbımla ağzımı silmeye çalıştığımı fark etmiş. "Bak, tepki veriyor," demiş. "Bu harika bir işaret."

Peşaver'e indiğimizde, Dr. Mümtaz adında tavsiye edilen çok iyi bir beyin cerrahının olduğu Lady Reading Hospital'a götürüleceğimi sanıyorlarmış. Ama bunun yerine Birleşik Askeri Hastane'ye götürülmem onları panikletmiş. Burası İngiliz yönetiminden beri var olan, 600 yataklı, büyük bir hastaneymiş. Binaya yeni bir blok eklemek için girişilen inşaat işleri hâlâ sürüyormuş. Peşaver, FATA'nın giriş kapısıydı ve ordu 2004'te militanları yakalamak için o bölgelere girdiğinden beri, hastane yaralı askerleri, şehirde sık sık tekrarlanan intihar bombası eylemlerinin kurbanlarını tedavi ediyor ve çok kalabalık oluyordu. Ülkenin pek çok yerinde olduğu gibi, hastanenin çevresinde de burayı intihar bombacılarından korumak için beton duvarlar ve kontrol noktaları vardı.

Beni hemen Yoğun Bakım Ünitesi'ne götürmüşler, burası ayrı bir binadaymış. Hemşire bankosunun üstündeki saat, beşi gösteriyormuş. Beni cam duvarlı bir izolasyon ünitesine almışlar ve bir hemşire serum takmış. Bitişikteki odada bombalı bir saldırıda feci şekilde yanmış ve bacağı kopmuş bir asker varmış. Genç bir adam gelip kendini Cerrah Albay Cüneyt olarak tanıtmış. Babam daha da rahatsız olmuş. Çok genç görünen adamı doktora benzetememiş. "Sizin kızınız mı?" diye sormuş albay. Maryam içeri girebilmek için benim annem olduğunu söylemiş.

Albay Cüneyt beni muayene etmiş. Bilincim açıkmış ve hareket ediyormuşum ama hiçbir şeyin farkında değilmişim ve konuşmuyormuşum, gözlerim titriyormuş. Albay, sol kaşımın üzerindeki yaraya, kurşunun girdiği yere dikiş atmış. Ama çekilen filmlerde kurşun göremeyince şaşırmış. "Bir giriş varsa, çıkış da olmalı," demiş. Belkemiğimi

muayene etmiş ve kurşunun sol kürek kemiğimin yanında olduğunu saptamış. "Kambur duruyormuş galiba, bu yüzden vurulduğunda boynu eğilmiş," demiş.

Beni bir tomografi taramasına daha götürmüşler. Sonra albay babamı odasına çağırmış ve filmleri bir ekranda göstermiş. Svat'taki filmin tek bir açıdan çekildiğini söylemiş; bu yeni film, durumun daha ciddi olduğunu gösteriyormuş. "Bak, Ziyaüddin," demiş. "Tomografi sonuçları, kurşunun beynin çok yakınından geçtiğini gösteriyor." Kemik parçalarının beyin zarına zarar verdiğini söylemiş. "Allah'a dua edelim. Bekleyip göreceğiz," demiş. "Bu aşamada ameliyat yapamayız."

Babam iyice telaşlanmış. Svat'ta doktorlar ona bunun basit bir şey olduğunu söylemişler, ama şimdi durum çok ciddi görünüyormuş. Madem ciddiyse, neden ameliyat yapmıyorlar, demiş kendi kendine. Askeri hastanede kendini huzursuz hissetmiş. Ordunun pek çok kez iktidarı ele geçirdiği ülkemizde, insanlar, askeriyeye oldukça temkinli yaklaşır; özellikle de askerlerin Taliban'a karşı hareket geçmekte bir hayli yavaş davrandığı Svat'taki insanlar. Derken babamın arkadaşlarından biri aramış. "Onu o hastaneden çıkar," demiş. "Onun da Liyakat Ali Han gibi şehit olmasını istemiyoruz." Babam ne yapacağını bilememiş.

"Kafam karıştı," demiş Albay Cüneyt'e. "Neden buradayız? Sivil hastaneye gideceğimizi sanıyordum." Sonra sormuş. "Dr. Mümtaz'ı çağırabilir misiniz lütfen?"

"Bu nasıl olur?" diye karşılık vermiş, pek de şaşırtıcı olmayan bir biçimde alınmış görünen Albay Cüneyt.

Sonradan, onun genç görünümüne rağmen on üç yıllık cerrah olduğunu, hatta Pakistan ordusundaki en deneyim-

li ve donanımlı beyin cerrahlarından biri olduğunu öğrendik. Bir doktor olarak orduya, askeriyenin sahip olduğu büyük imkânlardan dolayı girmiş ve böylece kendisi gibi bir ordu cerrahı olan amcasının izinden gitmiş. Hastane, Taliban'la olan savaşın çok yakınındaymış, bu nedenle Cüneyt her gün silahla ya da bombayla yaralanan insanlarla uğraşıyormuş. "Binlerce Malala'yı tedavi ettim," demişti daha sonra.

Ama babam o sırada bunu bilmiyormuş ve morali çok bozukmuş. "Ne düşünüyorsanız onu yapın," demiş. "Doktor sizsiniz."

Bundan sonraki birkaç saat bekleyiş halinde geçmiş. Hemşireler kalp atışlarımı ve hayat belirtilerimi kontrol ediyorlarmış. Arada bir hafifçe homurdanıyor ve elimi ya da titreyen gözlerimi hareket ettiriyormuşum. Bunun üzerine Maryam, "Malala, Malala," diyormuş. Bir keresinde gözlerim tamamen açıldığında, "Gözlerinin ne kadar güzel olduğunu daha önce fark etmemiştim," demiş Maryam. Huzursuzmuşum, sürekli monitörü parmağımdan çıkarmaya çalışıyormuşum. "Yapma," demiş Maryam.

"Beni azarlamayın efendim," diye fısıldamışım, sanki okuldaymışım gibi. Madam Maryam sert bir müdireydi sonuçta.

Akşam, annem Atal'la birlikte gelmiş. Babamın arkadaşı Muhammed Faruk'un arabasıyla dört saatlik bir yolculuk yapmışlar. Annem gelmeden önce, Maryam onu arayıp uyarmış. "Malala'yı gördüğünde ağlama ya da bağırma. Seni duyamadığını düşünsek de duyabilir." Babam da annemi aramış ve en kötüye hazırlıklı olmasını söylemiş. Annemi korumak istiyormuş.

Annem geldiğinde birbirlerine sarılmışlar ve gözyaşlarını tutmaya çalışmışlar. "Bak Atal geldi," demiş annem bana. "Seni görmeye geldi."

Atal çok üzülmüş, durmadan ağlıyormuş. "Anne, Malala çok kötü yaralanmış," diye hıçkırıyormuş.

Annem şok halindeymiş, doktorların neden kurşunu çıkarmak için beni ameliyat etmediklerini anlamıyormuş. "Benim cesur kızım, benim güzel kızım," diye ağlıyormuş. Atal da o kadar çok gürültü yapıyormuş ki, sonunda bir görevli onları alıp hastanenin askeri oteline götürmüş ve orada kalmalarını sağlamış.

Babam, dışarıda toplanan onca insan karşısında şaşkınlık içerisindeymiş. Politikacılar, devletin ileri gelenleri, eyalet yöneticileri, hepsi üzüntüye ortak olmak için gelmişler. Vali bile oradaymış, babama tedavim için 100.000 rupi vermiş. Bizim toplumumuzda, biri öldüğünde, devlet büyüklerinden birinin evinize gelmesi durumunda onur duyarsınız. Ama babam rahatsız olmuş. Bütün bu insanların, beni korumak için hiçbir şey yapmadıklarına göre, şimdi de benim ölmemi beklediklerini düşünüyormuş.

Daha sonra, yemek yerlerken Atal televizyonu açmış ama babam hemen kapatmış. Benim vurulmamla ilgili haberleri izlemeye dayanamıyormuş. O odadan çıktığında, Maryam televizyonu yeniden açmış. Bütün kanallar, sanki ben ölmüşüm gibi, dualar ve duygusal şiirler eşliğinde benim görüntülerimi veriyormuş. "Malala'm benim, Malala'm benim," diye ağlamaya başlamış annem, Maryam da ona katılmış.

Gece yarısına doğru, Albay Cüneyt, babamla yoğun bakım ünitesinin dışında buluşmak istemiş. "Ziyaüddin,

Malala'nın beyni ödem yapıyor," demiş. Babam bunun ne anlama geldiğini anlamamış. Doktor ona durumumun kötüye gittiğini, bilincimi kaybetmeye başladığımı ve yine kan kustuğumu söylemiş. Üçüncü bir tomografi taraması istemiş. Sonuç, beynimin tehlikeli bir şekilde ödem yaptığını gösteriyormuş.

"Ama kurşunun beynine girmediğini sanıyordum," demiş babam.

Albay Cüneyt, bir kemiğin kırıldığını, parçaların beynime girdiğini, bir şok yaratıp ödeme neden olduğunu açıklamış. Beynimin genişlemesine yer açmak üzere, kafatasımın bir parçasını almak gerektiğini, yoksa baskının dayanılmaz olacağını söylemiş. "Ona bir şans vermek için şimdi ameliyat etmemiz gerek," diye eklemiş. "Eğer bunu yapmazsak, ölebilir. Geriye dönüp baktığınızda pişmanlık duymanızı istemem."

Kafatasımın bir parçasının alınması babama çok korkunç gelmiş. "Yaşayacak mı?" diye sormuş umutsuzca, ama doktor o aşamada fazla ümit vermemiş.

Albay Cüneyt'in kararı cesur bir kararmış. Üstleri bu konuda pek ikna olmamışlar, onlara da başka insanlar benim yurtdışına gönderilmem gerektiğini söylüyormuş. Ancak benim hayatımı kurtaracak karar Albay Cüneyt'in kararıymış. Babam, Albay Cüneyt'e, uygun gördüğünü yapmasını söylemiş. Albay Cüneyt de kendisine yardım için Dr. Mümtaz'ı çağıracağını belirtmiş. İzin kâğıtlarını imzalarken babamın eli titriyormuş. Kâğıtlarda, "Hasta ölebilir" yazıyormuş.

Ameliyat saat bir buçukta başlamış. Annem ve babam ameliyathanenin önünde oturuyorlarmış. "Allahım, ne

olur Malala'yı iyileştir," diye dua ediyormuş babam. Allah'la pazarlık etmeye bile başlamış. "Yeter ki Malala gözlerini açsın, Sahra çöllerinde yaşamaya bile razıyım. Ben onsuz yaşayamam. Allahım, benim ömrümü ona ver, ben yeterince yaşadım. Yaralanmış olsa bile, hayatta kalsın."

Sonunda annem onun sözünü kesmiş. "Allah cimri değildir," demiş. "Bana kızımı eskisi gibi geri verecek." Elinde Kuran-ı Kerim'le dua etmeye başlamış. Yüzü duvara dönük, saatlerce Kuran'dan ayetler okumuş.

"Onun gibi dua eden birini görmemiştim hiç," diyordu Madam Maryam. "Allah'ın bu dualara karşılık vereceğinden emindim."

Babam ise, geçmişte beni faal olmaya ve etkinliklere katılmaya teşvik ederek yanlış yapıp yapmadığını düşünmemeye çalışıyormuş.

Ameliyathanede, Albay Cüneyt, beynime genişleyecek yer açabilmek için, kafatasımın sol üst kısmından sekiz-on santimetrelik bir yeri testere kullanarak çıkarmış. Sonra midemin solundaki deri altı dokuya girmiş ve kemik parçasını korumak için oraya yerleştirmiş. Ardından, şişme ve ödemin benim solunum yolumu tıkamasından endişelendiği için trakeotomi uygulamış. Aynı zamanda beynimdeki pıhtıları temizlemiş, omzumdaki kurşunu çıkarmış. Bütün bu süreçlerden sonra, beni suni solunum cihazına bağlamışlar. Operasyon da neredeyse beş saat sürmüş.

Annemin dualarına rağmen, babam dışarıda toplanan insanların % 90'ının benim ölüm haberimi beklediğini düşünüyormuş. Bazıları, babamın arkadaşları ve sempatizanları, çok üzgünlermiş. Ama babam diğerlerinin bizim göz önünde olmamızı kıskandıklarına ve başımıza gelenleri hak ettiğimizi düşündüklerine inanıyormuş.

Babam ameliyathanenin boğucu ortamından biraz uzaklaşmak için dışarı çıktığında, bir hemşire ona yaklaşıp "Siz Malala'nın babası mısınız?" diye sormuş. Bir kez daha babamın yüreği sıkışmış. Hemşire onu bir odaya götürmüş.

Babam onun, "Üzgünüz. Korkarım onu kaybettik," diyeceğini düşünüyormuş. Ama bunun yerine kadın, "Kan bankasından kan alacak birine ihtiyacımız var," demiş. Babam rahatlamış ama bir yandan da şaşırmış. *Bunu yapabilecek tek kişi ben miyim,* diye düşünmüş. Onun yerine arkadaşlarından biri gitmiş.

Saat beş buçuk civarı, cerrahlar ameliyathaneden çıkmışlar. Bir sürü başka şeyin yanı sıra, babama benim kafatasımdan bir parça aldıklarını ve karnıma yerleştirdiklerini söylemişler. Bizim kültürümüzde doktorlar hastalara ya da akrabalarına böyle şeyleri açıklamazlar ama babam çekinerek sormuş. "Sizce sakıncası yoksa, aptalca bir soru soracağım. Kızım yaşayacak mı? Ne düşünüyorsunuz?"

"Tıpta iki kere iki her zaman dört etmez," diye karşılık vermiş Albay Cüneyt. "Biz işimizi yaptık; kafatasından bir parçayı aldık. Artık beklememiz gerek."

"Bir aptal sorum daha var," demiş babam. "Kemik? Onu ne yapacaksınız?"

"Üç ay sonra yerine koyacağız," diye karşılık vermiş Dr. Mümtaz. "Çok basit, işte böyle." Ellerini çırpmış.

Ertesi sabah haberler iyiymiş. Kollarımı kımıldatıyormuşum. Sonra eyaletten üç önemli cerrah beni muayene etmeye gelmiş. Albay Cüneyt ile Dr. Mümtaz'ın harika bir iş çıkardığını, ameliyatın çok iyi geçtiğini, ama şimdi yapay komaya sokulmam gerektiğini, çünkü eğer bilincim yeri-

ne gelirse beynimin üzerinde yine baskı oluşabileceğini söylemişler.

Ben yaşamla ölüm arasında gidip gelirken, Taliban benim vurulmamın sorumluluğunu üstlenen ama bunu benim eğitime yönelik kampanyalarım yüzünden yaptıklarını inkâr eden bir bildiri yayınlamış. "Bu saldırıyı düzenledik çünkü bizim aleyhimizde konuşan herkes aynı şekilde saldırıya uğrar," demiş sözcü İhsanullah İhsan. "Malala, laikliği yayma konusunda öncü rolü yüzünden hedef alındı. Yaşı küçüktü ama Peştu bölgelerinde Batı kültürünü yaymaya çalışıyordu. Batı yanlısıydı, Taliban aleyhinde konuşuyordu; Başkan Obama'yı idolü olarak gösteriyordu."

Babam onun neyi kastettiğini anlamış. Ben önceki yıl Ulusal Barış Ödülü'nü kazandığımda, birçok televizyon röportajına katılmıştım. Birinde bana en beğendiğim politikacıları sormuşlardı. Han Abdülgaffar Han, Benazir Butto ve Başkan Barack Obama'yı saymıştım. Obama hakkında kitaplar okumuştum ve ona hayrandım çünkü zorluklar çekmiş bir aileden gelen genç, siyahi bir adam olarak hedeflerine ve hayallerine ulaşmıştı. Ancak Amerika'nın Pakistan'daki imajı insansız hava araçları, bölgemize düzenlenen gizli saldırılar ve Raymond Davis'ten ibaret hale gelmişti.

Bir Taliban sözcüsü, Fazlullah'ın saldırı emrini iki ay önce bir toplantıda verdiğini söylemiş. "Bize karşı devletle birlik olan herkesin ölümü elimizden olur," demiş. "Göreceksiniz. Yakında başka önemli kişiler de kurban olacak." Benim hakkımda, okula gidiş-geliş rutinimle ilgili bilgi toplamak için Svatlı iki adamı görevlendirdiklerini, her yerde eylem düzenleyebileceklerini göstermek için de

saldırıyı özellikle ordu kontrol noktasına bir yerde gerçekleştirdiklerini eklemiş.

O ilk sabah, ameliyatımdan birkaç saat sonra, birden bir hareketlilik olmuş. İnsanlar üniformalarını düzeltiyor, toparlanmaya çalışıyorlarmış. Derken Genelkurmay Başkanı General Kayani içeri girmiş. "Milletimizin duaları sizinle ve kızınızla," demiş babama. General Kayani ile 2009 yılı sonunda, Taliban'a karşı girişilen harekâtın ertesinde büyük bir toplantı için Svat'a geldiğinde tanışmıştım.

"Harika bir iş çıkardığınız için çok mutluyum," demiştim o toplantıda. "Artık sadece Fazlullah'ı yakalamanız gerekiyor." Salondakiler alkışlamışlardı. General Kayani de yanıma gelip elini bir baba gibi omzuma koymuştu.

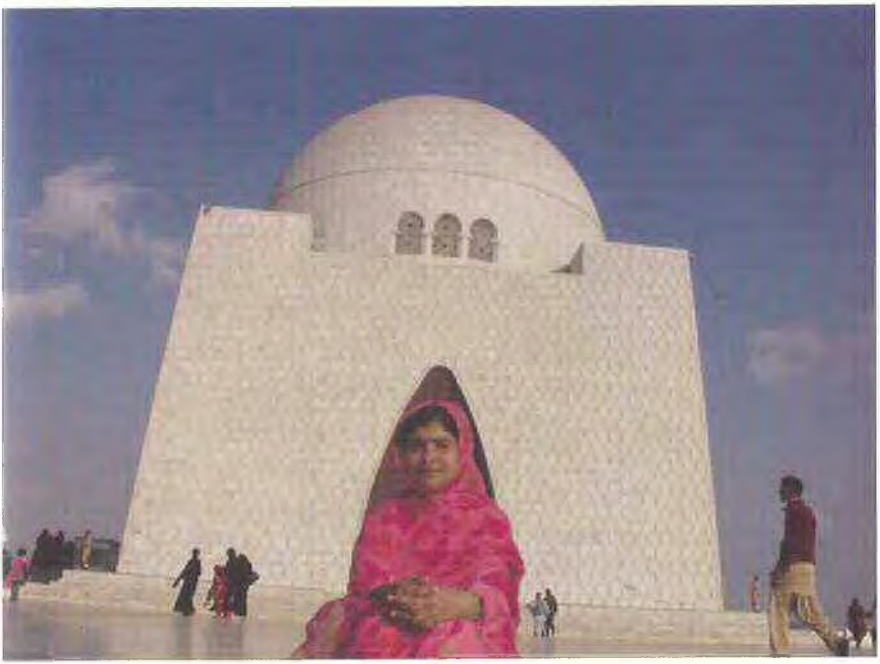
Albay Cüneyt generale, ameliyatla ve tedavi planıyla ilgili kısa bilgiler vermiş. General Kayani de ona tomografi sonuçlarını, en iyi uzmanlardan görüş almak üzere yurtdışına göndermesini söylemiş. Onun ziyaretinden sonra başka kimsenin yanıma yaklaşmasına izin vermemişler çünkü enfeksiyon riski varmış. Ancak pek çok kişi gelmeye devam etmiş: Kriketçiyken politikacı olan İmran Han, tek oğlunu Taliban öldürdüğü için Taliban'ı eleştirmekten hiç çekinmeyen eyalet istihbarat bakanı Miyan İftihar Hüseyin, birlikte televizyondaki tartışma programlarına çıktığım eyalet başbakanı Haydar Hoti. Hiçbirinin yanıma girmesine izin verilmemiş.

"İçiniz rahat olsun, Malala ölmeyecek," demiş Hoti diğer insanlara. "Daha yapacak çok işi var."

Öğleden sonra saat üç sularında, Ravalpindi'den helikopterle iki İngiliz doktor gelmiş. Dr. Cavid Kayani ve Dr. Fiona Reynolds, Birmingham'daki hastanelerden geliyor-

larmış ve orduya ülkedeki ilk karaciğer nakli programı konusunda tavsiyelerde bulunmak için Pakistan'da bulunuyorlarmış. Bizim ülkemiz şaşırtıcı istatistiklerle doludur, üstelik bunlar sadece eğitimle ilgili de değildir. Örneğin bir istatistiğe göre, Pakistan'da her yedi çocuktan biri, büyük ölçüde, kullanılan pis iğnelerden nedeniyle hepatite yakalanıyor ve birçoğu karaciğer hastalığından ölüyor. General Kayani bunu değiştirmekte kararlıydı ve ordu bir kez daha sivillerin başarısız olduğu bir alana girmişti. General Kayani, doktorlardan ülkelerine geri dönmeden önce kendisine gelişmelerle ilgili bilgi vermelerini istemiş ve tesadüfe bakın ki, bu da benim vurulduğum sabaha denk gelmiş. Doktorlar onu görmeye gittiklerinde, Kayani'nin iki televizyonu açıkmış; birinde Urdu dilinde yayın yapan yerel kanal, diğerinde ise İngilizce yayın yapan Sky News varmış. İkisi de benim vurulma haberlerimi veriyorlarmış.

Ordu komutanı ve doktor, aynı soyadını taşımalarına karşın akraba değillermiş ama birbirlerini çok iyi tanıyorlarmış. Bu nedenle general, Dr. Cavid'e aldığı çelişkili raporlar yüzünden endişelendiğini söylemiş, ondan İngiltere'ye dönmeden önce benim durumumu değerlendirmesini istemiş. Kraliçe Elizabeth Hastanesi'nde acil bakım danışmanı olan Dr. Cavid bunu kabul etmiş ama yanında Birmingham Çocuk Hastanesi'nde çalışan ve çocuk yoğun bakımında uzman olan Dr. Fiona'nın da gelmesini istemiş. Fiona yabancılar için tehlikeli bir yer olduğunu duyduğu Peşaver'e gelmekten çekinmiş önce; ama sonra benim kızların eğitim haklarını savunduğumu öğrenince seve seve razı olmuş. Çünkü kendisinin iyi bir okula gidip doktorluk eğitimi alma şansına sahip olduğunu düşünüyormuş.

Pakistan'ın kurucusu Cinnah'ın anıtmezarında

Babam ve Suat'ın büyükleri

Bombalanan bir okul

Vurulduğum okul servisi

Dr. Fiona ve Dr. Cavit yatağımın başucunda

Birmingham hastanesindeki ilk günler

Hastanede kitap okurken

Okul müdiremiz Madam Maryam (sağdaki) ve benimle birlikte vurulan kızlardan Şaziye

Arkadaşlarım sınıfta bir sırayı benim için boş tutuyorlar (en sağda)

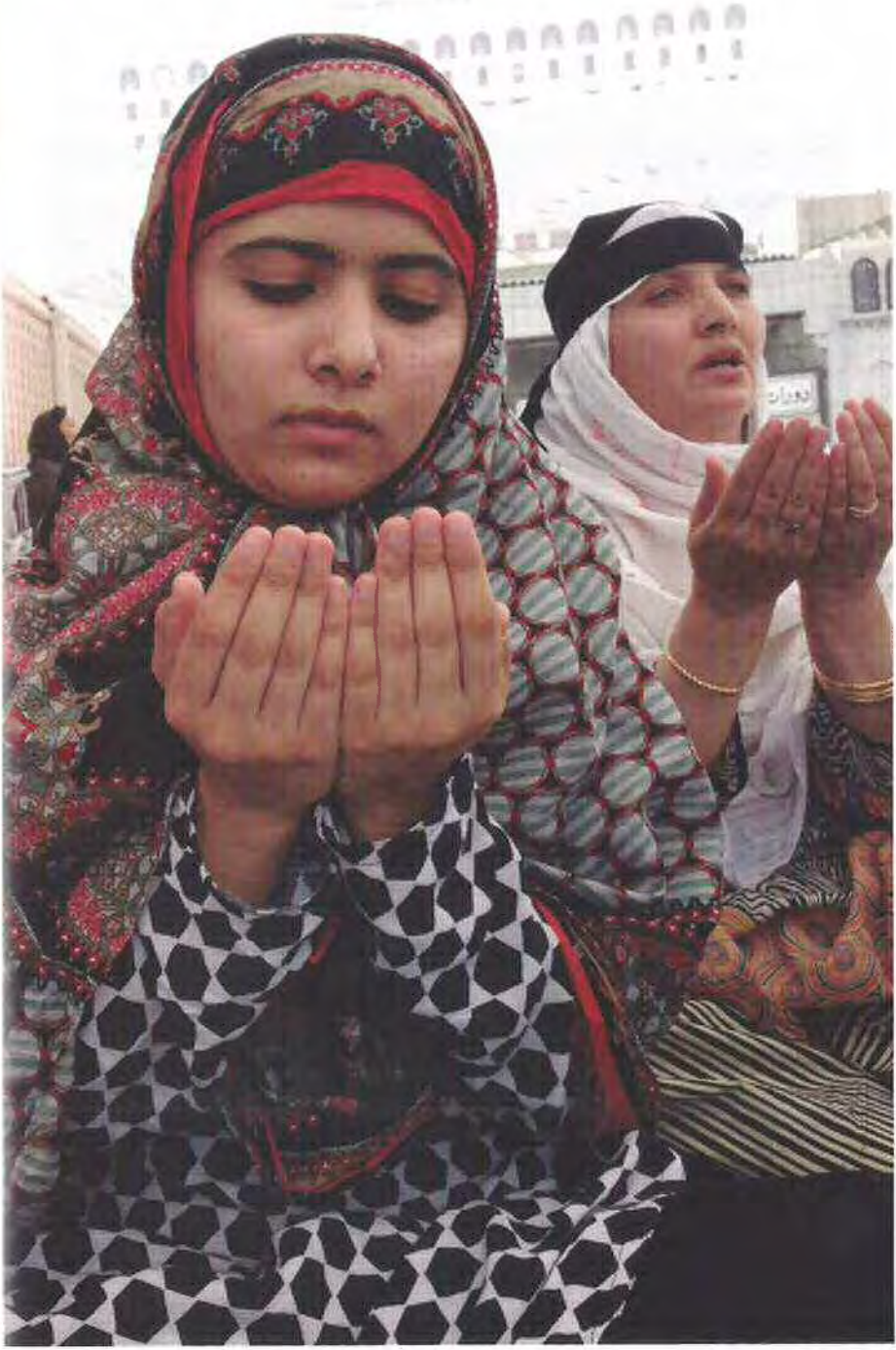
Erkek okulunun müdürü Bay Amjad her sabah
benim posterimi selamlıyor

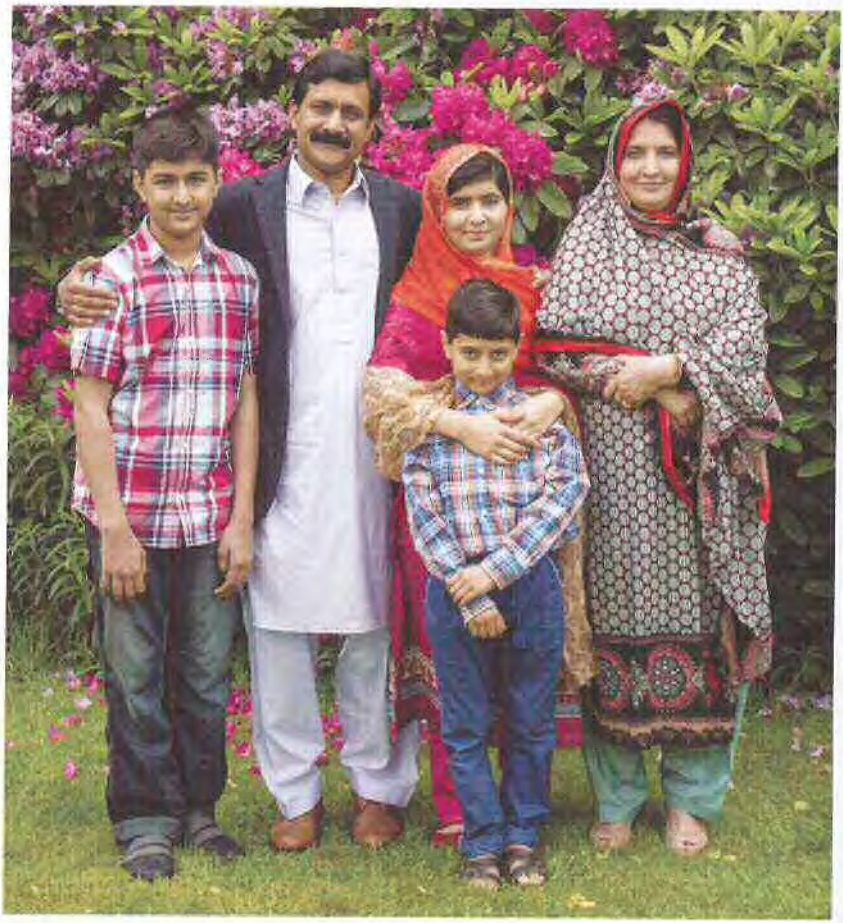
Ben, Ki-Moon, Gordon Brown, ailem ve arkadaşlarımla BM'de

On altıncı doğum günümde BM'de konuşurken

Medine'de annemle birlikte

Birmingham'daki yeni evimizin dışında

Albay Cüneyt ve hastane başhekimi onları gördüklerine pek sevinmemişler. Dr. Cavid onları kimin gönderdiğini açıklayana kadar tartışmalar olmuş. İngiliz doktorlar karşılaştıkları şeylerden hiç hoşlanmamışlar. Ellerini yıkamak için musluğu açtıklarında, su akmadığını görmüşler. Sonra Dr. Fiona makineleri ve seviyeleri kontrol etmiş ve Dr. Cavid'e bir şeyler mırıldanmış. Tansiyonumun en son ne zaman kontrol edildiğini sormuş. "İki saat önce," cevabı verilmiş. Dr. Fiona kontrollerin çok daha sık olması gerektiğini söylemiş ve hemşirelerden birine neden arter kateteri olmadığını sormuş. Ayrıca karbondioksit düzeyimin fazlasıyla düşük olmasından da yakınmış.

Babam daha sonra, Dr. Fiona Reynolds'un Dr. Cavid'e söylediklerini duymadığı için memnun olduğunu söyleyecekti. Dr. Fiona benim "kurtarılabilir" olduğumu söylemiş. Doğru zamanda doğru ameliyatı olmuşum ama ameliyat sonrası bakım nedeniyle iyileşme şansım azalıyormuş. Geçirilen bir beyin ameliyatından sonra, solunumun ve gaz değişiminin gözlemlenmesi şartmış, karbondioksit seviyelerinin de normal dağılımda tutulması gerekirmiş. Bütün tüpler ve makineler bunu gözlemliyorlarmış. Dr. Cavid bunun "uzay mekiği uçurmak gibi olduğunu, ancak doğru enstrümanları kullanarak yapılabileceğini" söylemiş. Hastane doğru enstrümanlara sahip olsa bile bunları gerektiği gibi kullanamıyormuş. Sonra doktorlar, karanlıkta Peşaver'de bulunmak tehlikeli olduğu için, helikopterlerine binip gitmişler.

Ziyaretime gelen ve içeri girmesine izin verilmeyenler arasında, İçişleri Bakanı Rehman Melik de varmış. Kendisi yanında benim için bir pasaport getirmiş. Babam ona te-

şekkür etmiş ama çok üzülmüş. O gece ordu hosteline geri döndüğünde, pasaportu cebinden çıkarıp anneme vermiş. "Bu Malala'nın ama yurtdışına gitmek için mi yoksa cennete gitmek için mi bilmiyorum," demiş. İkisi de ağlamışlar. Hastanede içinde bulundukları fanusun içinde benim hikâyemin bütün dünyaya yayıldığının ve insanların benim tedavi için yurtdışına gönderilmeme yönelik çağrılar yaptıklarının farkında değillermiş.

Durumum kötüye gidiyormuş ve babam artık telefonlara ender olarak cevap veriyormuş. Konuştuklarından biri, benim de bazı forumlarda görüşmüş olduğum Pencaplı bilgisayar dâhisi çocuk Arfa Kerim'in ailesiymiş. Arfa, dokuz yaşındayken programlama becerileri sayesinde dünyanın Microsoft sertifikası almış en genç profesyoneli olmuştu ve Silikon Vadisi'nde Bill Gates ile görüşmeye bile davet edilmişti. Ancak o ocak ayında geçirdiği sara nöbetini takip eden bir kalp kriziyle trajik bir şekilde ölmüştü. Öldüğünde daha on altı yaşındaydı, benden bir yaş büyüktü.

Babası aradığında babam, "İnsan kızları olmadan nasıl yaşar, anlat bana," diyerek hıçkırmış.

22

Bilinmeyene Yolculuk

Bir salı günü öğle vakti vurulmuştum. Perşembe sabahı babam öleceğimden o kadar emin olmuş ki dayım Faiz Muhammed'e köyün cenaze törenim için hazırlıklara başlaması gerektiğini söylemiş. Ben yapay komadaymışım, hayati belirtilerim giderek zayıflıyormuş, yüzüm ve vücudum şişmiş, böbrek ve ciğerlerim de kötü durumdaymış. Babam beni o küçücük cam bölmede tüplere bağlı halde görmenin korkunç olduğunu söyledi daha sonra. Görebildiği kadarıyla, tıbbi açıdan ölüymüşüm. Kendisi de yıkılmış vaziyetteymiş. "Daha çok erken, henüz 15 yaşında," diyormuş durmadan. "Ömrü bu kadar kısa mı olacak?"

Annem hâlâ dua ediyor, doğru dürüst uyumuyormuş. Faiz Muhammed ona Hac Suresi'ni okumasını söylemiş. Annem de Allah'ın kudreti hakkındaki ayetleri (58-70) tekrar tekrar okuyormuş. Babama benim yaşayacağımı söylüyormuş ama babam bunun nasıl olacağını bilemiyormuş.

Albay Cüneyt beni kontrole geldiğinde, babam ona sormuş: "Yaşayacak mı?"

"Allah'a inanıyor musun?" diye soruyla karşılık vermiş doktor.

"Evet," demiş babam. Albay Cüneyt ruhani derinliği olan bir adama benziyormuş. Babama Allah'a yalvarmasını, dualarının karşılığını mutlaka alacağını söylemiş.

Çarşamba gecesi, yoğun bakım uzmanı olan iki askeriye doktoru karayoluyla İslamabad'dan gelmiş. İki İngiliz doktorun benim Peşaver'de kalmam halinde beyin hasarı sorunuyla karşılaşabileceğimi, hatta yetersiz bakım ve enfeksiyon riski yüzünden ölebileceğimi bildirmeleri üzerine, bu doktorları General Kayani göndermiş. Beni transfer etmek istemişler ama bu arada çok iyi bir doktorun getirilmesini tavsiye etmişler. Ancak geç kalınmış gibi görünüyormuş.

Hastane kadrosu, Dr. Fiona'nın önerdiği değişikliklerden hiçbirini yapmamış; gece ilerledikçe durumum daha da kötüleşmiş. Enfeksiyon başlamış. Perşembe sabahı, uzmanlardan biri, Tuğgeneral Adlam, Dr. Fiona'yı aramış. "Malala'nın durumu çok ağırlaştı," demiş. Bünyemde dissemine intravasküler koagülasyon (DIC) denen bir şey baş göstermiş; bu kanın pıhtılaşmadığı anlamına geliyormuş. Tansiyonum çok düşükmüş ve kandaki asit oranı yükselmiş. Artık idrara çıkamıyormuşum, bu nedenle böbreklerim de zarar görüyormuş. Laktat seviyelerim yükselmiş. Görünüşe göre, olabilecek her türlü kötü şey olmuş. Dr. Fiona, Birmingham'a dönmek üzere havaalanına doğru yola çıkmak üzereymiş. Valizleri havaalanına gitmiş bile. Ama haberi duyunca, yardım teklif etmiş; Birmingham'daki hastanesinden iki hemşire de onunla kalmış.

Dr. Fiona perşembe öğle vakti tekrar Peşaver'e gelmiş.

Babama, havayoluyla, Ravalpindi'deki en iyi yoğun bakım servisinin bulunduğu bir ordu hastanesine götürüleceğimi söylemiş. Babam hasta bir çocuğun nasıl uçağa bineceğini anlayamıyormuş ama Dr. Fiona ona endişe etmemesini, bunun hep yapıldığını söylemiş. Babam, benim için umut olup olmadığını sormuş. "Umut olmasaydı, burada olmazdım," diye karşılık vermiş doktor. Babam o anda gözyaşlarını tutamadığını söylerdi.

O gün daha sonra bir hemşire gelmiş ve gözlerime damlalar damlatmış. "Bak, *Haista*," demiş annem. "Dr. Fiona haklı, çünkü hemşireler Malala'nın gözlerine damla damlatıyorlar. Eğer hiç şans olmasaydı, bunu yapmazlardı." Vurulan kızlardan biri olan Şaziye de aynı hastaneye nakledilmiş. Fiona onu da muayene etmiş. Babama Şaziye'nin iyi olduğunu ve kendisine "Malala'ya iyi bakın!" diye yalvardığını söylemiş.

Helikopter pistine, yüksek güvenlik önlemleri altında, motosikletli korumalar ve yanıp sönen mavi ışıklar eşliğinde ambulansla gitmişiz. Helikopter yolculuğu bir saat on beş dakika sürüyormuş. Dr. Fiona yerinde oturamıyormuş. Yolculuk boyunca farklı aletlerle ilgilenmiş; babama göre, sanki onlarla kavga ediyor gibiymiş. Bu yaptığını yıllardır yapıyormuş. İngiltere'deki görevinin yarısı hayati tehlikesi olan çocuklarla yolculuk etmek, yarısı da onları yoğun bakım ünitesinde tedavi etmekmiş. Ancak daha önce hiç böyle bir durumla karşılaşmamışmış. Peşaver'in Batılılar için tehlikeli olması bir yana, benim adımı Google'da arattığında, bunun sıradan bir vaka olmadığını anlamış. "Eğer ona bir şey olsaydı, suç beyaz kadının üzerine kalırdı," demişti daha sonra. "Eğer ölseydi, ben Pakistan'ın Rahibe Teresa'sını öldürmüş olurdum."

Ravalpindi'ye iner inmez, ambulansla yine korumalar eşliğinde Silahlı Kuvvetler Kardiyoloji Enstitüsü adında bir hastaneye götürülmüşüz. Babam tedirginmiş, burada kafa yaralanmalarıyla nasıl ilgilenmeleri gerektiğini biliyorlar mıymış acaba? Ama Dr. Fiona buranın gelişmiş ekipmanları ve İngiltere'de eğitim görmüş doktorlarıyla Pakistan'ın en iyi yoğun bakım servisine sahip olduğunu söyleyerek babama güvence vermiş. Birmingham'dan gelen kendi hemşireleri de orada bekliyormuş ve hastanedeki kardiyoloji hemşirelerine kafa yaralanmalarıyla ilgili prosedürleri anlatmışlar. Sonraki üç saati benimle ilgilenerek geçirmişler, antibiyotiklerimi ve kan tüplerimi değiştirmişler; çünkü görünüşe göre kan nakillerine kötü tepki veriyormuşum. En sonunda durumumun stabil olduğunu söylemişler.

Hastane tamamen koruma altına alınmış. Binayı tam bir tabur asker koruyormuş, çatılarda keskin nişancılar bile varmış. Kimsenin içeri girmesine izin verilmiyormuş; doktorlar üniforma giymek zorundaymış; hastaları ancak yakın akrabaları, o da ayrıntılı güvenlik kontrollerinden geçtikten sonra ziyaret edebiliyormuş. Annemle babam için de bir başçavuş koruma tayin edilmiş, bu başçavuş onları gittikleri her yerde takip ediyormuş.

Babam korkuyormuş, dayım da durmadan, "Dikkatli olun, bu insanların bazıları gizli ajan olabilir," diyormuş. Aile üyelerine subay misafirhanesinde üç oda verilmiş. Herkesin cep telefonlarına el konmuş; bunu güvenlik nedenleriyle yaptıklarını söylüyorlarmış ama babamın medyayla görüşmesini engellemek için de yapıyor olabilirlermiş. Annemle babam ne zaman misafirhaneden hastaneye

kadar olan kısa yolu yürümek istese, telsizler aracılığıyla izin almaları gerekiyormuş; bu da en az yarım saat sürüyormuş. Misafirhanenin bahçesinden geçip yemekhaneye giderlerken bile yanlarında koruma oluyormuş. Benim yanıma hâlâ hiç ziyaretçi gelemiyormuş. Başbakan geldiğinde bile içeri girmesine izin verilmemiş. Güvenlik inanılmaz görünüyormuş ama son üç yıl içinde Taliban güvenlik önemlerinin en üst düzeyde olduğu askeri tesislere bile sızıp saldırı düzenlemeyi başarmıştı sonuçta. Mehran'daki donanma üssü, Kamra'daki hava kuvvetleri üssü ve yolun hemen aşağısındaki ordu karargâhı bunlardan bazılarıydı.

Hepimiz Taliban'dan gelebilecek bir saldırıya karşı risk altındaymışız. Babama kardeşlerimin bile tehlikede olabileceğini söylemişler. Babam çok endişeliymiş çünkü o sıralarda Huşhal hâlâ Mingora'daymış, sonra Ravalpindi'ye getirilip onlara katılmış. Misafirhanede bilgisayar ya da internet yokmuş, fakat dost canlısı bir aşçı olan Yasim Mama, babamlara gazete ve ihtiyaç duydukları diğer şeyleri getiriyormuş. Onların yemeklerini pişirmekten gurur duyduğunu söylüyormuş. Babamlar onun nezaketinden o kadar etkilenmişler ki, Yasim'le hikâyemizi paylaşmışlar. Yasim onları yemekle beslemek ve acılarını azaltmak istiyormuş. Bizimkilerin hiç iştahı olmadığı için, onları lezzetli yiyecekler, tatlılarla ikna etmeye çalışıyormuş. Bir yemekte, Huşhal dört kişi kaldıkları için sofranın ona bomboş geldiğini söylemiş. Ben olmadan kendilerini eksik hissediyorlarmış.

Babam benim vurulmama verilen inanılmaz uluslararası tepkileri ilk olarak Yasim'in gazetelerinden birinde okumuş. Bütün dünya büyük bir öfkeye kapılmış gibiy-

miş. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon bunu "hain ve korkakça bir saldırı" olarak tanımlıyormuş. Obama "menfur, iğrenç ve trajik" sözcüklerini kullanmış. Ancak Pakistan'daki tepkilerden bazıları pek olumlu değilmiş. Bazı gazeteler beni "barış ikonu" olarak tanımlarken, bazıları komplo teorileri üretmeye devam ediyorlarmış. Benim gerçekten vurulup vurulmadığımı sorgulayan blog yazarları bile varmış. Özellikle Urdu basınında her türden öykü uyduruluyormuş, örneğin birine göre ben sakal bırakmayı eleştirmişim. Benim aleyhimde en çok konuşanlardan biri, dinci Cemaat-i-İslami partisinden Dr. Rahile Gazi adında bir kadın milletvekiliymiş. Kadın benim bir Amerikan yardakçısı olduğumu söylemiş; "Amerika'nın askeri yetkilileriyle senli benli oluşumun" bir kanıtı olarak da Büyükelçi Richard Holbrooke'un yanında otururken çekilmiş bir fotoğrafımı göstermiş!

Dr. Fiona bizim açımızdan büyük bir rahatlık sağlamış. Annem sadece Peştu dilini bilir, bu yüzden onun söylediklerini anlayamıyormuş ama Fiona benim odamdan çıkarken başparmağını kaldırıyor ve "İyi," diyormuş. Kadın, ailem için yalnızca bir doktor değil, bir elçi olmuş. Onlarla birlikte sabırla oturuyor, sonra babamdan her ayrıntıyı anneme açıklamasını istiyormuş. Babam şaşırıyor ve memnun oluyormuş. Bizim ülkemizde pek az doktor herhangi bir şeyi okuma-yazması olmayan bir kadına açıklama zahmetine girer. Beni tedavi etmek için yurtdışından teklifler yağdığını duyuyorlarmış. Buna, Johns Hopkins adında ünlü bir hastanenin ücretsiz tedavi önerdiği Amerika da dahilmiş. Bireysel olarak da Amerika'dan teklifler gelmiş. Bunların arasında Pakistan'ı birçok kez ziyaret

eden ve zengin bir adam olan Senatör Kerry ile Arizona'da bir alışveriş merkezinde seçmenleriyle buluştuğu sırada kafasından vurulan kadın meclis üyesi Gabrielle Giffords da varmış. Almanya'dan, Singapur'dan ve İngiltere'den de teklifler almışız.

Kimse bana ne yapılması gerektiği konusunda annemle babama danışmıyormuş. Bütün kararları ordu veriyormuş. General Kayani, Dr. Cavid'e yurtdışına gönderilmem gerekip gerekmediğini sormuş. Ordu komutanı bu meseleye şaşırtıcı derecede fazla zaman harcıyormuş. Dr. Cavid tam altı saat boyunca benimle ilgili tartıştıklarını söylemişti! Belki de General Kayani, ölmem halinde meydana gelebilecek siyasi sonuçları siyasetçilerden daha iyi anlıyordu. Taliban'a güçlü bir şekilde saldırmak için siyasi konsensüs oluşturmayı umuyordu. Ama ona yakın kişiler kendisinin merhametli bir adam olduğunu söylerlerdi. Babası sıradan bir askermiş ve genç yaşta ölmüş. Ailesine bakma görevi de sekiz çocuğun en büyüğü olarak ona kalmış. Ordunun başına geçtiğinde, General Kayani'nin yaptığı ilk şey, sıradan askerlerin barınak, gıda ve eğitim olanaklarını geliştirmek olmuş.

Dr. Fiona ileride konuşma bozukluğu yaşayabileceğimi, sağ kol ve sağ bacağımda zayıflık olabileceğini, kapsamlı rehabilitasyon uygulamalarına ihtiyacım olacağını söylemiş. Ancak Pakistan'da bu olanak yokmuş. "Eğer olabilecek en iyi sonucu almak istiyorsanız, onu yurtdışına götürün," diye önermiş.

Raymond Davis olayı, Bin Ladin baskını ve sınırdaki birtakım Pakistanlı askerlerin bir ABD helikopteri tarafından öldürülmesinden sonra iki ülke arasındaki ilişkile-

rin kötüye gitmesi yüzünden General Kayani ABD'yi işe karıştırmak istemiyormuş. Dr. Cavid Londra'daki Great Ormond Street'i ve Edinburg'la Glasgow'daki ihtisas hastanelerini önermiş. "Neden sizin kendi hastaneniz değil?" diye sormuş General Kayani.

Dr. Cavid bu sorunun geleceğini biliyormuş. Birmingham'daki Queen Elizabeth Hastanesi, Afganistan ve Irak'ta yaralanan İngiliz askerlerini tedavi etmesiyle tanınıyormuş. Şehir merkezinin dışındaki konumu da oldukça korunaklıymış. Dr. Cavid, hastanenin yöneticisi olan patronu Kevin Bolger'i aramış. Bolger bunu kabul etmiş; ama daha sonra şunları söyleyecekti: "Hiçbirimiz onun hastaneye nasıl götürüleceğini düşünmemiştik." Beni, yani reşit olmayan bir yabancıyı, Queen Elizabeth Hastanesi'ne götürmek pek kolay bir iş değilmiş. Bolger bir anda kendini İngiliz ve Pakistan bürokrasisinin içinde boğulurken bulmuş. Bu arada, zaman geçiyormuş. Benim durumum stabil hale gelmiş olsa da, kırk sekiz, en kötü olasılıkla yetmiş iki saat içinde sevk edilmem gerektiği düşünülüyormuş.

Sonunda izinler alınmış. Şimdi doktorların karşı karşıya olduğu sorun, benim nasıl nakledileceğim ve masrafları kimin karşılayacağı imiş. Dr. Cavid, İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri'nden bir teklif almayı önermiş çünkü onlar Afganistan'da yaralan askerleri taşımaya alışkınmış. Ama General Kayani bunu reddetmiş. Dr. Cavid'i evinde geç saatte bir toplantıya çağırmış –kendisi geç saatlere kadar oturur– ve elbette sigaraları birbiri ardına yakarak, bu işe yabancı bir ordunun dahil olmasını istemediğini açıklamış. Zaten etrafta benim vurulmamla ilgili yeterince komplo

teorisi dolaşıyormuş. İnsanlar benim bir CIA ajanı olduğumu filan söylüyorlarmış. Komutan da onlara daha fazla malzeme vermek istemiyormuş. Bu, Dr. Cavid'i zor durumda bırakmış. İngiliz devleti yardım önermiş ama Pakistan devletinden resmi bir talep gelmesi gerekiyormuş. Ama bizim hükümetimiz yüz eğme korkusuyla böyle bir talepte bulunmak konusunda gönülsüzmüş. Neyse ki bu noktada Birleşik Arap Emirlikleri'nin başındaki aile devreye girmiş. İçinde kendi uçan-hastanesi olan kendi özel uçaklarını tahsis etmeyi teklif etmişler. 15 Ekim Pazartesi günü erken saatlerde, hayatımda ilk kez Pakistan dışına çıkmam planlanmış.

Annemle babam, benim denizaşırı bir yere götürülmem konusundaki tartışmalardan haberdar olsalar da, bu müzakereler konusunda hiçbir fikirleri yokmuş. Doğal olarak, ben nereye gidersem, yanımdan ayrılmayacaklarını düşünüyorlarmış. Annemle kardeşlerimin pasaportu ya da gerekli belgeleri yoktu. Bir pazar günü albay, babama ertesi sabah İngiltere'ye doğru yola çıkacağım haberini vermiş. Yanımda yalnızca babam olabilecekmiş. Annemle kardeşlerime izin yokmuş. Albay onların pasaportlarının ayarlanmasıyla ilgili bir sorun olduğunu söylemiş ve babamdan, güvenlik nedenleriyle, kendisinin gideceğini diğer aile fertlerine bile haber vermemesini istemiş.

Babam her şeyini annemle paylaşır; o yüzden ondan böyle bir sır saklaması mümkün değilmiş. İçi cız ederek anneme haberi vermiş. O sırada annem, dayım Faiz Muhammed ile oturuyormuş. Dayım çok öfkelenmiş ve annemle kardeşlerimin güvenliğinden endişe etmiş. "Çocuklarla bir başına Mingora'da kalırsa, başlarına her şey gelebilir!"

Babam albayı aramış. "Aileme durumu anlattım, çok üzüldüler. Onları bırakamam." Bu büyük bir sorun olmuş. Reşit olmadığım için tek başıma gönderilmem de mümkün olmadığından, birçok kişi devreye girmiş ve babamı benimle gelmeye ikna etmeye çalışmışlar. Albay Cüneyt, Dr. Cavid ve Dr. Fiona da bunların arasındaymış. Babam zorlamalardan pek hoşlanmaz. O yüzden, ortalığı karıştırdığını bildiği halde inat etmiş. Düşüncesini Dr. Cavid'e açıklamış. "Kızım artık emin ellerde ve güvenli bir ülkeye gidiyor. Karımla oğullarımı burada bırakamam. Onlar tehlike altındalar. Kızıma olan oldu, artık o Allah'a emanet. Ben bir babayım, oğullarım da benim için kızım kadar önemli."

Dr. Cavid babamla özel olarak görüşmek istemiş. "Gelmemenin tek nedeninin bu olduğundan emin misin?" diye sormuş. Kimsenin ona baskı yapmadığından emin olmak istiyormuş.

"Karım, 'Bizi bırakamazsın,' dedi," demiş babam. Doktor elini onun omzuna koymuş ve babama bana çok iyi bakılacağına dair söz vermiş, ona güvenmesini istemiş.

"Malala vurulduğunda hepinizin burada olması bir mucize değil mi?" diye sormuş babam.

"Ben Allah'ın önce çözümü, sonra sorunu gönderdiğine inanırım," demiş Dr. Cavid.

Babam, daha sonra İngiltere yolculuğu sırasında Dr. Fiona'nın benim velim olacağını bildiren bir "izin belgesi" imzalamış. Dr. Fiona'ya pasaportumu verip onun elini sıkarken gözleri yaşlarla doluymuş.

"Fiona, sana güveniyorum. Lütfen kızıma iyi bak."

Sonra annemle babam yatağımın başına gelip benimle

vedalaşmışlar. Saat on bir civarında, beni Pakistan'da son kez görmüşler. Konuşamıyormuşum, gözlerim kapalıymış ve sadece aldığım soluklar onlara hâlâ hayatta olduğumu gösteriyormuş. Annem ağlamış ama babam, artık tehlikede olmadığımı düşündüğü için, onu teskin etmeye çalışmış. En başında onlara verilen bütün süreler –ilk yirmi dört saatin tehlikeli, kırk sekiz saatin kritik, yetmiş iki saatin önemli olduğunu söylemişler– olaysız geçmiş. Beynimdeki ödem geçmiş, kan seviyem normale dönmeye başlamış. Ailem, Dr. Fiona ve Dr. Cavid'in bana en iyi şekilde bakacaklarını biliyorlarmış.

Annemle babam odalarına döndüklerinde ikisini de bir türlü uyku tutmamış. Gece yarısından hemen sonra biri kapılarını çalmış. Daha önce babamı, annemi arkada bırakıp İngiltere'ye gitmesi için ikna etmeye çalışan albaylardan biriymiş bu. Babama, mutlaka benimle birlikte gelmesi gerektiğini, yoksa benim için iyi olmayabileceğini söylemiş.

"Size bu meselenin hallolduğunu söylemiştim," diye karşılık vermiş babam. "Neden beni uyandırdın? Ailemi terk etmeyeceğim!"

Sonra onunla konuşması için başka bir subay daha çağrılmış. "Gitmelisin. Sen onu velisisin, eğer ona eşlik etmezsen, kızını İngiltere'de hastaneye kabul etmeyebilirler," demiş.

"Kararımı verdim ben," diye üstelemiş babam. "Fikrimi değiştirmeyeceğim. Birkaç gün sonra belgeler hallolunca biz de geleceğiz."

Bunun üzerine albay, "Hastaneye gidelim. İmzalanması gereken başka belgeler var," demiş.

Babam şüphelenmiş. Vakit gece yarısını geçtiği için korkmuş. Subaylarla yalnız kalmak istememiş ve annemin de gelmesi için ısrar etmiş. O kadar endişeliymiş ki yol boyunca Kuran-ı Kerim'den bir ayet okumuş. İncil'deki Jonah gibi, bir balina tarafından yutulan Yunus Peygamber'in, balinanın karnındayken okuduğu duayı tekrarlamış durmuş. Bu ayet, inancımızı koruduğumuz sürece en büyük dertlerden ve tehlikelerden bile kurtulabileceğimizi söyler bize.

Hastaneye vardıklarında, albay babama, İngiltere'ye gitmeme izin verilmesi isteniyorsa, imzalanması gereken başka belgeler de olduğunu söylemiş. Bu kadar basitmiş aslında. Babam yapılan tüm düzenlemelerdeki gizlilik yüzünden, her yerde üniformalı adamların olması ve ailemizin içinde bulunduğu risk yüzünden huzursuz olup korktuğu için paniğe kapılmış ve durumu abartmış. Bütün olay beceriksizce halledilmeye çalışılan bir bürokrasi meselesiymiş aslında.

Annemle babam, sonunda yüreklerinde bir ağırlıkla misafirhanelerine dönmüşler. Babam, benim yabancı bir ülkede, yanımda ailem olmadan kendime gelmemi istemiyormuş. Kafamın ne kadar karışacağını düşünmüş. Hatırladığım son anı okulun otobüsü olacak ve ben onların beni terk ettiklerini hissedeceğim diye kaygılanmış.

Beni 15 Ekim Pazartesi günü silahlı korumalar eşliğinde yola çıkarmışlar. Havaalanına giden yollar kapatılmış; yolumuzun üzerindeki binaların çatılarında da keskin nişancılar varmış. BAE uçağı bizi bekliyormuş. Daha sonra bana bunun kocaman iki kişilik yatağı, on altı adet *first-class* koltuğu, arka tarafta Alman bir doktor yönetimindeki

Avrupalı hemşirelerle dolu olan mini-hastanesi ile lüksün sınırlarını zorlayan bir uçak olduğunu söylediler. Bilincim yerinde olup da keyfini çıkaramadığım için çok üzgünüm gerçekten. Uçak, yakıt ikmali için Abu Dabi'ye uçmuş, sonra Birmigham'a yönelmiş. Oraya ikindi vakti varmışız.

Ailem misafirhanede bekliyormuş. Pasaportlarının ve vizelerinin hazırlandığını, birkaç gün içinde yanıma geleceklerini sanıyorlarmış. Ama hiçbir haber alamamışlar. Benim durumumu öğrenebilecekleri ne bir telefon, ne de bilgisayar erişimleri varmış. Bu bekleyiş sonsuza dek sürecek gibi gelmiş onlara.

BEŞİNCİ KISIM

İkinci Bir Hayat

وطن زما زه د وطن یم ـ که د وطن د پاره مرم خوشحاله یمه

Ben bir vatanseverim ve ülkemi seviyorum
Ve onun için seve seve her şeyi feda ederim

23

"Kafasından Vurulan Kız, Birmingham"

Vurulmamdan bir hafta sonra, 16 Ekim günü kendime geldim. Boynumda soluk alıp vermeme yardımcı olan bir tüple evimden binlerce metre uzaktaydım ve konuşamıyordum. Yeni bir tomografi taramasından sonra yoğun bakıma dönmek üzereydim ve tamamen ayılana kadar bilinç açıklığı ile uyku arasında gidip gelmiştim.

Kendime geldiğimde ilk olarak "Allaha şükür, ölmemişim!" diye düşündüm. Ama nerede olduğuma dair bir fikrim yoktu. Memleketimde olmadığımı biliyordum. Hemşireler ve doktorlar, farklı ülkelerden gelmiş gibi görünseler de İngilizce konuşuyorlardı. Onlarla konuşuyordum ama boynumdaki tüp yüzünden kimse beni duyamıyordu. Başlangıçta, sol gözüm bulanık görünüyordu ve herkesin iki burnu ve dört gözü vardı. Uyanma sürecindeki beynimden her türlü soru geçiyordu: *Neredeydim? Beni buraya kim getirmişti? Annemle babam neredeydi? Babam hayatta mıydı?* Korkuyordum.

Kendime geldiğimde yanımda olan Dr. Cavid, yüzümdeki korku ve şaşkınlık dolu ifadeyi asla unutamayacağını

söylüyor. Benimle Urdu dilinde konuşmuştu. Bildiğim tek şey, Allah'ın bana yeni bir hayat bağışladığı idi. Başı örtülü, hoş bir hanım elimi tutmuş ve bana Müslümanların geleneksel selamıyla "Selamünaleyküm," demişti. Sonra Urdu dilinde dualar ve Kuran-ı Kerim'den ayetler okumaya başlamıştı. Adının Rehanna olduğunu ve hastanenin Müslüman din görevlisi olduğunu söylemişti. Sesi yumuşak, sözleri teskin ediciydi. Yeniden uykuya dalmıştım.

Rüyamda aslında hastanede olmadığımı gördüm.

Ertesi gün yeniden uyandığımda, pencereleri olmayan, ışıkların çok parlak olduğu, yabancı, yeşil bir odada olduğumu fark ettim. Burası Queen Elizabeth Hastanesi'nin yoğun bakım ünitesindeki bölmelerden biriydi. Her şey çok temiz ve parlaktı; Mingora'daki hastaneye hiç benzemiyordu.

Bir hemşire bana kalem ve not defteri verdi. Doğru dürüst yazamıyordum. Sözcükler yanlış oluyordu. Babamın telefon numarasını yazmak istedim. Ama harfleri birbirinden ayıramıyordum. Dr. Cavid bana bir alfabe tahtası getirdi, böylece harfleri işaret edebilecektim. Yazdığım ilk sözcükler "baba" ve "ülke" idi. Hemşire bana Birmingham'da olduğumu söyledi ama oranın neresi olduğu konusunda hiçbir fikrim yoktu. Ancak daha sonra bana bir atlas getirdiler ve Birmingham'ın İngiltere'de olduğunu anladım. Neler olduğunu bilmiyordum. Hemşireler bana bir şey söylemiyorlardı. Adımı bile. Ben hâlâ Malala mıydım?

Başım o kadar ağrıyordu ki, yaptıkları iğneler bile acımı kesmiyordu. Sol kulağım kanamaya devam ediyordu, sol elimi de çok komik hissediyordum. Hemşireler ve dok-

torlar durmadan odaya girip çıkıyorlardı. Hemşireler bana sorular soruyorlar ve "evet" cevabı için iki kere gözümü kırpmamı istiyorlardı. Kimse bana neler olduğunu ve beni bu hastaneye kimin getirdiğini söylemiyordu. Kendilerinin de bilmediğini düşünüyordum. Yüzümün sol tarafının doğru dürüst çalışmadığını hissedebiliyordum. Hemşirelere ya da doktorlara uzun süre baktığımda, sol gözüm sulanıyordu. Sol kulağımla duyamıyor gibiydim, çenem de rahat hareket etmiyordu. İnsanlara sağımda durmalarını işaret ediyordum.

Sonra Dr. Fiona adında kibar bir hanım geldi ve bana beyaz bir oyuncak ayı verdi. Ayıya Cüneyt ismini vermem gerektiğini, nedenini sonra açıklayacağını söyledi. Cüneyt'in kim olduğunu bilmiyordum, o yüzden ben de ayıya Lily ismini verdim. Dr. Fiona bana bir de yazı yazmam için pembe bir defter getirmişti. Kalemimin yazdığı ilk iki soru şunlardı: "Neden babam yok?" ve "Babamın hiç parası yok. Parayı kim ödeyecek?"

"Baban güvende," diye karşılık verdi Fiona. "Pakistan'da. Ödemeyi de düşünme."

İçeri giren herkese aynı soruları soruyordum. Hepsi aynı şeyi söylüyorlardı. Ama ikna olmuyordum. Bana neler olduğu konusunda hiçbir fikrim yoktu ve kimseye güvenmiyordum. Madem babam iyiydi, neden burada değildi? Annemle babamın benim nerede olduğumu bilmediklerini, beni Mingora'nın sokaklarında ve çarşılarında arıyor olabileceklerini düşünüyordum. Annemle babamın güvende olduğuna inanmıyordum. O ilk günlerinde zihnim hayaller âlemine dalıp çıkıyordu. Sürekli geriye dönüşler yaşıyordum; etrafımda sayamayacağım kadar çok

adam vardı ve bir yatakta yatıyordum; "Babam nerede?" diye soruyordum. Vurulduğumu düşünüyordum ama emin değildim. Bunlar hayal miydi yoksa anı mı?

Bütün bunlara ne kadar para ödeneceği konusunda takıntılıydım. Ödüllerden aldığım paraların hemen hepsi okula ve Şangla'daki köyümüzde aldığımız arsaya gitmişti. Ne zaman doktorları birbirleriyle konuşurken görsem, "Malala'nın parası yok. Malala tedavi masraflarını ödeyemez," dediklerini sanıyordum. Doktorlardan biri her zaman kederli görünen, Polonyalı bir adamdı. Onun hastanenin sahibi olduğunu ve parayı ödeyemediğim için mutsuz göründüğünü düşünüyordum. Bu yüzden bir hemşireye işaret ettim ve "Neden kederlisiniz?" yazdım. Doktor cevap verdi: "Hayır, kederli değilim." "Parayı kim ödeyecek?" yazdım. "Bizim paramız yok." "Endişelenme, devletiniz ödeyecek," dedi. O günden sonra beni her gördüğünde gülümsedi.

Her zaman sorunlara çözümler düşünmüşümdür; bu yüzden belki hastanenin resepsiyonuna gidebileceğimi, anne-babamı aramama izin vermelerini rica edebileceğimi düşündüm. Ama beynim, "Telefon parasını ödeyecek paran yok. Üstelik ülke kodunu da bilmiyorsun," diyordu. Sonra, "Dışarı çıkıp çalışmaya ve para kazanmaya başlamam lazım. Böylece bir telefon alıp babamı arayabilirim ve yeniden bir arada olabiliriz," diye düşündüm.

Zihnimde her şey öyle karışıktı ki. Dr. Fiona'nın bana verdiği ayının yeşil renk olduğunu ve beyazıyla değiş tokuş edildiğini sanıyordum. "Yeşil ayı nerede?" diye soruyordum sürekli; oysa yeşil bir ayının olmadığı bana defalarca söylenmişti. Yeşil, muhtemelen yoğun bakım ünitesindeki

duvarların yansımasıydı. Ama ben yine de yeşil bir ayının olduğundan emindim.

İngilizce sözcükleri sürekli unutuyordum. Hemşirelerden birine yazdığım notta, "Dişlerimi temizlemek için bir tel" demiştim. Sanki dişlerimin arasına bir şey sıkışmış gibi geliyordu ve diş ipini kastediyordum. Aslında dilim uyuşmuştu ve dişlerimde sorun yoktu. Beni sakinleştiren tek şey, Rehanna'nın gelmesiydi. Onun iyileştirici duaları vardı; bazılarında ben de onunla birlikte dudaklarımı kıpırdatıyor ve sonunda ağzımla "Amin" diyordum. Televizyon kapalı tutuluyordu; sadece bir kez açıp eskiden Mingora'da izlediğim ve çok sevdiğim *Masterchef*'i izlememe izin vermişlerdi. Ama her şey bulanıktı. İnsanların bana gazete getirmelerinin ya da bir şey söylemelerinin yasak olduğunu daha sonra öğrendim. Doktorlar bunların bana travma yaşatabileceğinden endişe ediyorlardı.

Babamın ölmüş olabileceğini düşündükçe dehşete kapılıyordum. Derken Fiona bana önceki haftanın Pakistan gazetelerinden birini getirdi; gazetede babamın General Kayani ile çekilmiş bir fotoğrafı vardı; arkada da kardeşim örtünmüş birinin yanında oturuyordu. Bu kişinin sadece ayaklarını görebiliyordum. "Annem!" yazdım.

O gün daha sonra Dr. Cavid cep telefonuyla yanıma geldi. "Annenle babanı arayacağız," dedi. Gözlerim heyecanla parladı. "Ağlamak yok, hıçkırmak yok," diye talimat verdi bana. Biraz sert ama çok kibar bir adamdı; sanki beni ezelden beri tanıyormuş gibiydi. "Telefonu sana vereceğim ve güçlü olacaksın." Başımı salladım. Numarayı çevirdi, konuştu ve telefonu bana uzattı.

Babamın sesini duydum. Boynumdaki tüp yüzünden konuşamıyordum. Ama onun sesini duyduğum için çok

mutlu olmuştum. Yüzümden dolayı gülümseyemiyordum ama içimden gülüyordum sanki. "Yakında geleceğim," diye söz verdi babam. "Sen şimdi dinlen. İki gün sonra biz de orada olacağız." Daha sonra bana, Dr. Cavid'in ona da ağlamaması için talimat verdiğini, yoksa daha çok üzüleceğimizi söylediğini anlattı. Doktor, bizim birbirimiz için güçlü olmamızı istiyordu. Konuşma uzun sürmedi çünkü annemle babam beni yormak istemiyorlardı. Annem beni dualarla kutsadı.

Ben hâlâ, yanımda olmamalarının nedeninin babamın tedavi masraflarını ödeyecek parasının olmaması olduğunu düşünüyordum. Babam bu yüzden hâlâ Pakistan'daydı, köydeki arsamızı ve okulumuzu satmaya çalışıyordu. Ama arsamız çok küçüktü ve okul binamızla evimizin de kira olduğunu biliyordum. Öyleyse neyi satabilirdi ki? Belki de zengin insanlardan borç istiyordu.

Annemle babamın içi, telefon konuşmasından sonra bile rahatlamamış. Çünkü benim sesimi duyamamışlar ve hâlâ dış dünyayla bağlantıları yokmuş. Onları ziyarete gelenler çelişkili bilgiler veriyorlarmış. Ziyaretçilerden biri, Svat'taki askeri operasyonların başı olan Tümgeneral Gulam Kamar imiş. "İngiltere'den güzel haberler geliyor," demiş babama. "Kızımız hayatta kaldığı için çok mutluyuz." "Kızımız" demiş, çünkü ben artık bütün ulusun kızı olarak görülüyormuşum.

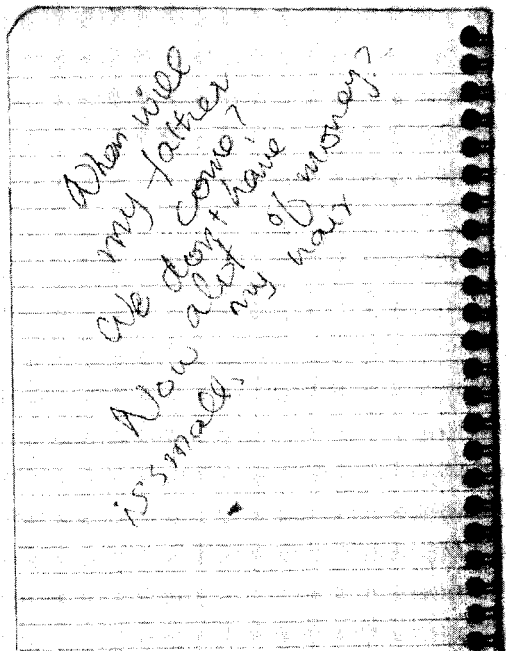
General babama Svat'ta ev ev arama yaptırdıklarını ve sınırları gözlediklerini söylemiş. Beni hedef alanların yirmi iki kişilik bir Taliban çetesinden geldiğini, babamın iki ay önce vurulan arkadaşı Zahit Han'a saldırılanların da aynı çeteden olduğunu anlatmış.

Babam hiçbir şey söylememiş ama öfkeliymiş. Sonuçta ordu çok uzun zamandır Mingora'da Taliban olmadığını, vadiyi onlardan temizlediklerini söylüyordu. Şimdi ise bu general kalkmış, ona en az iki aydır bizim kasabamızda yirmi iki Taliban üyesi olduğunu açıklıyordu. Ordu aynı zamanda Zahit Han'ın Taliban tarafından değil, bir aile anlaşmazlığı yüzünden vurulduğu konusunda da ısrarcı olmuştu. Şimdiyse benim de onunla aynı çete tarafından hedef alındığım söyleniyordu. Babam, "Vadide iki aydır Taliban'ın olduğunu biliyordunuz demek. Benim kızımı öldürmek istediklerini bilmenize rağmen onlara engel olmadınız mı yani?" demek istemiş. Ama bununla bir yere varamayacağının farkındaymış.

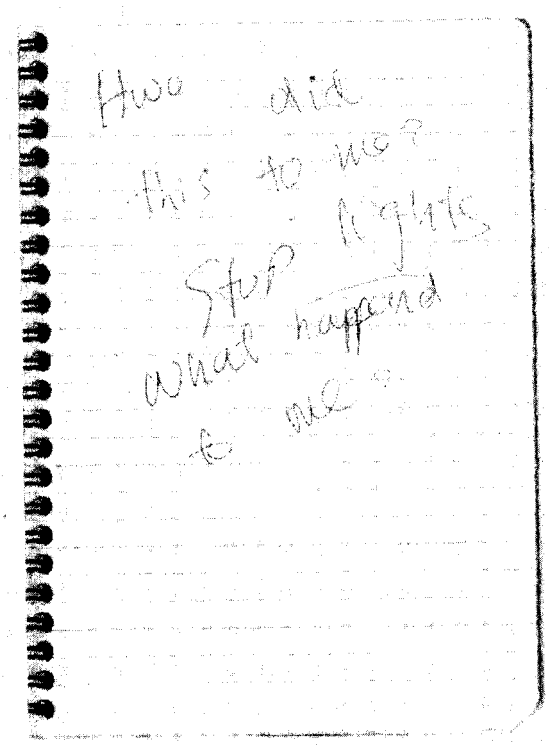
Generalin söyleyecekleri bu kadar değilmiş. Babama, bilincimin açılmasının iyi bir haber olduğunu ama öte yandan görüş yeteneğimle ilgili bir sorun bulunduğunu anlatmış. Babamın kafası karışmış. "Nasıl olurdu da bu subay benim bile bilmediğim bilgilere sahip olur?" diye düşünmüş Benim kör olabileceğimi düşünerek endişelenmiş. Sevgili kızını, pırıl pırıl bir yüzle, ömür boyu sürecek bir karanlığın içerisinde, "Neredeyim ben, *Aba?*" diye sorarak dolaşırken hayal etmiş. Bu haber o kadar kötüymüş ki anneme söyleyememiş; üstelik sır saklamayı, hele de annemden sır saklamayı hiç beceremediği halde. Allah'a, "Bu kabul edilemez. Ona kendi gözlerimi vereceğim," demiş. Ancak sonra artık kırk üç yaşında olduğu için kendi gözlerinin de pek iyi durumda olmamasından endişelenmiş. O gece doğru dürüst uyuyamamış. Ertesi sabah, güvenlikten sorumlu binbaşıdan telefonunu ödünç istemiş ve Albay Cüneyt'i aramış. "Malala'nın göremediğini duydum," demiş ona sıkıntıyla.

"Saçmalık," diye karşılık vermiş Albay Cüneyt. "Eğer okuyup yazabiliyorsa, görmemesi mümkün olabilir mi? Dr. Fiona bana sürekli güncel bilgileri veriyor. Malala yazdığı ilk notlardan birinde seni sormuş."

Birmingham'da ben görmekle kalmıyor, bir de ayna istiyordum. "Ayna," yazdım pembe günlüğe. Yüzümü ve saçlarımı görmek istiyordum. Hemşireler bana küçük, beyaz bir ayna getirdiler, hâlâ o aynayı saklıyorum. Kendimi gördüğümde, perişan oldum. Şekillendirmek için saatlerce uğraştığım saçlarım gitmişti; başımın sol tarafında hemen hiç saç yoktu. "Saçlarım küçülmüş," yazdım deftere. Saçlarımı Taliban'ın kestiğini düşünüyordum. Aslında saçlarımı hiç acımadan kesenler Pakistanlı doktorlardan başkası değildi. Yüzüm, sanki biri tutup bir tarafa doğru çekmiş gibi şekilsizleşmişti. Sol gözümün kenarında da bir yara izi vardı.

"Bunu bana kim yaptı?" yazdım, harflerim hâlâ kargacık burgacıktı. "Ne oldu bana?"

Ayrıca "Işıkları durdurun" yazdım çünkü parlak ışıklar başımı ağrıtıyordu.

"Sana kötü bir şey oldu," dedi Fiona.

"Vuruldum mu? Babam vuruldu mu?" diye yazıyla sordum yine.

Bana okul otobüsünde vurulduğumu söyledi. Otobüsteki iki arkadaşım daha yaralanmıştı ama onların isimlerini hatırlamıyordum. Kurşunun sol gözümün yanından, şu

anda yara izi olan yerden girdiğini, sol omzuma doğru kırk beş santim kadar ilerleyip orada durduğunu anlattı. Gözümü çıkarabilir ya da beynime gidebilirdi. Hayatta kalmam bir mucizeydi.

Hiçbir şey hissetmiyordum, belki biraz tatmin olmuştum sadece. "Yaptılar demek." Tek üzüntüm, onlar beni vurmadan önce karşılarında birkaç kelime etme şansını bulamamış olmamdı. Artık söylemek istediklerimi hiçbir zaman duyamayacaklardı. Beni vuran adamla ilgili tek bir kötü düşüncem yoktu. İntikam filan düşünmüyordum. Ben sadece Svat'a dönmek istiyordum. Eve gitmek istiyordum.

Bundan sonra kafamın içinde imgeler dönüp durmaya başladı. Ama neyin hayal ya da rüya neyin gerçek olduğundan emin değildim. Benim hatırladığım vurulma hikâyesi, gerçekte olanlardan oldukça farklıydı. Babam, arkadaşlarım ve Gül adında bir kızla başka bir okul servisindeydim. Eve doğru giderken birden siyahlar giymiş iki Taliban üyesi çıkıyordu ortaya. Biri kafama bir silah dayıyor ve silahtan çıkan küçük kurşun bedenime giriyordu. Bu rüyada adam babamı da vuruyordu. Sonra her şey kararıyordu. Ben sedyede yatıyordum; bir sürü adam vardı ve gözlerim babamı arıyordu. Sonunda onu görüyordum ve onunla konuşmaya çalışıyordum ama sözcükler ağzımdan çıkmıyordu. Diğer zamanlarda bir sürü yerde oluyordum; İslamabad'daki Cinnah Çarşısı'nda, Çin Pazarı'nda ve vuruluyordum. Doktorların Taliban olduğunu bile görüyordum rüyamda.

Tedirginliğim arttıkça, daha fazla ayrıntı istiyordum. İçeri giren insanların cep telefonlarını getirmelerine izin

verilmiyordu. Ama Dr. Fiona'nın cep telefonu hep yanında oluyordu çünkü o bir acil durum doktoruydu. O telefonu bıraktığında ben alıyor ve adımı Google'da aratıyordum. Çok zor oluyordu; her şeyi çift görmem yüzünden harfleri yanlış yazıyordum. Aynı zamanda e-postamı da kontrol etmek istiyordum. Ama şifremi hatırlamıyordum.

Beşinci günde, sesime tekrar kavuştum ama sanki başka birinin sesi gibi geliyordu kulağa. Rehanna içeri girdiğinde, vurulma konusunu İslami bakış açısıyla konuştuk. "Bana ateş ettiler," dedim.

"Evet, doğru," diye karşılık verdi. "İslam dünyasında çok fazla sayıda insan, bir Müslümanın böyle bir şey yapabileceğine inanamıyor," dedi. "Örneğin annem onların Müslüman olamayacağını söylüyor. Bazı insanlar kendilerine Müslüman diyorlar ama davranışları İslam'a hiç uygun değil." Bazı şeylerin nasıl farklı nedenlerinin olduğunu, bunun benim başıma nasıl geldiğini ve eğitimin yalnızca erkekler değil, kadınlar için de İslami haklardan biri olduğunu konuştuk. Bir Müslüman kadın olarak okula gidebilme hakkımı savunuyordum.

Sesimi tekrar kazandıktan sonra, Dr. Cavid'in telefonundan annemlerle konuştum. Sesimin garip çıkmasından endişeliydim. "Sesim farklı geliyor mu?" diye sordum babama.

"Hayır," dedi. "Konuşman aynı, sesin de giderek düzelecek. İyi misin?" diye sordu.

"Evet," diye karşılık verdim. "Ama baş ağrısı çok fena. Ağrıya dayanamıyorum."

Babam gerçekten çok endişelendi. Sanırım konuşma-

nın sonunda o benimkinden daha beter bir baş ağrısı çekiyordu. Sonradan yaptığımız bütün konuşmalarda "Baş ağrın artıyor mu azalıyor mu?" diye soracaktı.

O günden sonra ona sadece "İyiyim," dedim. Onu üzmek istemiyordum; başımdaki ameliyat zımbalarını çıkardıklarında ya da boynuma kocaman iğneler yaptıklarında bile sızlanmıyordum. "Ne zaman geliyorsunuz?" diye soruyordum sürekli.

Babamlar o güne kadar, bir hafta boyunca, Ravalpindi'deki hastanenin ordu misafirhanesinde tıkılıp kalmışlardı. Birmingham'a ne zaman gelebileceklerine dair hiçbir bilgi alamıyorlardı. Annem o kadar umutsuzdu ki babama, "Eğer yarına kadar bir haber çıkmazsa, açlık grevine başlayacağım," demişti. O gün babam güvenlikten sorumlu binbaşının yanına gitmiş ve onunla konuşmuştu. Adam paniğe kapılmış gibi görünmüştü. On dakika içinde babama, günün ilerleyen saatlerinde İslamabad'a gitmeleri için gerekli ayarlamaların tamamlanacağı söylenmişti. İstedikleri zaman ayarlayabiliyorlardı demek?

Babam annemin yanına dönmüş ve "Sen harika bir kadınsın. Şimdiye kadar hep Malala ve benim protestocu olduğumuzu düşünmüştüm ama nasıl protestoda bulunulacağını bilen asıl sensin!"

İslamabad'da, parlamento üyelerine hizmet veren Keşmir Evi misafirhanesine götürülmüşlerdi. Güvenlik önlemleri hâlâ çok sıkıydı. Babam tıraş olmak için bir berber istediğinde, polislerden biri tıraş boyunca onun yanında oturmuştu. Berberin babamın boğazını keseceğinden korkuyorlardı.

En azından artık telefonlarını geri almışlardı, daha rahat

konuşabiliyorduk. Her defasında, Dr. Cavid babamı önceden arayıp benimle saat kaçta konuşabileceğini söylüyor ve ondan hazır olmasını istiyordu. Ancak doktor aradığında, hatlar genellikle meşgul oluyordu. Babam sürekli telefonda konuşuyordu! Ben annemin on bir haneli cep telefonu numarasını ezbere söylediğimde Dr. Cavid şaşırmıştı. O zaman hafızamın iyi olduğunu anlamıştı. Ama annemle babamın neden yanıma gelmedikleri konusu hâlâ karanlıktı. Dr. Cavid de onların neden gelmediğini anlayamıyordu. Annemle babam da bunun nedenini bilmediklerini söylediklerinde, Dr. Cavid bir telefon görüşmesi yapmış ve sorunun ordudan değil, sivil hükümetten kaynaklandığından emin olmuştu.

Annemle babam daha sonra, İçişleri Bakanı Rehman Melik'in onları hasta kızlarına kavuşturmak üzere ilk Birmigham uçağına bindirmek için ne gerekiyorsa yapmak yerine, onlarla birlikte uçmayı umduğunu öğrenmişlerdi. Böylece bakan hastanede onlarla ortak bir basın toplantısı düzenleyebilecekti. Ayrıca gerekli ayarlamaları yapmak da biraz zaman alıyordu. Rehman Melik aynı zamanda babamların İngiltere'den iltica istemeyeceklerinden de emin olmak istiyordu; çünkü bu, hükümeti için utanç verici olurdu. Sonunda annemle babama açıkça planlarının ne olduğunu sormuştu. Bu çok komikti çünkü annem iltica'nın ne olduğunu bile bilmiyordu; babam da bunu hiç düşünmemişti. Aklında başka şeyler vardı.

Annemle babam Keşmir Evi'ne yerleştiklerinde, biz Huşhal Okulu kızları için İslamabad gezisini ayarlayan dostumuz Şiza'nın annesi Sonia Şahit onları ziyarete gelmişti. Kadın annemle babamın da benimle birlikte İngil-

tere'ye geldiklerini sanıyordu; onların hâlâ Pakistan'da olduklarını öğrenince neye uğradığını şaşırmıştı. Annemler, kendilerine Birmingham'a hiç uçak bileti olmadığının söylendiğini anlatmışlardı. Bütün eşyalarını Svat'ta bıraktıkları için Sonia onlara giysiler getirmiş ve babama Başkan Zerdari'nin ofisinin numarasını bulmuştu. Babam aramış ve mesaj bırakmıştı. O gece başkan onunla konuşmuş ve her şeyin kısa süre içinde yoluna konulacağına dair söz vermişti. "İnsanın çocuklarından ayrı kalması nasıldır, bilirim," demişti, hapishanede geçirdiği yılları kastederek.

Annemle babamın iki gün içinde Birmingham'da olacaklarını öğrendiğimde, tek bir şey istedim. "Bana okul çantamı getirin," diye yalvardım babama. "Eğer çantayı almak için Svat'a gidemezsen, sorun değil, benim için yeni kitaplar alın. Çünkü martta kurul sınavları var." Elbette sınıfın birincisi olmak istiyordum. Özellikle fizik kitabımı istiyordum çünkü fizik bana zor geliyordu. Ayrıca sayısal hesaplara da çalışmam gerekiyordu çünkü matematiğim de çok iyi değildi, denklemleri çözmek zordu.

Kasımda yeniden evimde olacağımı düşünüyordum.

İşin sonunda annemlerin gelmesi on günü buldu. Onlarsız hastanede geçirdiğim on gün bana yüz gün gibi geldi. Çok sıkıcıydı, doğru dürüst uyuyamıyordum. Gözlerimi dikip odamdaki saate bakıyordum. Değişen zaman bana hayatta olduğumu gösteriyordu ve hayatımda ilk kez erken uyanıyordum. Her sabah, saat yediyi iple çekiyordum, hemşireler o saatte geliyorlardı. Hemşireler ve Dr. Fiona benimle oyunlar oynuyorlardı. Queen Elizabeth Hastanesi bir çocuk hastanesi değildi; bu yüzden benim için

bir animatör getirmişlerdi. En sevdiğim oyunlardan biri Connect 4 idi. Genellikle Dr. Fiona ile çekişiyorduk ama diğer herkesi yeniyordum. Çok uzak bir ülkede ailemden ayrı olduğum için hemşireler ve hastane çalışanları üzülüyordu; bana karşı çok iyiydiler. Özellikle neşeli operasyon direktörü Yma Choudbury ve başhemşire Julie Tracy her fırsatta yanıma oturuyor ve elimi tutuyorlardı.

Pakistan'a dair sahip olduğum tek şey, Albay Cüneyt'in Dr. Fiona'ya bana armağan olarak iletmesi için verdiği bej bir şaldı. Bu yüzden bana bir şeyler almak üzere alışverişe çıkmışlardı. Benim ne kadar muhafazakâr olduğum ya da Svatlı bir genç kızın nasıl giyindiği konusunda hiçbir fikirleri yoktu. Next and British Home Mağazaları'na gitmiş, çantalar dolusu tişört, pijama, çorap, hatta sutyenle dönmüşlerdi. Yma bana şalvar-kamiz isteyip istemediğimi sorduğunda, başımı evet anlamında sallamıştım. "En sevdiğin renk ne?" diye sormuştu. Elbette cevabım pembeydi.

Doğru dürüst yemek yemediğim için endişeleniyorlardı. Ama hastane yemeklerini sevmiyordum ve helal olmamasından endişeleniyordum. Sadece besleyici *milkshake*'ler içiyordum. Hemşire Julie benim Cheesy Wotsit sevdiğimi fark etti ve bana onlardan getirmeye başladı. "Ne seviyorsun?" diye sorduklarında, "Kızarmış tavuk," diye cevap verdim. Yma, Small Heath'te bir helal Kentucky Fried Chicken restoranı olduğunu keşfetti. Her öğleden sonra oraya gidiyor, bana tavuk ve patates kızartması alıyordu. Bir gün bana körili tavuk bile pişirdi.

Oyalanmam için bana bir DVD oynatıcı getirdiler. Aldıkları ilk filmlerden biri *Bend It Like Beckham* idi; kendi kültürel normlarını sorgulayan ve futbol oynayan Sih bir

kızın hikâyesinin bana ilgi çekici geleceğini düşünmüşlerdi. Kızlar, spor sutyenleri içinde antrenman yapmak üzere tişörtlerini çıkardıklarında şok yaşadım ve hemşireden filmi kapatmasını istedim. Bunun üzerine bana çizgi filmler ve Disney filmleri getirdiler. Bütün *Şrek* filmlerini ve *Köpekbalığı Hikâyesi*'ni izledim. Sol gözüm hâlâ bulanık görüyordu, bu yüzden film izlerken sol gözümü kapatıyordum. Sol kulağım da bazen kanıyordu, ona da pamuk tıkamak zorunda kalıyordum. Bir gün bir hemşirenin elini karnıma götürdüm ve "Bu şişlik ne?" diye sordum. Karnım şişmişti, sertti ve neden olduğunu bilmiyordum.

"Kafatasının üst tarafı," dedi hemşire. Şoke olmuştum.

Konuşmaya başladıktan sonra, aynı zamanda ilk kez yürüdüm de. Yatarken, kollarım ve bacaklarımla ilgili bir sıkıntım yoktu; sadece kurşun omzuma girdiği için sol elim hissizdi; bu yüzden doğru dürüst yürüyemediğimi fark etmemiştim. İlk adımlarımı atmakta çok zorlandım ve kendimi yüz kilometre koşmuşum gibi hissettim. Doktorlar bana iyi olacağımı söylediler ama kaslarımın yeniden çalışması için bol bol fizyoterapiye ihtiyacım vardı.

Bir gün hastanenin basın bürosunun sorumlusu olduğunu söyleyen başka bir Fiona, Fiona Alexander yanıma geldi. Bunun komik olduğunu düşündüm. Svat Merkez Hastanesi'nin bir basın bürosunun olduğunu düşünemiyordum. O yanıma gelene kadar, ne gibi bir ilgi gördüğüm konusunda hiçbir fikrim yoktu. Pakistan'dan getirilirken bunun gizli tutulması düşünülmüştü; ama sonra benim İngiltere'ye gitmek üzere Pakistan'dan ayrıldığımı gösteren fotoğraflar dışarı sızmış ve medya varış yerinin Birmingham olduğunu öğrenmişti. Bir Sky News heli-

kopteri hastanenin üzerinde dolaşıp duruyordu; 250 kadar gazeteci gelmişti ve bunların arasında ta Avustralya ve Japonya'dan bile gelenler vardı. Fiona Alexander kendisi de yirmi yıl gazetecilik yapmış ve *Birmingham Post*'un editörü olarak çalışmıştı. O yüzden gazetecilere nasıl ve ne kadar malzeme verilmesi gerektiğini, onların içeri girmelerinin nasıl engellenebileceğini çok iyi biliyordu. Hastane durumumla ilgili olarak gazetelere her gün bilgi veriyordu.

İnsanlar sırf beni görmek için geliyorlardı; devlet yetkilileri, diplomatlar, politikacılar, hatta Canterbury Başpiskoposluğu'ndan bir elçi bile gelmişti. Çoğu çiçek getirmişti ki bazı buketler son derece güzeldi. Bir gün Fiona Alexander bana bir çanta dolusu kart, oyuncak ve resim getirdi. Kurban Bayramı'ydı; ben de bunları Müslüman birilerinin göndermiş olabileceğini düşündüm. Sonra postalanma tarihlerine baktım; 10 Ekim ve 11 Ekim'di. Yani günler önceydi ve Kurban Bayramı'yla bir ilgisi yoktu. Dünyanın her yerinde benim çabucak iyileşmemi dileyen insanlar vardı; pek çoğu öğrencilerdi. Ben çok şaşırınca Fiona güldü. "Sen daha hiçbir şey görmedin," dedi. Bana daha bir sürü, bir sürü paket olduğunu söyledi. Toplamda 8000 kadar kart gelmişti. Üzerlerinde sadece "Malala, Birmingham Hastanesi" yazıyordu. Hatta birinin üzerine "Kafasından Vurulan Kız, Birmingham" yazılmıştı. Eğer ailem yoksa beni evlat edinebileceklerine dair teklifler ve evlilik teklifleri bile vardı.

Rehanna bana bütün dünyada binlerce, milyonlarca yetişkin ve çocuğun beni desteklediğini, benim için dua ettiğini söyledi. O anda hayatımı bu insanların kurtardığını anladım. Canımın bağışlanmasının bir nedeni vardı.

İnsanlar hediyeler de gönderiyorlardı. Kutular dolusu çikolata, boy boy, şekil şekil oyuncak ayılar vardı. En değerli hediye belki de Benazir Butto'nun çocukları Bilavel ve Bahtıvar'dan gelenlerdi. Kutuda merhum annelerine ait olan iki başörtüsü vardı. Burnumu onlara gömüp kokladım, Benazir'in kokusunu içime çektim. Sonra birinin üzerinde uzun bir saç teli buldum. Bu, hediyeyi daha da özel ve anlamlı kıldı.

Taliban, yürüttüğüm kampanyaya küresel bir boyut kazandırmaktan başka bir şey yapamamıştı. Yatağımda yatıp yeni bir dünyaya ilk adımlarımı atmayı beklerken, Birleşmiş Milletler özel eğitim temsilcisi ve eski İngiltere Başbakanı Gordon Brown, 2015'te hiçbir çocuğun okula gitmesinin yasaklanmaması için "Ben, Malala" sloganıyla bir imza kampanyası başlatmıştı. Devlet başkanlarından, bakanlardan, film yıldızlarından ve eyaletimizin son İngiliz Valisi Sör Olaf Caroe'nun torunundan mektuplar gelmişti. Caroe'nun torunu, büyükbabasının Peştu dilini çok iyi bilmesine karşın, kendisi bu dilde okuyup yazamadığı için çok utandığını söylüyordu. Beyonce bana bir kart yazmış ve bunun bir fotoğrafını Facebook'ta yayınlamıştı. Selena Gomez benimle ilgili bir tweet atmış, Madonna da bana bir şarkı ithaf etmişti. En sevdiğim oyuncu ve sosyal aktivist olan Angelina Jolie'den bile mesaj vardı. Bunları Münibe'ye anlatmak için sabırsızlanıyordum.

O sırada eve gitmeyeceğimin farkında değildim.

24

"Onun Gülümsemesini Çaldılar"

Annemle babamın Birmingham'a geldiği gün, ben yoğun bakım ünitesinden çıkarılmış ve 519 numaralı koğuşun 4 numaralı odasına yerleştirilmiştim. Bu odanın pencereleri vardı; böylece dışarı bakıp İngiltere'yi ilk kez görebildim. "Dağlar nerede?" diye sordum. Hava puslu ve bulutluydu; bu yüzden dağların sislerin ardında kalmış olabileceğini düşündüm. Buranın doğru dürüst güneşin olmadığı bir ülke olduğunu bilmiyordum. Tek görebildiğin, evler ve sokaklardı. Evler kırmızı tuğladandı ve hepsi birbirinin aynı gibi görünüyordu. Her şey sakin ve düzenliydi. İnsanların hayatlarının sanki hiçbir şey olmamış gibi devam ettiğini görmek çok garipti.

Dr. Cavit bana annemle babamın gelmek üzere olduğunu söylemiş ve yatağımı yukarı kaldırmıştı. Böylece geldiklerinde onları oturarak karşılayabilecektim. O kadar heyecanlıydım ki. Mingora'daki evimizden bağırıp el sallayarak çıktığım o sabahtan beri geçen on altı gün içinde dört hastane değiştirmiş ve binlerce kilometrelik yol kat etmiştim. Bana on altı yıl geçmiş gibi geliyordu. Derken kapı açıldı ve "*Cani*" ve "*Pişo*" diyen tanıdık sesler duy-

dum. Gelmişlerdi bile; ellerimi öpüyorlar, çünkü bana dokunmaya korkuyorlardı.

Kendimi tutamadım ve avazım çıktığı kadar ağlamaya başladım. Hastanede geçirdiğim onca zaman boyunca hiç ağlamamıştım. Hatta boynuma iğneler yapılırken ve kafamdaki zımbalar çıkarılırken bile ağlamamıştım. Ama şimdi kendime engel olamıyordum. Annem ve babam da ağlıyorlardı. Sanki yüreğimdeki bütün yük kalkmıştı. Artık her şeyin güzel olacağını hissediyordum. Kardeşim Huşhal'ı bile gördüğüme sevinmiştim çünkü kavga edebileceğim birine ihtiyacım vardı. "Seni özledik, Malala," dediler kardeşlerim, ama bir süre sonra oyuncak ayılar ve hediyelerle daha fazla ilgilenmeye başladılar. Çok geçmeden, Huşhal benim dizüstü bilgisayarımı alıp oyun oynamaya başlayınca, yine kavga ettik.

Annemle babamın görüntüsü karşısında şaşkına dönmüştüm. Pakistan'dan buraya yaptıkları uzun uçak yolculuğu yüzünden yorulmuşlardı. Ama hepsi bu kadar değildi. İkisi de yaşlanmış görünüyorlardı ve saçları beyazlamıştı. Bunu gizlemeye çalışıyorlardı ama onların da benim görüntümden rahatsız olduklarını fark ediyordum. İçeri girmeden önce, Dr. Cavit onları uyarmıştı. "Göreceğiniz kız, yüzde 10 iyileşti. Hâlâ % 90'ı bekliyoruz." Ancak annemle babamın, yüzümün yarısının çalışmadığı ve gülümseyemediğim konusunda hiçbir fikirleri yoktu. Sol gözüm şişti, saçlarım gitmişti ve ağzım sanki biri kenara çekiliyormuş gibi çarpılmıştı. Bu yüzden gülümsemeye çalıştığımda daha çok sırıtıyormuşum gibi görünüyordum. Beynim, yüzümün bir de sol tarafı olduğunu unutmuştu sanki. Ayrıca bir taraftan duymuyordum ve küçük bir çocuk gibi bebek diliyle konuşuyordum.

Annemle babam üniversitede bir misafirhaneye yerleştirildiler, öğrencilerin arasında kalıyorlardı. Hastanenin sorumluları onların hastanede kalmalarının zor olabileceğini söylemişlerdi; çünkü etraf gazetecilerle kuşatılmıştı ve iyileşmemin en kritik sürecinde bizi korumak istiyorlardı. Annemlerin yanında, üzerlerindeki giysiler ve Şiza'nın annesi Sonia'nın onlara getirdiklerinin dışında pek fazla bir şey yoktu. Çünkü 9 Ekim'de Svat'tan ayrılırlarken, geri dönmeyeceklerini bilmiyorlardı. Misafirhane odasına döndüklerinde, çocuk gibi ağlamışlardı. Ben her zaman mutlu bir çocuk olmuştum. Babam herkese benim "şahane gülüşümü ve kahkahamı" anlatıp övünürdü. Şimdi annemle dertleşiyordu. "O güzel, orantılı yüz, o pırıl pırıl yüz gitmiş. Gülümsemesini ve kahkahasını kaybetmiş. Taliban çok zalim; onun gülümsemesini çaldılar," diye ekliyordu. "Bir insana gözlerini ya da ciğerlerini verebilirsin ama gülümsemesini veremezsin."

Sorun bir yüz siniriydi. Doktorlar o sırada bu sinirin zarar görüp görmediğinden ve kendini onarıp onaramayacağından emin değillerdi. Anneme yüzümün orantılı olmamasının umurumda olmadığını söyledim. Bunu görüntüsüne, saçlarının nasıl göründüğüne her zaman çok önem vermiş olan ben söylüyordum! Ama insan ölümle yüz yüze geldiğinde, bazı şeyler değişiyor. "Doğru dürüst gülümseyememem ya da göz kırpamamam önemli değil," dedim. "Ben hâlâ benim, Malala'yım. Önemli olan, Allah'ın bana hayatımı bağışlamış olması." Yine de annemler her hastaneye geldiklerinde ve ben kahkaha atmaya ya da gülümsemeye çalıştığımda, annemin yüzü kararıp bulutlanıyordu. Bir ters ayna vardı sanki; benim yüzümde kahkaha varken, annemin yüzünde üzüntü beliriyordu.

Babam, gözlerinde kocaman "Malala neden böyle?" sorusu olan anneme doğru bakıyordu. Kendisinin dünyaya getirdiği, on beş yıldır gülümseyen kız. Bir gün babam sormuştu: "Pekai, bana doğruyu söyle. Sence... bu benim yüzümden mi oldu?"

"Hayır, *Haista*," diye karşılık vermişti annem. "Sen Malala'yı hırsızlık yapmaya, adam öldürmeye ya da suç işlemeye göndermedin ki. Çok ulvi bir amaçtı bu."

Yine de babam, gelecekte benim her gülümsememin vurulma olayını hatırlatacağından endişe ediyordu. Bende fark ettikleri tek değişiklik bu değildi. Svat'tayken ben en küçük bir şeye ağlayan kırılgan ve hassas bir çocuktum. Ama Birmingham'daki hastanede, korkunç bir acı içinde olsam bile yakınmıyordum.

Hastane, ziyaret taleplerine boğulmuş olmasına karşın başka ziyaretçilere izin vermiyordu; benim rehabilitasyon sürecime tamamıyla konsantre olmamı istiyorlardı. Annemle babamın gelmesinden dört gün sonra, bana yardımcı olan üç ülkeden bir grup politikacı hastaneye geldi. Pakistan'ın İçişleri Bakanı Rehman Melik, İngiliz Dışişleri Bakanı William Hague ve Birleşik Arap Emirlikleri Dışişleri Bakanı Şeyh Abdullah Bin Zayid. Beni görmelerine izin verilmedi ama doktorlardan kısaca bilgi aldılar ve babamla görüştüler. Bakanların ziyareti babamı üzmüştü çünkü Rehman Melik babama, "Malala'ya gülümsemesini milletimizden esirgememesini söyleyin," demişti. Bunun yapamadığım tek şey olduğunu bilmiyordu.

Bakan, bana saldıran kişinin 2009'da Svat'taki askeri operasyon sırasında tutuklanan ama üç ay sonra serbest bırakılan Atullah Han adında bir Taliban üyesi olduğunu söylemişti. Medyada Atullah Han'ın Cihanzeb Üni-

versitesi'nden fizik okuduğuna dair haberler çıkıyordu. Melik, beni vurma planının Afganistan'da hazırlandığını iddia ediyordu. Atullah'ın başına 1 milyon dolarlık ödül koyduklarını söylemiş ve onu bulacaklarına dair söz vermişti. Bundan kuşkuluyduk; bugüne kadar hiç kimse yakalanamamıştı. Benazir'in katili bulunamamıştı; General Ziya'nın öldüğü uçak kazasına neden olan kişi de bulunamamıştı; ilk başbakanımız Liyakat Ali Han'ın ölümünün sorumluları da ortalarda yoktu.

Benim vurulmamdan sonra yalnızca iki kişi tutuklanmıştı. Zavallı sevgili şoförümüz Osman Bhai Can ve onun arayıp olanları anlattığı okulun muhasebe sorumlusu. Muhasebeci birkaç gün sonra serbest bırakılmıştı ama Osman Bhai Can hâlâ ordu nezarethanesindeydi; ona insanları teşhis etmek için ihtiyaç duyacaklarını söylüyorlardı. Buna çok üzülmüştük. Neden Atullah'ı değil de Osman Bhai Can'ı tutuklamışlardı ki?

Birleşmiş Milletler, 10 Kasım'ı, yani benim vurulmamdan bir ay bir gün sonrasını Malala Günü ilan ettiklerini duyurmuştu. Bununla pek ilgilenmemiştim; ertesi gün yüzümdeki siniri onarmak için yapılacak büyük ameliyata hazırlanıyordum. Doktorlar elektriksel vurularla testler yapmışlar ve sinir tepki vermemişti; bunun üzerine bir an önce müdahale edilmesi gerektiğine, yoksa yüzümün felçli kalacağına karar vermişlerdi. Hastane, gazetecileri benim sağlığım konusunda sürekli bilgilendiriyordu. Ama ameliyatı gizli tutmak istedikleri için bu operasyona dair bir şey söylememişlerdi.

11 Kasım'da ameliyathaneye alındım; operasyonu Richard Irving adında bir cerrah yapacaktı. Bana bu sinirin yüzümün yan tarafını kontrol ettiğini ve görevinin sol gö-

zümü açıp kapatmak, burnumu hareket ettirmek, sol kaşımı kaldırmak ve gülümsememi sağlamak olduğunu açıklamıştı. Sinirin onarılması o kadar hassas bir işti ki operasyon sekiz buçuk saat sürdü. Cerrah önce kulak kanalımı yaralı dokudan ve kemik parçacıklarından temizlemiş ve sol kulak zarımın hasar görmüş olduğunu tespit etmişti. Sonra yüz sinirimi, kafatasıma girdiği yer olan şakak kemiğinden çıktığı yere kadar takip etmiş, yol boyunca çene hareketimi kısıtlayan diğer kemik parçacıklarını da çıkarmıştı. Sinirin iki santimetresinin kafatasından çıktığı noktada tamamen yok olduğunu fark etmiş ve aradaki boşluğu kapatmak için, siniri normal geçiş yeri olan kulak arkasından alıp kulak önüne taşımıştı.

Operasyon iyi geçmişti, ama yüzümün sol tarafı parça parça çalışmaya başlayana kadar üç ay beklemek gerekecekti. Her gün küçük bir aynanın karşısında yüz egzersizleri yapmak zorundaydım. Bay Irving bana altı aydan sonra sinirin çalışmaya başlayacağını ama bir daha hiç eskisi gibi olamayacağımı söyledi. Neyse ki çok geçmeden gülümsemeye ve gözümü kırpmaya başladım. Her geçen hafta annemler yüzümde daha fazla hareket görüyorlardı. Yüz benim yüzümdü ama ona yeniden kavuştuğum için annemle babam benden daha çok seviniyorlardı. Daha sonra Bay Irving bunun son yirmi yıldır yüz cerrahisinde gördüğü en iyi sonuç olduğunu söyledi. Yüzüm % 86 oranında iyileşmişti.

Bir diğer iyi sonuç da baş ağrılarımın nihayet geçmesi ve yeniden kitap okumaya başlayabilmemdi. *Oz Büyücüsü* ile başladım; Gordon Brown'un gönderdiği bir sürü kitaptan biriydi bu. Kitabın kahramanı Dorothy'ye, onun eve dönmeye çalıştığı halde yolda durup, korkak aslan ve paslı

teneke adam gibi muhtaç durumdakilere yardım etmesine bayıldım. Dorothy'nin gideceği yere ulaşmak için bir sürü engeli aşması gerekiyordu. Ben de eğer bir hedefe ulaşmak istiyorsan, yoluna engellerin çıkacağını ama bunlara rağmen yoluna devam etmen gerektiğini düşünüyordum. Kitap beni o kadar heyecanlandırmıştı ki çabucak okudum, sonra da babama anlattım. Babam çok mutlu oldu çünkü eğer bu kadar ayrıntıyı hatırlayıp anlatabiliyorsam, hafızamla ilgili hiçbir sorun olmadığını düşünmüştü.

Annemle babamın hafızam konusunda endişelendiklerini biliyordum. Çünkü onlara vurulma olayıyla ilgili hiçbir şey hatırlamadığımı söylüyor ve arkadaşlarımın adlarını unutup duruyordum. Bir gün babam sordu: "Malala, bize birkaç Peştu *tapa*'sı okuyabilir misin?" Ben de sevdiğimiz dizeleri okudum: "Yolcuğuna bir yılanın kuyruğunun sonundan başlarsan / Kendini onun kafasında, bir zehir okyanusunda bulursun." Bizim için bu, Pakistan'daki yetkili makamların başlangıçta militanları nasıl kullandıklarını ve sonra da kendi hatalarının sonuçlarına nasıl katlanmak zorunda kaldıklarını temsil ediyordu. Sonra, "Aslında yeniden yazmak istediğim bir *tapa* var," dedim.

Babam şaşırmış ve meraklanmıştı. *Tapa*'lar, toplumumuzun asırlık bilgeliğini yansıtan derlemelerdir; onları değiştiremezsiniz. "Hangisini?" diye sordu.

"Şunu," dedim.

Eğer erkekler savaşı kazanamazsa, sevgili ülkem,
Kadınlar devreye girer ve sana şeref kazandırır.

که د زلمو نه پوره نه شوه
گرانه وطنه جینکی به دې کتی نه

Bunu şöyle değiştirmek istiyordum:

Erkekler savaşı kazansa da kaybetse de, sevgili ülkem,
Kadınlar da katılır ve kadınlar sana şeref kazandırır.

که دزلمو نه شوه که نه شوه
گرانه وطنه جینکی به دې گټی نه

Babam güldü ve her zaman yaptığı gibi bu hikâyeyi herkese anlattı.

Kollarımın ve bacaklarımın yeniden doğru dürüst çalışması için spor salonunda ve fizyoterapist eşliğinde büyük çaba harcıyordum. Ödülüm, 6 Aralık'ta ilk kez hastaneden dışarı çıkmak oldu. Yma'ya doğayı sevdiğimi söylemiştim; o da iki görevli ve annemle birlikte çıkıp hastaneye pek uzak olmayan Birminghan Botanik Bahçeleri'ne gitmemi sağlamıştı. Babamın gelmesine izin vermemişlerdi çünkü medyada çok yer aldığı için onun tanınacağından korkuyorlardı. Yine de çok mutluydum; ne zamandır ilk kez dışarı çıkıyor, Birmingham ve İngiltere'yi görüyordum.

Bana arabanın arka koltuğunda ortada oturmamı söylediler. Cam kenarında oturmamı istemiyorlardı. Bu çok can sıkıcıydı çünkü bu yeni ülkedeki her şeyi görmek istiyordum. Başımı çarpmalardan korumaya çalıştıklarını anlayamamıştım. Bahçeye vardığımızda, yemyeşil bitkileri ve ağaçları gördüm. Bu bana güçlü bir şekilde evimi hatırlattı. Durmadan, "Bundan bizim vadide de var," diyordum. "Bundan da var." Vadimdeki güzel bitkilerle gurur duyuyorum. Bunun diğer ziyaretçiler için son derece normal bir gün olduğunu görmek çok garipti. Kendimi yolculuğunun sonuna gelen Dorothy gibi hissediyordum.

Annem o kadar heyecanlanmıştı ki babamı aradı. "İlk kez mutluyum," dedi. Ama hava buz gibi soğuktu. Biz de bir kafeye girdik ve enfes pastalar yiyip "kremalı çay" denen güzel çaydan içtik.

İki gün sonra, aile dışında ilk ziyaretçim geldi: Pakistan Devlet Başkanı Asıf Zerdari. Hastane onun gelmesini istememişti çünkü medyada olay olacağını biliyorlardı; ama babamın reddetmesi çok zordu. Bay Zerdari hem devletimizin başıydı hem de neredeyse 200.000 pound tutan bütün hastane masraflarını devletin karşılayacağını söylemişti. Ayrıca ailem için Birmingham'ın merkezinde bir daire kiralamışlar, böylece misafirhaneden taşınmalarını sağlamışlardı. Ziyaret 8 Aralık Cumartesi günü idi. Her şey bir James Bond filminden çıkmış gibiydi.

Erken saatlerden itibaren hastanenin önünde çok sayıda gazeteci toplanmıştı; doğal olarak başkanın beni ziyaret için hastaneye geleceğini düşünmüşlerdi. Ancak bunun yerine ben kocaman, kapüşonlu, mor bir parkaya sarılmış ve personel girişinden çıkarılıp arabayla hastane ofislerine götürülmüştüm. Gazetecilerle fotoğrafçıların yanından geçmiştik, bazıları ağaçlara çıkmışlardı; ama hiçbiri beni fark etmemiş gibiydi. Sonra bir ofiste oturup beklemiş, bu arada bilgisayarda Elf Bowling adında bir oyun oynamış ve ilk kez oynamama karşın kardeşim Atal'ı yenmiştim. Zerdari ve ekibi iki arabayla geldikleri arka taraftan içeri alınmışlardı. Zerdari aralarında genelkurmay başkanının, askeri sekreterinin ve Londra'daki Pakistan yüksek komiserinin de –kendisi annemle babam gelene kadar benim İngiltere'deki resmi velim olma işini Dr. Fiona'dan devralmıştı– olduğu on kişilik bir grupla gelmişti.

Doktorlar tarafından kendisine yüzümle ilgili hiçbir şey

söylememesi gerektiği anlatılan başkan, bunun ardından en küçük kızı Asife ile beni görmek için odaya girdi. Asife benden birkaç yaş büyüktü. Bana bir buket çiçek getirmişlerdi. Başkan geleneklerimize uygun şekilde başıma dokundu ama babam endişelenmişti; çünkü derimden başka hiçbir şey yoktu orada. Beynimi koruyacak bir kemik yoktu. Ayrıca örtünün altındaki başım içeri doğru çöküktü. Daha sonra başkan babamla birlikte oturdu. Babam ona İngiltere'ye getirildiğim için şanslı olduğumu anlatmış. "Pakistan'da hayatta kalabilirdi ama rehabilitasyon süreci olmazdı ve yüzünde hasar kalabilirdi," demiş. "Şimdi gülümsemesi geri gelecek."

Bay Zerdari, yüksek komisere babama eğitim ataşesi olarak görev vermesini, böylece geçimini sağlayabileceğini, ayrıca bir diplomatik pasaport temin edilmesini, bu sayede babamın İngiltere'de kaldığı süre içinde iltica başvurusunda bulunmasına gerek kalmayacağını söylemiş. Babam rahatlamıştı çünkü masrafları nasıl karşılayacağını düşünüyordu. Gordon Brown da, Birleşmiş Milletler'deki görevi dahilinde, babamdan danışmanı olmasını istemişti. Ücretli bir pozisyon değildi bu. Başkan Zerdari bunun bir sakıncasının olmayacağını, babamın iki görevi aynı anda yapabileceğini belirtmişti. Görüşmeden sonra, Bay Zerdari beni medyaya "eşine az rastlanır bir kız ve Pakistan için büyük bir değer" olarak anlatmış. Ama yine de Pakistan'da herkes bu kadar olumlu düşünmüyordu. Babam benden saklamaya çalışsa da, beni babamın vurduğunu ya da aslında vurulmadığımı, her şeyi başka bir ülkede yaşamak için tezgâhladığımızı söyleyenler vardı.

2013 yılına mutlu girdik. Ben hastaneden ocak ayı başında taburcu oldum ve yeniden ailemle yaşamaya başla-

dım. Pakistan yüksek komiseri bizim için Birmingham'ın merkezinde modern bir binada iki apartman dairesi kiralamıştı. Daireler onuncu kattaydı; hiçbirimiz daha önce bu kadar yüksekte bulunmamıştık. Üç katlı bir binada yaşarken atlattığımız depremden sonra, bir daha asla bir apartman dairesinde yaşamayacağını söyleyen annemle dalga geçiyordum. Babam daireyi ilk gördüklerinde annemin çok korktuğunu ve "Ben bu asansörde ölürüm!" dediğini söylemişti.

Yeniden bir aile olduğumuz için çok mutluyduk. Kardeşim Huşhal her zamanki gibi sinir bozucuydu. Oğlanlar benim iyileşmemi beklerken içeriye tıkılıp kalmaktan, okuldan ve arkadaşlarından uzak olmaktan sıkılmışlardı. Gerçi Atal her yenilik karşısında heyecanlanıyordu. Çok geçmeden onlara canımın istediği gibi davranabileceğimi, ne yaparsam yapayım azarlanmayacağımı fark ettim. Soğuk bir kıştı; kocaman pencerelerden yağan karı seyrederken, eskiden vadide yaptığımız gibi etrafa koşuşturup kar tanelerini kovalamak için can atıyordum. Bazen gücümü toplamam için yürüyüşlere çıkıyorduk ama çok çabuk yoruluyordum.

Meydanda bir çeşme ve cam duvarları olan bir Costa kafe-bar vardı; camlardan içeri baktığınızda, Svat'ta insanın aklına hayaline bile gelmeyeceği şekilde, kadınlı-erkekli sohbet edenleri görebiliyordunuz. Dairemiz Broad Caddesi'nin biraz ilerisindeydi; mağazaların, gece kulüplerinin ve striptiz barlarının olduğu ünlü bir caddeydi burası. Mağazalara gidiyorduk; gerçi ben hâlâ alışveriş yapmayı sevmiyordum. Geceleri, kadınların giydikleri açık saçık elbiselere gözlerimiz fal taşı gibi açılmış halde bakıyorduk; kışın ortasında bile neredeyse külot boyu şortlar giyiyor-

lar, çıplak bacakları ve yüksek topukları ile yürüyorlardı. Annem dehşete kapılarak bağırıyordu: "Sen aklımı koru!" Sonra babama yalvarıyordu. "Ne olur beni Dubai'ye götür. Ben burada yaşayamam!" Daha sonra bu konuda çok gülmüştük. "Bacakları demirden mi yapılmış da hiç üşümüyor?" diye soruyordu annem.

Hafta sonları geceleri Broad Caddesi'nde geç saatlere kadar kalmamamız konusunda uyarılmıştık, çünkü tehlikeli olabilirdi. Bu bizi güldürmüştü. Geldiğimiz yere kıyasla ne kadar tehlikeli olabilirdi ki? İnsanların kafasını kesen Taliban üyeleri mi vardı burada? Annemle babama söylemiyordum ama ne zaman Asyalılara benzeyen bir adam görsem ürperiyordum. Herkesin silahının olduğunu sanıyordum.

Haftada bir kez Mingora'daki arkadaşlarımla Skype üzerinden görüşüyordum. Bana, sınıfta hâlâ benim için bir yer tuttuklarını söylüyorlardı. Öğretmen sınıfa benim vurulduğum gün verdiğim Pakistan Çalışmaları dersinin sınav kâğıdını getirmişti. 75 üzerinden 75 almıştım. Ama diğer sınavların hiçbirine giremediğim için Melike-i-Nur sınıf birincisi olmuştu. Hastanede bazı derslere çalışmış olsam da, geri kaldığımdan endişeleniyordum. Artık rekabet Melike-i-Nur ile Münibe arasındaydı. "Sen olmadan rekabet etmek çok sıkıcı," demişti Melike-i-Nur bana.

Her geçen gün biraz daha güçleniyordum ama ameliyatlarım henüz tamamlanmamıştı. Kafatasımın üst kısmı hâlâ yoktu. Doktorlar ayrıca duyma yetim konusunda da endişeleniyorlardı. Yürüyüşe çıktığımızda, annemle babamın kalabalıkta söylediklerini anlayamıyordum. Kulağımın içinde de sadece benim duyabildiğim bir çınlama vardı. 2 Şubat Cumartesi günü, ameliyat için yine Queen

Elizabeth Hastanesi'ndeydim. Bu kez bir kadın ameliyat edecekti beni. Adı Anwen White idi. Önce karnımdaki kafatası kemiğini çıkarmış, kemiğin durumunu gördükten sonra yerine koymamaya karar vermişti. Çünkü kemik iyi korunmamıştı ve enfeksiyon riski vardı. Bunun yerine titanyum kranioplasti denen bir şey uygulayarak (artık bir sürü tıbbi terim biliyorum!) özel bir şekilde biçimlendirilmiş bir titanyum plakasını kafamın içine yerleştirip sekiz vidayla tutturmuştu. Bu, kafatası görevi görecek ve beynimi koruyacaktı.

Ben ameliyattayken, sinirimi onaran cerrah Bay Irving hasarlı sol kulak zarım için de bir çözüm bulmuştu. Kafamın içine kulağa yakın bir yere koklear implant denen elektronik bir aygıt yerleştirmiş ve bana aygıtın harici kısmını bir ay içinde kafama takacaklarını, ondan sonra duyabileceğimi söylemişti. Beş saat ameliyatta kalmış ve üç operasyon geçirmiştim ama önemli bir ameliyattan çıkmışım gibi gelmiyordu. Beş gün sonra eve döndüm. Birkaç hafta sonra, alıcının da kulağımın arkasına takılmasıyla sol kulağım ilk *bip bip* seslerini duydu. Başlangıçta her şey bir robot sesi gibi geliyordu ama giderek düzelmeye başladı.

Biz insanlar, Alah'ın ne kadar büyük olduğunun farkında değiliz. Allah bize olağanüstü bir beyin ve duyarlı, sevgi dolu bir kalp vermiş. Bizi konuşmak ve duygularımızı ifade etmek için iki dudak, renkler ve güzellikleri görmek için iki göz, hayat yolunda yürümek için iki ayak, kendimiz için çalışabilelim diye iki el, güzel kokuları alabilelim diye bir burun, sevgi sözlerini duyabilelim diye iki kulakla donatmış. Benim kulağım sayesinde keşfettiğim gibi, hiç kimse bir organının gücünü ve değerini onu kaybetmeden anlayamıyor.

Allah'a, tanıştığım çalışkan doktorlar için, iyileştiğim için, bizi hayatta kalma mücadelesi verebileceğimiz bu dünyaya gönderdiği için teşekkür ediyorum. Kimi insanlar iyi, kimileri kötü yollar seçerler. Bir insanın kurşunu beni vurdu. Bir anda beynimi şişirdi, duyma yetimi elimden aldı, yüzümün sol tarafındaki siniri kesti. O bir andan sonra, milyonlarca insan benim hayatım için ve bana bedenimi geri kazandıran yetenekli doktorlar için dua etmeye başladı. Ben iyi bir kızdım. Yüreğimde yalnızca insanlara yardım etme arzusu vardı. Ödüller ya da para umurumda değildi. Allah'a hep dua ederdim: "İnsanlara yardımcı olmak istiyorum, ne olur bunu yapmama yardım et."

Bir Taliban üyesi, minibüsün içinde üç kıza yakın mesafeden ateş ediyor ve hiçbiri ölmüyor. Bu, kulağa inanılmaz bir hikâye gibi geliyor. İnsanlar da benim mucizevi bir şekilde iyileştiğimi söylüyorlar. İki kez vurulan arkadaşım Şaziye, Galler'deki Atlantic College'dan burs aldı ve o da okumak için İngiltere'ye geldi. Umarım Kâinat da gelir. Benim mezara gitmeme Allah'ın engel olduğunu biliyorum. Bu bana ikinci bir hayatmış gibi geliyor. İnsanlar beni koruması için Allah'a dua ettiler; ben de belli bir nedenle, yani hayatımı insanlara yardım etmek için kullanabileyim diye bağışlandım ve hayatta kaldım. İnsanlar benim vurulmamdan ve olanlardan söz ederlerken, bunun Malala'nın, "Taliban tarafından vurulan kızın" hikâyesi olduğunu düşünüyorum. Kendi hikâyem gibi gelmiyor bana.

SONSÖZ

Bir Çocuk, Bir Öğretmen, Bir Kitap, Bir Kalem...

Birmingham, Ağustos 2013

Mart ayında apartman dairesinden ağaçlıklı bir sokaktaki kiralık, müstakil bir eve taşındık. Ama sanki burada tatildeymişiz gibi geliyor. Bütün eşyalarımız hâlâ Svat'ta. Evin her yerinde insanların gönderdiği nazik mektuplar ve kartlarla dolu kutular var. Bir odamızda piyano var ama hiçbirimiz çalamıyoruz. Annem duvarlardaki Yunan tanrısı resimlerinin ve tavandaki melek oymalarının sanki ona bakıyormuş gibi geldiğini söyleyerek yakınıyor.

Evimiz büyük ve boş geliyor bize. Evin elektrikli demir bir kapısı var. Pakistan'da olsak buna bir tür tutukluluk ya da lüks ev hapsi derdik sanki. Arkadaki büyük bahçe, ağaçlarla dolu. Kardeşlerimle kriket oynayabildiğimiz bir de çimenlik var. Ancak üzerinde oyun oynayabileceğimiz çatılarımız yok, sokaklarda uçurtmalarıyla kavga eden çocuklar yok, ellerinde bir tabakla pirinç ya da üç domates ödünç istemeye gelen komşularımız yok. Bitişikteki evle aramızda yalnızca bir duvar var ama sanki bize kilometrelerce uzakta gibiler.

Camdan baktığımda, annemi bahçede dolaşırken, başında örtüsü, kuşları beslerken görüyorum. Şarkı söylüyor gibi görünüyor; belki de sevdiği *tapa*'ları okuyordur: "Bahçedeki kumruları öldürme sakın. / Birini öldürürsen, diğerleri de gelmez." Kuşlara önceki akşamki yemeğimizden arta kalanları veriyor; gözlerinde yaşlar var. Burada da evde yediğimiz şeyleri yiyoruz; öğlen ve akşam yemeğinde pilav ve et, kahvaltıda sahanda yumurta, çapati ve bazen kardeşim Atal'ın başlattığı geleneğe uygun şekilde bal. Gerçi Atal'ın Birmingham'daki en sevdiği keşfi, Nutellalı sandviçler. Her zaman arta kalan yemek oluyor. Annem yiyecek israfına çok üzülüyor. Onun okula aç karnına gitmesinler diye evimizde doyurduğumuz çocukları hatırladığını ve şimdi ne yiyip ne içtiklerini merak ettiğini biliyorum.

Mingora'da okuldan eve döndüğümde evin insanlarla dolu olduğunu görürdüm. Şimdi o zamanlar birazcık sessizlik ve huzur için, ödevlerimi sükûnet içinde yapabilmek için dua ettiğime inanamıyorum. Burada sadece kuşların ve Huşhal'ın Xbox'ının sesi var. Ben de odamda tek başıma oturup yapbozlarla uğraşıyorum ve misafirlerimizin olması için can atıyorum.

Bizim pek fazla paramız yoktu ve annemle babam açlığın ne demek olduğunu bilirlerdi. Annem kimseyi geri çevirmezdi. Bir keresinde kapımıza terlemiş, acıkmış, susamış, yoksul bir kadın gelmişti. Annem onu içeri almış ve yemek ikram etmişti. Kadın o kadar mutlu olmuştu ki, "Mahalledeki bütün kapıları çaldım, sadece bu kapı açıldı," demişti. "Allah nerede olursanız olun sizin kapınızı hep açık tutsun."

Annemin kendini yalnız hissettiğini biliyordum. Çok sosyal bir kadındır annem; mahallenin bütün kadınları öğleden sonra bizim verandada toplanırdı, başka evlerde çalışan kadınlar da dinlenmeye gelirlerdi. Şimdi geride bıraktığımız herkesle telefonda konuşuyor. İngilizce bilmediği için burada zorlanıyor. Evimizde her türlü gerekli alet var; ama buraya ilk geldiğimizde hepsi annem için bir gizemdi. Birinin bize fırını, çamaşır makinesini ve televizyonu nasıl kullanacağımızı göstermesi gerekti.

Her zamanki gibi, babam mutfak işlerine yardımcı olmuyor. Ona takılıyorum. "*Aba*, sen kadın haklarından söz ediyorsun ama her şeyi annem idare ediyor! Çay bardaklarını bile toplamıyorsun!"

Burada otobüsler ve trenler var ama bunlara binmek konusunda tereddüt yaşıyoruz. Annem Çin Pazarı'na gitmeyi özlüyor. Kuzenim Şah bize kalmaya geldiğinden beri annem daha mutlu. Şah'ın arabası var ve annemi alışverişe götürüyor. Ama annem aldıklarını komşularıyla ya da arkadaşlarıyla konuşamadığı için yine de bir eksiklik hissediyor.

Evin içinde bir kapı çarpsa, annem yerinden sıçrıyor. Bugünlerde en küçük bir gürültüde bile yerinden sıçrıyor zaten. Bana sarıldığında ağlıyor. "Malala hayatta," diyor. Artık bana en büyük değil de en küçük çocuğuymuşum gibi davranıyor.

Babamın da ağladığını biliyorum. Saçımı yana iterken kafamdaki yarayı gördüğünde ağlıyor, öğle uykusundan uyanıp bahçede oynayan çocuklarının seslerini duyduğunda ve o seslerden birinin hâlâ bana ait olduğunu hatırladığında ağlıyor. İnsanların benim vurulmamın onun

suçu olduğunu, onun tıpkı bir şampiyon yaratmaya çalışan tenisçi bir baba gibi, beni konuşmaya, sesimi çıkarmaya zorladığını –sanki benim kendi aklım yokmuş gibi– söylediklerini biliyor. Bu onun için çok zor. Yirmi yıldır uğruna çalıştığı her şeyi geride bıraktı; sıfırdan var ettiği, artık üç binası, 1100 öğrencisi ve 70 öğretmeni olan okulunu... Onun dağların arasındaki küçücük bir köyden gelen fakir bir oğlan olarak yarattıklarıyla gurur duyduğunu biliyorum. "Sanki dikip büyüttüğün bir ağaç gibi... Gölgesinde oturmaya hakkın var..." diyor.

Hayattaki en büyük hayali Svat'ta kaliteli eğitim veren çok büyük bir okul açmak, huzur ve barış içinde yaşamak, ülkede demokrasinin olmasıydı. Svat'ta elde ettiği başarılar ve insanlara yaptığı yardımlar sayesinde toplumda saygı ve statü kazanmıştı. Başka bir ülkede yaşamayı hiç düşünmemişti; bu yüzden insanlar İngiltere'ye gelmeyi bizim istediğimizi söylediklerinde üzülüyor. "On sekiz yıllık eğitimi, güzel bir hayatı, ailesi olan birini sırf kızların eğitim hakkını savundu diye yerinden yurdundan etmeye, sudan çıkmış balığa çevirmeye hakları var mı?"

Bazen, YOK'luktan DOK'a (dışarıda oturan kişilere) dönüştüğümüzü söylüyor. Yemeklerde sık sık evimizden söz ediyor, eskiden yaşadıklarımızı hatırlamaya çalışıyoruz. Her şeyi özlüyoruz, pis kokan nehri bile. Babam, "Eğer bunların olacağını bilseydim, Hazreti Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret ederken yaptığı gibi, ben de son bir kez dönüp arkama bakardım," diyor. Daha şimdiden Svat'la ilgili bir sürü şey, çok uzaklarda yaşanan ya da bir yerlerde okumuşum gibi gelen hikâyelere benziyor.

Babam zamanının büyük bölümünü eğitimle ilgili kon-

feranslara giderek harcıyor. Artık insanların onu benim yüzümden dinlemek istemelerinin babama garip geldiğini biliyorum, eskiden tam tersi olurdu. Ben onun kızı olarak tanınırdım, şimdi o benim babam olarak tanınıyor. Bana verilen bir ödülü almak için Paris'e gittiğimizde, izleyicilere, "Benim geldiğim yerlerde, insanlar oğullarından dolayı tanınırlar. Ben kızından dolayı tanınan birkaç şanslı babadan biriyim," dedi.

Odamın kapısında çok şık, yeni bir üniforma asılı. Lacivert yerine su yeşili olan bu üniforma, derslere girdiğin için vurulma olasılığının ya da binanın havaya uçurulması tehlikesinin hiç olmadığı bir okula ait. Nisan ayında, Birmingham'da bir okula başlayabilecek kadar iyileşmiştim. Okula gitmek ve bunu Mingora'dakinin aksine korkmadan, yolda sürekli sağına soluna bakınmak zorunda kalmadan, karşına Taliban'ın çıkması endişesi taşımadan yapmak harika.

İyi bir okul burası. Derslerin birçoğu eski okulumdakiyle aynı. Ama öğretmenler tahta ve tebeşir yerine PowerPoint ve bilgisayarlar kullanıyorlar. Bazı farklı derslerimiz de var; müzik, resim, bilgisayar ve yemek pişirmeyi öğrendiğimiz ev ekonomisi. Fen bilgisi dersinde deneyler yapıyoruz; Pakistan'da pek yapmazdık. Son fizik sınavında 40 almış olsam da, en sevdiğim ders hâlâ fizik. Newton'ı ve bütün evrenin uyduğu prensipleri öğrenmek hoşuma gidiyor.

Ancak annem gibi ben de kendimi yalnız hissediyorum. Kendi memleketimdeki gibi iyi arkadaşlar edinmek zaman alıyor ve burada okuldaki kızlar bana farklı davranıyorlar.

İnsanlar "Ah, şu Malala!" diyorlar; beni "kızların haklarının savunucusu Malala" olarak görüyorlar. Huşhal'daki okulumda ben sadece Malala idim; eskiden beri tanıdıkları, fıkra anlatmayı seven, bir şeyleri açıklamak için resimler çizen, adeta kemiksiz kız... Ah tabii bir de kardeşiyle ve en iyi arkadaşıyla sürekli kavga eden kız! Sanırım her sınıfın bir çok uslu, bir zeki ya da dâhi, bir popüler, bir güzel, bir utangaç ve bir de dile düşmüş kızı vardır! Ancak bu okulda kimin kim olduğunu henüz anlayamadım.

Burada fıkralarımı anlatacağım kimse olmadığı için, hepsini biriktiriyor ve Skype'ta Münibe'ye anlatıyorum. İlk sorum daima "Okuldan yeni haber var mı?" oluyor. Kimin kiminle kavga ettiğini, öğretmenin kimi azarladığını duymaya bayılıyorum. Münibe son zamanlardaki sınavların birçoğunda sınıf birincisi oluyormuş. Sınıf arkadaşlarım hâlâ benim için üzerinde adımın yazılı olduğu bir masa ve sıra tutuyorlarmış. Bay Amjad, okulun girişine üzerinde benim resmimin olduğu büyük bir poster asmış. Her sabah odasına girmeden önce beni selamladığını söylüyormuş.

Münibe'ye İngiltere'deki hayatı anlatıyorum. Ona her şeyin birbirinden farklı ve alt alta üst üste olduğu, evlerin yanında şato büyüklüğünde çamur ve taş yığınlarının yükselebildiği Svat'takinin aksine birbirinin tıpatıp aynısı olan evlerin sıralandığı sokaklardan söz ediyorum. Bunların sel baskınlarına ve depremlere dayanıklı, çok güzel ve sağlam evler olduğunu ama düz çatılarının olmadığını söylüyorum. Ona İngiltere'yi sevdiğimi, çünkü burada insanların kurallara uyduklarını, polislere saygılı davrandıklarını ve her şeyin zamanında yapıldığını anlatıyorum. Her şeyden

devlet sorumlu ve kimse ordu komutanının adını bilmek zorunda değil. Svat'ta hayal bile edemeyeceğimiz meslekleri olan kadınlar görüyorum. Polis ya da güvenlik görevlisi olan, büyük şirketleri işleten kadınlar ve canlarının istediği gibi giyiniyorlar.

Her gün aynaya baktığımda bunu hatırlasam da, vurulma olayını pek sık düşünmüyorum. Geçirdiğim sinir operasyonunun epey faydası oldu. Bir daha asla eskisi gibi olmayacağım. Tam olarak göz kırpamıyorum, konuşurken sol gözüm sık sık kapanıyor. Arkadaşı Hidayetullah babama gözümle gurur duymamız gerektiğini söylemiş. "Bu onun fedakârlığının güzelliği," demiş.

Beni kimin vurduğu hâlâ tam olarak bilinmiyor. Ama Atullah Han adında bir adam kendisinin yaptığını söylemiş. Polis onu henüz bulamadı; ancak araştırdıklarını ve benimle de görüşmek istediklerini söylüyorlar.

O gün neler olduğunu tam olarak hatırlayamasam da, bazen geriye dönüşler yaşıyorum. Bunlar beklenmedik zamanlarda oluyor. En kötüsü Abu Dabi' de oldu. Umre ziyaretimizi gerçekleştirmek için Suudi Arabistan'a gitmek üzere yoldaydık. Annemle alışveriş merkezine gittim, Mekke'de ibadet etmek için özel bir burka alacaktı annem. Ben istemedim; her zamanki gibi başımı örteceğimi, bir kadının burka giymesinin zorunlu kılınmadığını söyledim. Alışveriş merkezinden çıkarken, birden etrafımda bir sürü adam gördüm. Onların silahlarıyla beni beklediklerini ve ateş edeceklerini düşündüm. Korktum ama bir şey söylemedim. Kendi kendime, "Malala, sen ölümle yüzleştin zaten. Bu senin ikinci hayatın. Korkma, eğer korkarsan ilerleyemezsin," dedim.

Biz Müslümanlar, Kâbe'yi ilk gördüğümüzde, yüreğimizdeki ilk dileğin Allah tarafından gerçek kılındığına inanırız. Kâbe'de namaz kılarken, Pakistan'da barış olması için ve kızların eğitim hakları için dua ettik. Gözlerimin yaşlarla dolduğunu fark edince şaşırdım. Ama Hazreti Muhammed'in yaşamış ve vaaz vermiş olduğu Mekke'de başka kutsal yerlere gittiğimizde, etrafın boş şişeler ve bisküvi ambalajlarıyla dolu olduğunu görünce şaşırdım. İnsanlar, tarihi korumayı boş vermiş gibi görünüyordu. Temizliğin imandan geldiğini söyleyen Hadis'i unutmuş olmalıydılar.

Dünyam öyle değişti ki... Salonumuzun duvarlarındaki raflarda dünyanın her yerinden aldığım ödüller var: Amerika, Hindistan, Fransa, İspanya, İtalya, Avusturya ve daha pek çok yer. Tarihte Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilen en genç isim de benim. Okuldaki çalışmalarımın karşılığında ödül aldığım zaman mutlu oluyor, daha fazlası için çalışıyordum. Ama bu ödüller farklı. Bunlar için minnet duyuyorum ama bu ödüller bana her kız ve erkek için eğitim fırsatı yaratma hedefine ulaşmak adına hâlâ yapılması gereken ne kadar çok şey olduğunu hatırlıyor. Ben "Taliban'ın vurduğu kız" olarak değil, "Eğitim için mücadele eden kız" olarak anılmak istiyorum. Hayatımı buna adamak istiyorum.

On altıncı doğum günümde, Birleşmiş Milletler'de konuşma yapmak üzere New York'taydım. Kocaman bir salonda, daha önce birçok dünya liderinin konuşma yaptığı bir dinleyici kitlesinin karşısında konuşmak insanın gözünü korkutuyordu ama ben ne söyleyeceğimi biliyor-

dum. "Bu senin şansın, Malala," dedim kendi kendime. Etrafımda sadece 400 kişi oturuyordu ama ben milyonlarca kişi hayal ettim. Konuşmamı sadece BM delegelerini düşünerek yazmamıştım; dünyanın her yerinde bir fark yaratabilecek herkesi düşünmüştüm yazarken. Yoksulluk içinde yaşayan insanlara, çalışmaya zorlanan çocuklara, terörizm ya da eğitim eksikliği yüzünden sefalet çekenlere ulaşmak istiyordum. Yüreğimin derinliklerinde, benim sözlerimden cesaret alabilecek ve haklarını savunmaya çalışacak her çocuğa ulaşmayı umuyordum.

En sevdiğim pembe şalvar-kamizimi giymiş, başıma da Benazir Butto'nun beyaz örtülerinden birini takmıştım. Dünyadaki her çocuğa özgür ve parasız eğitim fırsatı tanınması için dünya liderlerine seslendim. "Kitaplarımızı ve kalemlerimizi elimize alalım," dedim. "Onlar bizim en güçlü silahlarımız. Bir çocuk, bir öğretmen, bir kitap ve bir kalem dünyayı değiştirebilir." İzleyicilerin ayakta alkışladıklarını görene kadar konuşmamın nasıl bir etki yarattığını bilmiyordum. Annem ağlıyordu, babam artık herkesin kızı olduğumu söyledi.

O gün başka bir şey daha oldu. Annem ilk kez herkesin içinde fotoğrafının çekilmesine izin verdi. Daha önce örtündüğü ve peçesini kamera ya da fotoğraf makineleri karşısında hiç açmadığı için, bu onun yaptığı büyük bir fedakârlıktı ve kendisi için çok zordu.

Ertesi gün kahvaltıda, Atal, "Malala, senin neden ünlü olduğunu anlamıyorum," dedi. "Ne yaptın ki?" New York'ta olduğumuz bütün süre içinde, Özgürlük Anıtı'nı, Central Park'ı ve en sevdiği oyun olan Beyblade'i görünce heyecanlanmıştı en çok!

Konuşmadan sonra, dünyanın her yerinden destek

mesajları aldım ama kendi ülkem sessizliğe bürünmüştü. Sadece Facebook ve Twitter'da Pakistanlı kardeşlerimin benim aleyhimde yazdıklarını görüyordum. Beni "şöhret meraklısı bir ergen" olmakla suçluyorlardı. Biri, "Ülkenin imajını boş ver, okulu boş ver. O peşinde olduğu şeye, yurtdışında lüks içinde bir hayata kavuştu," diyordu.

Umursamıyorum. İnsanların bunları, daha önce ülkemizde vaatlerde bulunan ama hiçbirini gerçekleştirmeyen liderler ve politikacılar gördükleri için söylediklerini biliyorum. Aksine, Pakistan'da her gün her şey daha da kötüye gidiyor. Bitmek bilmeyen terör saldırıları ulusa şok yaşatıyor. İnsanlar birbirlerine güvenlerini kaybettiler; ama ben herkesin benim kendim için bir destek beklemediğimi bilmesini isterdim. Aldığım desteğin barış ve eğitime fayda sağlamasını istiyorum sadece.

Yaptığım konuşmadan sonra aldığım en şaşırtıcı mektup, yakın zamanda hapisten kaçan bir Taliban önderinden geldi. Adı Adnan Reşit idi ve eskiden Pakistan Hava Kuvvetleri'nde görev yapmıştı. Başkan Müşerref'e suikast girişiminden dolayı 2003'ten beri hapisteydi. Taliban'ın bana eğitime yönelik kampanyamdan dolayı değil, "İslami sistemi sağlamlaştırmaya yönelik çabalarını yerdiğim için" saldırdığını söylüyordu. Vurulduğumu duyunca şok geçirdiğini ve beni daha önceden uyarmış olmayı dilediğini yazmıştı. Pakistan'a dönersem, örtünürsem ve medreseye gidersem beni affedeceklerini de eklemişti.

Gazeteciler ona cevap vermem için zorluyorlardı beni ama "Bu adam kim oluyor da bana bunları söylüyor?" diye düşünüyordum. Bizi Taliban yönetmiyor ki. Bu benim hayatım, nasıl yaşadığım benim seçimim. Ancak Muham-

med Hanif, yazdığı makalede Taliban'ın mektubunun iyi bir tarafının olduğunu söylüyordu. İnsanlar hâlâ benim vurulmadığımı iddia ediyorlardı ama bu mektupla Taliban suçu kabul etmiş oluyordu.

Pakistan'a geri döneceğimi biliyorum ama babama ne zaman evimize gitmek istediğimi söylesem, bahaneler buluyor. "Hayır, *cani,* tedavin henüz tamamlanmadı," diyor. Ya da: "Buradaki okullar iyi. Burada kalmalı ve edinebildiğin kadar bilgi edinmelisin. Böylece sözcükleri çok daha güçlü kullanabilirsin."

Haklı. Ben öğrenmek ve bilgi silahını ustaca kullanmak istiyorum. Sonra amacım uğrunda daha etkin mücadele edebileceğim.

Bugün hepimiz eğitimin temel hakkımız olduğunu biliyoruz. Sadece Batı'da değil, İslam da bize bu hakkı vermiş. İslam her kız ve erkeğin okula gitmesi gerektiğini söylüyor. Kuran'da yazılı bu. Allah bizim bilgi sahibi olmamızı istiyor. Gökyüzünün neden mavi olduğunu, okyanusları, yıldızları öğrenmemizi istiyor. Bunun büyük bir mücadele olduğunu biliyorum. Dünyada ilkokula bile gitmeyen elli yedi milyon çocuk var; bunların otuz iki milyonu kız. Ne yazık ki benim ülkem Pakistan bu konuda en kötü yerlerden biri. Anayasamız her çocuğun bu hakka sahip olduğunu söylese de, 5.1 milyon çocuk ilkokula bile gitmiyor. Okuma-yazma bilmeyen yaklaşık elli milyon yetişkinimiz var, bunların üçte ikisi kadın. Tıpkı benim annem gibi.

Kızlar öldürülmeye, okullar havaya uçurulmaya devam ediyor. Mart ayında, Karaçi'de bizim de ziyaret ettiğimiz bir kız okuluna saldırı düzenlendi. Tam ödül töreni başlamak üzereyken okulun bahçesine bomba atıldı. Okul

müdürü Abdül Reşit öldü ve yaşları beş ile on arasında değişen sekiz çocuk yaralandı. Sekiz yaşında bir çocuk sakat kaldı. Annem haberleri duyduğunda saatlerce ağladı. "Çocuklarımız uyurken, onların saçının teline bile dokunmayız," dedi. "Ama silahları olan ve çocuklarımızı vuran, bombalayan insanlar var." Herkesi en çok şoke eden saldırı, haziran ayında Ketta şehrinde gerçekleşti. Bir intihar bombacısı, kırk öğrenciyi kız kolejine götüren bir otobüsü havaya uçurdu. On dört kız öldü. Yaralananları hastaneye kadar takip ettiler ve bazı hemşireleri de vurdular.

Çocukları öldüren yalnızca Taliban değil. Kimi zaman insansız hava aracı saldırıları, kimi zaman savaşlar, kimi zaman açlık... Bazen kendi öz aileleri. Haziran ayında benim yaşımda iki kız Svat'ın kuzeyinde bir yer olan Gilgit'te, üzerlerinde geleneksel giysileri ve baş örtüleriyle yağmurun altında dans ederken çekilmiş bir videolarını internette yayınladıkları için öldürüldüler. Silahı çeken, üvey erkek kardeşleriydi.

Bugün Svat diğer birçok yerden daha huzurlu ve sakin; ama Taliban'ı güya vadiden çıkardıktan dört yıl sonra bile askeriye hâlâ her yerde. Fazlullah hâlâ kaçak, otobüs şoförümüz ise hâlâ ev hapsinde. Bir zamanlar turistler için cennet olan vadimiz, artık korkutucu bir yer olarak görülüyor. Orayı ziyaret etmek isteyen yabancıların İslamabad'daki yetkili makamlardan bir Sakıncasızlık Belgesi almaları gerekiyor. Oteller ve hediyelik eşya dükkânları bomboş. Turistlerin yeniden gelmeye başlaması epey zaman alacak.

Geçen yıl boyunca pek çok yer gördüm; ama benim için vadimiz hâlâ dünyanın en güzel yeri. Svat'ı yeniden

ne zaman görebilirim bilmiyorum ama bir gün göreceğimi biliyorum. Ramazan'da bahçemize ektiğim mango ağacına ne olduğunu çok merak ediyorum. Gelecek nesiller meyvelerinin tadını çıkarabilsinler diye ağacı sulayan birileri var mıdır acaba?

Bugün aynada kendime baktım ve bir an düşündüm. Bir zamanlar Allah'tan boyumun birkaç santim daha uzun olmasını dilemiştim. Ama o bunun yerine beni göklere değecek kadar yükseltmişti. Öyle ki kendimi ölçemiyordum artık. Bu yüzden adağımı yerine getirdim ve yüz rekât namaz kıldım.

Allah'ımı seviyorum. Allah'ıma şükrediyorum. Onunla bütün gün konuşuyorum. O en büyük. Bana insanlara ulaşmam için bu imkânı vererek aslında sırtıma büyük sorumluluklar da yükledi. Evde barış, sokakta barış, köyde barış, ülkede barış... bu benim hayalim. Dünyadaki her kız ve erkek için eğitim istiyorum. Arkadaşlarımla birlikte okulda bir sıraya oturup kitaplarımı okumak benim hakkım. Her ama her insanı yüzünde mutlu bir gülümsemeyle görmek benim dileğim.

Ben, Malala'yım. Dünyam değişti ama ben değişmedim.

Teşekkürler

Bu geçen yıl içerisinde hem insanoğlunun uçlara varan nefretiyle, hem de Tanrı'nın uçsuz bucaksız sevgisiyle karşılaştım. Bir kitabın sayfalarını doldurabilecek kadar çok insanın yardımını almış olsam da, Pakistan'dan ve dünyanın her yerinden benim için dua eden, ben düştüğümde ayağa kalkan bütün öğrencilere, okul çocuklarına ve diğer destekçilerime çok teşekkür ediyorum. Gönderilen çiçek buketlerinin her bir yaprağı, her geçmiş olsun kartı ve her mesaj için minnettarım.

Düşünce ve ifade özgürlüğüme saygı duyan, beni kendi barış kervanının parçası yapan bir babanın ve sadece bana değil, babama da bu barış ve eğitim çalışmalarımız için cesaret veren bir annenin çocuğu olduğum için çok şanslıydım.

Öğretmenler konusunda da şanslıydım. Bana ders kitaplarının dışında, sabrı, hoşgörüyü ve terbiyeyi öğreten Bayan Ülfet benim için çok özeldir.

Birçokları iyileşmemi mucizevi olarak tanımladı; bu nedenle özellikle Svat Merkez Hastanesi'ndeki, CMH Peşaver ve AFIC Ravalpindi'deki doktor ve hemşirelere, bilhassa da doğru zamanda ameliyatımı yapıp hayatımı kurtaran kahramanlarım Albay Cüneyt ve Doktor Müm-

taz'a teşekkür ediyorum. Ayrıca ameliyat sonrası birçok organımın iflas etmesini engelleyen Tuğgeneral Aslam'a da ayrıca teşekkür ediyorum.

Tedavimle özel olarak ilgilenen General Kayani'ye, sevgi ve ilgileri güç veren Başkan Zerdari ve ailesine de çokça minnettarım. Birleşik Arap Emirlikleri hükümetine ve Prens Muhammed bin Zeyid'e, uçaklarını kullanmamıza izin verdikleri için çok teşekkür ediyorum.

Dr. Cavit Kayani mutsuz olduğum günlerde beni güldürdü, benim için bir baba gibiydi. İngiltere'deki tedavimin ve gördüğüm birinci sınıf rehabilitasyon tedavisinin arkasında o vardı. Dr. Fiona Reynolds, Pakistan'da aileme ve İngiltere'de bana oldukça fazla yardım etti; ona da trajedimle ilgili gerçekleri bana söylemeye cesaret ettiği için teşekkür ediyorum.

Birmingham'daki, Queen Elizabeth Hastanesi'nin çalışanları inanılmazdı. Julie ve onun hemşire ekibi bana karşı çok naziklerdi. Beth ve Kate sadece hemşire değil, sevgi dolu kız kardeşlerdi. Benimle özel olarak ilgilendiği ve ihtiyacım olan her şeye sahip olmamı sağladığı için Yma Choudhury'ye özellikle teşekkür ediyorum. Benim için her gün KFC'ye bile gitti.

Gülümseyişimi geri kazanmamı sağlayan ameliyatı yapan Richard Irving'den ve kafatasımı eski haline getiren Bayan Anwen White'tan de özellikle bahsetmem gerekiyor.

Fiona Alexander sadece medyayla ilgilenmedi; ayrıca hem benim hem de kardeşlerimin eğitimini ayarladı ve bunu yaparken yüzünden o gülümsemesi hiç eksik olmadı.

Rehanna Sadık manevi terapisiyle bana çok yardımcı oldu.

Şiza Şahid ve ailesine iyilikleri ve Malala Fonu'nu kurmama yardımcı oldukları için, Şiza'nın çalıştığı şirket olan McKinsey'e de ona bunu yapmasında destek verdiği için teşekkür ederim. Fon'un kuruluşunda yardımcı olan o harika insanlara ve ortak organizasyonlara, özellikle Megan Smith'e, Birleşmiş Milletler'e, Vital Voices ve BeeSpace'e teşekkür ederim. Ayrıca Sama Minallah'a amacımız ve Malala Fonu için verdiği inanılmaz desteklerinden dolayı minnettarım.

Edelman'daki herkese, özellikle Jamie Lundie ve iş arkadaşı Laura Crooks'a çok teşekkür ediyorum. Babam siz olmasanız aklını kaçırabilirdi!

Başıma gelenler üzerinden, dünya çapında bir eğitim hareketi yaratmama yardımcı olan Gordon Brown'a ve ofisindeki harika çalışanlara da teşekkür ediyorum. Başlangıçtan beri desteğini hiç esirgemeyen Ban Ki-moon'a da teşekkür ederim.

Pakistan'ın Londra'daki eski yüksek komiseri olan Vecid Şamsul Hasan'a ve özellikle temyiz mahkemesi başkanı Aftab Hasan Han ile eşi Erum Gilani'ye büyük destekleri için teşekkür ederim. Bizler yabancılardık ve onlar bizim bu ülkeye uyum sağlayıp kalacak bir yer bulmamıza yardımcı oldular. Sürücümüz Şahid Hüseyin'e de teşekkür ederim.

Kitaba gelince, bir rüyayı gerçek kılan Christina'ya çok teşekkür ediyorum. Hayber-Pahtunvha ya da Pakistan'dan olmayan bir kadının, ülkemize böyle büyük bir sevgi ve anlayışla yaklaşabileceğini hayal bile edemezdik.

Karolina Sutton gibi bir temsilcimiz olduğu için de inanılmaz şanslıydık. Karolina büyük bir tutku ve bağlılıkla bu projeye ve amacımıza yardımcı oldu. Ayrıca öykümüzü en iyi biçimde anlatmamız için kararlılıkla çalışan harika editörler Judy Clain ve Arzu Tahsin'e de çok teşekkür ediyorum.

Kitabı dikkatle inceleyen, öğretmenim ve babamın yakın dostu Abdül Hay Kakar'a ve bölgemizin tarihi üzerine değerli destekleri için babamın arkadaşı İnam ül-Rahim'e de teşekkür ediyorum.

Ayrıca Malala Fonu'na yaptığı cömert bağış için Angelina Jolie'ye de teşekkür ederim.

Babamın yokluğunda okulu canlı tutan ve bakımını yapan bütün Huşhal Okulu öğretmenlerine de teşekkürler.

Şehide Choudhury adındaki bir kadının kapımızdan girdiği gün için Allah'a teşekkür ederiz. Ailemize inanılmaz destekleri oldu ve ondan hakiki bir gönüllünün nasıl olması gerektiğini öğrendik.

Son ama bir o kadar önemli olarak, bana iyi ve destekçi bir arkadaş olduğu için Münibe'ye ve beni hâlâ bir çocuk olarak tuttukları için kardeşlerim Huşhal ve Atal'a çok teşekkür ederim.

Malala Yusafzay

Svat'ı ziyaret etme şansını elde etmiş her yabancı, buranın insanlarının ne kadar misafirperver olduğunu bilir. Bu nedenle bana burada yardımcı olan Maryam'a ve Huşhal Okulu öğrencilerine, Mingora'daki Ahmed Şah'a ve Şangla'da beni dolaştıran General Asim Bajva'ya, Albay Abid Ali Askeri'ye, Binbaşı Tarık'a ve ziyaretimi kolaylaş-

tırdıkları için Halkla İlişkiler servisi çalışanlarına teşekkür ederim. Ayrıca notlarını benimle cömertçe paylaştığı için Adam Ellick'e de teşekkür ederim.

İngiltere'de Queen Elizabeth Hastanesi'nin bize inanılmaz yardımcı olan çalışanlarına, özellikle Fiona Alexander ve Dr. Kayani'ye çok teşekkür ederim. Menajerim David Godwin her zamanki gibi harikaydı ve Judy Clain, Arzu Tahsin gibi editörlerle çalışmak gerçek bir ayrıcalıktı. Ayrıca *Sunday Times*'taki editörüm Martin Ivens'a bu önemli projede çalışabileceğim zamanı verdiği için teşekkür ederim. Eşim Paulo ve oğlum Lourenço'ya da bu kitabın hayatımı nasıl ele geçirdiği dönemde bana karşı anlayışlı oldukları için teşekkür ederim.

Ancak hepsinden öte, Malala'ya ve muhteşem ailesine benimle öykülerini paylaştıkları için teşekkür ediyorum.

Christina Lamb

İlave Telifler ve Teşekkür

Fotoğraf grupları

1. FOTOĞRAF GRUBU

S4 *alt* © Justin Sutcliffe 2013

2. FOTOĞRAF GRUBU

S2 *üst* © Kh Awais

S2 *alt* © Asad Hashim / Al Jazeera. Al Jazeera English'in (AlJazeera.com) nazik izniyle.

S3 *üst, alt* S4 *üst* © University Hospitals Birmingham NHS Foundation Trust. Birmingham'daki Queen Elizabeth Hastanesi'nin nazik izniyle kullanılmışır.

S5 *alt* © Justin Sutcliffe 2013

S6 *üst* © UN Photo / Eskinder Debebe. Birleşmiş Milletler Fotoğraf Kütüphanesi'nin nazik izniyle kullanılmıştır.

alt © UN Photo / Rick Bajornas. Birleşmiş Milletler Fotoğraf Kütüphanesi'nin nazik izniyle kullanılmıştır.

S8 © Antonio Olmos 2013

Metin

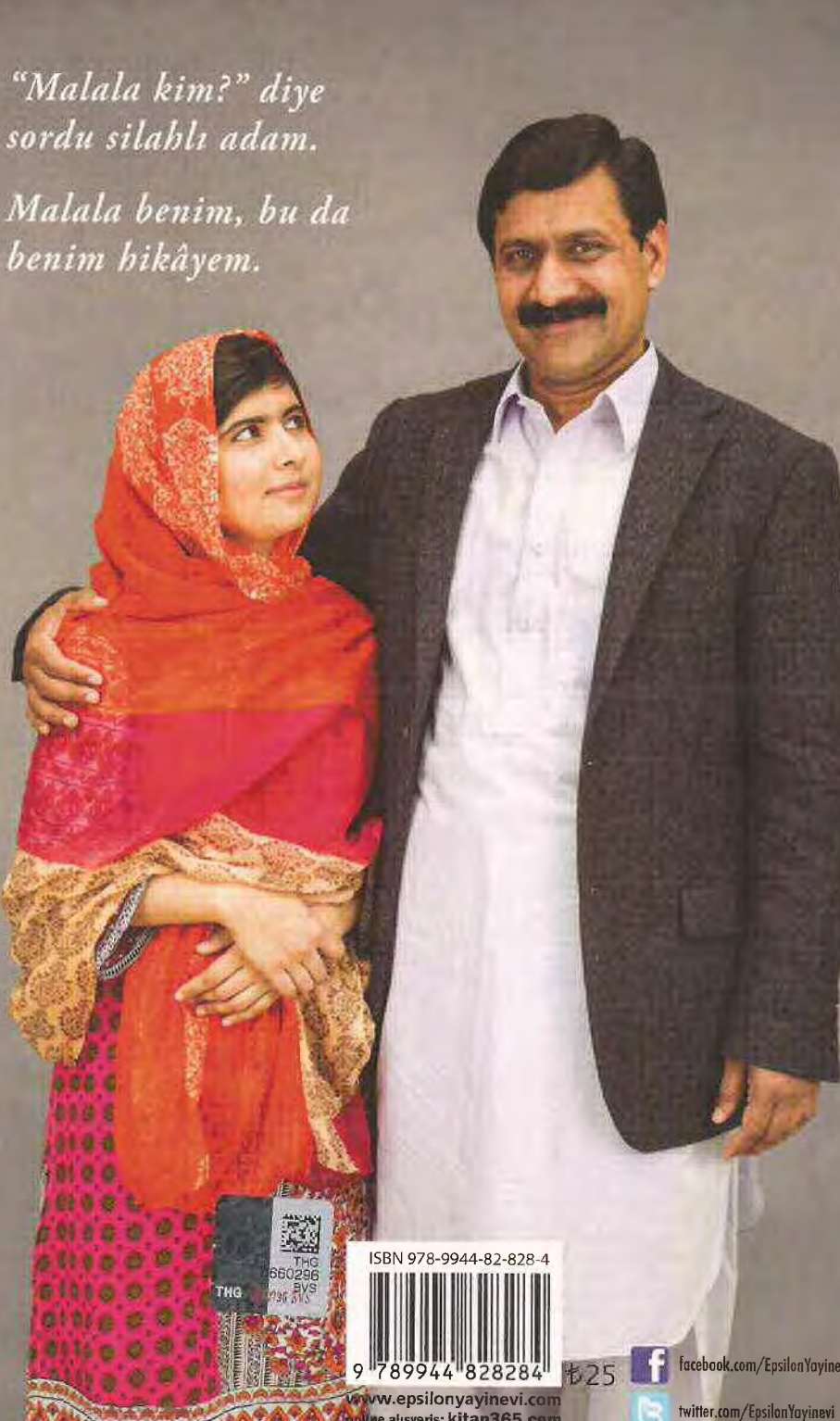
Aşağıdaki kurum ve kuruluşlara teşekkür ederiz:

Quaid-i-Azam M.A. Jinnah'ın eserinden seçilerek alınmış kısımları kullanmamıza izin verdikleri için The Jinnah Archive'a (www.jinnaharchive.com).

Jinnah Islamia College for Women'de yapılan 25 Mart 1940 tarihli konuşmanın *Civil & Military Gazette*'de 26 Mart 1940 tarihinde yayımlanmış hali. [Ahmad, W. (ed.) (1992) Quaid-i-Azam Mohammad Ali Jinnah: *The Nation's Voice*, Cilt. I Karachi: Quaid-i-Azam Academy, s. 500.]

Şiirlerini kullandığımız Rahmet Şah Sayel'e.

Tapa'ların Peştu dilinden yapılan çevirilerinde yardımları için babamın arkadaşları Bay Hamayun Mesud'da, Bay Muhammed Amjad'a, Bay Ataurrahman'a ve Bay Osman Ulasyar'a.

ISBN 978-9944-82-828-4
9 789944 828284
₺25
www.epsilonyayinevi.com
facebook.com/EpsilonYayine
twitter.com/EpsilonYayinevi